

Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки

О. С. Бартків, В. Г. Грановський, С. А. Дурманенко

**ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА
В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ
ТА ВІДПОЧИНКУ**

Навчально-методичний посібник

Луцьк
АКВА ПРІНТ
2017

УДК 37.01342(075)
ББК 74.66 п.я73
Б 26

*Затверджено до друку вченою радою
Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 6 від 25.05.2017 року;
наказ № 157-з від 25.05.2017 року)*

Рецензенти:

Осадченко Інна Іванівна – доктор педагогічних наук, професор Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського;
Завацька Людмила Миколаївна – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної педагогіки Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка;
Кіліба Людмила Петрівна – директор дитячого оздоровчого закладу «Супутник» Волинської обласної профспілкової організації працівників освіти і науки.

Бартків О. С.

Б 26 Діяльність соціального педагога в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку [Текст] : навч.-метод. посіб. / О. С. Бартків, В. Г. Грановський, Є. А. Дурманенко. – Луцьк : АКВА ПРІНТ, 2017. – 300 с.

ISBN 978-617-7543-00-7

На основі узагальнення науково-педагогічних досліджень і педагогічного досвіду розкрито теоретичні основи, методичні вимоги та дано практичні рекомендації для організації діяльності соціальних педагогів у дитячих закладах оздоровлення й відпочинку.

Для науковців, учителів, студентів й усіх, хто цікавиться питаннями оздоровлення підростаючого покоління.

**УДК 37.01342(075)
ББК 74.66 п.я73**

© Бартків О. С., Грановський В. Г.,
Дурманенко Є. А., 2017
ISBN 978-617-7543-00-7
© Маліневська І. П. (обкладинка), 2017

ЗМІСТ

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДІВ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ	9
1.1. Розвиток і становлення системи оздоровлення та відпочинку дітей	9
1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку	23
1.3. Основні види закладів відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків.....	31
1.4. Програмне забезпечення діяльності табору.....	50
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ	58
2.1. Оздоровча зміна та основи дитячого самоврядування	58
2.2. Професійні вимоги до особистості педагога-вихователя (соціального педагога) дитячого закладу оздоровлення та відпочинку	91
РОЗДІЛ 3. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ	98
3.1. Програма літньої педагогічної практики	98
3.2. Методичні матеріали на допомогу студентам-практикантам	123
ДОДАТКИ	245
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	293

ВСТУП

В умовах становлення та розвитку української державності та в період реформування освітньої галузі виняткової актуальності набуває проблема модернізації системи професійно-педагогічної підготовки майбутніх соціальних педагогів. Обов'язковим складником модернізації системи соціально-педагогічної підготовки майбутніх соціальних педагогів є вдосконалення технології формування професійно компетентної особистості майбутнього фахівця з такими яскраво вираженими характеристиками, як гуманність, демократичність, громадянськість, толерантність, почуття власної гідності, креативність, комунікативність, інтерактивність, працелюбність тощо. Тому першочергове завдання підготовки таких фахівців – забезпечення єдності теорії й практики в багаторівневому освітньому процесі сучасного вищого навчального закладу, розробка цілісної системи практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів до виконання професійних обов'язків та значне вдосконалення змісту соціально-педагогічних практик.

Важливий напрям удосконалення практичної підготовки – уведення в неї досвіду прикладних інноваційних досліджень. Практична підготовка трактується як важливий компонент процесу формування професійної компетентності системи спеціальних знань, умінь, навичок; прагнення й здатність до самостійного, творчого розв'язання професійних завдань; психологічної та соціально-психологічної готовності виконувати професійні обов'язки.

Один із видів практичної підготовки майбутніх соціальних педагогів – *є літня педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення й відпочинку, яка покликана створити реальні умови для формування в студентів професійних умінь з організації виховної роботи з дітьми та молоддю в умовах відпочинку, формування їхньої професійної спрямованості і якостей соціально активної особистості.* Така практика є видом самостійної роботи зі школярами під час канікул у дитячих позашкільних закладах, молодіжних і дитячих об'єднаннях і спрямовується на організацію цілеспрямованого дозвілля, відпочинку та оздоровлення дітей різних вікових груп та різного соціального статусу й досвіду.

Важлива її особливість – те, що студенти працюють із представниками різних вікових груп, з особами різного соціального досвіду (із різними умовами життя й виховання, із сільської або міської місцевості тощо).

У цьому контексті організація літньої соціально-педагогічної практики вимагає:

– систематичного та цілеспрямованого вивчення вихованців (зокрема їхніх індивідуальних особливостей: інтересів, фізичного розвитку, характеру тощо), а в разі необхідності – медичних карток дітей задля визначення стану їхнього здоров'я;

– відповідної теоретичної підготовки студентів-практикантів.

Готовність студента до літньої педагогічної практики визначається теоретичною й практичною підготовкою, а також його певним психічним станом.

Теоретична підготовка включає володіння основами проведення індивідуальної та колективної виховної роботи; знання особливостей прояву індивідуальності особистості тощо.

Практична підготовка передбачає сформованість умінь організувати й проводити найрізноманітніші виховні заходи, сюжетно-рольові ігри, застосовувати нетрадиційні форми виховного впливу.

Основне завдання діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку – оздоровлення дітей, формування в них здорового способу життя, залучення до спорту й туризму. Виховна робота в закладах відпочинку повинна включати розумне поєднання відпочинку, праці, спорту з пізнавальною, естетичною, оздоровчою діяльністю.

Ефективність виховного процесу в дитячих закладах оздоровлення й відпочинку обумовлюється узгодженим впливом на формування особистості трьох основних факторів:

- 1) довкілля;
- 2) цілеспрямованого впливу всіх виховних інститутів;
- 3) активної участі особистості як суб'єкта цього процесу.

Водночас кожен із факторів, виступаючи активним суб'єктом виховання, реалізовує в педагогічному процесі свої можливості.

В останні роки помітно змінилося ставлення різних керівних структур до діяльності позашкільних виховних закладів. Їхня робота оцінюється не кількістю гучних, часто заформалізованих і нецікавих масових заходів, а глибиною змісту, своєрідністю форм, різноманітністю видів діяльності, багатогранністю програм творчих об'єднань за інтересами та всього закладу в цілому.

Крім того, чітко простежується тенденція налагодження творчих зв'язків педагогічних колективів дитячих закладів із вищими навчальними закладами, їхніми кафедрами, лабораторіями. Спільна навчально-виховна, організаційно-методична робота сприяє вдосконаленню та індивідуалізації виховної діяльності, упровадженню найновіших технологій у роботу дитячих закладів оздоровлення й відпочинку.

Не викликає сумніву той факт, що проблема діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку постійно привертає увагу науковців. На сучасний стан організації виховної роботи з дітьми істотно вплинули концептуальні положення теорії виховання дітей і молоді, розроблені І. Д. Бехом, І. А. Зязюном, В. В. Рибалкою, Ю. Д. Руденком, В. О. Сластьоніним, М. Г. Стельмаховичем, О. В. Сухомлинською, Г. В. Троцько та ін. Глибоко й різнобічно розкривається проблема управління позашкільним педагогічним процесом (М. І. Грицан, В. В. Сагарда, О. С. Семенов, Т. І. Сущенко й ін.); пропагується досвід удосконалення діяльності Палаців творчості як центрів позашкільної роботи міст (О. І. Первушевська, Т. І. Свірська та ін.); розробляються системи пошуку розвитку й підтримки юних талантів у позашкільних закладах (Л. А. Кабрук, Л. М. Карамушка, О. В. Киричук, О. А. Наливкін, В. В. Рибалка й ін.); розкривається окремий досвід роботи з особливо обдарованими дітьми в системі позашкільної освіти (Є. А. Каретникова, М. Н. Коваленко, Г. В. Онацька та ін.); посилюється вивчення особливостей діяльності відділень Малих академій наук України (В. Г. Бочарова, С. Д. Комісар, В. А. Ситник й ін.), розкриваються шляхи реформування позашкільного навчання та виховання шляхом їх оновлення (Л. С. Нечепоренко, В. В. Обозний, О. Л. Феоктистова й ін.), виявлено значне посилення національного виховання в позашкільних навчальних закладах (П. Р. Ігнатенко, І. І. Сег, В. А. Юлін, М. М. Якименко та ін.); окремим напрямом постали сьогодні питання екологічного виховання в позашкільних закладах (В. В. Вербицький, Г. П. Пустовіт й ін.).

Слід зазначити, що різні аспекти діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку розкрито в низці праць вітчизняних учених: О. Биковської, Н. Борбич, Р. Вайноли, О. Ванджури, В. Гаврішко, А. Капської, О. Карпенко, Є. Коваленко, А. Мільчевської, Ж. Петрочко, О. Подшибякіної, В. Солови, Г. Чернишової, Н. Яковець й ін.

Сучасні науковці звертають свою увагу на проблеми, які безпосередньо пов'язані з функціонуванням дитячого оздоровчого закладу. Це стосується теорії та практики проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення й відпочинку, педагогізації середовища та

розкриття психологічного аспекту діяльності дитячого оздоровчого закладу (А. Кузнєцов, М. Наказний, М. Соя); організаційно-методичних засад і методики організації виховної роботи в дитячих оздоровчих закладах (О. Бартків, В. Гаврішко, Н. Казакова, Л. Машкіна, Д. Пенішкевич, Г. Чернишова, М. Шоробура); організації тематичної зміни в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку (Н. Басюк, О. Биковська, Р. Вайнола, Т. Гужанова, А. Капська, Ж. Петрочко, Н. Рудницька, І. Стародубцева); соціального становлення й залучення підлітків до роботи в тимчасових дитячих об'єднаннях (О. Карпенко, В. Чечуй, Г. Шутка); проблем і шляхів підготовки майбутніх педагогів до роботи в дитячих оздоровчих закладах (О. Бартків, В. Грановський, Є. Дурманенко, І. Трубавіна).

Організація діяльності дитячого оздоровчого закладу здійснюється на основі нормативно-правових документів, таких як Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про охорону дитинства», Типове положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей», Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», Закон України «Про позашкільну освіту», Постанова «Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні», Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей, Типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку й ін. У працях науковців простежуються зв'язки життєдіяльності школяра з довкіллям, розкриваються педагогічні умови вдосконалення взаємодії різних виховних інститутів у здійсненні процесу соціального становлення особистості в суспільстві як у вузькому, так і в широкому аспектах.

Безсумнівно, ключовою фігурою у створенні сприятливого середовища для культурно-дозвілєвого відпочинку та оздоровлення школярів є соціальний педагог, який в оздоровчому таборі виконує професійні функції педагога-організатора та педагога-вихователя. Зі свого боку, це висуває особливі вимоги до професійної й особистісної підготовки соціальних педагогів.

Підготовка соціального педагога (педагога-організатора, педагога-вихователя) до роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку передбачає формування:

– уявлень про дитячий оздоровчий заклад, особливості його функціонування, знань про види загальноосвітніх середовищ (сімейне, молодшоскільне, середньоскільне, старшоскільне, позашкільне), про його суб'єкти тощо;

- усвідомлень сутності культурно-дозвіллевої діяльності, методики організації відпочинку й дозвілля дітей;
- знань психологічних закономірностей та особливостей вікового й особистісного розвитку дітей;
- умінь реалізувати різноманітні способи педагогічної взаємодії між суб'єктами освітнього-виховного середовища (з учнями наодинці й у групі, колегами-вчителями, зі своїм керівництвом);
- умінь стати в рефлексивну (самоусвідомлюючу) позицію стосовно того, що вчити, як учити, навіщо вчити.

Саме такі аспекти діяльності соціального педагога ми прагнимо розкрити в запропонованому навчально-методичному посібнику.

Отож, **мета цього навчально-методичного посібника** – обґрунтування змісту, форм та методів оздоровчої роботи з дітьми й підлітками як складової частини соціально-педагогічної діяльності в умовах дитячого оздоровчого закладу (ДОЗ) та розробка рекомендацій, спрямованих на їх удосконалення.

Для досягнення поставленої мети вважаємо доцільним розв'язання таких **завдань**:

- 1) вивчити специфіку розвитку й становлення системи оздоровлення та відпочинку в Україні в історичному аспекті;
- 2) обґрунтувати роль фахівця із соціально-педагогічної діяльності (педагога-організатора/педагога-вихователя) щодо забезпечення оздоровчих послуг, які надаються дітям;
- 3) розробити науково обґрунтовані рекомендації організаторам і координаторам дитячого оздоровлення та відпочинку, спрямовані на оптимізацію оздоровчої роботи серед дітей і підлітків, як складової частини соціально-педагогічної діяльності;
- 4) запропонувати програму підготовки майбутніх соціальних педагогів до роботи в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку;
- 5) розробити навчально-методичне забезпечення проведення літньої педагогічної практики в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДІВ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

1.1. Розвиток і становлення системи оздоровлення та відпочинку дітей

Зміст оздоровчих послуг передбачає певний набір заходів, дій, планів, програм, які забезпечують повноцінний відпочинок та оздоровлення підростаючого покоління.

Фізичний розвиток і вдосконалення особистості був одним із провідних напрямів в усі періоди суспільного розвитку, який віднайшов свою реалізацію в оздоровчому процесі.

Розглядаючи тему оздоровлення, потрібно дослідити її становлення й розвиток, з'ясувати форми та методи роботи з дітьми в оздоровчій сфері. Створювати й удосконалювати оздоровчу діяльність не можливо без знання історичного аспекту її становлення.

Розглядаючи тему оздоровлення в історичному аспекті, визначимо поняття «здоров'я», «відпочинок», «оздоровлення».

Здоров'я нації в наш час вважається показником цивілізованості держави, що відображає соціально-економічне становище суспільства. Згідно з резолюцією ООН №38/54 від 1997 р., здоров'я населення є головним критерієм доцільності та ефективності всіх без винятку сфер господарської діяльності. Здоров'я саме дітей і молоді особливо важливе, тому що, за оцінками фахівців, близько 75 % хвороб у дорослих – це наслідок умов життя в дитячі й молоді роки [11].

За сучасними уявленнями, здоров'я розглядаємо не як суто медичну, а як комплексну проблему, складний феномен глобального значення. Тобто здоров'я визначаємо як філософську, соціальну, економічну, біологічну, медичну категорії, як об'єкт споживання, вкладу капіталу, індивідуальну й суспільна цінність, явище системного характеру, динамічне, постійно взаємодіюче з навколишнім середовищем. Отже, здоров'я, з одного боку, – це ідеальний стан організму, якого особистість мала б прагнути досягти з перших днів свого свідомого життя, а з іншого – це одна з найважливіших характеристик, яка відображає якості життя, ресурс, що свідчить про можливість особистості впоратися з повсякденними труднощами життя, задовольнити свої потреби задля досягнення фізичного, психічного та соціального благополуччя.

Аналіз психолого-педагогічної літератури дав нам змогу визначити трактування терміна «відпочинок», під яким розумітимемо комплекс соціальних заходів виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, що забезпечують організацію дозвілля школярів, відновлення фізичних і психічних функцій їхнього організму, сприяють розвитку духовності й соціальної активності учнів, що здійснюються в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом відпочинкової зміни [3].

Сьогодні поряд із терміном «відпочинок» натрапляємо на таке поняття, як «раціональний відпочинок» в оздоровчих закладах, який, передусім, на нашу думку, має включати правильну організацію режиму дня – чергування різних занять (лекцій, тренінгів, практичної діяльності тощо) із відпочинком (перерви, заняття спортом, організація та участь у розважально-культурних заходах тощо). При цьому важливо звертати увагу на вік і характер діяльності школярів.

Сьогодні актуальна тенденція, згідно з якою першочерговим завданням роботи закладу поряд з оздоровленням дітей є їх відпочинок. Це зумовлено тим, що підлітки їдуть у дитячий заклад саме відпочивати, тобто відновлювати сили після навчального року. у цьому контексті В. Горбинко зазначає, що *основними функціями відпочинку* є такі: *релаксаційна* – різке зниження фізичного тонуусу й психологічного розслаблення; *рекреаційна* – відновлення та розвиток фізичних і духовних сил, витрачених у процесі навчання, праці, суспільної діяльності; *компенсаційна* – повернення підліткам утрачених сил, наприклад коли інтелектуальне навантаження компенсується фізичною активністю й т. ін. [13, с. 57]. Отже, виходячи з такого трактування, приїзд підлітка до табору – це вже відпочинок від проблем і турбот навчального року.

На сьогодні поняття «оздоровлення» вчені розуміють як комплекс заходів, за допомогою яких, використовуючи раціональний відпочинок, систему профілактичних дій щодо правильного повноцінного харчування, проведення щеплень, вакцинації та вітамінізації, можна знизити рівень захворюваності серед школярів, створити умови для поєднання процесів виховання підростаючого покоління в навчальних закладах і в позашкільний час, відновити їхнє здоров'я [19, с. 7].

Для більш глибокого розкриття проблеми оздоровлення та відпочинку дітей доцільно розглянути розвиток і становлення системи оздоровлення й відпочинку дітей в історичному аспекті як досвід, на

який можна спиратися в розробці державної політики стосовно оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків.

Зі зміною суспільного ладу змінювалися підходи до організації роботи щодо профілактики захворювань, розвитку фізичної активності, особливо в дітей. Найбільше уваги приділялося роботі із фізичного виховання. Так, вважалося, що саме через фізичний розвиток можливо досягти здоров'я тіла та твердості духу. С. Кириленко у своїх дослідженнях зазначає, що фізичному вихованню дітей і підлітків значну увагу приділяли ще в первісному суспільстві, що відображено у вигляді організованих рухливих ігор і розваг [29].

За свідченням дослідників історії, фізичне виховання виникло на основі трудової діяльності. Первинні форми праці та видобування засобів існування вимагали від людини необхідних фізичних здібностей. Це обумовило виокремлення фізичного виховання в особливу сферу діяльності, якій приділяли найбільшу увагу в дитячому й підлітковому віці. Із появою війн і розвитком військової справи фізичне виховання стало невід'ємною частиною військово-прикладної підготовки молоді.

Особливий розвиток фізичне виховання одержало в Древній Греції, де набуло характеру державної підготовки до виконання громадських обов'язків та військової служби. Перші згадки про відкриття замських шкіл датуються XV століттям. В Італії Вітторино-да-Фельтре заснував таку школу.

У XVI ст. з'явилися перші педагогічні теорії фізичного виховання, метою яких було формування здоров'я й фізичної культури дітей та підлітків. Фізичному вихованню приділяли увагу такі знамениті вчені, як Ієронім Меркуріаліс (XVI ст.), автор першого керівництва з організації гімнастики; Дж. Локк (XVII ст.), який у своїх працях рекомендував фізичні вправи не тільки для формування фізичних здібностей, а й для укріплення волі й характеру, Ян Амос Коменський (XVII ст.) звертав увагу на те, що в педагогічному процесі фізичне виховання займає одне з найважливіших місць, Жан-Жак Руссо (XVIII ст.) фізичне виховання розумів як основу розвитку особистості, підкреслюючи його значення в розумовій діяльності та трудовому навчанні дітей.

У кінці XIX – на початку XX ст. з'явилися теорія й методика фізичного виховання, які повною мірою використовувались і досі не втрачають своєї актуальності. Поява цього доробку пов'язана, насамперед, з іменем П. Ф. Лесгафта (1837–1909).

Він розробив теоретичні засади фізичного виховання дітей та підлітків на підставі вивченого досвіду різних країн із фізичного виховання. Лесгафт детально досліджував вплив різних засобів фізичного виховання на функції дитячого організму, взаємозв'язок окремих органів та систем, усього організму в цілому з навколишнім середовищем. Такий різнобічний і глибокий підхід дав змогу вчену, спираючись на матеріальну сутність природи дитини, розробити унікальну для того часу систему фізичного виховання.

У 1888 р. Лесгафт видав «Керівництво з фізичного виховання дітей шкільного віку», у якому відзначав, що «виховання передбачає формування моральних якостей людини та його вольових проявів, у той час як освіта – системний розумовий, естетичний і фізичний розвиток. Людина повинна бути гармонійно розвиненою як фізично, так і розумово, мати ідеальний організм. Проте розвиток організму при стійких умовах середовища виявляється далеко недосконалим. За допомогою фізичних вправ можливий цілеспрямований розвиток людини та його вдосконалення».

Дитячі оздоровниці як заклади профілактичного та оздоровчого типу вперше з'явилися в ХІХ ст. Представники буржуазії на чолі з Доброславіним, Бобровим, Щербаковою почали відкривати колонії й стаціонарні станції (санаторії), у яких оздоровлювалися діти із сімей дрібної буржуазії, службовців [2].

У той же час на початку ХХ ст., у 1907 р., в Англії Баден Пауел зібрав 20 хлопців, які розташувались у наметах і повинні були проявити себе в лісовому мистецтві, показати особисту бережливість, дисципліну, витримку, навчитися допомагати іншим, проявляти спостережливість та уважність, товаришувати. Створення такого наметового закладу започаткувало *скаутинг* як напрям діяльності в роботі з дітьми й підлітками.

У цей час з'являється ціла система символів скаутизму: елементи форми, відзнаки, краватки, емблеми, девізи. Скаутинг поєднував відпочинок й оздоровлення, сприяв профілактиці захворювань та розвитку фізичної культури серед дітей і підлітків. Але ці заходи щодо організації оздоровлення та відпочинку підростаючого покоління не були системною діяльністю держави, що залежала від поглядів і можливостей приватних осіб.

Створена за ініціативою Н. К. Крупської в Росії в 1922 р. піонерська організація, до якої приймали дітей і підлітків, узяла на озброєння багато корисного досвіду організації скаутського руху. Нова організація стала одним із провідних напрямів державної політики, направ-

леної на дітей. Вона регулювалася та спрямовувалася урядом і ВКП (б) та мала суспільне значення. Піонери молоді держави робітників і селян створювали за допомогою дорослих перші табори, які мали різні профілі – від занять із неписьменним населенням до організації спортивних змагань. Разом із цією роботою проводилася цілеспрямована діяльність щодо оздоровлення дітей.

За десять років (1929–1939 рр.) у СРСР склалася мережа дитячих оздоровниць і наукова школа, що вивчала питання оздоровлення дітей та підлітків, розвитку дитячих курортів й оздоровниць, організації санаторно-курортного лікування дітей, профілактичної роботи з метою запобігання захворюванням.

У цей час розпочинається спеціальне будівництво перших таборів для організації відпочинку дітей трудящих. У зв'язку з пріоритетним фінансуванням галузей промисловості та оборони в 30-ті роки держава не змогла взяти на себе виділення коштів на організацію відпочинку дітей, тому з 1938 р. цю функцію відпочинку та управління фондом державного соціального страхування держава передала профспілкам – найбільш масовому громадському об'єднанню. Із цього часу традиційно витрати на утримання дітей у таборах (харчування, медичні й культвитрати) здійснюються за рахунок коштів фонду державного соціального страхування [35].

Відразу ж після закінчення Великої Вітчизняної війни державні установи, профспілкові комітети, підприємства включилися в роботу з відновлення діяльності дитячих заміських таборів із метою організації не тільки відпочинку, але й оздоровлення дітей. Державні органи охорони здоров'я та санітарного нагляду приділяють значну увагу організації роботи з відбору дітей, яких направляють на оздоровлення; створенню необхідних умов для відпочинку в таборах. У цей час розробляються нормативні документи з питань організації діяльності літніх оздоровчих закладів, до яких уключено не тільки основні вимоги до обладнання таборів і дитячих дач для дошкільнят, а й тематичні плани занять із медичними, педагогічними працівниками, котрі направляються на літній період для роботи з дітьми та підлітками.

Прийняті урядові постанови зобов'язували центральні профспілкові й комсомольські органи, органи освіти разом із міністерствами та відомствами розробляти й затверджувати перспективні плани розвитку та зміцнення матеріальної бази дитячих оздоровниць, уживати

заходів для їх оснащення необхідним інвентарем й обладнанням, забезпечувати кваліфікованим кадровим персоналом.

Сучасна дослідниця історичних аспектів літнього оздоровлення шкільної молоді О.Філоненко констатує, що на межі 50–60-х рр. ХХ ст. піонерська робота набула масового централізованого характеру та супроводжувалася всесоюзними оглядами, суспільно-трудовими кампаніями, що найбільш яскраво проявлялось у літній період. Піонерський табір ставав провідною формою організації відпочинку й виховної роботи з дітьми та підлітками. Упродовж 1958–1959 рр. в Україні збудовано 50 нових піонерських таборів на 8,5 тис. місць і на 5 тис. місць розширено вже наявні. Це сприяло збільшенню кількості дітей, які могли відпочити та оздоровитись. На початок 60-х рр. ХХ ст. таку можливість мало вже близько 500 тис. осіб [69, с. 6].

Серед видів дитячих оздоровчих таборів, як системи позашкільних навчальних закладів, набули поширення дитячі профільні табори. У наукових поглядах Н. Ничкало визначено, що 60-ті роки ХХ ст. характеризуються значним розширенням географії профільних таборів: табори юних техніків, натуралістів і туристів (у всіх областях України), юних художників (Закарпатська область), зоологів, любителів мистецтва (Харківська область), філологів та математиків (Вінницька, Дніпропетровська області), істориків і спелеологів (Київська область), юних астрономів (Кримська область)[39]. Такі табори, як зауважує О. Філоненко, забезпечували змістовний відпочинок, добру підготовку учнів до наступного навчального року [69, с. 7].

Цікавими є подані О.Філоненко архівні дані про те, що початок 70-х років ХХ ст. в Українській РСР є періодом створення широкої мережі постійно діючих або ж сезонних дитячих оздоровчих закладів. Так, у шкільних, колгоспних, міжколгоспних, військово-спортивних таборах, а також у таборах праці й відпочинку системи народної освіти України перебувало понад 2,5 млн, у профспілкових таборах різного профілю – понад 1,3 млн дітей [69, с. 7]. Діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку розв'язувала завдання формування всебічно й гармонійно розвинутої особистості підростаючого покоління. Важливим аспектом у цьому контексті була організація спортивно-оздоровчої діяльності через створення спортивно-оздоровчих таборів, у яких створювали сприятливі умови для виховної, дозвіллевої та спортивно-оздоровчої роботи з учнями.

О. Філоненко наголошує, що саме піонерський табір став одним із найбільш дієвих засобів педагогічного впливу на дітей та молодь, що

інтегрував у собі продуктивне вирішення виховних, навчальних й оздоровчих завдань [69].

У 70–80-х рр. XX ст. серед завдань всебічно й гармонічно розвиненої особистості пріоритетним визначено трудове виховання школярів під час літніх канікул. Залучення їх до різних видів суспільно-корисної та трудової діяльності сприяло формуванню політехнічних знань, умінь, навичок; розвитку технічної креативності, активності особистості, відповідальності та дисциплінованості.

У цей час, за даними О.Філоренко, найбільш ефективною та випробуваною формою організації змістовного відпочинку старшокласників були табори праці й відпочинку, у яких оздоровлення поєднували з продуктивною працею учнів. Це створювало найсприятливіші умови для продовження влітку роботи з виховання в школярів трудової та громадянської активності, любові до праці, підготовки до самостійного трудового життя. Важливість поєднання відпочинку із суспільно корисною й продуктивною працею учнів підкреслювалась у наказах Міністерства освіти Української РСР. Розвиток мережі таборів праці та відпочинку відстежено в контексті документів державного значення, зокрема постанови ЦК КПРС «Про заходи з подальшого поліпшення організації відпочинку піонерів і школярів» (1974 р.), «Положення про табір праці і відпочинку учнівської молоді Української РСР» (1976 р.), Постанови ЦК КПУ і Ради Міністрів УРСР «Про поліпшення трудового виховання, навчання, професійної орієнтації школярів і організацію їх суспільно корисної, продуктивної праці» (1984 р.) [69].

Значну увагу громадських і державних органів приділено питанням фінансового забезпечення оздоровчої роботи з дітьми. Практично всі витрати з утримання дитячих оздоровниць брали на себе підприємства, організації, установи, бюджети профспілок та фонду соціального страхування. Із 1981 р. встановлено пільги в оплаті батьками путівок для дітей в оздоровчі заклади. Так, зазначено, щоб 50 % від загальної кількості путівок до піонерських й інших таборів для школярів надавати робітникам, службовцям і колгоспникам безкоштовно, а решту – із частковою оплатою від вартості, а це близько 10–13 % від загальної вартості путівки.

Отже, зазначені пільги надавали насамперед сім'ям, які мають двох або більше дітей, дітям, котрі позбавлені батьківського піклування, учням шкіл-інтернатів, вихованцям дитячих будинків, дітям-інвалідам та тим, яких виховують одинокі матері.

80-і роки ХХ ст. в Україні характеризуються виникненням нових типів закладів оздоровлення й відпочинку дітей загальноосвітніх шкіл і професійно-технічних училищ. Зазвичай вони створювалися профспілковими організаціями та виробничими підприємствами. [69, с. 8].

Отже, у кінці 80-х років ХХ ст. в Україні різними формами відпочинку й оздоровлення, які фінансувалися за рахунок коштів соціального страхування, охоплено понад 3 млн дітей, тобто кожен другий мав змогу відпочивати в заміському таборі, брати участь в екскурсіях і походах, організовано проводити свій вільний час у таборі з денним перебуванням при школах, таборі праці та відпочинку. У цей період, а саме в 1988 р., досягнуто найвищих *кількісних показників* в організації відпочинку й оздоровлення дітей в Україні.

Отож, як швидка реакція на соціальні потреби суспільства мета та завдання дитячих оздоровчих закладів постійно змінювалися. Поступово значну увагу приділяли розвитку пізнавальних інтересів дітей. Отримавши найбільше розповсюдження в колишньому Радянському Союзі, дитячі оздоровчі заклади стали ідеологічними центрами, продовжували діяльність дитячої піонерської організації в літній період. Із розвалом СРСР, зникненням масової дитячої організації, погіршенням економічного становища робітників інфраструктура дитячого відпочинку почала змінюватися. До 1991 р. літні дитячі табори називалися піонерськими, а після виходу Закону України «Про оздоровлення і відпочинок дітей» їх стали називати «дитячими закладами оздоровлення та відпочинку» [39, с. 150]. Відбулося різке скорочення таких закладів за рахунок їх перепрофілювання у бази відпочинку для дорослих або ж закриття. Так, тільки в 1993 р. в Україні скоротилося 30 тис. місць в оздоровчих таборах, що зумовило зменшення кількості оздоровлених дітей, порівняно з попереднім (1992) роком, майже на 90 тис.

У період перебудови (1985–1991 рр.) започатковано комерціалізацію дитячого відпочинку. Згодом деякі дитячі табори викупили або орендували комерційні структури туристичної спрямованості. Під час наукового пошуку з'ясовано, що з розпадом СРСР відбулося різке зменшення фінансування державою соціальних програм, зростання

масового безробіття серед працездатного населення, що призвело до бездіяльності й масового закриття дитячих закладів оздоровлення та відпочинку. Тому з проголошенням незалежності в Україні (1991 р.) серед завдань із розбудови економіки, покращення суспільного життя чільне місце належало подоланню труднощів в організації оздоровлення та відпочинку дітей і підлітків.

Новий розвиток дитячих оздоровчих таборів почався з відродженням української державності. Прийнятий Закон України «Про позашкільну освіту», який серед основних завдань діяльності позашкільних закладів відзначає вільний розвиток особистості й формування її соціально-громадського досвіду; виховання патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, національних цінностей українського народу та інших націй і народів; створення умов для творчого, інтелектуального, духовного й фізичного розвитку вихованців; формування в дітей свідомого та відповідального ставлення до власного здоров'я й здоров'я оточуючих, навичок безпечної поведінки та ін.[55].

Дослідники проблеми літнього оздоровлення та відпочинку дітей зазначають, що для забезпечення повноцінного оздоровлення, змістовного дозвілля на вищому урядовому та законодавчому рівнях прийнято низку нормативно-правових документів, серед яких – Закон України «Про освіту» (1991 р.), «Тимчасове орієнтовне положення про оздоровчий профільний табір» (1992 р.), Постанова КМУ «Про Державну національну програму “Освіта (Україна XXI ст.)”» (1993 р.), Концепція позашкільної освіти (1996 р.), Постанова КМУ «Про Всеукраїнський фонд оздоровлення і відпочинку дітей та підлітків» (1996 р.), Постанова КМУ «Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні» (1997 р.), «Тимчасове положення про дитячий оздоровчий заклад» (1999 р.), Закон України «Про позашкільну освіту» (2000 р.), Постанова КМУ «Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей на період до 2008 року» (2003 р.), Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» (2008 р.), Закон України «Про загальнодержавну програму «Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини» на період до 2016 року» (2009 р.), «Типове Положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку» (2009 р.), «Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей» (2009 р.), «Концепція Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей на 2011–2015 роки» (2010 р.) [69].

На основі аналізу архівних матеріалів, нормативних документів, науково-педагогічної літератури, інструктивно-методичних матеріалів дослідниця О.Філоненко [69] науково обґрунтовує два періоди підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах у досліджуваних хронологічних межах:

Перший період – радянський (початок 50 – кінець 80-х рр. ХХ ст.) – складається з двох етапів: етап активного розвитку змісту, форм і методів підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в літніх оздоровчих таборах (початок 50 – кінець 60-х рр. ХХ ст.) пов'язаний зі стрімким розвитком системи літнього оздоровлення та відпочинку дітей у СРСР узагалі й в УРСР зокрема, що розпочався в 50-х рр. ХХ ст. і потребував підбору та підготовки педагогічних кадрів. Залучення до виховної роботи з дітьми студентів вищих педагогічних навчальних закладів позитивно розв'язувало цю проблему й потребувало вдосконалення підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах. Аналіз постанов, наказів, інструкцій щодо проведення педагогічних практик Міністерства освіти СРСР та Міністерства освіти УРСР, навчальних планів вищих педагогічних навчальних закладів, архівних матеріалів за період 50–60-х рр. ХХ ст. дає підстави стверджувати, що підготовка майбутніх учителів до літньої педагогічної практики, яка передбачалася навчальними планами, уважалася спільною важливою справою викладачів кафедр педагогіки вищих педагогічних навчальних закладів, студентів, комсомольських і профспілкових організацій, начальників піонерських таборів, педагогів позашкільних закладів. Для студентів організовувалися спецсемінари з піонерської роботи в таборі, інструктивні табірні збори. До від'їзду в табір студентська молодь зобов'язана була працювати помічниками вихователя, піонервожатими загонів, керівниками гуртків під час педагогічної безвідривної практики на I–II курсах, яку тісно пов'язували з педагогічною практикою в піонерських таборах. Оволодінню студентами педагогічними вміннями й навичками з організації виховної позакласної роботи сприяли вивчення дисципліни за вибором «Теорія і практика піонерської і жовтенятської роботи» та заняття на факультетах громадських професій.

На етапі вдосконалення науково-методичного рівня підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в літніх оздоровчих таборах (початок 70 – кінець 80-х рр. ХХ ст.) найважливішим джерелом підготовки кадрів для роботи з дітьми в дитячих оздоровчих таборах були педагогічні інститути й педагогічні училища. Педагогічну прак-

тику в оздоровчих таборах розглядали як потужний засіб підготовки майбутнього вчителя – активного вихователя підростаючого покоління. Із цією метою у вищих педагогічних навчальних закладах затвердили нову структуру психолого-педагогічних дисциплін, що вивчалися студентами до початку літньої педагогічної практики. Здійснювалося поетапне формування в студентства знань, умінь і навичок для роботи з дітьми в дитячих оздоровчих таборах: загально-теоретична підготовка та безвідривна суспільно-педагогічна практика з виховної роботи (1-й і 2-й курси); спецкурси та спецсемінари, заняття з фізичної культури, медицини, а також заняття на факультетах громадських професій і в школах вожатих; інструктивний табірний збір-семінар. Проведення інструктивного табірної збору стало визначатися навчальними планами, активізувалася діяльність педагогічних загонів, спрямована на покращення виховання дітей у літній період. Посилилась увага Міністерства освіти УРСР, керівництва вищих педагогічних навчальних закладів, комітетів комсомолу до підготовки студентів до роботи в дитячих оздоровчих таборах. Вищі педагогічні навчальні заклади стали учасниками оглядів, конкурсів на кращу підготовку до організації відпочинку дітей.

У період 50–80-х рр. ХХ ст. спеціально орієнтованих наукових досліджень із проблеми підготовки майбутніх учителів до виховної діяльності в дитячих оздоровчих таборах не виявлено. Це питання частково розглянуто в роботах Н. Г. Ничкало (Україна), О. М. Мурадова (Туркменистан) та ін. Отже, перший період був педагогічно цінним і прогресивним у розвитку системи підготовки майбутніх учителів до виховної роботи в літніх оздоровчих таборах України. Сформувалася цілісна система такої підготовки.

Другий період розпочався зі здобуттям незалежності Україною (1991 р.) і триває нині. Питання підготовки кадрового складу закладів оздоровлення та відпочинку дітей залишається вкрай актуальним на державному рівні. Аналіз ухвалених державних документів дає підставу стверджувати, що в них відзначено покращення підготовки педагогічних кадрів для організації й забезпечення виховної роботи з дітьми в період літніх канікул.

Установлено, що поряд з уведенням нових форм підготовки, таких як організація Міжнародної літньої соціально-педагогічної школи (Волинський національний університет імені Лесі Українки), створення молодіжної організації «Артек» (Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія), проведення семінарів за участю старших вихо-

вателів дитячих закладів оздоровлення та відпочинку (Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка), упровадження до навчальних планів дисциплін «Молодіжний і дитячий рух в Україні», «Організація культурно-відпочинкової діяльності», «Безпека життєдіяльності дітей в умовах літніх оздоровчих закладів» (Луганський національний університет імені Тараса Шевченка), «Теорія та методика викладання рухливих ігор та забав», «Теорія та методика викладання спортивних ігор (волейбол, гандбол, баскетбол, футбол, настільний теніс)» (Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка), на сучасному етапі відсутній єдиний підхід вищих педагогічних навчальних закладів до підготовки студентів до літньої виховної практики в дитячих оздоровчих таборах: виділяється різна кількість годин на вивчення спецкурсу «Методика виховної роботи в дитячих оздоровчих таборах», простежено вилучення цього спецкурсу з навчальних планів, не передбачено проведення інструктивних табірних зборів. Деякі вищі навчальні заклади виключають літню виховну практику з ряду обов'язкових.

Отже, соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві, відсутність загальної стратегії й недостатня державна підтримка розвитку галузі відпочинку та оздоровлення дітей зумовили в діяльності оздоровчих закладів низку суперечностей, а саме: розвиток нових форм і моделей дитячих оздоровчих закладів та невизначеність структури, функцій і змісту їхньої діяльності; потреби дітей та їхніх батьків в оздоровчо-освітніх послугах і неспроможність їх задовольнити з боку держави, профспілок та дитячих оздоровчих закладів; нові заклади й типи дитячих оздоровчих закладів та невідповідність їх призначення чинному програмно-методичному забезпеченню.

Названі протиріччя недостатньо враховано в теорії й практиці діяльності дитячих оздоровчих закладів, чим можна пояснити *наявні недоліки* в: збереженні та розвитку мережі дитячих оздоровчих закладів; упровадженні нових підходів до організації їхньої діяльності, оптимального використання умов для ефективного оздоровлення, розвитку, відпочинку, соціалізації дітей; доступі дітей до позашкільної освіти, задоволенні їхніх культурних інтересів та спортивно-оздоровчих потреб; рівні забезпечення змістовної дозвіллевої діяльності учнів у канікулярний період, зокрема отримання різноманітних послуг відпочинку й оздоровлення;

навичках самостійної організації змістовного дозвілля, раціонального використання дітьми вільного часу.

Отож, аналізуючи розв'язання проблеми дитячого оздоровлення сьогодні, можемо зазначити, що система оздоровлення за часів незалежності України мало в чому відрізняється від радянської моделі, хоча великий досвід «першопрохідців» певною мірою забуто. Оздоровлення та відпочинок, які сьогодні мають «морально застарілу» форму, безумовно, потребують змін і нововведень, а молодь вимагає нових, цікавих, корисних форм роботи, які забезпечуватимуть самореалізацію та задоволення власних потреб у канікулярний період у рамках безперервної освіти, що значно підвищить культурний рівень здорового способу життя, виховуватиме повноцінних молодих людей, підготовлених до складного дорослого життя.

Із метою вдосконалення організації повноцінного відпочинку й оздоровлення дітей серед основних завдань державою визначено завдання зі зміцнення кадрового потенціалу та підвищення престижу праці вихователів (вожатих) у дитячих закладах. Суспільство ставить нові вимоги перед вихователем – організатором літнього відпочинку дітей, яким зазвичай є студент-практикант. У сучасних умовах спостерігається розрив між теоретичною підготовкою студента й реалізацією вмінь та навичок у практичній діяльності з організації виховної роботи з дітьми й підлітками.

Запитання та завдання для самоконтролю та самоперевірки

1. Обгрунтуйте сутність понять «здоров'я», «оздоровлення», «відпочинок».
2. Охарактеризуйте основні функції відпочинку.
3. На основі ретроспективного аналізу змісту параграфа, визначте основні етапи становлення та розвитку діяльності дитячих оздоровчих закладів.
4. Обгрунтуйте наявні недоліки в діяльності дитячих закладів оздоровлення й відпочинку.

Тестові завдання

1. Ідеальний стан організму, якого мала б прагнути досягти особистість із перших днів свого свідомого життя, одна з найважливіших характеристик, яка відображає якість життя, ресурс, котрий свідчить про можливість особистості впоратися з повсякденними труднощами життя, задовольнити свої потреби

зادля досягнення фізичного, психічного й соціального благополуччя, – це: 1) здоровий спосіб життя; 2) здоров'я; 3) відпочинок; 3) раціональний відпочинок; 4) відсутність хвороб.

2. *Правильна організація режиму дня – чергування різного виду занять (лекцій, тренінгів, практичної діяльності тощо) із відпочинком (перерви, заняття спортом, організація та участь у розважально-культурних заходах тощо) – це: 1) здоровий спосіб життя; 2) здоров'я; 3) відпочинок; 3) раціональний відпочинок; 4) режим дня.*

3. *Комплекс соціальних заходів виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, які забезпечують організацію дозвілля школярів, відновлення фізичних і психічних функцій їхнього організму, сприяють розвитку духовності й соціальної активності школярів, котрі проводяться в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку протягом відпочинкової зміни, – це: 1) здоровий спосіб життя; 2) здоров'я; 3) відпочинок; 3) раціональний відпочинок; 4) оздоровлення.*

4. *Комплекс заходів, за допомогою яких, використовуючи раціональний відпочинок, систему профілактичних дій щодо правильного повноцінного харчування, проведення щеплень, вакцинації та вітамінзації, можна знизити рівень захворюваності серед школярів, створити умови для поєднання процесів виховання підростаючого покоління в навчальних закладах і в позашкільний час, відновити їхнє здоров'я, – це: 1) здоровий спосіб життя; 2) здоров'я; 3) відпочинок; 3) раціональний відпочинок; 4) оздоровлення.*

5. *Основними функціями відпочинку є: 1) релаксаційна; 2) рекреаційна; 3) реабілітаційна; 4) компенсаційна.*

6. *Теоретичні засади фізичного виховання дітей і підлітків на підставі вивченого досвіду різних країн із фізичного виховання, вплив різних засобів фізичного виховання на функції дитячого організму, взаємозв'язок окремих органів та систем, усього організму в цілому з навколишнім середовищем досліджував: 1) Вітторіно-да-Фельтре; 2) Дж. Локк; 3) Я. А. Коменський; 4) Н. Ничкало; 5) І. Меркуліас; 6) П. Лесгафт.*

7. *Початок комерціалізації дитячого відпочинку припадає на: 1) 60-ті роки; 2) 70-ті роки; 3) 80-ті роки ХХ ст.;*

8. *Установить послідовність розвитку ідеї оздоровлення та відпочинку дітей, їх фізичного виховання в поглядах учених:*

1) Вітторино-да-Фельтре; 2) Дж. Локк; 3) Я. А. Коменський; 4) Н. Ничкало; 5) І. Меркуліас; 6) П. Лесгафт.

9. *Установіть хронологію прийняття нормативних документів із питань організації відпочинку та оздоровлення дітей:* 1) Закон України «Про позашкільну освіту»; 2) Тимчасове положення про дитячий оздоровчий заклад»; 3) Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) «Типове Положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку»; 5) «Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей»; 6) «Концепція Державної цільової соціальної програми оздоровлення та відпочинку дітей на 2011–2015 роки».

10. *Визначте етапи становлення та розвитку дитячих оздоровчих таборів.*

1.2. Нормативно-правове забезпечення діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку

Запорука майбутнього кожної держави – здоров'я її населення. Екологічні, економічні, соціальні проблеми в суспільстві зумовлюють негативну тенденцію до погіршення фізичного, морального, психічного благополуччя громадян України. Важливим постає питання організації оздоровлення та відпочинку як невід'ємного складника державної політики держави.

Один із важливих інститутів формування здорового способу життя дітей – дитячий оздоровчий заклад. З огляду на це вважаємо за необхідне розкрити специфіку, нормативно-правове забезпечення функціонування дитячих оздоровчих закладів та обґрунтувати чинники їх впливу на формування здорового способу життя школярів.

Аналіз психолого-педагогічної й правової літератури свідчить, що будь-яка діяльність в Україні має бути організована та повинна діяти в правовому полі. Оздоровча діяльність не виняток, а особливо коли йдеться про оздоровлення дітей. Нормативно-правове забезпечення згаданого процесу має певну специфіку та багатогранність, охоплює великий спектр діяльності й консолідує дії органів державної виконавчої влади та громадських організацій на всіх рівнях її повноцінного забезпечення.

Один із показників соціальної політики держави – довершеність законів, нормативно-правових актів, які забезпечують достойний рівень діяльності організацій і взаємодії між ними. Так, у статті 3

Конституції України зазначено, що «...людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» [32, с. 4].

Відповідно до Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» від 04 вересня 2008 р. № 375, турбота про здоров'я школярів – одне з головних завдань ставлення держави до проблем підростаючого покоління [54]. Водночас упродовж останніх років у країні зберігається тенденція до погіршення стану здоров'я дітей, зумовлена негативними факторами соціально-економічного, екологічного й психоемоційного характеру. Вплив постійно діючих факторів ризику, стресові перевантаження, зокрема в підлітковому віці, призводять до порушення механізму саморегуляції фізіологічних функцій і сприяють розвитку в школярів хронічних захворювань. На сьогодні залишається високим рівень інвалідності серед дітей, що є одним із найбільш несприятливих явищ у комплексі характеристик стану здоров'я та соціального благополуччя населення. Не вдається уникнути тенденції до зростання кількості дітей-сиріт і тих, хто позбавлений батьківського піклування. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» передбачає основні напрями державної політики в галузі оздоровлення й відпочинку дітей, забезпечення гарантій і реалізації прав дитини у сфері організації дитячого оздоровлення та відпочинку, упровадження порядку надання оздоровчих послуг, основні напрями створення соціально-економічних умов для забезпечення прав дітей на оздоровлення й відпочинок, сприятливих умов для якісного оздоровлення та відпочинку, функції органів державної влади та органів місцевого самоврядування, правові, фінансові й організаційні засади створення та діяльності дитячих оздоровчих закладів, їхні права й обов'язки.

Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» (1992 р.) передбачені зобов'язання з боку держави з метою виховання здорового, гармонійно розвинутого молодого покоління, розвиток мережі оздоровниць, таборів відпочинку та інших дитячих закладів (стаття 59). Щодо контролю за охороною здоров'я дітей і проведенням оздоровчих заходів у дитячих виховних та навчальних закладах, то їх здійснюють поряд з органами й закладами охорони здоров'я також інші органи виконавчої влади за участю громадських організацій, насамперед профспілок (стаття 62).

Закон України «Про соціальну роботу з дітьми й молоддю» (2001 р.), що ґрунтується на Конституції України (254к/96-ВР), визначає со-

ціальну роботу з дітьми та молоддю як діяльність уповноважених органів, підприємств, організацій та установ незалежно від їх підпорядкування й форми власності та окремих громадян, яка спрямована на створення соціальних умов життєдіяльності, гармонійного й різнобічного розвитку дітей та молоді, захист їхніх конституційних прав, свобод і законних інтересів, задоволення культурних та духовних потреб.

Організація відпочинку й оздоровлення дітей здійснюється в нашій державі через функціонування мережі дитячих оздоровчих закладів, що входять до організаційно-методичних форм позашкільної освіти України. У статті 53 Конституції України визначено, що «держава забезпечує розвиток позашкільної освіти» [32]. Правові, соціально-економічні, організаційні, освітні й виховні умови охоплення дітей позашкільною освітою закріплено Законом України «Про позашкільну освіту» (2000 р.), а типологію позашкільних закладів затверджено Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів».

Відповідно до вимог статті 9 Закону України «Про позашкільну освіту» (зі змінами й доповненнями) державна політика у сфері позашкільної освіти спрямована на збереження та розвиток мережі державних і комунальних позашкільних навчальних закладів без права їх перепідпорядкування, злиття, закриття, передачі приміщень, обладнання, техніки в оренду [55].

Отже, позашкільний навчальний заклад – це складова частина системи позашкільної освіти, яка надає знання, формуючи вміння та навички за інтересами, забезпечує потреби особистості у творчій самореалізації й інтелектуальний, духовний і фізичний розвиток, підготовку до активної професійної та громадської діяльності, створює умови для соціального захисту й організації змістовного дозвілля відповідно до здібностей, обдарувань і стану здоров'я вихованців, учнів та слухачів.

Позашкільні навчальні заклади можуть функціонувати у формі оздоровчих закладів, що здійснюють позашкільну освіту й забезпечують організацію дозвілля, проведення змістовного відпочинку та передбачають оволодіння необхідними знаннями, уміннями й навичками організації здорового способу життя. До переліку типів позашкільних навчальних закладів віднесено оздоровчі заклади для дітей і молоді: дитячо-юнацькі табори (містечка, комплекси) – оздоровчі, профільні, праці та відпочинку, санаторного типу, із денним перебуванням, туристичні бази.

На підставі статті 26 Закону України «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» (січень, 2005 р.) органи центральної й місцевої виконавчої влади мають забезпечувати щорічне безоплатне оздоровлення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці до 18 років. Рідні діти батьків-вихователів або прийомних батьків, котрі проживають в одній прийомній сім'ї або в одному дитячому будинку сімейного типу, мають право на безоплатне оздоровлення до досягнення ними повноліття. Кошти на оздоровлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, виділяються з державного, місцевих бюджетів, коштів підприємств, Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності та інших джерел, не заборонених законодавством.

У Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та втратами, зумовленими народженням та похованням» (2000 р.), передбачено фінансування соціальних послуг у сфері позашкільної роботи, умови щодо забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на санаторно-курортне лікування застрахованим особам і членам їхніх сімей, до дитячих оздоровчих закладів, санаторіїв-профілакторіїв, надання соціальних послуг у позашкільній роботі з дітьми здійснюється представниками застрахованих осіб, у тому числі й профспілками або їх об'єднаннями чи іншими уповноваженими найманими працівниками органами).

Крім законодавчих актів, реалізацію права дітей на оздоровлення та відпочинок регламентують численні нормативно-правові документи. Так, Президентом України щорічно видаються розпорядження щодо організації оздоровлення й відпочинку дітей; це питання перебуває на постійному контролі Верховної Ради та Кабінету Міністрів України. Відповідні центральні й місцеві органи виконавчої влади, на які покладено обов'язки з організації оздоровлення дітей, уживають заходів щодо організованого проведення оздоровчих кампаній.

Для покращення організації повноцінного відпочинку й оздоровлення дітей, а також стимулювання діяльності дитячих оздоровчих закладів у 2002 р. Державним комітетом України у справах сім'ї та молоді підготовлено Державну програму відпочинку й оздоровлення дітей на період до 2008 р. (затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 16.03.2003 р. № 3). Саме цим документом визначено основні завдання, спрямовані на створення сприятливих умов для якісного оздоровлення та відпочинку дітей. Серед них – удос-

коналення нормативно-правової бази, нормативно-інструктивних матеріалів регіональних органів виконавчої влади з організації відпочинку й оздоровлення підростаючого покоління; збільшення кількості дітей, охоплених організованими формами відпочинку та оздоровлення; удосконалення мережі дитячих оздоровчих закладів; покращення матеріально-технічного, науково-методичного забезпечення діяльності дитячих оздоровчих закладів; створення сприятливих умов для реалізації соціально-педагогічних, медико-оздоровчих інноваційних проєктів відпочинку й оздоровлення дітей; зміцнення кадрового потенціалу та підвищення престижу праці в дитячих закладах тощо.

Важливими програмами відпочинку й оздоровлення в галузі організації оздоровлення та відпочинку дітей стали Державна програма відпочинку й оздоровлення дітей до 2008 р., яка дала поштовх розробці програм відпочинку та оздоровлення дітей на місцевому рівні, що сприяло забезпеченню системного підходу до організації цієї справи; «Про медико-санітарне забезпечення літнього відпочинку та оздоровлення дітей» (Постанова головного державного санітарного лікаря України від 07.05. 2001 р. № 53); «Про Типове положення про дитячий оздоровчий заклад» (Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді від 5 лютого 2004 р. № 31); «Про сертифікацію готельних послуг та послуги харчування, які надаються дитячим оздоровчим таборам» (Роз'яснення голови Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 25.03.2003 р.).

Отже, організація діяльності дитячого оздоровчого закладу здійснюється на основі таких нормативно-правових документів, як Конвенція ООН про права дитини, Закон України «Про охорону дитинства», типові положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей», Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», Закон України «Про позашкільну освіту», Постанова «Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні», Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей, Типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення й відпочинку та ін.

Отже, у державі відбувається процес удосконалення нормативно-правової бази у сфері оздоровлення й захисту дітей. Приймаються та розробляються законопроекти, видаються укази, розпорядження Президента України, постанови, упроваджуються сучасні програми Кабінету

Міністрів України, що забезпечують повноцінне оздоровлення дітей України.

Однак сьогодні очевидний той факт, що законодавча та нормативна база, яка регулює оздоровчу роботу з дітьми, ще значно відстає від сучасних потреб. Так, у чинному законодавстві є низка суперечностей у визначенні організаційно-правових засад функціонування дитячих оздоровчих закладів різних форм власності, що часто призводить на місцях до конфліктів власників цих закладів із контролюючими органами.

Запитання та завдання для самоконтролю та самоперевірки

1. Визначте нормативно-правову базу діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

2. У якому році прийнято Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»?

3. Обґрунтуйте положення першого розділу Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»?

4. Визначте основні положення Закону України, згідно з яким гарантується забезпечення щорічного безоплатного оздоровлення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці до 18 років.

5. Визначте основні положення Закону України, згідно з яким гарантується фінансування соціальних послуг у сфері позашкільної роботи, забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на санаторно-курортне лікування застрахованим особам та членам їхніх сімей, до дитячих оздоровчих закладів, санаторіїв-профілакторіїв, надання соціальних послуг у позашкільній роботі з дітьми здійснюється представниками застрахованих осіб, у тому числі й профспілками або їх об'єднаннями чи іншими органами, уповноваженими найманими працівниками).

6. Визначте завдання в галузі охорони здоров'я дітей і підлітків згідно із Законом України «Про охорону дитинства».

7. Обґрунтуйте положення Конституції України щодо організації оздоровлення та відпочинку дітей у літній період.

Тестові завдання

1. Організація діяльності дитячого оздоровчого закладу здійснюється на основі таких нормативно-правових документів:

1) Конвенції ООН про права дитини; 2) Закону України «Про охорону

дитинства»; 3) Типового положення «Про дитячий заклад оздоровлення й відпочинок дітей»; 4) Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Закону України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанова про «Типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

2. До програмам відпочинку та оздоровлення в галузі організації оздоровлення й відпочинку дітей належать: 1) Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей до 2016 року; 2) Постанова «Про медико-санітарне забезпечення літнього відпочинку та оздоровлення дітей»; 3) Положення «Про Типове положення про дитячий оздоровчий заклад» (Наказ Держаного комітету України у справах сім'ї та молоді від 5 лютого 2004 р. № 31); «Про сертифікацію готельних послуг та послуги харчування, які надаються дитячим оздоровчим таборам» (Роз'яснення Голови Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 25.03.2003 р.).

3. Фінансування соціальних послуг у сфері позашкільної роботи, умови щодо забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на санаторно-курортне лікування застрахованим особам і членам їхніх сімей, до дитячих оздоровчих закладів, санаторіїв-профілакторіїв, надання соціальних послуг у позашкільній роботі) передбачено: 1) Конвенцією ООН про права дитини; 2) Законом України «Про охорону дитинства»; 3) Типовим положенням «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

4. На підставі _____ органи центральної та місцевої виконавчої влади мають забезпечувати щорічне безоплатне оздоровлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці до 18 років: 1) Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 2) Закону України «Про охорону дитинства»; 3) Типового положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Закону України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанови про «Типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

5. Правові, соціально-економічні, організаційні, освітні й виховні умови охоплення дітей позашкільною освітою закріплено

_____ , а типологію позашкільних закладів затверджено _____: 1) Конвенцією ООН про права дитини; 2) Законом України «Про охорону дитинства»; 3) Типовим положенням «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів».

6. У _____ визначено, що «держава забезпечує розвиток позашкільної освіти»: 1) Конституції України; 2) Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 3) Законі України «Про охорону дитинства»; 4) Законі України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законі України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанові «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

7. Зобов'язання з боку держави з метою виховання здорового, гармонійно розвинутого молодого покоління, розвиток мережі оздоровниць, таборів відпочинку та інших дитячих закладів передбачені: 1) Конвенцією ООН про права дитини; 2) Законом України «Про охорону дитинства»; 3) Типовим положенням «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

8. До правових актів діяльності дитячого оздоровчого закладу здійснюється на основі таких нормативно-правових документів: 1) Конвенція ООН про права дитини; 2) Закон України «Про охорону дитинства»; 3) Типове положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Закон України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанова «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

9. Згідно із _____ «...людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»: 1) Конституцією України; 2) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 3) Законом України «Про охорону дитинства»; 4) Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Постановою «Про

типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

10. Згідно із _____ «турбота про здоров'я школярів є одним із головних завдань ставлення держави до проблем підростаючого покоління): 1) Конституцією України; 2) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 3) Законом України «Про охорону дитинства»; 4) Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Постановою «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

1.3. Основні види закладів відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків

Важливе місце в системі організації виховної роботи підростаючого покоління посідають позашкільні дитячі заклади, колективи та об'єднання. Однією з найбільш розповсюджених позашкільних установ є дитячий заклад оздоровлення й відпочинку. Він розкриває перед вихованцями широкий простір можливостей для розвитку здібностей, надає їм право вільного вибору змісту, форми та виду діяльності. Але все це можливе за умови ефективної організації виховної роботи, яка б сприяла створенню позитивної атмосфери для розвитку й самореалізації молодої людини. Зокрема, як зазначає вітчизняний дослідник Г. Чернишова, дитячий заклад оздоровлення та відпочинку стає для підлітка своєрідною школою інтенсивного спілкування з однолітками й дорослими. Він тренує здатність молодої людини до самоорганізації в міжособистісних відносинах. Нереалізовані особистісні потреби та запити призводять до того, що підліток починає вести себе агресивно, ображається, протестує, при цьому не завжди розуміючи причину своєї поведінки [34, с. 143].

Організація літнього оздоровлення й відпочинку, змістовного дозвілля, творчого особистісного розвитку дітей, підлітків і молоді – одне із завдань суспільства.

На сьогодні дитячі оздоровчі заклади розглядаємо як складник структури позашкільної освіти, важливими завданнями якої є використання вільного часу дітей, зокрема канікулярного періоду, із метою забезпечення умов для їхнього фізичного, інтелектуального, емоційного, духовного, морального розвитку. Тому своєрідність цієї позашкільної виховної установи полягає в належності до типу

багатопрофільних виховних позашкільних закладів із притаманними їм особливостями. Заклад має для цього відповідні виховні можливості, які функціонально не використані. На наше переконання вони разом зі школою сьогодні спроможні прискорити та підвищити процес національного й інтелектуального відродження України.

Особливе місце в організації діяльності позашкільних установ займає питання їх функціонування влітку. Учені визначають такі їх напрями:

- *Перший напрям* – посилення практичної діяльності профільних позашкільних закладів, провідна спрямованість яких протягом року – підготовка до практичної роботи влітку. Це дитячо-юнацькі флотилії, клуби юних моряків, спортивні секції, у яких діти займаються водними видами спорту (байдарка, каное тощо), туристичні клуби, секції, станції юних натуралістів, гуртки історико-краєзнавчої спрямованості й ін.

Кожна секція, гурток чи профільний позашкільний заклад під час розробки перспектив розвитку роботи планує конкретні форми та види діяльності влітку, які б дали змогу перевірити рівень теоретичної й практичної підготовки гуртківців, що активізує зацікавленість дітей протягом року. Наприклад, туристичні гуртки та клуби займаються теорією, яка є близькою до викладання географії, а скажімо, навички в'язання вузлів доводяться до автоматизму. Але діти займаються цим із великим бажанням, оскільки знають, що від рівня їхньої підготовки залежить успіх майбутнього походу, рівень його складності, категорії тощо.

- *Другий напрям* визначає доцільність роботи соціальних педагогів позашкільних виховних закладів у денних виховно-оздоровчих інфраструктурах, які створюються при школах. В останні роки простежується тенденція організації оздоровчих закладів денного типу при позашкільних виховних установах, які мають приміщення для налагодження не лише оздоровчо-виховної діяльності, а й для денного сну й відповідають санітарно-гігієнічним вимогам. При всій користі таких закладів проблемою стає організація оздоровчої роботи на свіжому повітрі та можливість проведення водних процедур, оскільки не кожна позашкільна установа має «зелену» зону відпочинку. Однак цей досвід уже вважається позитивним, тому що діти молодшого шкільного віку мають професійний догляд дорослих, а різноманітність культурно-виховних заходів сприяє розширенню їхніх знань, творчих умінь і навичок. Простежується бажання дітей відпочивати в

таких закладах, особливо представників із багатодітних, малозабезпечених сімей. Порівняно з денними оздоровчими закладами, створеними при школах та позашкільних виховних закладах, значно підвищується можливість використання різноманітного обладнання й варіативності приміщень у позашкільних установах. Це сприяє зростанню виховного впливу конкретного виду діяльності, створює відповідний настрій у дітей. Наприклад, при проведенні ігор по станціях, що стали традиційними у всіх типах закладів, кожна станція може бути розміщена в приміщенні гуртка відповідного спрямування: «Екологічна» – у приміщенні гуртка юних натуралістів, «Музична» – у хоровій кімнаті, «Танцювальна» – у балетному класі тощо.

- *Третій напрям* передбачає організацію роботи різнопрофільних гуртків на базі позашкільних закладів чи шкіл, де діти за кілька днів занять оволодівають певними знаннями й уміннями, що служить стимулом для їх подальшого залучення до гурткової роботи за обраними видами діяльності. Практично це найбільш розповсюджена форма організації роботи влітку. Наприклад, за два-три заняття діти виготовляють діючу модель машини чи літака з паперу, що сприяє розвитку інтересу до технічного моделювання та формує бажання продовжувати навчання. Така форма роботи сприяє пропагуванню гурткової роботи позашкільних закладів і є елементом випереджувального набору дітей для навчання в наступному році, а також залучає їх до активного, творчого, виховуючого відпочинку в тому випадку, якщо вони залишаються в місті [13, с. 72].

- *Четвертий напрям* уключає проведення масових форм виховної роботи на дитячих майданчиках, у парках, зонах відпочинку силами вихованців і працівників виховних закладів, таких як, наприклад, свята, гуляння, концерти, конкурси, змагання, фестивалі, бали тощо. При цьому можлива варіативність вищеназваних форм, які можна згрупувати за домінуючими особливостями:

- а) на основі розробленого сценарію відповідальні педагоги позашкільних закладів підбирають виконавців, ведучих, готують матеріали, наочність, проводять репетиції, а потім підготовлена форма виховної роботи програється кілька разів для різної аудиторії, в різних місцях (наприклад, так може бути проведено «Свято Нептуна»);

- б) відповідальні за проведення масового свята розробляють завдання для майбутніх учасників, готуються ведучі, наочність, репетиції проходять окремо з кожною групою учасників, що дає змогу витримати

ефект новизни. у цьому випадку за формою це буде конкурсна програма, тому необхідне створення журі;

в) варіант проведення гулянь, фестивалів обумовлює участь і дітей, і дорослих, тому створюються оргкомітет, куди залучаються представники місцевої влади, держадміністрації, зацікавлені особи й організації за обов'язкової участі професійних педагогів-організаторів культурно-виховних дійств широкого масштабу, позашкільних працівників, які розробляють програму або сценарій.

• *П'ятий напрям* передбачає проведення консультацій провідних педагогів позашкільних закладів та соціальних педагогів соціальних служб для вихователів денних оздоровчих закладів, керівників гуртків, педагогів-вихователів і соціальних педагогів позаміських оздоровчих закладів; проведення консультативно-методичної допомоги на місцях, а саме в позаміських дитячих оздоровчих закладах, у денних закладах при школах та позашкільних закладах, клубах за місцем проживання. Консультації мають бути організовані на основі чергування в обумовлений час та за заздальгідь визначеною тематикою чи такою, що спонтанно з'явилася під час методичного виїзду. Наприклад, пропагується проведення консультативно-пропагандистської роботи з питань організації з дітьми та підлітками занять з основ здорового способу життя, роз'яснення основних валеологічних й екологічних понять в умовах літнього відпочинку.

• *Шостий напрям* уключає оздоровлення дітей, які беруть участь у творчих колективах позашкільного закладу на базі дитячих оздоровчих закладів. У цьому випадку гуртківці всім колективом разом зі своїми керівниками виїжджають у літній дитячий заклад. Так можуть відпочивати хореографічні колективи, оркестри духових інструментів, дитячо-юнацькі інструментальні ансамблі, волонтери соціальних служб. У нових умовах дитячі колективи з більшою інтенсивністю продовжують заняття, репетиції, іноді двічі на день. Це значно підвищує майстерність учасників, розширюється репертуар, налагоджуються неформальні стосунки, формується позитивно-емоційний мікроклімат серед дітей і підлітків. Така практика щодо організації роботи широко застосовується влітку в спортивних секціях та дитячо-юнацьких спортивних школах. Для команд футболістів, хокеїстів і груп спортсменів, які займаються різними видами спорту, педагоги організують спортивні зміни чи загони, де діти продовжують тренування. Взаємодія з колективами закладів відбувається на основі офіційних угод.

• *Сьомий напрям* визначає роботу педагогів позашкільних закладів у позаміських дитячих оздоровчих закладах. Результати досліджень видатних педагогів свідчать, що в цьому випадку при роботі на різноманітних посадах, починаючи із заступника начальника закладу з питань виховної роботи й закінчуючи соціальними педагогами компетентних фахівців, загальний рівень виховної роботи оздоровчого закладу значно підвищується. Але сьогодні процес залучення вищококваліфікованих спеціалістів до роботи в таборах відпочинку та оздоровлення відбувається спонтанно, на основі суб'єктивного сприйняття осіб, офіційні направлення, на жаль, відсутні. Здебільшого люди працюють у період власної відпустки не за інтересами, а через матеріальні потреби.

Отже, за останні роки значно зросли вимоги до змісту й форм діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, що зумовило підвищення інтенсивності процесу вдосконалення та перебудови освітньо-виховної роботи в цілому.

Дослідники визначили такі основні тенденції розвитку позашкільного виховання:

1) спостерігається зниження відсотка залучення школярів до гуртків, позашкільних закладів, порівняно з підвищенням кількості населення у великих містах;

2) чисельність позашкільних закладів не залежить від кількості населення міста;

3) робота позашкільних закладів найчастіше відбувається в непристосованих приміщеннях, відсутні педагогічні та архітектурні вимоги до споруд навчально-виховного типу;

4) окреслюється тенденція зниження вікового контингенту дітей, які займаються в гуртках для старшокласників [35].

Однак, незважаючи на істотні недоліки, позашкільні заклади продовжують відігравати досить помітну роль в організації виховного процесу в регіонах, мікрорайонах.

Згідно із Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей», до: дитячих закладів оздоровлення належать:

дитячий заклад санаторного типу – заклад, у якому діти перебувають цілодобово й де поряд з оздоровчими надається комплекс медичних послуг, спрямованих на покращення стану їхнього здоров'я, запобігання захворюванням. З урахуванням природно-кліма-

тичних умов, наявної лікувально-оздоровчої бази, кадрового забезпечення такі заклади можуть бути спеціалізованими;

- *дитячий центр* – заклад, що функціонує протягом року, у ньому діти перебувають цілодобово. Центр має відповідне кадрове забезпечення, спеціально відведену територію, матеріально-технічну базу, які відповідають санітарно-гігієнічним нормам для організації оздоровлення, відпочинку та навчання дітей;

- *позаміський заклад оздоровлення й відпочинку* – заклад, що функціонує протягом року, сезонно або під час канікул, у якому діти перебувають цілодобово. Заклад повинен мати спеціально відведену територію, яка міститься в курортній або заміській зоні, матеріально-технічну базу, що відповідає санітарно-гігієнічним нормам, кадрове забезпечення для організації оздоровлення. Відповідний заклад також може належати до закладу відпочинку;

2) до дитячих закладів відпочинку входять:

- *дитячий заклад із денним перебуванням* – заклад, тимчасово утворений у навчальній установі, закладах культури, охорони здоров'я, фізичної культури та спорту, де забезпечується належний догляд за дітьми, виховний процес, їх повноцінне дозвілля, розвиток творчих здібностей та інтересів і де діти перебувають протягом дня, але не менше шести годин;

- *дитячий заклад праці та відпочинку* – заклад із денним або цілодобовим перебуванням, у якому поряд із відпочинком організовується трудова діяльність із метою формування в дітей трудових інтересів і навичок;

- *наметове містечко* – тимчасово діючий заклад із денним або цілодобовим перебуванням, облаштований на спеціально відведеній території, що відповідає санітарно-гігієнічним вимогам і нормам, у якому здійснюється комплекс заходів, спрямованих на формування в дітей навичок безпечної життєдіяльності, самообслуговування, колективізму;

3) оздоровчі, відпочинкові та профільні зміни можуть комплектуватися одночасно дітьми всіх вікових груп. Перерва між змінами не має бути меншою двох днів;

4) для оздоровлення та відпочинку дітей можуть використовуватися санаторно-курортні заклади, пансіонати, бази відпочинку, санаторії-профілакторії, оздоровчі комплекси підприємств, установ й організацій, професійних спілок за умови надання зазначеними закла-

дами послуг з оздоровлення та відпочинку відповідно до державних соціальних стандартів оздоровлення й відпочинку дітей [54].

Особливе місце при використанні потенційних виховних можливостей посідає дитячий заклад оздоровлення та відпочинку дітей. Своєрідність цієї позашкільної виховної установи полягає в належності дитячих оздоровчих закладів до типу багатoproфільних виховних позашкільних закладів із притаманними їм особливостями. Заклад має для цього відповідні виховні можливості, які сьогодні функціонально не використані. На наш погляд, вони разом зі школою сьогодні спроможні прискорити та підвищити процес національного та інтелектуального відродження України.

Виховна робота в дитячому оздоровчому закладі має низку специфічних особливостей, що відрізняє її від виховного процесу загальноосвітньої школи: виховний процес у дитячому закладі планується та здійснюється з урахуванням того, що діти повністю відірвані від сім'ї, батьківського піклування і їхнього захисту, виховного впливу з боку сім'ї; види виховної діяльності в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку здійснюються в тимчасових дитячих різновікових колективах, члени яких мають різний соціальний досвід, умови життя й виховання тощо; виховна робота будується на принципах добровільної участі дітей у різних справах, у вільному виборі ними занять, що передбачає створення варіативних програм діяльності; короткотривалий період існування такого тимчасового колективу вимагає чіткого початку та завершення оздоровчої зміни, обов'язкової оцінки діяльності кожної дитини, надання вихованцям можливості бачити та розуміти результати своєї діяльності; виховна робота в дитячому закладі оздоровлення й відпочинку повинна забезпечувати дотримання дітьми режиму дня, порядку та чистоти спальних приміщень, білизни, дотримання вимог санітарії й гігієни та ін. [11].

В основі комплексного підходу, якого потрібно дотримуватися при організації оздоровчої виховної роботи в дитячих закладах, лежать ідеї єдності, цілісності, нерозривності, які забезпечують інтеграцію в цілісну систему всіх впливів, спрямованих на особистість. Проектована таким чином позашкільна діяльність передбачає узгодженість дій усіх суб'єктів, що справляють виховний вплив, і використання спеціально обґрунтованого змісту, методики та широкого арсеналу засобів.

Отже, дитячий заклад оздоровлення й відпочинку є постійно або тимчасово діючим, спеціально організованим або пристосованим закладом, призначеним для оздоровлення, відпочинку, розвитку дітей, який має визначене місце розміщення, матеріально-технічну базу, кадрове забезпечення та технології для надання послуг з оздоровлення й відпочинку дітей відповідно до державних соціальних стандартів надання послуг з оздоровлення та відпочинку. У дитячих закладах оздоровлення й відпочинку надають послуги з оздоровлення підлітків, тобто здійснюють комплекс спеціальних заходів соціального, виховного, медичного, гігієнічного, спортивного характеру, спрямованих на відновлення та покращення фізичного та психічного стану їхнього здоров'я. Тоді як відпочинкові послуги спрямовані на організацію дозвілля підлітків із дотриманням періоду активного та пасивного відпочинку, організацію раціонального харчування й забезпечення відповідними до вимог умовами проживання.

Залежно від аспекту розгляду проблеми визначено такі структурні компоненти виховної діяльності дитячих оздоровчих закладів (див. рис. 1.1):

Рис. 1.1. Компоненти виховної діяльності дитячих закладів оздоровлення й відпочинку

Як свідчать дослідження, успішна діяльність дитячих закладів можлива лише за умови визначення мети, у якій проектується кінцевий результат роботи. Відповідно, *метою діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку* є реалізація права кожної дитини на повноцінний відпочинок, оздоровлення, забезпечення змістовного дозвілля, задоволення інтересів і духовних запитів відповідно до індивідуальних потреб [56].

Одне з головних завдань дитячих закладів оздоровлення та відпочинку – збереження здоров'я й оздоровлення кожної дитини, що, зі свого боку, передбачає створення необхідних умов для фізичного, психічного, соціального й морального здоров'я, які є взаємопов'язаними компонентами структури здоров'я людини.

Наступним завданням діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку є повноцінний відпочинок підлітків як основна цінність здоров'я. Він може бути активним і пасивним, знімати втому, напругу та сприяти відновленню «форм» працездатності. Повноцінний відпочинок підлітків у дитячих оздоровчих закладах передбачає перерву в заняттях, роботі, переключення на інший вид діяльності, зміну подій. Різноманітний розвиток підлітків у дитячих оздоровчих закладах спрямований на формування їхнього інтелекту та позитивної емоційної сфери й передбачає послідовні внутрішні та зовнішні зміни в підлітків, уключення їх у соціальні відносини.

Забезпечення різноманітного дозвілля підлітків – також важливе завдання діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, оскільки воно включає вільний час дитини, у процесі якого дитина займається різноманітною діяльністю відповідно до своїх інтересів. Дозвілля не можна відокремлювати від закладу, що створює умови, скеровує інтереси особистості в певному руслі та дає можливість вибору в покращенні свого фізичного, духовного, соціального й емоційного здоров'я.

Ураховуючи мету та завдання діяльності дитячих закладів оздоровлення й відпочитку, ми визначили основні *критерії функціонування* цих закладів: структура зайнятості дітей (протягом зміни та кожного дня), її різноманітність та спрямованість на формування навичок здорового способу життя; рівень і характер взаємин у дитячому й дорослому середовищах та між ними; реальна підліткова самодіяльність та ініціативність; творчий продукт підлітків, їхні особисті культурні досягнення (альбоми про життя загону, табору, виробу, грамоти, нові знання й уміння, наприклад пісні, ігри туристичний досвід, відгуки про прогулянки та подорожі тощо);

захищеність і комфортність підлітка в закладі; репутація закладу (високий професіоналізм педагогічних працівників, їхній власний приклад у питанні здорового способу життя) [68, с. 102].

Розробка цілісної системи діяльності дитячих оздоровчих закладів нерозривно пов'язана з модернізацією його змісту, який потрібно здійснювати з урахуванням основних принципів, тобто керівних положень, які виконують регулювальну роль у виховній роботі в таборі. Серед них основними є такі принципи: *гуманізації виховної діяльності оздоровчих таборів*, що передбачає організацію відносин «підлітки – підлітки» та «підлітки – дорослі» з орієнтацією на загальнолюдські цінності, створення необхідних умов для перебування в закладі дітей різних вікових категорій, формування в них гуманної особистості; *гуманітаризації виховної роботи в таборі*, що передбачає формування в підлітків цілісного ставлення до світу, культури. Демократизація реалізує розвиток різноманітних форм співпраці всіх учасників роботи в дитячих оздоровчих закладах на основі самовизначення видів діяльності; *індивідуалізації й диференціації*, що означає включення підлітків в оздоровчо-виховний процес з урахуванням їхніх індивідуальних, вікових та психофізіологічних особливостей; *самодіяльності*, що передбачає активну участь підлітків в організації всіх аспектів діяльності дитячого оздоровчого закладу [72, с. 46].

Реалізація принципів роботи в дитячих оздоровчих закладах забезпечує побудову цілісної системи та досягнення основної мети, основним способом реалізації якої є перехід від одноманітності до різноманітності в змісті, що розширить перелік оздоровчих послуг.

Зміст діяльності дитячих оздоровчих закладів реалізується за такими напрямками (див. рис. 1.2.).

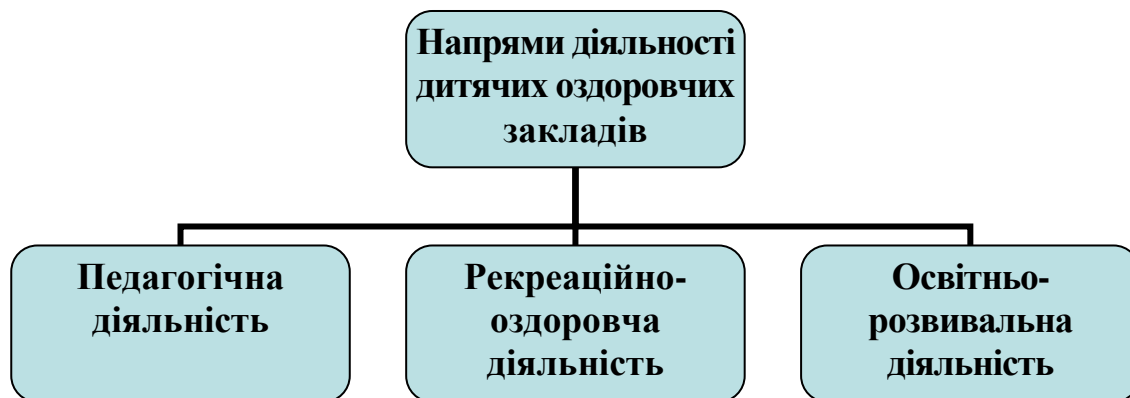

Рис. 1.2. Напрями діяльності дитячих оздоровчих закладів

Так, педагогічна діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку може бути представлена у двох аспектах: «широкому» й «вузькому». У широкому аспекті вона спрямована на формування та соціалізацію особистості підлітка, засвоєння особистого соціального досвіду, усвідомлення ним цінності власного здоров'я й необхідності вести здоровий спосіб життя, тоді як у вузькому – це спеціальний напрям роботи дитячого оздоровчого табору, який пов'язаний із формуванням у підлітків кращих якостей особистості й наданням їм кваліфікованої педагогічної допомоги та підтримки в адаптації до тимчасового дитячого колективу, створенні умов для творчого розвитку й саморозвитку особистості дитини, удосконалення навичок здорового способу життя.

Зазначений напрям діяльності дитячого оздоровчого закладу – підстава для того, що будь-яку оздоровчу та виховну роботу можна вважати педагогічною. Але тільки підставою. Для того щоб оздоровчо-виховний процес став педагогічною діяльністю, потрібно, на нашу думку, у роботі дитячого оздоровчого закладу врахувати наступне:

- специфіка роботи дитячого оздоровчого закладу й тимчасового дитячого колективу впливає на використання підлітками нових умов для їх самоствердження. Розвивається здібність підлітків до вибору позиції – вести здоровий спосіб життя; ціннісно-орієнтаційної діяльності (усвідомлення того, що здоров'я – найвища цінність) тощо. Отже, основна концептуальна ідея діяльності дитячих оздоровчих закладів – самовизначення підлітка в ситуації вибору. Тому на основі широкої самодіяльності підлітків у закладі використовують працю, відпочинок, розваги, фізкультуру та спорт як засоби формування здорового способу життя підлітків;

- організація діяльності в дитячому оздоровчому закладі має ґрунтуватися на гуманістичному підході. Самоцінністю є лише особистість підлітка. Усе інше – засоби її розвитку. Підліток стає в центрі уваги всієї діяльності, він вибирає її вид, а вихователь допомагає йому, починаючи взаємодію зі спільного формулювання мети майбутньої співпраці з формування здорового способу життя. Причому це принципова позиція, яка має організаційно-технологічне забезпечення й, зі свого боку, зумовлена тим, що в умовах динамічного розвитку суспільства та нестабільних соціальних ситуаціях виникає необхідність готувати життєздатне, здорове підрастаюче покоління до постановки й розв'язання нових завдань, яких не було та не могло бути в досвіді минулих поколінь;

- варто відмовитися від поглядів на дитячий заклад тільки як на систему оздоровлення підлітків, а бачити в ньому унікальну систему духовного й фізичного саморозвитку дитини, поле для прояву її активності, взаємозв'язок з іншими соціальними інституціями (сім'єю, школою, організаціями тощо) [63].

Слід відзначити, що останнє положення є надзвичайно важливим, оскільки підліток приїжджає в дитячий заклад оздоровлення й відпочинку не з вакууму, у якому відсутнє його виховання. Тому такий заклад має чітко визначити своє місце у формуванні особистості – виховання фізично та морально здорової особистості. Протягом декількох днів перебування в оздоровчому закладі підлітки звикають один до одного, знайомляться із середовищем, набувають упевненості. У багатьох із них відбувається зміна позицій, своєрідне руйнування колишнього стереотипу поведінки, зазвичай негативної. Водночас підлітки, які прибувають у заклад із завищеною самооцінкою, змінюють її. Це зумовлено новими умовами, специфікою функціонування закладу, що сприяє виробленню в підлітків більш критичного самосприйняття та формуванню в них адекватної самооцінки.

Важливе значення в змісті дитячих закладів оздоровлення й відпочинку займає рекреаційно-оздоровча діяльність, яка ґрунтується на двох основних складових: оздоровленні й відпочинку. Перебуваючи в дитячому оздоровчому закладі, підліток потрапляє в середовище, яке дає змогу зняти напругу та забути про шкільні проблеми. Атмосфера табору, його спрямованість дають можливість оновити фізичні й психологічні сили, зміцнити підлітковий організм. З огляду на це, концепція діяльності дитячих оздоровчих закладів має ґрунтуватися на єдності оздоровчо-виховного процесу, який забезпечують усі працівники закладу. Кожен захід має носити оздоровчий характер, а власне оздоровчий захід повинен містити педагогічну спрямованість.

Освітньо-розвивальна діяльність дитячого закладу оздоровлення та відпочинку спрямована на подолання певного відставання вікових й індивідуальних потреб дітей в активних формах пізнавальної діяльності, різноманітних самостійних та достатньо складних видах роботи, матеріалізації результатів праці, діалозі. Саме освітньо-розвивальна діяльність забезпечує можливість підліткам займатися улюбленими справами. Творчому розвитку вихованців закладу, розширенню їхніх здібностей, діапазону інтересів, гуманізації думок, почуттів, вчинків, фізичному й духовному оздоровленню сприяє дозвілєва діяльність, яка в дитячих оздоровчих таборах, спрямовується на на-

дання можливостей підліткам брати участь у різноманітних її видах: творчість, яка забезпечує найвищий рівень дозвіллевої діяльності; відпочинок, що знімає напругу; розваги, які забезпечують зміну настроїв, носять компенсаційний характер; самоосвіта, що сприяє залученню до цінностей культури; свята, які поєднують розваги й відпочинок, даючи змогу відчувати емоційний підйом.

Аналізуючи діяльність дитячих закладів оздоровлення та відпочинку, І. Стародубцева особливо важливого значення надає оздоровчо-виховному процесу в закладі. Вона визначає оздоровчо-виховний процес у дитячих оздоровчих закладах як систему організаційних і дидактичних заходів, спрямованих на реалізацію змісту відповідно до сучасних вимог та досягнення певного результату [60, с. 34].

Оздоровчо-виховний процес має два головні аспекти:

- *перший* – оздоровлення й виховання як системна цілеспрямована діяльність працівників закладу, що передбачає покращення здоров'я дітей і формування їхньої особистісних якостей;

- *другий* – оздоровлення й виховання як діяльність дітей. Він організовується з урахуванням кадрового потенціалу, матеріально-технічної та програмно-методичної бази дитячого оздоровчого закладу, сучасних інформаційних технологій тощо.

Оздоровчо-виховний процес у дитячому закладі оздоровлення й відпочинку – це процес, який здійснюється під час проведення зміни в закладі. Тому, говорячи про зміст діяльності закладу, ми маємо уточнити, що в кожному конкретному випадку йдеться про роботу закладу під час проведення конкретної зміни. Тому успішність здійснення оздоровчо-виховного процесу залежить від уміння керівництва й педагогів правильно визначити етапи цього процесу та відповідно до нього обрати адекватні цілі й засоби педагогічної діяльності.

Однією з найбільш поширених є організація закладів оздоровлення та відпочинку для різних категорій дітей і підлітків із профільними змінами в оздоровчих закладах.

Така форма роботи закладів цього типу містить у собі організацію не лише оздоровчих, а й профільних змін (туристично-красознавчих, екологічних, патріотичних, спортивних), наметових, денного перебування та інших. Організовується діяльність дитячих закладів для лідерів учнівського самоврядування, активістів громадського руху, творчої й талановитої молоді тощо.

Проведення профільних змін дає можливість здібним дітям продовжити навчання у вибраних галузях мистецтва протягом літа,

отримати кваліфіковану допомогу та поради психолога, поєднуючи їх з активними формами відпочинку. Дитячі заклади оздоровлення й відпочинку для дітей і підлітків із профільними змінами функціонують у різних містах України.

Сьогодні в Україні діють дитячі заклади оздоровлення та відпочинку для дітей і підлітків, які працюють у різних напрямках, а саме: дитячі заклади для дітей та підлітків з особливими потребами, дітей-сиріт, дитячі заклади екологічного спрямування, оздоровлення й відпочинку підлітків із девіантною поведінкою тощо.

Як ми вже зазначали, в Україні активно функціонують *дитячі заклади оздоровлення та відпочинку для дітей і підлітків з особливими потребами*. Основною особливістю літніх закладів оздоровлення й відпочинку для таких дітей і підлітків, яка відрізняє цей тип закладів від інших, є те, що робота із цією категорією неповнолітніх вимагає релаксаційних заходів, психокорекційної роботи для поновлення емоційного та психічного стану не лише самих дітей, а й педагогічного колективу оздоровчого закладу.

На основі визначеної мети виділяємо основні завдання оздоровчої зміни дитячого закладу для дітей та підлітків з особливими потребами:

- допомога в спілкуванні та навчанні молодих інвалідів;
- соціально-психологічна робота з батьками дітей-інвалідів;
- організація дозвілля та спілкування;
- виявлення й розвиток творчих здібностей інвалідів;
- допомога в професійному самовизначенні;
- медична, педагогічна й психологічна допомога;
- інформаційна та профорієнтаційна допомога [43].

На території України функціонують оздоровчі заклади для *дітей-сиріт* і *дітей*, які залишилися без піклування батьків. Ця категорія таборів має свої особливості:

- по-перше, більшість дітей, які виховуються без батьків, перебувають в інтернатах і позбавлені батьківської любові та піклування, тобто не знають, що таке рідний дім, у якому тебе завжди чекають рідні люди. Це, безумовно, впливає на емоційний, духовний і фізичний стан у розвитку особистості дитини;

- по-друге, діти та підлітки, які не мають своєї сім'ї, не володіють навичками самостійного господарювання;

- по-третє, у дітей та підлітків, які перебувають в інтернатах, більше сформована колективна відповідальність, аніж особистісна;

- по-четверте, психіка дітей-сиріт порушена емоційними перевантаженнями через суттєві зміни в їхньому особистому житті;
- по-п'яте, у більшості дітей та підлітків, котрі залишилися без піклування батьків, простежено низький рівень здоров'я.

Оздоровлення й відпочинок дітей-сиріт має різноманітні цілі та завдання: зняти психологічну напругу, яка накопичена за період навчального року, сприяти зміцненню фізичного, психічного й емоційного стану дитини та ін.

Ураховуючи, що можливості в розширенні кругозору дитини-сироти, формування її базової культури, загальної ерудиції, залучення до культурних надбань в умовах інтернату обмежені, звертається увага також на насиченість програми оздоровчого закладу заходами щодо інтелектуального й естетичного її розвитку.

Обмеженість сфер діяльності дітей і підлітків цієї категорії впливає і на рівень їх соціалізації з точки зору оволодіння соціальними ролями, нормами етикету, які є основою їхньої поведінки та організації відносин із навколишнім світом.

Важливою ланкою оздоровлення й відпочинку дітей та підлітків-сиріт є організація в закладі психологічної служби, яка повинна забезпечувати психологічний комфорт як у міжособистісних стосунках, так і в питаннях самопізнання, самовизначення, саморозвитку.

Мета розвитку духовних основ гармонійних взаємин «людина-людина», формування «екологічного типу» особистості – людини екологічно свідомої й вихованої в мережі позашкільних закладів – це створення закладів оздоровлення та відпочинку для дітей і підлітків з *екологічною спрямованістю*.

Мета таких закладів відпочинку та оздоровлення:

- формувати нові екологічні знання;
- сприяти розвитку в дитини екологічного світосприйняття;
- підвищити рівень культури природокористування;
- провести оздоровлення дітей і підлітків, застосовуючи інтерактивні форми виховної роботи.

До дитячих закладів оздоровлення та відпочинку з екологічною спрямованістю ставляться такі вимоги:

- заклади мають бути розміщені неподалік різних екологічних систем (ліс, річка, поле, височини тощо);

- до роботи в закладі потрібно залучати кваліфікованих спеціалістів – екологів, соціальних педагогів, психологів, педагогів, учителів, працівників лісових господарств й ін.;

- тривалість зміни – 14 днів і більше;

- робота в закладі планується таким чином, щоб оздоровити різні категорії дітей та підлітків (діти, котрі потребують особливої уваги; діти-сироти, які залишилися без батьківського піклування; творчо обдаровані діти й підлітки) [43].

Організація роботи дітей і підлітків у дитячому закладі екологічного спрямування здійснюється за такими напрямками: навчально-виховний, практично-природоохоронний та сільськогосподарський, пошуково-дослідницький, навчально-науковий, просвітницько-народознавчий.

В останні роки в досвіді роботи дитячих закладів оздоровлення й відпочинку для дітей і підлітків з'явилася така форма діяльності, як організація оздоровчих закладів праці та відпочинку для *дітей із девіантною поведінкою, соціально-реабілітаційних дитячих закладів для підлітків, схильних до правопорушень*. До оздоровлення в таких закладах залучаються підлітки, які потребують психолого-педагогічної підтримки за умов неблагополучного сімейного виховання; ті, які за місцем навчання, проживання характеризуються негативно (низький рівень правової культури, соціально-психологічної адаптації); скоїли злочини, але не досягли віку, із якого настає кримінальна відповідальність, та ті, хто засуджений умовно або з відстрочкою виконання вироку.

На час перебування таких підлітків у закладі оздоровлення та відпочинку визначаються такі завдання:

- формувати в підлітків почуття взаємопідтримки й відповідальності в міжособистих стосунках;

- формувати в дітей навички комунікативної культури;

- створювати умови для усвідомлення підлітками власного «Я», своєї цінності та важливості в колективі;

- здійснювати психологічну корекцію й надавати адресну допомогу підліткам;

- формувати в підлітків початкові професійні вміння та навички;

- застосовувати ігротерапевтичні методи виховання;

- у плануванні фізичного виховання надавати перевагу колективним іграм, уникаючи спортивних єдиноборств [43].

Життя в оздоровчому закладі повинно бути інтенсивним, насиченим різноманітними справами. У щоденному режимі мають перед-

бачатися: заняття спортом і туризмом; робота гуртків, майстерень, лабораторій різноманітних напрямів, у тому числі профорієнтаційних, психологічні тренінги та консультування; заходи щодо організації культурного дозвілля (екскурсії, інтелектуально-розважальні конкурси, тематичні вечори, диспути, обрядові свята тощо).

Під час вивчення діяльності позашкільних виховних закладів ми обмежилися лише аналізом оздоровчих закладів із цілодобовим перебуванням дітей, оскільки, на нашу думку, саме вони заслуговують на увагу та серйозну державну підтримку завдяки їхнім потенційним можливостям щодо виховання дітей і створення умов для реального прояву професійних якостей соціального педагога.

Аналіз реального стану проблеми дитячого оздоровлення та активного відпочинку дає підставу стверджувати, що в останні роки різко скоротилася мережа дитячих оздоровчих закладів позаміського типу з цілодобовим перебуванням підлітків. Причинами такого явища стали:

- наслідки аварії на Чорнобильській атомній станції, що призвели до закриття оздоровчих закладів, у яких виявлено підвищений рівень радіаційного забруднення відповідно до встановлених на той час норм;

- складна економічна ситуація в Україні спонукала «збіднілі підприємства» до закриття відомчих оздоровчих закладів;

- низька заробітна плата та важкі умови праці спричинили процес постійної плінності основної маси педагогічних і керівних кадрів дитячих позаміських оздоровчих закладів, а це, зі свого боку, призвело до зниження загального ступеня їх комплектності, професійного рівня фахівців, що не давало змоги оперативно перебудувати зміст та форми виховної діяльності в цих закладах.

У кращому стані опинилися дитячі оздоровчі заклади з компетентним професійно орієнтованим керівництвом і педагогічним колективом, які перейшли на нові методи фінансування й господарювання на рівні підприємств, які, зі свого боку, сприяли матеріально-фінансовому становленню оздоровчих закладів.

Запитання та завдання для самоконтролю та самоперевірки

1. Визначте нормативно-правову базу діяльності дитячих закладів оздоровлення та відпочинку.

2. У якому році прийнято Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»?

3. Обґрунтуйте положення першого розділу Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»?

4. Визначте основні положення Закону України, згідно з яким гарантується забезпечення щорічного безоплатного оздоровлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці до 18 років.

5. Визначте основні положення Закону України, згідно з яким гарантується фінансування соціальних послуг у сфері позашкільної роботи, забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на санаторно-курортне лікування застрахованим особам та членам їхніх сімей, до дитячих оздоровчих закладів, санаторіїв-профілакторіїв, надання соціальних послуг у позашкільній роботі з дітьми здійснюється представниками застрахованих осіб, у тому числі й профспілками або їх об'єднаннями чи іншими органами, уповноваженими найманими працівниками).

6. Визначте завдання в галузі охорони здоров'я дітей та підлітків згідно із Законом України «Про охорону дитинства».

7. Обґрунтуйте положення Конституції України щодо організації оздоровлення та відпочинку дітей у літній період.

Тестові завдання

1. *Організація діяльності дитячого оздоровчого закладу відбувається на основі таких нормативно-правових документів:* 1) Конвенції ООН про права дитини; 2) Закону України «Про охорону дитинства»; 3) Типового положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Закону України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанови «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

2. *До програм відпочинку та оздоровлення в галузі організації оздоровлення та відпочинку дітей належать:* 1) Державна програма відпочинку та оздоровлення дітей до 2016 року; 2) Постанова «Про медико-санітарне забезпечення літнього відпочинку та оздоровлення дітей»; 3) Положення «Про типові положення про дитячий оздоровчий заклад» (Наказ Державного комітету України у справах сім'ї та молоді від 5 лютого 2004 р. № 31); «Про сертифікацію готельних послуг та послуги харчування, які надаються дитячим оздоровчим таборам» (Роз'яснення Голови Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 25.03.2003 р.).

3. *Фінансування соціальних послуг у сфері позашкільної роботи, умови щодо забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на*

санаторно-курортне лікування застрахованим особам і членам їхніх сімей, до дитячих оздоровчих закладів, санаторіїв-профілакторіїв, надання соціальних послуг у позашкільній роботі) передбачено: 1) Конвенцією ООН про права дитини; 2) Законом України «Про охорону дитинства»; 3) Типовим положенням «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування».

4. На підставі _____ органи центральної та місцевої виконавчої влади повинні забезпечувати щорічне безоплатне оздоровлення дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, у віці до 18 років: 1) Закону України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 2) Закону України «Про охорону дитинства»; 3) Типового положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закону України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Закону України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанови «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

5. Правові, соціально-економічні, організаційні, освітні та виховні умови охоплення дітей позашкільною освітою закріплено _____, а типологію позашкільних закладів затверджено _____: 1) Конвенцією ООН про права дитини; 2) Законом України «Про охорону дитинства»; 3) Типовим положенням «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Постановою Кабінету Міністрів України «Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів».

6. У _____ визначено, що «держава забезпечує розвиток позашкільної освіти»: 1) Конституції України; 2) Законі України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 3) Законі України «Про охорону дитинства»; 4) Законі України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законі України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанові «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

7. Зобов'язання з боку держави з метою виховання здорового, гармонійно розвинутого молодого покоління, розвиток мережі оздоровниць, таборів відпочинку та інших дитячих закладів передбачені: 1) Конвенцією ООН про права дитини; 2) Законом

України «Про охорону дитинства»; 3) Типовим положенням «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Законом України «Основи законодавства України про охорону здоров'я».

8. До правових актів діяльності дитячого оздоровчого закладу належать такі нормативно-правові документи: 1) Конвенція ООН про права дитини; 2) Закон України «Про охорону дитинства»; 3) Типове положення «Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей»; 4) Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Закон України «Про позашкільну освіту»; 6) Постанова «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

9. Згідно із _____ «...людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю»: 1) Конституцією України; 2) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 3) Законом України «Про охорону дитинства»; 4) Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Постановою «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

10. Згідно із _____ «турбота про здоров'я школярів є одним із головних завдань ставлення держави до проблем підростаючого покоління»: 1) Конституцією України; 2) Законом України «Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування»; 3) Законом України «Про охорону дитинства»; 4) Законом України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»; 5) Законом України «Про позашкільну освіту»; 6) Постановою «Про типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку».

1.4. Програмне забезпечення діяльності табору

Одним із видів програмного забезпечення діяльності в дитячому закладі оздоровлення й відпочинку є програма.

Програма – це засіб боротьби проти стихійності та формалізму в діяльності багатьох педагогічних колективів дитячих закладів, оскільки її розробка «змушує» адміністрацію й педагогів дитячих закладів осмислювати сутність своєї діяльності, власну виховну позицію.

Програма повинна продемонструвати, як з урахуванням конкретних умов у дитячому закладі створюється нетрадиційна модель організації виховання, оздоровлення та розвитку дітей. Зважаючи на те, що робота в дитячому закладі поєднує зусилля дітей, адміністрації, педагогів і його співробітників, можна зробити висновок, що *програма дає змогу всім учасникам педагогічного процесу усвідомити мету їхніх спільних дій, визначити очікуваний результат і, залежно від цього, скоординувати спільну діяльність, щоб дітям краще відпочивалося, а команді закладу – працювалося.*

Програма – це документ, у якому мають відобразитися зміст і система роботи дитячого й дорослого колективів закладу на визначений період, результат процесу програмування. Під програмуванням слід розуміти чітко визначення стратегічної мети діяльності дитячого закладу, вибір ефективних форм і методів їх досягнення й опис основних напрямів реалізації задуму.

Педагогічна програма – це особливий документ, що визначає мету, завдання, зміст і способи організації педагогічної діяльності, а також її передбачувані результати. Визначення програми як документа підкреслює її регламентуючий характер, що забезпечує правила й логіку діяльності, обсяг змісту та принципи його реалізації. У структурі педагогічних документів програма займає проміжне місце між концепцією діяльності й планом роботи (як розподіл конкретних дій у часі та просторі) [36].

Програми розрізняються за *обсягом змісту* (викладаються всі напрями або один вид діяльності); за *часовим періодом*, на який вона розрахована (довготривалі, середньо- й короткотривалі).

В основі створення програми можуть лежати такі *принципові підходи*:

- актуальність змісту педагогічної діяльності (передбаченої в програмі) для розвитку дитячого закладу;
- розробка та апробація різних способів особистісного розвитку підлітків, збагачення їхнього досвіду в умовах тимчасових дитячих об'єднань;
- створення необхідних умов для прояву, реалізації й розвитку самостійності учасників програми;
- інформаційна пізнавальна насиченість діяльності;
- варіативність структурної організації тимчасових дитячих колективів, різноманіття тимчасових дитячих об'єднань;

- можливість різнобічної реалізації інтересів, здібностей та особистого досвіду учасників програми;
- забезпечення умов для можливого визначення кожного підлітка щодо вибору ним форм і видів діяльності;
- облік матеріально-технічного забезпечення закладу [36].

Можливі напрями програм:

- профільні програми інтелектуальних, екологічних, економічних, творчих, лідерських змін тощо (реалізуються в зимовий період);
- програми у сфері відпочинку й оздоровлення підлітків, що забезпечують моральне виховання, розвиток різнобічних здібностей та інтересів дітей і підлітків у різних видах діяльності (реалізуються в літній період);
- спеціальні програми освітніх блоків (клуби, зустрічі, майстерні, лабораторії тощо) або різних дитячих об'єднань.

Структура програми дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

Програма може мати різну структуру, але основними її компонентами є вступ, об'єкти (учасники) програми, мета й завдання, основний зміст діяльності, механізм реалізації та очікувані результати.

Вступ. Цей розділ може ще називатися *пояснювальною запискою, преамбулою, обґрунтуванням* й т. ін. Тут указуються повне найменування програми, її авторство, дата розробки. У вступі розкривають основні ідеї та принципи програми (хоча вони можуть увійти й в окремий блок), пояснюють оригінальну назву програми (у разі її наявності).

У цій частині програми обґрунтовуються її актуальність і значимість. Для цього потрібно проаналізувати соціально-педагогічні умови, у яких працює дитячий заклад (на момент розробки програми), осмислити досвід уже виконаної роботи в цьому напрямі, проаналізувати результати досліджень потреб дітей, педагогів, а також повідомити про досвід роботи педагогічного колективу (педагога) в цьому напрямі.

Учасники програми. Описується контингент учасників, для якого вона призначена (стать, вік, соціальна група дітей), вимоги до них, а також призначення об'єкта програми (тип об'єднання, на який вона розрахована, наприклад загін, команда, група).

Мета й завдання. У цьому розділі вказують мету та завдання майбутньої діяльності. Варто розрізняти поняття «мета» й «завдання».

Мета – образ передбачуваного результату, якого дитячий заклад реально може досягти до чітко визначеного моменту часу. **Завдання** – це окрема мета, міні-мета (це шлях, за допомогою якого ви можете відміряти процес реалізації мети). Блок мети й завдань повинен бути конкретним, реальним, досяжним, спонукальним. На практиці це означає, що кожне з поставлених завдань важливо сформулювати так, щоб було зрозуміло:

- чого конкретного в заданий період варто домогтися в діяльності загону, дитячого закладу в цілому;
- які реальні можливості для досягнення;
- час, необхідний для досягнення мети;
- як спонукати (мотивувати) дітей і дорослих, котрі реалізують програму, і як конкретно діяти в напрямі її здійснення.

Досвід програмування переконує, що якісна програма може мати одну-дві мети й кілька конкретних завдань. Завдання також можна розділити на виховні (основні) та організаційно-практичні (допоміжні). Головне, щоб вони узгоджувалися з метою програми.

Визначаючи, формулюючи мету майбутньої зміни в загоні або дитячому закладі, педагог повинен пам'ятати, що істинно суб'єктивна позиція учасників педагогічного процесу неможлива без їхнього самовизначення щодо мети. Педагогічна мета й завдання не вносяться ззовні, а виробляються разом із дітьми, навіть у тому разі, коли зміна задається програмою.

Отже, насамперед педагог допомагає дітям у формуванні та уточненні мети й завдань, що стоять перед групами (об'єднаннями) і перед кожною дитиною окремо, та формує довірні відносини у співпраці вже в організаційний період діяльності закладу.

Мета може бути сформульована у вигляді однієї ідеї або ж її можна викласти за допомогою таких вимог:

- а) мета, обумовлена потребами;
- б) мета як власне педагогічна діяльність;
- в) мета як задоволення потреб, інтересів самих дітей.

Завдання – це ті часткові вимоги, виконати які потрібно для реалізації мети. Завдання можуть бути сформульовані у двох видах:

- а) загальні завдання на весь період діяльності;
- б) завдання за етапами діяльності в динаміці.

Зміст. Цей розділ містить опис основних форм роботи та їх зміст (за періодами, етапами), опис основних заходів і видів діяльності та методів, за допомогою яких передбачено реалізувати мету й завдання.

Звичайно, виходячи із завдань, зміст розбивається на окремі частини (блоки, модулі, підпрограми, напрями та ін.), що становлять відносно самостійні розділи.

Структурувати їх можна або за видами організації (індивідуальні, групові, масові), або за напрямками діяльності (спортивні, оздоровчі, пізнавальні, творчі, моральні, правові й т. ін.).

У цій частині програми вказують плановані справи, їх регулярність і послідовність. Програма не вимагає зайвої деталізації. Така інформація повинна бути в плані роботи на зміну, що, порівняно з програмою, носить більш конкретний, деталізований характер.

Орієнтовна модель. У цьому розділі подано опис діяльності в процесі реалізації програми (керування, система підпорядкованості, внутрішня й зовнішня ієрархії (загони, групи, команди)), тобто представляється організаційна модель.

Окремий розділ може бути відведений розкриттю організації органів дитячого самоврядування (ОДС).

Механізм реалізації – це один із найбільш складних розділів, що передбачає опис системи дій зі втілення в життя задуму, ідей програми (що потрібно зробити, у якому порядку, у які терміни тощо) [36].

Залежно від типу програми механізм реалізації може бути зовнішнім і внутрішнім. Про зовнішній механізм говорять, якщо для реалізації програми необхідна участь «зовнішніх сил». Внутрішній механізм реалізації припускає використання власних сил, внутрішніх резервів.

Головне призначення цього розділу – продумати, як забезпечити виконання позапланованої діяльності.

Результати. У цій частині програми вказують очікувані, передбачувані результати, підсумки виконання програми. Як і завдання, результати повинні бути конкретними й реальними. По суті, головним результатом будь-якої зміни є розвиток дитини.

Показники цього розвитку (зміцнення фізичних і психічних сил дитини, набуття нею нових знань, умінь, тобто новий позитивний життєвий досвід) та повинні стати результатами педагогічної роботи табору.

На цей розділ варто звернути особливу увагу – саме він містить основну мету необхідності реалізації проекту. Бажано, щоб завдання програми та її актуальність відповідали передбачуваним результатам.

Мета й завдання дитячих оздоровчих закладів:

- розвивати потребу в здоровому способі життя, удосконалювати знання про значення фізичної культури, гармонійного розвитку, духовного та психологічного здоров'я;

- сприяти всебічному розвитку особистості, її індивідуальності й талантів;

- розвивати в учнів самостійність, творчість, працьовитість, відповідальність, діловитість, активність;

- організовувати дитяче самоврядування.

Методи виховної роботи:

- переконання (словом, позитивним прикладом);

- колективна суспільно корисна діяльність;

- доручення (тимчасового характеру);

- змагання (під час проведення творчих конкурсів) і трудова діяльність.

Види й організаційні форми діяльності:

- суспільно корисна праця (праця на шкільному городі, самообслуговування, благоустрій території, екологічний десант);

- гра: знайомство й спілкування, загонові вогнища з елементами гри;

- організаційно-громадська: презентація дитячого закладу, чергування в їдальні та на території закладу, виконання доручень, організація діяльності груп, вибори активу, щоденне підбиття підсумків дня, ранкові лінійки;

- спортивно-оздоровча: виконання санітарно-гігієнічних вимог, додержання визначеного розпорядку дня, проведення першості закладу із шахів, шашок; змагання з волейболу, футболу; бесіди з безпеки життєдіяльності; «Веселі старты»;

- туристично-краєзнавча: проведення змагань із метою вдосконалення туристських навичок, екскурсій, бесіди з краєзнавства;

- науково-дослідницька: вивчення куточків рідного краю;

- морально-правова: бесіди з профілактики правопорушень;

- культурно-масова: огляд художньої самодіяльності; конкурс інсценованої казки, конкурси малюнків, доробок із природничого матеріалу, танцювально-розважальна програма;

- інтелектуально-пізнавальна: конкурси ерудитів, дискусії, вікторини [36].

Досвід роботи дає змогу визначити **алгоритм дій оргкомітету** під час організації роботи закладу:

- *за два місяці до відкриття дитячого закладу* – затвердження складу та функцій оргкомітету на період підготовки дитячого закладу; підготовка положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку; складання кошторису й розробка порядку фінансування закладу; узгодження з управлінням освіти та науки плану роботи закладу;

підготовка й організація запитів в управління освіти на складання списку учасників табору;

- *за місяць до початку роботи* – уточнення функцій оргкомітету на період проведення роботи; організація листування з держадміністрацією, санепідемстанцією, відділом внутрішніх справ, лісництвом, відділом охорони здоров'я; складання переліку інвентарю; складання попередніх списків учасників; розробка програми роботи дитячого закладу за днями призначення відповідальних, які забезпечують проведення заходів, передбачених програмою закладу; підготовка наказу про організацію роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку;

- *за тиждень до початку роботи* – формування списку дітей; узгодження меню; підготовка пам'ятки керівнику групи, путівника-пам'ятки учасника зміни; узгодження остаточних сценаріїв урочистих та інших заходів, що входять до програми; підготовка картографічного матеріалу; уточнення списку інвентарю і його підготовка; підготовка призів, грамот, протоколів змагань; придбання канцтоварів; надсилання запрошень гостям на урочисте відкриття оздоровчої зміни; підготовка документації табору, умов змагань і конкурсів;

- *за два дні до початку роботи дитячого закладу* – уточнення готовності та остаточне узгодження на місці питань розселення, харчування й транспортного забезпечення; замовлення транспорту на заїзд та від'їзд учасників; доставка спорядження до місця проведення оздоровчої зміни; підготовка списків учасників оздоровчої зміни; закупівля продуктів та їх доставка; оформлення й технічне обладнання території дитячого закладу; обладнання інформаційного стенду; забезпечення музичного супроводу відкриття [36].

Отже, **педагогічна програма** – документ дитячого закладу, що визначає мету, завдання, зміст і способи організації педагогічної діяльності, а також її передбачувані результати. Це забезпечує регламентуючий характер, правила й логіку діяльності дитячого закладу оздоровлення й відпочинку.

Завдання та запитання для самоконтролю та самоперевірки

1. Обґрунтуйте вимоги до програмного забезпечення діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.
2. Охарактеризуйте види програм діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.
3. Обґрунтуйте структуру програми діяльності.
4. Проаналізуйте види планів роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

5. Обґрунтуйте вимоги до формулювання мети програми діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

Тестові завдання

1. *Певний період роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, протягом якого здійснюється повноцінний оздоровчо-освітній процес і реалізовується весь комплекс педагогічних завдань – це:* 1) режим дня; 2) табірний режим дня; 3) табірна зміна; 4) оздоровлення.

2. *Тривалість підготовчого періоду буває:* 1) від кількох днів до двох тижнів; 2) від одного дня до семи днів; 3) від кількох днів до трьох тижнів; 4) від одного до трьох тижнів.

3. *У кожному дитячому закладі оздоровлення та відпочинку складаються:* 1) перспективний план на літо; 2) перспективний план на п'ять років; 3) календарні плани роботи закладу й загону на зміну; 4) план-сітка заходів; 5) плани роботи гуртків, клубів за інтересами; 6) робочі плани вихователів, методиста, заступника начальника дитячого закладу з питань виховної роботи; 7) конкретні плани підготовки та проведення різноманітних заходів у період оздоровчої зміни.

4. *У перспективний план рекомендується включати такі розділи:* 1) характеристика регіону, де розміщені й дитячий заклад, його матеріальної бази; 2) виховні завдання діяльності дитячого закладу; 3) зміст виховної діяльності закладу; 4) основні напрями діяльності дитячого закладу.

5. *Прийняття норм і вимог загального проживання й спільної діяльності – це структурний компонент... періоду діяльності роздоровчої зміни дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.*

6. *Установіть послідовність основних періодів оздоровчої табірної зміни:* 1) післятаборовий; 2) організаційний; 3) основний; 4) підготовчий; 5) завершальний.

7. *Установіть послідовність періодів життєдіяльності мікрогрупи:* 1) звикання один до одного в роботі; 2) діти вчаться проводити справи не лише для свого загону, але й для інших загонів; 3) самостійне планування роботи групи на день, самостійне виконання завдань; 4) самореалізація дітей у своєму загоні; 5) проведення підсумкової справи загону.

8. *Установіть тривалість днів кожного періоду оздоровчої зміни:* післятаборовий; організаційний...; основний...; підготовчий...; завершальний...: 1) 3 дні; 2) 15 днів; 3) 7 днів; 4) 2 дні; 5) 1 день.

РОЗДІЛ 2

ОРГАНІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

2.1. Оздоровча зміна та основи дитячого самоврядування

Основою діяльності закладу є *оздоровча зміна*. У це поняття вкладено основний педагогічний зміст життя дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, оскільки діти приїжджають у заклад на певну зміну. Дитячі враження від оздоровчої зміни – це враження від конкретної зміни.

Зміна – це дуже точна назва для періодів життєдіяльності такої специфічної педагогічної системи, як тимчасовий дитячий колектив, оскільки зміна в дитячому закладі – це зміна дитиною свого оточення, стилю життєдіяльності, а інколи й зміна себе самої [38].

Для більшості дорослих зміна – це теж зміна стилю життя, звичних форм і методів роботи (за своєю суттю кожна зміна повинна відрізнятися від іншої ідеєю, справами, оформленням тощо). Отже, *зміна в дитячому закладі – це певний період його роботи, протягом якого здійснюється повноцінний оздоровчо-освітній процес та реалізується весь комплекс педагогічних завдань*.

У структурі зміни виділяють *п'ять основних періодів: підготовчий, організаційний, основний, завершальний і післятаборовий*. Зупинимось на короткому аналізі кожного з періодів зміни.

Так, під час *підготовчого періоду* відбувається емоційне налаштування дитини й дорослого на майбутню зміну. Це час, коли дитина та педагог визначають для себе, чого вони чекають від дитячого закладу й зміни. У сучасних умовах, коли нерідко в дитячому закладі проводять тематичні або спеціалізовані зміни, така підготовка дуже важлива. Це період, коли розробляють програму зміни. *Тривалість підготовчого періоду буває різною: від кількох днів до двох тижнів. На цьому етапі моделюються зміст, основні форми й методи роботи, система керування, логіка розвитку зміни*.

Зміст, форми та методи діяльності закладу визначаються педагогічним колективом і будуються за принципом самоврядування з урахуванням національних та культурно-історичних традицій, особливостей соціально-економічного розвитку регіону.

У кожному дитячому закладі оздоровлення й відпочинку складаються перспективний план на літо, календарні плани роботи роботи

закладу та загону на зміну, план-сітка заходів, плани роботи гуртків, клубів за інтересами, робочі плани вихователів, методиста, заступника начальника дитячого закладу з питань виховної роботи, конкретні плани підготовки й проведення різноманітних заходів у період оздоровчої зміни.

У перспективний план рекомендується включати такі розділи: характеристика регіону, де міститься дитячий заклад, його матеріальної бази, виховні завдання, зміст виховної діяльності закладу та його основні напрями: морально-патріотичне виховання, організація суспільно корисної праці й трудове виховання, фізичне та естетичне виховання й розвиток культури спілкування, формування здорового способу життя, туристична та екологічна робота, організаційно-методична робота тощо. Перспективний план роботи обговорюється й затверджується педагогічною радою [38].

Календарний план роботи дитячого закладу складається на одну зміну з урахуванням завдань, що зазначені в перспективному плані роботи, і пропозицій загонів. Перш ніж розпочинати планування, старший вихователь на організаційних зборах повинен ознайомити його учасників із перспективами роботи й завданнями на оздоровчу зміну. Після обговорення пропозицій рада закладу складає календарний план і визначає, який загін та хто з членів ради відповідає за підготовку й проведення того чи іншого заходу. На зміну доцільно планувати не більше чотирьох-п'яти загальних справ для всіх загонів, оскільки кожна з них вимагає тривалої та ретельної підготовки.

Рекомендується до плану внести розклад фізкультурно-оздоровчих занять, культурно-масових заходів, роботи гуртків, клубів, секцій. На основі цього плану складається план-сітка роботи закладу на кожну зміну, який розміщують для загального огляду.

Календарний план роботи загону складається вихователем загону на одну зміну. При складанні календарного плану насамперед потрібно врахувати пропозиції та поради дітей, з'ясувати їхні інтереси й побажання засобами анкетування, опитування та конкурсів на кращу пропозицію.

На основі щоденних загонових планів старший педагог-організатор разом із черговим по закладу складають зведений план роботи закладу на наступний день, розміщують його на щиті «Сьогодні в дитячому закладі».

Складаючи план роботи загону, у якому перебувають учні, потрібно передбачити всі можливості для їх самоствердження та саморозвитку,

розвитку їхньої самодіяльності, ініціативи й творчості, а також координувати справи загонного колективу з календарним планом закладу на зміну, який є основним документом у визначенні основних форм роботи для кожного загону.

Фізкультурний і музичний керівники, лікар, керівники гуртків мають особисті плани роботи. Окремий план складає вихователь загону.

У дитячих закладах протягом кожної зміни рекомендується проводити фізкультурно-оздоровчу, туристичну, екологічну роботу: спортивні змагання з волейболу та футболу, спортивні естафети для молоді, змагання на воді. Під керівництвом досвідчених інструкторів діти долають перші кроки туристичного життя: учаться ставити намети, розводити вогнище, долати перешкоди, орієнтуватися на місцевості, куховарити, визначати небезпечні для здоров'я й життя рослини та гриби, комахи й плазуни тощо.

Остання справа підготовчого періоду одночасно є й першою акцією організаційного характеру – це заїзд дітей.

Організаційний період – це перші 3–4 дні зміни – час адаптації. Період, коли відбувається інтенсивний процес знайомства дитини з новим оточенням, із майбутньою діяльністю. Головне завдання педагога в організаційний період – допомогти вихованцю розкрити свої здібності та кращі якості. У цей період відносини між дітьми хиткі, але вже закладаються морально-психологічні основи існування тимчасового дитячого об'єднання.

У цей час особливо важливо знайти правильний тон, стиль взаємин дорослих і дітей. Для цього потрібно:

- 1) створити умови для усвідомлення й прийняття дітьми, підлітками правил, норм, вимог життєдіяльності в дитячому закладі під час зміни;
- 2) провести психолого-педагогічну діагностику інтересів, можливостей і здібностей дітей;
- 3) формувати основи самоврядування в дитячому об'єднанні;
- 4) реалізувати спільну діяльність дітей та підлітків у програмі загону й закладу.

Взаємодію загонної програми з програмою дитячого закладу оздоровлення й відпочинку можна умовно представити таким чином:

- дотримання законів дитячого закладу;
- участь загону в справах закладу;
- спілкування з іншими загонами, міжзагонові справи;
- особисте «неформальне» спілкування дітей та ін.

Організаційний період – це період постановки чітких вимог і створення умов, за яких (у поєднанні із щирістю, доброзичливістю й увагою педагога) виконання цих вимог для дитини стає цікавим і необхідним.

1. Знайомство дітей один з одним, із педагогом.

Для цього потрібно включити дітей в активну діяльність, що припускає різнобічне спілкування; створити доброзичливу атмосферу; допомогти запам'ятати імена, знайти товаришів за інтересами, захопленнями; допомогти проявити кращі якості; дати можливість спробувати себе в різних видах діяльності; розповісти про себе, показати себе в справі; виявити довіру до дитини, повагу до її особистості, показати її значимість.

Потрібно організувати ігри на знайомство, візитки з іменами, колективні творчі ігри, спільну діяльність на загальну користь (чергування в їдальні), зустріч гостей або тих дітей, котрі приїхали пізніше, «вогник» знайомства, спільні справи, що сприяють знайомству; творчі, музичні, конкурсні програми, дискусійні форми обговорення загальних проблем, індивідуальні бесіди з дітьми, діагностика інтересів, робота з особистими щоденниками, «Цікава скринька» (запитання від дітей), загальне підбиття підсумків дня, обмін думками, вечір знайомства, знайомство з іншими загонами тощо.

2. Знайомство з навколишніми людьми та із самим дитячим закладом.

Потрібно познайомити дітей із тими дорослими, до кого можна звернутись у разі виникнення труднощів (із лікарем, сестрою-господаркою, теслею, електриком, кухарями); із людьми, котрі можуть відповісти на особисті питання дитини, дати корисну інформацію (начальник, методист, психолог, бібліотекар, керівники гуртків, вахтери, педагоги інших загонів, касир, завідувач камери схову й ін.); ознайомити з територією, допомогти навчитись орієнтуватися в таборі; ознайомити з умовами (у тому числі й побутовими) і можливостями, які є в таборі для дитини, проінформувати про те, як ними користуватися; ознайомити з навколишньою природою; позначити «небезпечні» місця дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

Із цією метою доцільно організувати екскурсії, ігрові форми («Розвідка цікавих справ», складання карти-схеми закладу з природних матеріалів), ігри за станціями з маршрутними аркушами, зустрічі з цікавими людьми, ігри та заходи на різних майданчиках, ігри-подорожі. Рекомендовано виконувати частину справ на природі,

у різних місцях дитячого закладу; давати дітям невеликі доручення, готувати з ними сюрпризи для інших людей. У куточку загону можна вивісити карту місцевості (готову або складену дітьми), іншу корисну інформацію. Можна підготувати вечір знайомства й прес-конференцію з адміністрацією, зі службами табору, презентація клубів, гуртків. Важливо не тільки дати інформацію, але й створити умови для самостійного її одержання.

3. Прийняття норм і вимог загального проживання та спільної діяльності. Слід ознайомити з вимогами й правилами, спрямованими на охорону життя та здоров'я дітей; із режимом дня, санітарно-гігієнічними вимогами, правилами їх виконання; повідомити про час для особистої гігієни протягом дня, навчити підтримувати затишок; із правилами користування побутовими приміщеннями, відвідування їдальні; із законами й традиціями дитячого закладу, правами та обов'язками дітей і дорослих у ньому; домовитися про норми поведінки, підтримувати доброзичливу атмосферу, виробити власні норми, що будуть прийняті кожним.

Для цього потрібно організувати організаційний збір загону, «вогник» знайомства, вечір «загонових» легенд, законів і традицій, прийняття Декларації про закони життя в дитячому закладі, екскурсії, інструктажі, індивідуальні бесіди, інформаційний стенд, графік чергування, пам'ятки черговим; спільне обговорення проблем, пошук рішень; нагадування й контроль для вироблення та підтримки гігієнічних, побутових навичок у дітей; лист-наказ попередньої зміни.

4. Формування уявлень про перспективи діяльності.

Варто запропонувати дітям інформацію про можливі варіанти її діяльності в дитячому закладі; зацікавити їх, включивши в інтенсивну діяльність, у планування; створити ситуацію вибору діяльності; виявити інтереси й бажання дітей, допомогти співвіднести їх із можливостями закладу, оздоровчої зміни.

Із цією метою слід організувати діагностику інтересів і потреб дітей, розвідку цікавих справ, планування, організаційний збір, дискусійні форми справ на теми, що стосуються вибору дітей, можливостей зміни, ставлення до відпочинку тощо, інтенсивну різноманітну діяльність, зустрічі з цікавими людьми.

Педагог у цей період є ведучим, організатором, лідером. Для того, щоб кожен почував себе комфортно, потрібна цікава, інформаційно насичена, корисна діяльність. Діти – активні учасники справ, помічники. У перші дні зміни діти найчастіше нездатні самі її організувати, їм потрібна допомога.

Основний період зміни – час особистісної самореалізації дитини. Головний мотив цього періоду – вибір видів діяльності, що дають змогу найбільш повно реалізувати особистісний творчий потенціал. Педагог із позиції організатора й керівника переходить на позицію консультанта, координатора, основна роль відводиться учнівському самоврядуванню.

Під *дитячим самоврядуванням* розуміємо навички повного самообслуговування або звичайний прояв ініціативи й самодіяльності, не пов'язаний із прийняттям та реалізацією управлінських рішень, найчастіше це обмежується тимчасовими рамками, зазвичай одним днем.

Основні завдання органів дитячого самоврядування:

- 1) забезпечення й захист прав та інтересів вихованців;
- 2) створення умов для виконання підлітками своїх обов'язків;
- 3) сприяння творчій і спортивно-оздоровчій діяльності вихованців;
- 4) створення різноманітних гуртків, товариств, об'єднань, секцій за інтересами;

- 5) організація співпраці з молодшими вихованцями та з дітьми з інших загонів і закладів оздоровлення й відпочинку.

Найвищий орган самоврядування в дитячому закладі – загальні збори вихованців загону, на яких затверджується положення про самоврядування, обирається його виконавчий орган, визначаються структура й термін повноважень, заслуховується звіт. Учені визначають *три типи самоврядування* в дитячому закладі [42].

Перший тип – імітаційний (ігровий). Для нього характерне створення дитячої спільності як наслідування державного устрою: із республіками, парламентами, прокурорами, поліцією й т. ін. Відмінна риса цього типу самоврядування – перевага форми над змістом. Але це не означає, що його варто оцінювати тільки зі знаком мінус.

Другий тип самоврядування – псевдоділовий, або бюрократичний. Цей тип моделює в дитячому середовищі бюрократичний апарат. Під виглядом підготовки лідерів, організаторів, розширення дитячого активу створюються численні ради, штаби, комісії, що обираються на тривалий термін, але не зайняті реальною діяльністю. Цей тип самоврядування носить формалістичний характер, що полягає в ретельно приховуваній грі в керівництво.

Третій тип самоврядування – демократичний, творчий. Цей тип самоврядування (у разі грамотного його втілення) відтворює демократичні принципи відносин і самоорганізації, а не лише форми.

У дитячому самоврядуванні визначають дві важливі **функції**:

1) забезпечення нормальної роботи колективу, оптимальне розв'язання повсякденних завдань з урахуванням інтересів дітей;

2) підготовка до майбутнього виконання обов'язків щодо участі в керівництві державними й суспільними справами, тобто засвоєння кожним підлітком знань, умінь і навичок управлінської діяльності [41].

Одне з основних завдань педагога – допомогти підліткові в його становленні як самостійної людини.

У міжособистісному плані основний період – це період конфліктів (час «приглядання» минув, висновки й оцінки зроблено). Виникають відносини, які можна розділити на стосунки за симпатіями й ділові відносини. У цей період велику роль починає відігравати суспільна думка, що формується в дитячому колективі.

Основний період зміни часто поділяється на два самостійних **етапи**:

1 етап – навчально-демонстраційний;

2 етап – демонстраційно-закріплюючий.

Завдання кожного етапу розрізняються за своїм змістом, а мета основного періоду залишається спільною – створення умов для реалізації основного змісту програми зміни стосовно кожної дитини, підлітка.

На першому етапі (навчально-демонстраційному, 5–2-й дні зміни) розв'язуються такі *завдання*, як:

- оволодіння дитиною знаннями й уміннями відповідно до профілю програми, навичок самовизначення у виборі видів діяльності, ролі та позиції в дитячому об'єднанні, що відповідають сподіванням, інтересам і потребам підлітка в саморозвитку;

- створення умов для прояву індивідуальності кожної дитини, її творчого й морального потенціалу;

- розгортання діяльності клубних просторів розвивавального та прикладного характеру, що відповідають інтересам і запитам дітей та підлітків;

- коректування ціннісно-мотиваційних норм спілкування, поведінки, відносин і діяльності;

- створення умов для діяльності органів дитячого самоврядування.

На другому етапі (демонстраційно-закріплюючому) розв'язуються такі *завдання*:

- організація різноманітної творчої діяльності за активної участі дітей у її розробці та проведенні;

- створення умов для демонстрації самодіяльності й самостійності учасників програми в органах дитячого самоврядування;

- показ дитячих досягнень і надбань через різноманітні форми: ігрові програми, конкурси, турніри, спортивні змагання, навчальні заняття, трудові акції й т. ін.;

- показ знань, умінь і навичок, отриманих у роботі клубних об'єднань;
- коректування міжособистісних та групових відносин і взаємодій;
- аналіз індивідуальних та групових дій, спрямованих на стимулювання успішності учасників програми в різноманітних видах діяльності [41].

Під час основного періоду зміни в роботі акцентуємо не тільки на внутрізагоновій діяльності, але й на міжзагоновій. Причому акцент підсилюється на другому етапі основного періоду.

Ефективна робота педагога з організації діяльності дітей досягається завдяки варіативному підходу, що включає такі *форми роботи*:

1. Група дітей або одна дитина, котра виконує доручення педагога.
2. Одна дитина або ініціативна група, що зазвичай сама пропонує справу й береться за її організацію, залучення інших дітей.

3. Творча група розробляє ідею, придумує та роздає завдання групам, перевіряє їхню готовність, проводить справу, аналізує разом з усіма.

4. Рада справи обирається з представників від усіх груп загону, обговорює ідею на засіданні ради справи, повертається у свої групи для обговорення ідеї, приймає критику, збирається з новими пропозиціями й зауваженнями, розробляє ідею, продумує завдання, організовує підготовку та проведення, залучення членів загону, проводить справу, аналізує на засіданні ради, аналізує разом з усіма [3].

Таким способом можна готувати й проводити не тільки загонові заходи, а й міжзагонові.

Завершальний період (останні 3–4 дні зміни) – час узагальнення підсумків і самоаналізу дитини. Підліткам треба з'ясувати, чого вони навчилися, що з набутого досвіду може бути корисним у подальшому житті. Значення педагога як головного організатора знову зростає.

Досвід свідчить, що в завершальний період відбувається чимало випадків порушення режиму. Це викликано синдромом швидкого закінчення зміни. Тому завершальний період із погляду безпеки дитини найважливіший. Дитяче об'єднання стає більш згуртованим, спільні інтереси виступають на перший план. Настрій, незважаючи на близьку розлуку, – мажорний.

Педагогічні завдання, що розв'язуються в завершальний період зміни:

- груповий аналіз діяльності й демонстрація індивідуальних та групових досягнень;
- оцінка й самооцінка учасниками зміни особистісно-значимих результатів участі в програмі;
- створення емоційної атмосфери успішного завершення зміни, заохочення найбільш активних учасників діяльності органів самоврядування та центральних справ і подій зміни;
- стимулювання позитивних змін в особистісному розвитку учасника зміни як фактора його реадaptaції до повернення додому;
- організація справ, що знімають психологічний стан тимчасовості перебування, викликаний швидким від'їздом;
- діагностика й розробка індивідуальних програм саморозвитку.

Заходи, що допоможуть виконати ці завдання, – підсумковий збір загону, прощальний «вогник», ділові ігри, прес-конференції, творчі справи.

Потрібно знайти баланс між масовими формами роботи розважального характеру та індивідуально-груповими формами, що мають, крім розважальної спрямованості, аналітико-рефлексивну (внутрізагоновий рівень).

Період після перебування в дитячому закладі (термін невизначений, залежить від конкретних обставин) – **етап рефлексії**, період усебічного аналізу того, що відбувалося під час зміни. Увага особистості фокусується на найзначнішому, найважливішому (позитивному й негативному) із того, що відбулося. Дитина остаточно визначається: чи справдилися її сподівання, чи поїде вона в дитячий заклад ще раз. Нерідко саме висновки в цей період впливають на ставлення дитини до життя в дитячому закладі.

У дитячому загоні можуть виявитися діти з *різними рівнями самостійності*:

- 1) дуже активні, досвідчені (які беруть участь у роботі активу табору, у шкільному самоврядуванні, члени дитячих об'єднань тощо);
- 2) мають деякий досвід самодіяльності;
- 3) не мають досвіду самодіяльності, самостійності й самоврядування.

У педагога є досить багато способів для навчання підлітків самостійності та самоврядування. Один із них – організація різних за формою органів самоврядування в загоні: черговий командир, коли кожна дитина один день виконує обов'язки командира (або кілька дітей – загальноновизнаних чи за бажанням – керують загonom, змінюючись через 3–4 дні); постійний командир; чергування традиційних доручень; творчі групи, пов'язані з підготовкою конкретних справ; ігрові моделі тощо.

Кожна форма по-своєму впливає на дитячу самостійність. Вибір форми залежить від рівня готовності дітей, котрі заїхали. Кожна форма сприяє розвитку певного рівня самостійності (див. табл. 2.1).

Таблиця 2.1

Форми органів спрямування

Форма	Дії педагога	Дії дітей	Педагогічний результат
Постійний командир	Навчання алгоритму планування дня; забезпечення інформаційного простору; спільне планування консультації	Під час планування дня враховують інтереси всіх членів групи загону; учаться планувати день; володіють інформацією про день, заплановані справи; організують режимні моменти	Задоволення дитячих інтересів; реалізація досвіду дітей, їхньої активної позиції; набуття досвіду самоврядування; самостійності
Черговий командир	Навчання алгоритму планування дня; спільне планування дня; консультації	Володіння інформацією про день; учаться планувати день; організація режимних моментів	Занурення в активний навчальний простір; набуття досвіду самоврядування, відповідальності за тимчасовий колектив; реалізація досвіду, самоконтроль; навички спілкування; підвищення самооцінки; набуття нового самоорганізаторського досвіду
Дозвільні групи	Планування гри; участь в ігровій ситуації; її підтримка; створення відповідних структур керування грою	Участь у грі	Занурення в активний навчальний простір; реалізація набутого досвіду дитини; урахування інтересів, наявних можливостей дитини; набуття досвіду самореалізації, відповідальності за колектив
Творчі групи	Навчання колективного планування; навчання різних варіантів організації та проведення заходів; консультації	Планування своєї діяльності; уміння організувати підготовчу роботу	Занурення в активний навчальний простір завдяки творчій роботі; набуття досвіду організаторської діяльності; навички аналітичної роботи; самоконтроль; реалізація творчих можливостей

Для того щоб самоврядування в загоні було діючим і педагогу вдалося навчити дітей самоорганізації й самодіяльності, потрібно:

а) забезпечити дітей повною інформацією про зміну, її програму, навчити вибирати справи та діяльність;

б) підвищити компетентність дитини в питанні організації діяльності однолітками, допомогти оволодіти вмінням вести дискусію, планувати роботу, розподіляти доручення, аналізувати свою діяльність, домовлятися, узгоджуючи свої особисті інтереси з інтересами інших членів групи, діяти конструктивно й не допускати конфліктів.

У дитячому закладі для вибору загонових органів самоврядування та передачі деяких повноважень підліткам проводиться організаційний збір загону.

Організаційний збір – це ключова справа організаційного періоду, що розв’язує комплекс завдань:

- 1) закріплення норм і правил життя в загоні;
- 2) визначення перспектив спільного життя;
- 3) вибори органів самоврядування;

У підготовці й проведенні збору повинні активно брати участь усі діти загону.

Попередня підготовка до збору:

- провести заходи, що допоможуть виробити загальні норми життя колективу на основі традицій і законів табору;
- провести ігри та виконати вправи на виявлення лідерів у загоні;
- підготувати дитину до формування своєї особистої мети щодо участі в роботі загону на зміну;
- організація роботи самоврядування в загоні (мікрогрупи, черговий командир й т. ін.);
- організація планування життєдіяльності загону;
- підготовка необхідного обладнання та місця проведення оргзбору загону.

У процесі роботи вагомим є дотримання **плану проведення організаційного збору** загону, який уключає:

• *Вступну частину:*

1. Визначити завдання, які потрібно виконати учасникам збору.
2. Прийняти правила ведення збору:

- правило схрещених рук («Не повторюйся, про це вже говорили»);
- правило піднятої правої руки («Прошу слова»);
- правило вільного мікрофона («Кожний має право на свою думку й може її висловити»);

- правило 2 хв («Обговорювати питання швидко та конструктивно»);
- правило ідеї («Будь-яка ідея повинна бути почута»);
- правило блокнота й ручки («Незаписана думка – загублена думка»);
- правило оплесків («Згодний – аплодуй»).

3. Обрати групу (2–3 особи), що фіксує рішення збору. Ця група може називатись інформаційною, пресгрупою тощо.

- *Основну частину:*

Обговорення таких питань:

1. Що означає для нас назва зміни (якщо зміна тематична)? Як ми розуміємо свою роль у цій зміні?

2. Нам усім разом доведеться прожити в дитячому закладі 21 день. Хто ми? Які ми? До чого ми всі разом прагнемо? (Постановка спільної мети загону).

3. Щоб стати загonom, потрібно всім разом домовитися про правила життя. Можливо, обговорення правил життя загону відбулося до організаційного збору загону. Тоді на організаційному зборі потрібно урочисто затвердити ці правила (за формою вони можуть бути у вигляді Декларації, Кодексу, Статуту загону тощо).

4. Кожен загін у дитячому закладі – унікальний і не схожий на інший, у кожного є своє обличчя, імідж. До зовнішніх ознак, які відрізняють один загін від іншого, належать:

- *назва загону*, що повинна подобатися нам усім і відбивати характер та зміст діяльності нашого загону (основа – мета загону!);

- *девіз загону* – короткий афоризм, якому ми слідуємо у своєму житті;

- *загонова пісня й улюблені пісні загону* – вечірні, вогнищеві, ліричні, жартівливі й ін.;

- *емблема загону* – символічний малюнок, що відбиває назву загону;

- *закони загонового життя*, прийняті на зборі й оформлені в куточки;

- *елементи одягу*;

- *ігрові загонові умовності* – знаки вітання й т. ін.;

- *оформлення загонового місця*;

- *загонові ритуали та традиції*.

5. Напередодні, проводячи планування, слід домовитися про те, які групи будуть у загоні й чим вони займатимуться. Відбувається затвердження складу груп (якщо цього ще не зроблено, то розподіл за групами відбувається зараз).

6. Про роль педагога в житті загону. Після того, як усі «посади» названі (командир, фізорг, завгосп, представник в інформаційну раду й ін., тобто ті, хто необхідний у цю зміну), важливо визначити коло обов'язків кожного. Крім обов'язків, складається перелік необхідних якостей і вмінь для кожної посади.

7. Вибори. Вибори ефективніше проводити за допомогою таємного голосування, спираючись на прийняті обов'язки, якості, уміння.

8. Після підрахунку голосів відбувається урочисте оголошення результатів виборів і поздоровлення – вручення знаків розрізнювання (значок, краватка тощо).

9. Інформаційна група зачитує рішення збору.

• *Завершальна частина*

Ось кілька прийомів, використовуваних для завершення організаційного збору загону:

• педагог підбиває підсумок збору, вручає пам'ятні подарунки всім учасникам;

• діти пишуть листи собі до кінця зміни;

• зачитується наказ попередньої зміни;

• виконується загальна пісня тощо.

В одному загоні зазвичай від 25 до 30 дітей і два педагоги. У системі колективно-творчого виховання пропонується оптимальний для організації тимчасового колективу варіант формування й організації роботи мікрогрупами.

Мікрогрупа – невелике об'єднання (7–9 осіб) для спілкування та діяльності дитини, підготовка до загонових справ, чергування, обговорення проблем і цікавих тем. Спільні дії в невеликому об'єднанні вчать дітей, як можна організовувати себе й однолітків, самоврядування. Мікрогрупи загону починають складатися в організаційний період. Педагог, проводячи перші колективно-творчі заходи, ігри або конкурси, використовує різні способи формування малих груп. Постійна зміна складу подібних груп допомагає дитині познайомитися з більшою кількістю однолітків. Тоді педагог легко й ефективно сформує в загоні постійні мікрогрупи на основний період [41].

Мікрогрупи бувають *тимчасовими* (для організації, проведення або участі в загоновій справі) і *постійними* (для організації життєдіяльності загону протягом усієї зміни).

Мікрогрупи можуть мати особливі назви, це залежить від бажання й фантазії дітей, від сюжету, що лежить в основі загонової програми, від тематики зміни (екіпажі, відділи, творчі майстерні, ланки, компанії, команди, групи тощо).

У разі потреби склад мікрогруп може змінюватися, наприклад у середині основного періоду. Залежно від змісту діяльності мікрогрупи можуть бути такими:

- групи з чергуванням традиційних доручень (така форма роботи актуальна для дітей молодшого шкільного віку на невеликий проміжок часу);

- групи «за їх діяльністю», як правило, називають творчими (формується для підготовки та проведення якої-небудь запланованої загонової справи; при цьому враховують якісний склад груп, звертають увагу на різні здібності дітей – лідерські, художні й т. ін.);

- ініціативні групи, сформовані для реалізації якоїсь ідеї, ініціативи, висунутої в будь-який момент зміни (такі групи з'являються в другій половині зміни – референтні);

- групи за інтересами – групи, що формуються для реалізації діяльності в якомусь певному напрямі (музика, спорт, інтелектуальна діяльність, творчість тощо).

Формування мікрогруп відбувається на загоновому зборі-плануванні, якому передують колективно-творча гра, мета якої – пошук інформації про можливу корисну діяльність у таборі.

Життєдіяльність мікрогрупи має відповідні періоди:

- перші дні роботи мікрогрупами – звикання один до одного в роботі, «притирання»; розв'язання мікрогрупових проблем; завдання пропонуються з ініціативи педагогів, вони повинні бути цікавими, не дуже складними й мати яскравий, відчутний результат;

- перший тиждень основного періоду – другий етап роботи мікрогруп – самореалізація дітей у своєму загоні. Діти готують справи, запропоновані під час планування, стають організаторами життя свого загону. Педагоги допомагають планувати роботу мікрогруп на день, допомагають дітям освоїти необхідні для підготовки й проведення справ прикладні та організаційні навички;

- другий тиждень основного періоду – третій етап роботи мікрогруп; діти вчаться проводити справи не тільки для свого загону, але й для інших, досить самостійно формулюють завдання групи на день, виходячи з плану роботи загону, самостійно планують роботу своєї групи;

- третій тиждень основного періоду – четвертий етап роботи мікрогрупи – самостійне планування роботи групи на день, самостійне виконання завдань і забезпечення умов для цього, уміння залучати помічників з інших загонів, фахівців табору, якісний аналіз дня в групі;

- підсумковий період – п'ятий етап роботи мікрогруп – проведення підсумкової справи загону, коли від згуртованості та якості дій кожної групи залежить загальний успіх для інших загонів табору [38].

У ході формування груп слід урахувати такі моменти:

- групи повинні формуватися після спільного планування. Тоді розподіл справ між групами не буде принциповим;

- якщо групи формуються до загонового планування, то групі доцільніше в ході планування відразу визначитись у виборі напряму діяльності;

- важливо, щоб ігрова ситуація, використовувана при формуванні мікрогруп, не заплутала дітей.

Чергування традиційних доручень, зручний спосіб у роботі з дітьми молодшого й середнього шкільного віку. У загоні є справи, які потрібно вирішувати щодня для організації життя в таборі. Їх можна розподілити між мікрогрупами, але виконувати одне доручення дітям незабаром набридне. Краще доручення – чергувати, зберігаючи склад груп постійним.

Для наочності та чіткості при зміні доручень між мікрогрупами в загоновий куточок можна помістити спеціальну рубрику або стрілку, яка крутиться, що вказує на чергове доручення мікрогрупи.

Групи змінюють доручення через 4–5 днів. Розглянемо зміну на 21 день, із яких три дні – організаційний період (знайомство, виявлення лідерів, оформлення мікрогруп) і три дні – підсумковий період (підсумкові справи, підготовка до від'їзду додому). На роботу малих груп залишається близько 15 днів. Якщо в загоні п'ять груп, то саме 3–4 дні кожна група може виконувати одне з п'яти доручень. Ці підрахунки приблизні. При плануванні зміни педагог записує в план-сітку роботу мікрогруп за ЧТД.

Пропонуємо орієнтовний список доручень:

Інформаційна група. Інформаційні КТС; стінгазети, листівки, радіопередачі, інформація про події у світі на ранкових інформаційних зборах, інформаційний годинник, реклама справ, подій тощо; організація й проведення конкурсу стінгазет і радіопередач між мікрогрупами.

Дозвіллева група. Підготовка та проведення справ у загоні, заповнення музичних, ігрових пауз, проведення ігор у загоні, вихід в інші загони й проведення справ, творче чергування в їдальні, екскурсія дитячим закладом, дозвільна частина в організації поїздки.

Дизайнерська (оформлювальна) група. Оформлення рубрик загонового куточка; допомога дозвільній групі в оформленні справ.

Випуск стінгазет у загоні разом з інформаційною групою; навчання дітей у загоні оформлювальних умінь, конкурс на краще оформлення кімнат, виготовлення оформлення до чергування в їдальні, ініціатива в конкурсі газет (оформлення), оформлення загонового місця.

Творчо-сюрпризна група. Сюрприз-нагороди до КТС, заходи в загоні, сюрпризи іменинникам, концерт-сюрприз сусіднім загонам, сюрпризи черговим по їдальні, захід-сюрприз для всього загону (КТС, гра, екскурсія, вечір легенд тощо), сюрприз педагогам, працівникам дитячого закладу.

Чергова група. Підготовка загонового місця до збору загону. Відповідає за чистоту й порядок у кімнатах, на загоновому місці, за виконання режиму дня, підтримку порядку загонового місця та території, чергування по території й організацію чергування в їдальні.

Орієнтовні завдання чергової групи:

1. Чергова група перевіряє чистоту й порядок у житлових кімнатах, проводить конкурс «Найзатишніша кімната», заповнює «Екран чистоти», стежить за виконанням графіка чергувань у кімнатах.

2. Підтримує порядок на загоновому місці.

3. Підтримує порядок у їдальні (красиво оформлює столи, стежить за збиранням посуду).

4. Готує приміщення для загонових справ тощо.

5. Організовує й проводить ігрові та музичні хвилинки протягом дня.

6. Командир чергової групи оформлює план роботи загону наступного дня, стежить за його виконанням.

Спортивна група. Організація та проведення зарядки, допомога фізкерівникам у проведенні спартакіади, рухливі ігри, «веселі старты», організація участі загону в туристичних заходах, проведення зарядки в загоні або спільної зарядки для декількох загонів, допомога в організації походу, проведення спортивних годин у загоні, збереження й утримання в порядку спортінвентарю, організація та проведення пізнавальних заходів на тему «Здоровий спосіб життя».

Чергуючи доручення, діти кожної групи протягом зміни попрацюють в усіх напрямках, навчаються цікавої самостійної організації свого повсякденного життя.

Такий спосіб організації життя в загоні використовують рідко й тільки на початковому етапі зміни, щоб діти набули навичок самоорганізації та самостійності. Але варіанти багатьох структур дитячого самоврядування засновані саме на цьому підході, тому вважаємо, що знайомство з ним буде корисним.

Зазвичай, є зміни й у роботі педагогів-вихователів (соціальних педагогів). Саме вони найчастіше зазнають труднощів у самій організації роботи з мікрогрупами, яка потребує від педагогів уміння швидко організовувати дітей і вчасно приходити на допомогу там, де це потрібно.

Уявімо собі один день із життя загону, у якому працюють п'ять мікрогруп, створених за принципом ЧТД. Командири мікрогруп на ранковому інформаційному зборі повідомляють дітям про те, яку роботу вони повинні виконати:

- група № 1 (інформаційна) – готує інформаційну КТС;
- група № 2 (оформлювальна) – випускає стінгазету;
- група № 3 (сюрпризна) – готує сюрприз (об'ємну іграшку) кухарям дружини;
- група № 4 (дозвіллева) – готує літературну вікторину;
- група № 5 (спортивна) – розробляє конкурси до «Веселих стартів».

Для розв'язання поставлених завдань, педагогам потрібно провести таку *попередню роботу*:

а) продумати й підготувати з черговою групою місця для діяльності дітей;

б) для групи № 1 – заздалегідь приготувати періодичну пресу (газети, журнали, літературу з КТС);

в) для групи № 2 – підготувати ватман, гуаш, пензлики, клей, кольоровий папір, ножиці тощо;

г) для групи № 3 – підготувати те саме, що й для групи № 2;

г) заздалегідь домовитися з бібліотекою про роботу групи № 4;

д) заздалегідь домовитися з методичним кабінетом закладу про можливість попрацювати в ньому групі № 5 і підготувати необхідні матеріали;

е) домовитися заздалегідь із сусіднім загonom про можливість попрацювати в холлі, на загонovому місці, з'ясувати, які справи в цей час передбачаються в сусідів, щоб не було накладок (підкоригувати план).

Усі ці пункти педагоги продумують і виконують напередодні роботи мікрогруп.

З огляду на те, що дві групи – № 4 і № 5 – працюють за межами загонovого місця, напарникам краще розділитися:

- один педагог залишається в загоні з трьома групами в межах свого загону;
- другий (із двома групами) іде в бібліотеку та методичний кабінет.

У бібліотеці педагог допомагає дітям розібратися в запропонованій літературі, визначитися щодо етапів роботи. Можна дати вихованцям можливість виявити фантазію та самостійність (якщо вони до цього готові або працюють мікрогрупами вже не перший раз) чи постійно допомагати й направляти дітей, підкидати цікаві ідеї, підтримувати емоційно. Педагог постійно перевіряє, як ідуть справи в групі, яка перебуває в методичному кабінеті.

Другий педагог у цей час – у загоні з трьома групами, що залишилися. Під час роботи мікрогруп він – активний помічник, радник, консультант. У груп № 2 і № 3 – завдання, яке неможливо виконати, не володіючи певними навичками – прийомами оформлення (грунтовка паперу, вирізні та мальовані шрифти тощо). Отже, педагог стає активним учителем, майстром, підказувачем ідей, демонстратором цікавих прийомів.

Під час роботи з інформаційною групою педагог може підказати ідею КТС, радить подивитися цікаві матеріали в періодичній пресі, допомагає придумати реквізит для справи й т. ін.

Другому напарникові потрібно слідкувати за трьома групами та встигати допомогти кожній.

Під час такої роботи педагогу, крім конкретної допомоги у виконанні завдань, варто звертати увагу на взаємини дітей (загальний емоційний стан, комфортність, розподіл обов'язків, якість і динаміку роботи). Своїми спостереженнями напарники обмінюються при підбитті підсумків дня, це можна обговорювати й із дітьми.

Чергові командири, обрані в перші дні, – це, зазвичай, емоційні, творчі діти, котрі не відчувають труднощів у спілкуванні з незнайомими людьми. Але такі особистісні якості не завжди гарантують ділові й організаторські якості. Важливо, щоб це зрозуміли самі діти, а це можливо тільки в процесі спільної діяльності. Тому командир може бути як постійним, так і змінюваним. Поряд із командиром загону можуть бути й командири мікрогруп. Вибори командирів груп і командира загону відбуваються на організаційному зборі загону.

Один із варіантів виборів може бути такий:

- спільно складається перелік якостей майбутнього командира (це можна зробити групами, потім кожна група називає по одній якості, доповнюючи перелік, поки не назвуть усі якості, придумані в групі). Сформульовані сподівання колективу. Підліток, котрий претендує на звання командира, повинен співвіднести їх зі своїми особистісними якостями;

- спільно складається перелік обов'язків командира. Це теж сформульовані сподівання колективу, але тут дуже важлива позиція

педагога. Є низка обов'язків, які дитина не може виконувати відповідно до встановлених правил у таборі, тому вчасне пояснення педагога допоможе в складанні списку обов'язків.

Командир (черговий або постійний) відповідає за організацію дня й проводить його планування з педагогом; стежить за відповідністю запланованих справ; бере участь у роботі ради командирів табору; організовує роботу ради загону; проводить ранковий інформаційний збір і вечірні збори загону;

- вибори командира. Рекомендуємо таємне голосування, коли кожен індивідуально приймає рішення.

Пам'ятайте, що в загоні є діти, які самі виявляють бажання бути командиром. Тому перед виборами педагог повинен запитати в дітей: «Хто хотів би сам запропонувати свою кандидатуру?». Також варто звернути увагу й на той факт, що на посаду командира можна пропонувати тих дітей, котрі самі не заявили про свої бажання, але педагог рекомендує їх.

Імена всіх запропонованих виписуються на аркуші ватману. Після того, як відповідь на запитання отримано, можна переходити до процедури виборів (технічно це організовується так: у кожної дитини – індивідуальний аркуш, на якому вона пише ім'я й прізвище людини, яку обирає);

- наступний крок – підрахунок голосів, оголошення результатів поздоровлення (вручення знаків розрізювання, подарунків).

Може виявитися, що бажаючих бути командиром більше, ніж передбачалося, тоді до самої процедури виборів потрібно домовитися про таке: «Щоб у кожної людини була можливість побувати в ролі командира загону, можна домовитися, що через який-небудь проміжок часу (3–5 днів) на загальному зборі загону відбувається заміна командира».

Пропонуємо **варіанти зміни командирів**.

Варіант 1. Якщо це командири мікрогруп, то потрібно, аби попередні командири мікрогруп обов'язково одержали оцінку своєї групи:

а) кожна група, порадившись, висловлюється про роботу свого командира; педагоги обов'язково підбивають підсумки роботи командирів, дякують за роботу, дарують сюрпризи кожному з них;

б) відповідно до договору про якості й обов'язки командира, група обирає нового командира мікрогрупи.

Варіант 2. Попередній командир сам, за власним бажанням, передає свої атрибути (краватку, хустку, значок, іграшку) комусь із членів своєї групи.

Варіант 3. Після короткої наради вся група (разом із командиром) вирішує, хто з групи буде командиром на наступний термін (4–5 днів). Новобраний командир представляється (представлення може бути у творчій формі). Його вітають.

Якщо навіть командир у своїй групі одержав негативну оцінку роботи, після перевиборів педагогів йому все одно потрібно надати підтримку. Хтось із дітей може образитися через те, чому його не вибрали командиром. В індивідуальній бесіді з такими дітьми треба спробувати розібратися в їхніх особистих рисах характеру й особливостях: що приваблює в інших дітей, а що, навпаки, відштовхує. Щоб вчасно помітити необхідність у такій індивідуальній роботі, педагоги під час перевиборів командира повинні уважно стежити за взаєминами й емоціями всередині груп і допомагати дітям.

Обов'язки чергового командира можна розподілити таким чином:

Варіант 1. Черговий командир переобирається щовечора після аналізу дня або наприкінці «вогника». У такому випадку майже всі діти із загону побувають у ролі лідера.

Діти приділяють велику увагу атрибутам (у чергового командира може бути краватка, хустка значок). Черговий командир дня, який минає, підходить до когось із дітей у колі (обирає) та передає йому атрибут чергового командира. Заздалегідь можна домовитися з дітьми в загоні й дотримуватись умови: двічі не вибирати командиром, віддавати перевагу тим дітям у загоні, хто ще не був командиром.

Варіант 2. Черговий командир – це командир чергової мікрогрупи (у ЧТД це протягом 4–5 днів). Найчастіше черговий командир керує загonom в організаційний період, до організаційного збору загону й обрання постійного лідера та ради загону.

У перші дні зміни педагог може запропонувати чуйній, відповідальній дитині стати командиром.

Зі свого боку, орієнтовний перелік обов'язків у загоні може бути такий:

фізорг загону організовує:

- вихід загону на зарядку;
- проведення рухливих ігор, спортивних годин разом із педагогом;
- участь загону в спартакіаді табору;
- справи спортивно-оздоровчої спрямованості (разом із групою дітей).

відповідальний за санітарний стан:

- організовує прибирання в кімнатах, на загоновому місці й території, закріпленій за загonom;

- вирішує разом із педагогом питання господарсько-побутового характеру;

- допомагає в проведенні дня мийдодира (день генерального прибирання та зміни білизни).

Які ще представники органів самоврядування будуть у загоні, залежить від змісту програми табору. Наприклад, творча рада закладу припускає у своєму складі представників від кожного загону. Отже, і їхні обов'язки залежатимуть від того, що плануватиметься в діяльності творчої рад.

Рада загону – це група дітей у загоні, що поєднує командирів мікрогруп, командира загону, фізорга та ін.

Рада загону збирається щовечора (або зранку перед ранковим інформаційним збором). На цьому зборі обговорюють:

1. Емоційний стан і стан роботи в групах, підбивають підсумки прожитого дня або періоду.

2. Проблеми в групі, якщо вони є.

3. Інформацію, із якою діти прийшли із засідань загальнотаборових рад.

4. Детально проговорюється наступний день (спочатку педагог активно допомагає дітям, сам називає обов'язки кожної групи чи якоїсь посади – фізорг і т. ін., згодом командири самостійно обговорюють на зборі роботу для своєї групи на завтра, педагог допомагає в скрутних ситуаціях).

5. Із командирами мікрогруп обов'язково обговорюється результат діяльності кожної групи.

6. Окремо з командиром чергової мікрогрупи (якщо така є в загоні) обговорюються обов'язки чергової групи й чергового командира на завтра (залежно від плану дня та ситуації).

Отже, дитячий загін можна означити як мікросередовище, що об'єднує дітей і створює умови для їхньої творчої діяльності; що характеризується тимчасовістю й автономністю та водночас є педагогічним плацдармом, де створюється сфера справжнього повнокровного життя суб'єктів виховання й ураховуються особливості конкретного довкілля [28].

Позашкільне середовище, у якому формуються людські якості вихованців, є багатофакторним і досить суперечливим. Воно складне, насамперед, для педагогічного управління діяльністю й спілкуванням школярів, його вплив на особистість відбувається стихійно. А тому, щоб подолати ці труднощі, майбутній педагог-вихователь повинен бути добре ознайомлений з особливостями роботи в такому середовищі.

Іноді якийсь блок скорочується (частіше перший і другий), але потрібно, щоб командири володіли ситуацією в групі і вміли сказати про неї, шукали способи розв'язання проблем.

Органи дитячого самоврядування (ОДС) у закладі на кожну конкретну зміну можуть бути різноманітними, що визначається тематикою й змістом зміни.

У таблиці 2.2 зазначені можливі *форми роботи органів самоврядування та їхні функції*.

Таблиця 2.2

Форми роботи органів дитячого самоврядування

ОДС	Функції
Рада командирів	Обмін інформацією про діяльність загонів; планування спільної діяльності
Рада лідерів об'єднань (рада представників)	Координація діяльності різних об'єднань; розробка програм (якщо такі передбачаються в зміні)
Експертна рада	Експертиза й підтримка авторських проєктів, програм та інших результатів діяльності
Творча рада	Розробка й організація різноманітної діяльності (конкурсні програми, свята)
Рада делегацій	Координація діяльності делегацій у програмі зміни; розробка загальних справ; розробка програми розвитку певного напрямку табору
Рада редакторів (для журналістської зміни)	Координація професійної діяльності; редакторська робота над матеріалами зміни
Інформаційна рада	Координація діяльності зі створення інформаційного продукту (газети, радіовипуски тощо); організація навчальних занять із журналістики
Рада фізоргів	Організація спортивно-оздоровчої роботи в таборі (разом з інструкторами зі спорту)
Рада здоров'я	Організація просвітницької діяльності для набуття навичок ведення здорового способу життя
Рада завгоспів	Організація роботи для підтримки чистоти й порядку в корпусі та на території дитячого табору

Взаємодія загонів й органів дитячого самоврядування дитячого закладу – це обмін інформацією та реалізація запланованих справ. Взаємодія полягає в такому:

- інформування загону про зміст роботи загальнотаборової ради;
- організація роботи в загоні з реалізації справ, запланованих радою;
- участь загону в запропонованих справах інших загонів;
- внесення пропозицій від загону в зміст та організацію діяльності закладу (через представників у раді).

Робота з представниками ОДС у загоні повинна відбуватися щодня. За формою це індивідуальна бесіда з педагогом для координації планів, інформування загону на ранковому або вечірньому зборі загону, аналіз спільних справ і подій.

Аналіз роботи є обов'язковим, це дає змогу вчасно скоригувати ситуацію та залучити всіх дітей до реального керування своїм життям у дитячому закладі.

Аналіз роботи ОДС в загоні доцільно проводити щотижня, організовуючи для цього збір загону. Ці проміжні збори можуть разом із педагогом підготувати самі діти (командири груп, командир загону й ін.).

Аналіз роботи ОДС – це одне із питань збору, іншими можуть бути результати роботи загону за тиждень та визначення плану загону на наступний часовий проміжок.

Аналіз роботи груп за тиждень:

1. Вступні слова педагога про мету збору. Нагадування правил збору, передача права ведення збору командирові загону або командирам мікрогруп.

2. Далі збір проводять командири. Аналіз зробленого групою за минулий період: успіхи й досягнення кожного учасника групи та всієї групи в цілому; труднощі в роботі групи; перспективи роботи групи.

3. Думка інших груп про результати роботи.

4. Висновки командирів про результати роботи загону за минулий період, перспективи діяльності. Якщо в загоні прийнято систему стимулів, знаків розрізнення, то їх можна вручити тим, кого назве група.

5. Ведення збору передається педагогу. Аналіз діяльності командирів, представників рад (якщо немає проблем у діяльності й не потрібні перевибори, то варто відзначити позитивні моменти в роботі дітей, подякувати їм, висловити побажання).

6. Завершення збору: сюрпризи, виконання загонної пісні. Завершальний аналіз роботи ОДС проходить у рамках підбиття підсумків зміни на підсумковому зборі загону.

Слід зауважити, що робота ОДС буде успішною, якщо з перших днів у загоні:

- уводиться система чергового командира й проводиться якісний аналіз виконання обов'язків;
- у дитини є можливість спробувати себе в різній діяльності, у різних мікрогрупах і ролях;
- діти бачать конкретні (нехай навіть невеликі) результати своєї діяльності;
- приділяється достатньо уваги навчанню дітей «науки керувати», тобто педагог щодня знаходить час для розмови з дитиною, яка несе відповідальність за інших;
- панує атмосфера довіри й спільного вирішення всіх питань, а не диктату та вирішального голосу педагога;
- педагог не відпускає дитячу ініціативу на самоплин, думаючи, що діти повинні робити все самостійно, а постійно підказує та підтримує (дотримуючись при цьому відповідної грані – «ступеня невтручання»);
- виконуючи будь-який обов'язок, дитина відчуває успіх (наприклад можна спробувати дитину-лідера в ролі ведучого якої-небудь справи, програми), особливо це важливо для молодших підлітків;
- структура загону відповідає віковим особливостям дітей;
- вчасно помічаються й конструктивно вирішуються всі конфліктні ситуації;
- педагог по-справжньому довіряє дітям і дає їм право на помилку [36].

До дитячого самоврядування можна ставитися як до гри, адже й справді ситуації, що пропонуються для ухвалення рішення дітям, уже заздалегідь передбачені педагогом. Але в тому й полягає значення гри, що вона дає особистий досвід проживання ситуації кожному її учасникові, досвід прийняття відповідальності за свої рішення.

Найважливішим змістовим компонентом життєдіяльності дітей і дорослих у дитячому закладі є формування навичок самоврядування, самодіяльності, основою якої можуть стати розробка й прийняття договору як документа, що регулює життя в загоні.

Договір – це результат спільної діяльності дитини та дорослого за узгодження інтересів, потреб, домагань і позицій, що характеризується визначенням перспектив взаємодії, поділом функцій та відповідальності сторін.

Вільна дитина підкоряється правилам. Саме вони допомагають їй відчувати відповідальність за свою роботу, за рівень взаємин. За допомогою правил дитина вчиться контролювати власну поведінку.

Зрозуміло, що для цієї мети найкраще підходять правила, вироблені спільно всіма членами співтовариства, тому що дитина завжди охоче виконує ті інструкції, у складанні яких вона сама брала участь, і відкидає схожі установки, якщо не визнає їх своїми.

Правил не повинно бути багато, головна умова – їх лаконічність, зрозумілість та обов'язковість для дотримання і дітьми, і дорослими. Тоді дитина сприйме їх не як зазіхання на її волю, а як запрошення до освоєння нового для неї простору взаємин та взаємодії.

Договірні відносини – досить перспективна форма роботи. Але універсальних методик побудови договірних відносин немає. Основний прийом, що використовується при побудові договірних відносин, – це *індивідуальні та колективні бесіди*. Причому *колективні* – це не значить весь загін, це можуть бути дві, три, чотири особи, мала група (аутсайтери, лідери, друзі, діти з однієї делегації, групи за статевими ознаками).

Індивідуальні бесіди – можуть бути різної тривалості за часом залежно від особливостей конкретної дитини й педагога. Важливу роль також відіграють психоемоційний стан дитини та педагога, час, місце проведення бесіди тощо. Один педагог може провести за день 3–4 бесіди, тому що це вимагає максимуму сил, уваги, зосередженості, а інакше ніякого результату не буде або він буде занадто малий, порівняно з витратами.

Розглянемо *побудову договірних відносин на прикладі підписання декларації як найбільш простого й доступного методу*. Найчастіше цей метод використовується в роботі з дітьми старшого віку з високим рівнем вимог, коли виникають проблеми неприйняття єдиних педагогічних вимог, побутових умов, небажання брати участь у програмі табору.

Поетапну діяльність педагога можна представити таким чином:

1. Діагностика інтересів дітей, які заїхали в дитячий заклад. Цей етап необхідний для збору первинної інформації про дітей. Використовуються відомі всім методи збору інформації, такі як анкетування, опитування, бесіда, спостереження тощо. Реакція дітей на подібний вид роботи цілком адекватна. Не було випадку, щоб дитина відмовилася заповнювати дуже просту анкету. Зазвичай одне з останніх запитань у ній звучить так: «Чого я очікую від цієї зміни?». Дається кілька варіантів відповіді й можливість указати свій варіант. Потім непогано провести збір та обговорити всі отримані варіанти. Ре-

зультатом обробки «первинної» інформації є виявлення потреб і сподівань дітей.

2. Визначення реально наявних можливостей (педагогічні вимоги, закони, традиції, програма зміни тощо) – дуже важливий етап. Зазвичай сподівання й запити дітей значно перевищують наявні можливості, і від прийняття або неприйняття реальних можливостей залежать усі подальші дії педагога. Особливу увагу варто звернути на те, щоб усі запропоновані вимоги були обґрунтовані.

3. Коректування запитів дітей, співвіднесення бажаного з реальними можливостями табору. Тут можливі два варіанти: або коректування відбувається, або ж ні. Із дітьми, котрі скоригували свій рівень вимог, проблем не виникає. Можна сміливо переходити до завершального етапу – знайомства з декларацією. А з іншими починається найважча частина – індивідуальні або колективні бесіди. Далі все залежить тільки від майстерності педагога.

4. Оформлення декларації. Визначення перспектив взаємодії. Розподіл обов'язків і відповідальності [14].

Декларація прав й обов'язків членів загону дитячого закладу може мати такий вигляд: обговоривши на загальному зборі проблеми прав та обов'язків усіх учасників, визнаючи принципи, проголошені в Конвенції про права дитини, з огляду на особливості життєдіяльності дитячого закладу, педагоги мають бути переконані в тому, що інтереси дітей пріоритетні стосовно дорослих інтересів, але їхня реалізація повинна бути спрямована на позитивний розвиток і не наражати на небезпеку життя дитини, розуміючи, що кожна хвилина життя в дитячому таборі має бути віддана радості, іграм, пізнанню нового в навколишньому світі й самого себе, домовилися про те, що:

дорослі:

- планують та організовують діяльність у загоні, забезпечуючи рівноправну участь дітей, визнаючи їх своїми партнерами;

- забезпечують права кожної дитини на збереження своєї індивідуальності, вільне вираження власних поглядів і думок, поважають її право на свободу думки; жодна дитина не може бути об'єктом утручання в здійснення її прав на особисте життя, таємницю кореспонденції, об'єктом зазіхання на її честь і репутацію;

- забороняють дії й рішення дитини, що загрожують її життю та здоров'ю, життю й здоров'ю оточуючих, які наносять шкоду природі;

діти:

- мають право на увагу до своєї думки, на вираження та відстоювання своєї думки в загоні, у дитячому таборі;
- звертаються за допомогою й порадою до будь-кого з дорослих у дитячому таборі;
- самостійно вибирають види діяльності, передбачені програмою зміни й планами загону;
- виконують правила дитячого гуртожитку, дбайливо ставляться до майна дитячого табору, беруть участь у самообслуговуванні, дотримуються розпорядку дня;
- не роблять дій, що наносять шкоду особистому здоров'ю та здоров'ю оточуючих, що становить небезпеку для їхнього життя;

діти і дорослі:

- визнають основною цінністю загону дитячого закладу кожну конкретну людину з її думками, почуттями, інтересами.

Після колективного схвалення й індивідуального підписання декларації дисциплінарних проблем у загоні стає значно менше. Підвищується рівень благополуччя дітей, зростає їхня активність і залучення до виконання програми закладу та загону.

З огляду на окреслене стосовно специфіки виховної діяльності в дитячому закладі, доцільно, на нашу думку, більш детально зупинитися на аналізі ***правил роботи*** з дітьми й підлітками, яких повинен дотримуватися педагог-вихователь (соціальний педагог), працюючи в ньому:

- 1) виховання через діяльність;
- 2) діяльність дітей має бути суспільно керованою, соціально значущою та побудованою на їхніх інтересах і захопленнях;
- 3) життя в загоні повинне давати вихованцям максимум позитивних вражень;
- 4) потрібно дотримуватися правил педагогічної етики.

Зупинимось більш конкретно на аналізі роботи соціального педагога (педагога-вихователя). Першого ж дня перебування дітей у дитячому закладі педагог-організатор знайомить їх, формує загін; веде розповідь про дитячий заклад (територію), про закони життя в ньому, про правила поведінки на його території, у кімнатах; знайомить із режимом дня; складає проект оформлення загонового місця; випускає стінгазету «Здрастуй, літо!».

Перед обідом педагогу слід пояснити дітям: о котрій годині обід; відвідування їдальні всіма вихованцями організоване без запізнь; у

їдальні самообслуговування, за столом усі сидять тихо; їсти не поспішаючи, з'їдати все.

Перед сном показати, як розстелити ліжко; як і де складати покривало; як і де повісити одяг; лежати краще на правому боці, розмовляти тихо, бережно ставитися до майна (постелі) закладу й т. ін.

Після тихої години показати, як застеляти ліжко; провести конкурс «Хто краще застелить ліжко»; провести цікаву ігрову годину; вивчити 1–2 дитячі пісні; приступити до оформлення спалень; наголосити на постійному підтриманні чистоти в спальних кімнатах тощо.

Після вечері провести збір – вогник «Будьмо знайомі». Педагог повинен продумати місце проведення вогника (це може бути тихий, спокійний куточок табору); продумати, як розмістити дітей, щоб кожному було зручно. Розпочинається, як правило, збір-вогник із легкої, задушевної пісні, яку вивчили в таборі. Веде збір педагог-організатор, у руках якого – талісман, що передається з рук у руки. Педагог-організатор розпочинає розповідь про себе, бажано щось зіграти, прочитати, виконати пісню, танець... Потім із передачею талісману діти розповідають про себе:

- як звати;
- звідки приїхав;
- улюблене заняття;
- яке доручення виконував у школі;
- чого хоче навчитися сам і чого може навчити інших;
- співає, танцює, читає вірші тощо.

Після розповіді вивчають нові пісні, масовки, проводять ігри. На цьому зборі діти дізнаються один про одного, піднімається їхній настрій.

Після вечері вихованцям доцільно розказати про особисту гігієну перед сном тощо.

У перший же день педагогу-вихователю слід зібрати інформацію про дітей, провівши опитування.

Зміст опитувальника може бути таким:

1. Прізвище, ім'я та по батькові дитини.
2. Дата, місяць, рік народження.
3. Домашня адреса.
4. У якому гуртку, спортивній секції займався та в якому хотів би займатись у таборі.
5. Улюблене заняття.
6. Відомості про батьків: мама, тато, прізвище, ім'я, по батькові, де працюють.
7. Стан здоров'я, спортивна підготовка (уміння плавати).

8. Особлива інформація, яку повинен знати вожатий про дитину (чогось боїться, наявність алергії тощо).

Вивчення колективу може здійснюватися протягом тижня, адже від того, наскільки вдало воно буде організоване, залежатиме процес подальшої взаємодії між членами конкретного тимчасового колективу та психологічний клімат у ньому.

У дитячому закладі педагог-вихователь (соціальний педагог) працює з тимчасовим дитячим колективом. Урахування особливостей педагогічного процесу в житті закладу (поєднання різних виховних процесів, які дають змогу дітям швидше, а також вільніше виявити себе в нових умовах і в новому колективі) допоможе соціальному педагогу чітко визначити характер діяльності загону як колективу, впливати на внутрішньоколективні та міжособистісні стосунки, визначати свою особисту позицію, стиль відносин із дітьми тощо.

Отже, робота соціального педагога з дітьми, як і розвиток колективу, поділяється на кілька етапів, кожен із яких має свої особливості.

На першій стадії педагог:

- вивчає й аналізує поведінку дітей, їхні індивідуальні особливості, нахили, інтереси, здібності;
- повідомляє основну інформацію про заклад, його можливості, допомагає дітям пізнати одне одного, потоваришувати;
- створює умови для їхньої різноманітної діяльності;
- проектує перспективи їхнього розвитку протягом оздоровчої зміни.

На другій стадії педагог:

- виступає наставником дитячого самоуправління;
- допомагає активу налагодити роботу, учить планувати, здійснювати, аналізувати й координувати життя загону із загальними справами;
- із допомогою активу впливає на формування колективу, суспільної думки, позитивного психологічного мікроклімату, поведінку та вчинки членів загону;
- аналізує їхні мотиви, навчає психологічної самооцінки, самокорекції вихованців свого загону.

На третій стадії педагог разом із загоновим самоуправлінням продовжує допомагати формуванню й розвитку в дитячому колективі гуманних відносин і піклування одне про одного, проводить індивідуальну виховну роботу.

На четвертій стадії педагог допомагає дітям узагальнити результати роботи загону, проаналізувати вдачі та невдачі, накреслити

перспективи подальших справ у школі, за місцем проживання, інших дитячих колективах й організаціях.

З аналізу соціально-педагогічної та психологічної літератури, досвіду діяльності літніх оздоровчих закладів стверджуємо, що найсуттєвішими й найтипівішими особливостями тимчасового колективу є:

- короткочасність, яка обумовлена обмеженими термінами початку та завершення свого офіційного існування й цим породжуються динамізм, інтенсифікація діяльності та спілкування;

- збірність, що ставить вожатих перед необхідністю використовувати й враховувати досвід життєдіяльності, спілкування, якого діти набули в шкільних колективах;

- автономність, тобто тимчасова ізольованість від сім'ї, школи, звичного оточення, товаришів, що створює об'єктивні умови для здійснення єдиних педагогічних вимог.

Результати аналізу роботи педагогічних колективів оздоровчих закладів свідчать, що основними причинами конфліктів, непорозумінь і труднощів у спілкуванні з вихованцями є: 1) нездатність соціальних педагогів і вожатих установити з ними дружні контакти; 2) одноманітність технік індивідуального й колективного впливу в різноманітних педагогічних ситуаціях тощо.

Часто це пояснюється неправильною психолого-педагогічною організацією, переоцінкою ролі виховного заходу, плануванням без урахування інтересів і запитів дітей, авторитарністю виховання, почасти недоліками сімейного виховання й шкільного життя (оскільки в загоні перебувають діти, які представляють різні культури та різні стилі виховання як у сім'ї, так і в школі).

У дитячих закладах оздоровлення й відпочинку з перших днів виокремлюються чотири основні групи дітей.

I група – *вихованці із соціально-позитивною колективістською спрямованістю*. Вони товариські, відгукуються на прохання дорослих та однолітків, відповідально ставляться до своїх доручень, справ загону, володіють навичками самообслуговування, життя в колективі тощо. Такі діти одразу ж стають помічниками дорослих, шефами менших.

II група – *«відкритий пасив»*. Ці вихованці займають очікувальну позицію, не виявляють ініціативи, проте можуть виявити активність за певного стимулювання їх із боку дорослих. Представники цієї групи, як правило, слухняні, проте надмірне опікування з боку дорослих пригнічує розвиток їхньої ініціативи, самостійності та актив-

ності. У результаті очевидна пасивність і намагання залишитись осторонь. Саме дитячий заклад має стати в пригоді цій групі дітей у розвитку їхньої самостійності й намагання активного самоствердження.

III група – *негативно налаштовані*. Це вихованці, які примусово привезені до дитячого закладу. Зазвичай їм важко змиритися з режимом і дисциплінарними обмеженнями, яких діти не мали в домашніх умовах. Аналіз поведінки цієї групи вихованців свідчить про те, що авторитет батьків для них невисокий, вони звикли вирішувати, як проводити свій час; у них завищена самооцінка, що межує із зазнайством та нещирістю. Прикро, що в цілому підлітків – представників цієї групи – із роками стає дедалі більше. Це вимагає додаткових зусиль із боку педагогічних колективів у пошуку форм співробітництва й взаємодії з такими підлітками. Створення атмосфери творчого співробітництва, умов, спрямованих на розвиток культури поведінки, емпатії у відносинах з однолітками та дорослими, індивідуальний і диференційований підхід до таких дітей, правильний педагогічний інструментарій допоможуть соціальному педагогу переорієнтувати негативні установки цих вихованців.

IV група (малочисельна) – *діти, які мають відхилення в психічному або фізичному розвитку*. Їх утомлює галас, вони прагнуть лишитися на самоті, що в умовах літнього оздоровчого закладу досить складно. Дискомфортне становище в колективі, непорозуміння з оточуючими, відсутність друзів провокує їх на агресію, скарги або ж конформістську позицію. До 10 % дітей різного віку не можуть жити автономно від сім'ї, вони важко переносять розлуку, негативно ставляться до колективних справ, веселих ігор, тому що всі їхні думки пов'язані з очікуванням батьків.

Специфічною особливістю діяльності літнього закладу є дотримання вихованцями обов'язків із самообслуговування (догляду за своїми речами, чистотою тіла тощо). У цьому контексті доцільно відзначити, що ті діти, яких удома не привчили до самостійності та самообслуговування, також відчувають дискомфорт і негативне ставлення оточуючих.

Наступною важливою для кожного вихованця особливістю літнього оздоровчого закладу є оцінка корисності його справ, умінь, старань, отримана від педагога-вихователя в процесі співробітництва.

У дитячому оздоровчому закладі організовують різноманітні види діяльності дітей (пізнавальну, трудову, спортивну, художню, ігрову,

суспільну, краєзнавчу, благодійницьку, екологічну, туристичну тощо). Їх зміст і співвідношення видів залежать від віку та рівня розвитку дитини, від переважання ігрової діяльності в молодшому віці до суспільної ціннісно орієнтованої в підлітковому, коли виникає гостра потреба в соціально значущих видах діяльності, у неформальному спілкуванні, зростає роль спортивно-змагальних форм дозвілля.

Отже, у дитячому закладі оздоровлення й відпочинку соціальний педагог працює з тимчасовим дитячим колективом, у якому відбувається особистісне становлення кожного вихованця. Саме тут, у таборі, педагоги якомога більше уваги приділяють оздоровчій, трудовій, художній, пізнавальній діяльності дітей. Виховний процес в умовах тимчасового колективу має специфічні особливості, які визначаються насамперед тим, що дозвілля тут є і часом відпочинку, і засобом самовиховання та саморозвитку, а вся виховна діяльність ґрунтується на добровільності, зацікавленості, активності самих вихованців, на задоволенні їхніх інтересів, прагнень, створенні душевного комфорту. У таборі дітей важко примусити займатися тим, що їм не цікаво, а тому у виховній роботі педагогу слід спиратися насамперед на інтереси дітей, груп, загонів. Спочатку зацікавити, і на цій основі будувати всю подальшу роботу.

Завдання та запитання для самоконтролю та самоперевірки

1. Обґрунтуйте вимоги до програмного забезпечення діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.
2. Охарактеризуйте види програм діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.
3. Проаналізуйте види планів роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

Тестові завдання

1. *Певний період роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку, протягом якого здійснюється повноцінний оздоровчо-освітній процес і реалізовується весь комплекс педагогічних завдань, – це:* 1) режим дня; 2) табірний режим дня; 3) табірна зміна; 4) оздоровлення.

2. *Тривалість підготовчого періоду буває:* 1) від кількох днів до двох тижнів; 2) від одного дня до семи днів; 3) від кількох днів до трьох тижнів; 4) від одного до трьох тижнів.

3. У кожному дитячому закладі оздоровлення та відпочинку складаються: 1) перспективний план на літо; 2) перспективний план на п'ять років; 3) календарні плани роботи закладу і загону на зміну; 4) план-сітка заходів; 5) плани роботи гуртків, клубів за інтересами; 6) робочі плани вихователів, методиста, заступника начальника дитячого закладу з питань виховної роботи; 7) конкретні плани підготовки та проведення різноманітних заходів у період оздоровчої зміни.

4. У перспективний план рекомендується включати такі розділи: 1) характеристика регіону, де розміщено дитячий заклад, його матеріальної бази; 2) виховні завдання діяльності дитячого закладу; 3) зміст виховної діяльності закладу; 4) основні напрями діяльності дитячого закладу.

5. Прийняття норм і вимог загального проживання й спільної діяльності – це структурний компонент ... періоду роботи оздоровчої зміни дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

6. Установіть послідовність основних періодів оздоровчої табірної зміни: 1) післятаборовий; 2) організаційний; 3) основний; 4) підготовчий; 5) завершальний.

7. Установіть послідовність періодів життєдіяльності мікрогрупи : 1) звикання один до одного в роботі; 2) діти вчаться виконувати завдання не тільки для свого, але й для інших загонів; 3) самостійне планування роботи групи на день, самостійне виконання завдань; 4) самореалізація дітей у своєму загоні; 5) проведення підсумкового заходу роботи загону.

8. У ході формування груп потрібно враховувати такі вимоги: 1) групи повинні формуватися після спільного планування – і тоді розподіл справ між групами не буде принциповим; 2) якщо групи формуються до загонного планування, то групі доцільніше в ході планування відразу визначитись у виборі напрямку діяльності; 3) важливо, щоб ігрова ситуація, що використовувалася під час формування мікрогруп, не заплутала дітей.

9. Установіть тривалість днів кожного періоду оздоровчої зміни: післятаборовий...; організаційний...; основний...; підготовчий...; завершальний...: 1) 3 дні; 2) 15 днів; 3) 7 днів; 4) 2 дні; 5) 1 день.

2.2. Професійні вимоги до особистості педагога-вихователя (соціального педагога) дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

У період побудови високорозвиненої правової держави гостро стоїть проблема особистісного розвитку й досконалості фахівця, тобто формування його професійної компетентності та майстерності. З огляду на різноманітні варіанти інтерпретації компетентності, у яких різні вимоги звернені до однієї й тієї самої особистості, можна виділити на цій основі своєрідний особистісний аспект розглянутого явища. Він виявляється в усвідомленні фахівцем своєї якісної визначеності, в оцінці своїх професійних здібностей із погляду специфічних особливостей і вимог професійної діяльності.

Особливо актуалізується ця проблема стосовно фахівців освітньої сфери, оскільки саме вони відповідають за готовність підростаючого покоління жити, працювати й творити в сьогоdnішньому швидкозмінному світі, сміливо виробляти власні стратегії поведінки, самостійно та нетрадиційно мислити, здійснювати моральний вибір і нести за нього відповідальність як перед собою, так і перед суспільством у цілому.

Професійна діяльність педагога-вихователя, соціального педагога є досить складною системою взаємопов'язаних дій у школі й поза нею, підпорядкованих загальним закономірностям процесу виховання.

Сучасні умови соціального розвитку суспільства, які обумовили взаємодію всіх його виховних сил, потребують конкретизації моделі педагога нового типу, не вузького спеціаліста-предметника, а педагога компетентного, соціально активного, спроможного координувати виховну діяльність у мікросередовищах різного типу. Педагог нового типу, на думку дослідників, – це той, хто навчився організовувати навчально-виховний процес і діяльність дитячого закладу в системі соціальних зв'язків.

У цьому контексті ми детальніше зупинимося на характеристиці особистості соціального педагога (педагога-вихователя) в дитячому закладі оздоровлення й відпочинку, яка логічно впливає з основних функцій його діяльності.

Функції педагога-вихователя досить широкі та багатопланові. Домінуючою, провідною функцією є, на нашу думку, **організаторська функція**, оскільки, організовуючи діяльність дітей, учителів і батьків,

педагог-вихователь повинен уміти створювати відповідні педагогічні ситуації й уключати в них вихованців у ролі активного суб'єкта. Уміння організувати – це мистецтво виховання, мистецтво залишатись одночасно рівноправним учасником спільної діяльності та непомітним її керівником.

Аналіз змісту й особливостей діяльності педагога-вихователя дав підставу виявити наступну його функцію – *комунікативну*, змістом якої є налагодження контактів, особистих і ділових, із батьками, школою, громадськими дитячими та молодіжними організаціями, залучення їх до соціалізуючого процесу в мікросоціумі, налагодження взаємозв'язків і взаємодії між різними соціально-виховними інститутами під час організації виховної діяльності.

Комунікативність як професійна здатність педагогічного працівника закладу характеризується потребою в спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції в підлітків і мати задоволення від спілкування з ними;

Метою комунікативної діяльності педагогічних працівників у дитячому закладі оздоровлення й відпочинку є формування в підлітків певних якостей, передача їм ініціативи в самоврядуванні, самопізнанні, самооцінці, самоконтролі та розвиток комунікативної поведінки педагогічного працівника дитячого закладу. У сучасній науково-педагогічній літературі під комунікативною поведінкою мають на увазі не просто процес говоріння, передачі інформації, а таку організацію мови й відповідної мовної поведінки педагога, що впливає на створення емоційно-психологічної атмосфери спілкування вихователів і вихованців, на характер взаємин між ними, стиль їхньої роботи.

Як свідчить досвід практичної роботи вихователів, вожатих у дитячих закладах, для характеристики комунікативної поведінки педагогічного працівника закладу мали значення такі моменти, як тон мовлення, виправданість використання оцінних суджень, манера звертатися до підлітків та відповідати їм, характер міміки, рухів, жестів, що супроводжують мовлення.

На ефективність пізнавальної діяльності підлітків у дитячому закладі впливає обраний вихователем стиль комунікативної поведінки на тому чи іншому виховному заході. Так, комунікативна поведінка педагогічного працівника, заснована на його коректності, вимогливості до себе й вихованців, стимулювала пізнавальний інтерес, мотивацію виховного процесу. Наприклад, продуктивна комуніка-

тивна поведінка вихователя припускала використання таких комунікативних прийомів, як:

1) прояв віри в можливості підлітка («по-моєму, тобі, Марійко, моя допомога зайва»; «ти, Сергійку, сам прекрасно виконуєш це важке завдання»);

2) оптимістичне прогнозування результатів виховної роботи з підлітками («наступного разу, Мар'яно, у тебе обов'язково вийде»; «Іванку, наступного разу ти будеш представляти свій проект, він буде вдалим!»);

3) позитивне висловлення власної засмученості у випадку невдачі підлітка («як же так, Олесю? Напевно, це випадковість. Давай разом з'ясуємо причини») та ін.

Отже, продуктивна комунікативна поведінка педагогічних працівників закладу сприяє створенню у виховній діяльності ділової атмосфери, схиляє підлітків до взаємодії, ритмічності в роботі. Непродуктивна комунікативна поведінка вихователів, навпаки, не спрямовує до взаєморозуміння, відповідного відгуку, залишає байдужими підлітків до всіх виховних справ табору.

Особливе значення в оптимізації виховного процесу формування основ здорового способу життя підлітків у дитячому закладі має вміння педагогічного працівника налагоджувати зворотний зв'язок, тобто одержувати інформацію про результати його взаємодії з підлітками. Педагогу, який позбавлений зворотного зв'язку з підлітками, невідомі їхня реакція та рівень сприймання ними інформації.

Отже, специфіка педагогічного спілкування, яке, власне, і є основою комунікативної культури педагогічного працівника, полягає в тому, що в ході його реалізації здійснюється комплексний вплив особистості вихователя, вожатого на підлітка, аби забезпечити ефективне виховання й розвиток його особистості. У цьому контексті логічна вимога особистісного вдосконалення та самовиховання особистості сучасного педагогічного працівника. Так, характеризуючи особистість педагогічного працівника, потрібно відзначити необхідність єдності професійних якостей (глибокі психолого-педагогічні знання, оволодіння методикою виховної роботи, потреба в самовдосконаленні, об'єктивна самооцінка тощо) із його людськими рисами: любов до дітей, чесність, толерантність, принциповість, справедливість, повага іншого, співчуття іншій людині, фізичний розвиток, ерудиція тощо.

Окрім організаторської й комунікативної, педагог-вихователь виконує й інші функції, пов'язані з організацією соціально-виховного процесу на основі психолого-педагогічної науки. Ідеться про *діагностичну та прогностичну функції*. Що стосується першої з них, то варто відзначити, що педагог-вихователь постійно вивчає особистість вихованця, динаміку розвитку його окремих якостей, міру й спрямованість впливу мікросередовища, усі позитивні та негативні фактори, які впливають на особистість. Ставлячи такий «соціальний діагноз», педагог проектує та прогнозує процес виховання, а також діяльність усіх інституцій щодо керівництва процесом соціального становлення особистості [9].

Як бачимо, зміст кожної функції, які має реалізувати педагог-вихователь, значно ширший за ту, що притаманна шкільному педагогові. Не можна не акцентувати увагу на тому, що для професійного виконання функцій педагог-вихователь повинен бути передусім соціально активним. Тільки така особистість спроможна реалізувати сучасну суспільно-педагогічну функцію, яка є провідною у виховній роботі суспільства й спрямована на створення сприятливого, педагогічно доцільного довкілля.

За результатами дослідницької роботи соціальна активність педагога має різні рівні прояву тих чи інших якостей. Науковці [9; 34; 48] виокремили такі основні ознаки, які визначають соціальну активність педагога.

По-перше, вона передбачає світоглядну й професійну переконаність педагога щодо правильності здійснюваної суспільством соціально-виховної політики, яка, як відомо, завжди віддзеркалює суспільні потреби та цілі, поставлені перед освітою.

По-друге, соціальній активності притаманні такі якості, як зацікавленість, прояв людиною прагнення до вдосконалення життя, бажання й поривання внести свою частку в підвищення рівня вихованості молодого покоління.

По-третє, однією з головних ознак соціальної активності є прояв суб'єктом самостійності при розв'язанні проблем, які постають у процесі діяльності. І саме на самостійності ґрунтується творче ставлення до справи, прагнення до позитивного результату, цілеспрямованість, працьовитість.

По-четверте, соціальна активність, безперечно, передбачає наявність та прояв комунікативних умінь, які не є тотожними з комунікабельністю особистості. Так, В. А. Кан-Калік характеризує *комунікативність* як явище багатопланове, що поєднує низку компонентів,

серед яких особливе значення мають *комунікабельність, соціальна спорідненість, альтруїстичні тенденції*. Автор наголошує, що під *комунікабельністю* доцільно розуміти здатність людини відчувати задоволення від процесу спілкування з іншими людьми. *Соціальна спорідненість* – це бажання бути серед інших людей, тобто її потрібно розглядати як стійкий утвір, пов'язаний із професійно-педагогічною спрямованістю особистості педагога.

Альтруїстичні тенденції в емоціях особистості пов'язані з бажанням приносити радість людям, із якими вона спілкується, зі співпереживанням радості іншого тощо.

Отже, *соціальна активність* – це інтегрована якість людини, обумовлена як особистісною характеристикою, так і впливом різних факторів довкілля, що виражається в її зацікавленості й готовності до вдосконалення та творчого перетворення навколишньої дійсності [3].

Ми акцентуємо увагу на цій якості педагога-вихователя, оскільки саме соціальна позиція виражає систему ставлення педагога до суспільства, норм, правил, вимог, до людей і самого себе. Можна сказати, що соціальна активність – найважливіший критерій сформованості фахової компетентності педагога-вихователя, основа його професіографічного аналізу.

Схематично професійну компетентність соціального педагога (педагога-вихователя) в дитячому закладі можна подати таким чином (рис. 2.1).

Рис. 2.1. Схема професійної компетентності соціального педагога

Отже, можна зробити висновок, що, приступаючи до роботи в таборі оздоровлення й відпочинку, педагог-вихователь (соціальний педагог) повинен володіти основними психолого-педагогічними знан-

нями та професійними вміннями й навичками з проблем соціального виховання дітей і підлітків в умовах оздоровчої зміни.

При цьому на теоретичному рівні передбачено:

- оволодіння соціально-педагогічними основами функціонування загонів, їх структурних і вікових особливостей;
- вплив специфіки відкритого мікросередовища, довкілля, звичаїв і традицій закладу на організацію соціально-виховної роботи;
- соціально-педагогічні передумови режиму життєдіяльності дітей та підлітків в умовах оздоровчої зміни, його позитивні сторони й недоліки; взаємодії довкілля та формування особистості вихованця;
- принципові положення щодо створення загонів, мікрогруп, творчих об'єднань за інтересами і їх роль у соціальному вихованні особистості;
- педагогічні умови соціально-виховної роботи в оздоровчому закладі, способи активізації участі всіх суб'єктів у виховній діяльності;
- використання позитивних педагогічних надбань оздоровчих закладів.

Педагог-вихователь (соціальний педагог) повинен розвивати такі педагогічні уміння, як:

- визначення оптимальних для конкретної мікрогрупи методик соціально-виховної роботи;
- створення дитячих і підліткових об'єднань за інтересами, забезпечення управління їхньою діяльністю;
- зацікавлення та залучення до роботи з дітьми в умовах оздоровчої зміни батьків, фахівців різного профілю, різних дитячих і молодіжних громадських організацій;
- забезпечення успішної діяльності різних дитячих клубів, гуртків;
- використання кращих новітніх педагогічних технологій, адекватних поставленим соціально-педагогічним завданням у тимчасовому мікросередовищі.

Педагоги-вихователі, виконуючи свої професійні функції, зайняті різними видами діяльності. Так, у їхній роботі проявляються три основні **аспекти педагогічної діяльності**:

1) виховний – виступає в ролі вчителя, консультанта, експерта, наставника, тобто педагог у таких випадках дає поради, навчає вмінь, установлює зворотний зв'язок;

2) фасилітативний – відіграє роль помічника або посередника в подоланні апатії або дезорганізації особистості, коли їй це важко зробити самій. Діяльність педагога-вихователя при такому підході

спрямована на інтерпретацію поведінки, обговорення альтернативних напрямів діяльності та дій, роз'яснення ситуацій, підбадьорювання й спрямування на мобілізацію внутрішніх ресурсів;

3) аніматорський – застосовується тоді, коли педагог-вихователь виконує рольові функції аніматора, організовуючи різні форми дозвілля підлітків у дитячому таборі.

Отже, однією з обов'язкових якостей педагога-вихователя є його широка ерудиція. Виховання сучасного громадянина потребує від педагога-вихователя володіння знаннями з різноманітних галузей: науки, культури, мистецтва, спорту. Тому, безперечно, основою його ерудиції має бути гуманітарна освіта, яка включає педагогіку, соціальну педагогіку, філософію, соціологію, соціальну й педагогічну психологію, історію, мистецтво та літературу тощо.

Запитання та завдання для самоконтролю й самоперевірки

1. Обґрунтуйте основні функції діяльності основні аспекти педагогічної діяльності.

2. Обґрунтуйте мету та завдання комунікативної діяльності педагогічних працівників у дитячому закладі оздоровлення й відпочинку.

3. Обґрунтуйте комунікативні прийоми продуктивної комунікативної поведінки вихователя.

4. Обґрунтуйте основні ознаки, які визначають соціальну активність педагога.

5. Визначте характеристики соціальної активності педагога-вихователя чи соціального педагога дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

6. Обґрунтуйте специфіку виховного аспекту педагогічної діяльності й основні аспекти педагогічної діяльності.

РОЗДІЛ 3

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ ДО РОБОТИ В ДИТЯЧИХ ЗАКЛАДАХ ОЗДОРОВЛЕННЯ ТА ВІДПОЧИНКУ

3.1. Програма літньої педагогічної практики

Практика – це, насамперед, процес оволодіння різними видами професійної діяльності, у якому створюються умови для самопізнання, самовизначення студента в різних професійних ролях і формується потреба самовдосконалення в професійній діяльності. Педагогічна практика в літніх оздоровчих таборах студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр», передбачена навчальним планом у IV семестрі, носить практичний характер. Майбутній соціальний педагог робить свої перші самостійні кроки, які вимагають мобілізації всіх отриманих у ВНЗ психолого-педагогічних знань.

Концептуальні підходи до проектування педагогічної практики

Педагогічна практика розглядається в якості інтегруючого й стрижневого компонента особистісно-професійного становлення фахівця. Вона є сполучною ланкою між теоретичним навчанням майбутніх соціальних педагогів і їхньою самостійною роботою в установах соціальної сфери.

Методологічною основою проектування практики як системного об'єкта служить особистісно-діяльнісний підхід до процесу професійного становлення фахівця соціальної сфери. Саме включення студента в різні види діяльності, що має чітко сформульовані завдання, і його активна позиція сприяють успішному становленню майбутнього фахівця.

Функції соціального педагога (педагога-вихователя)

Педагог-вихователь надає педагогічну допомогу дітям, підліткам у дитячому оздоровчому таборі та реалізовує такі функції.

Аналітико-діагностична функція:

- вивчає, реально оцінює особливості соціального мікросередовища, ступінь і спрямованість впливу середовища на особистість, соціальний статус дитини, підлітка, клієнта в різних сферах діяльності й

спілкування, визначає та аналізує соціальні чинники, їх спрямованість і вплив на особу;

- виявляє гідність особистості дитини, її «проблемне поле», індивідуально-психологічні, особові особливості;

- ставить «соціальний діагноз», вивчає та реальне оцінює особливості діяльності й навчання дитини;

- сприяє виявленню особливо обдарованих дітей;

- виявляє дітей з емоційними й інтелектуальними затримками розвитку.

Прогностична функція:

- на основі аналізу соціальної та педагогічної ситуації програмує й прогнозує процес виховання та розвитку особистості в дитячому оздоровчому закладі, діяльність усіх суб'єктів соціального виховання, надає допомогу в саморозвитку й самовихованні особистості, визначає перспективи її розвитку в процесі соціалізації в тимчасовому дитячому колективі;

- планує власну соціально-педагогічну діяльність на основі глибокого аналізу результату попередньої діяльності.

Організаційно-комунікативна функція:

- сприяє включенню суб'єктів виховної діяльності в процес соціального виховання підростаючого покоління, у сумісну працю й відпочинок, ділові та особистісні контакти, зосереджує інформацію про дії (позитивну й негативну) на вихованця соціально-педагогічних установ;

- формує демократичну систему взаємин у тимчасовому дитячому та підлітковому середовищі, а також у відносинах дітей, підлітків і дорослих;

- будує взаємини з вихованцями на основі діалогу, співпраці.

Корекційна функція:

- здійснює корекцію всіх виховних впливів, що спрямовуються на вихованців із боку як вихователів, так і соціального середовища;

- підсилює або фокусує позитивні впливи й нейтралізує або перемікає негативні впливи;

- виконує корекцію самооцінки дітей, за необхідності – корекцію статусу дитини в тимчасовому колективі, групі однолітків, допомагає позбутися звичок, що завдають шкоди здоров'ю.

Координаційно-організаційна функція:

- організовує соціально значущу діяльність дітей і підлітків у відкритому мікросередовищі, впливає на розумну організацію дозвілля;

- уключає в різні види виховної діяльності з урахуванням психолого-педагогічних вимог.

Організаційна функція:

- спрямовує організаційну діяльність дітей разом із дорослим населенням дитячого оздоровчого табору;
- координує діяльність усіх суб'єктів соціального виховання;
- взаємодіє з органами соціального захисту й допомоги;
- виступає в ролі учасника спільної діяльності, не відділяючи себе від вихованців і залишаючись при цьому керівником.

Функція соціально-педагогічної підтримки й допомоги вихованцям:

- надає кваліфіковану соціально-психолого-педагогічну допомогу дитині в саморозвитку, самопізнанні, самооцінці, самоутвердженні, самоорганізації, самореабілітації, самореалізації;
- установлює довірливі відносини з дитиною (клієнтом).

Охоронно-захисна функція:

- використовує весь комплекс правових норм, спрямованих на захист прав та інтересів дітей, підлітків, молодіжних об'єднань;
- сприяє застосуванню заходів державного примусу й реалізації юридичної відповідальності стосовно осіб, котрі допускають прямі або опосередковані протиправні дії на дітей;
- взаємодіє з органами соціального захисту й допомоги.

Психотерапевтична функція:

- піклується про душевну рівновагу дитини, відчуття, переживання;
- установлює довірливі відносини з дитиною, підлітком, дорослим;
- здійснює вербальну та невербальну дію на емоції й самосвідомість дитини (дорослого);
- надає допомогу у вирішенні міжособистісних конфліктів, знятті депресивного стану;
- сприяє в зміні ставлення людини до життя, соціального оточення, самого себе;
- організовує дитині (дорослому) ситуацію успіху.

Соціально-профілактична функція:

- організовує систему профілактичних заходів щодо попередження поведінки, що відхиляється (девіантної), і злочинної (делінквентної) поведінки дітей та підлітків;
- впливає на формування етично-правової стійкості;
- організовує систему заходів соціального оздоровлення дітей, своєчасно надає соціально-правову й іншу допомогу дітям груп соціального ризику.

Важливе значення в підготовці майбутніх соціальних педагогів до професійної діяльності в дитячих оздоровчих таборах відіграє літня педагогічна практика, структуру програми якої ми пропонуємо нижче (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

Структура програми літньої педагогічної практики

1. Опис виробничої практики

Напря́м, спеці́альність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчального курсу
<p>Напря́м: <i>0101 Педагогічна освіта</i></p> <p>Спеці́альність: <i>6.010106 Соціально педагогіка</i></p> <p>Освітньо-кваліфікаційний рівень: <i>бакалавр</i></p>	<p>Кількість кредитів, відповідних ECTS: <i>3 кредити</i></p> <p>Загальна кількість годин: <i>90</i></p> <p>Тип програми: <i>практична підготовка</i></p> <p>Рік підготовки: <i>2</i></p> <p>Семестр: <i>IV</i></p> <p>Самостійна робота: <i>84</i></p> <p>Консультації: <i>6</i></p> <p>Вид контролю: <i>диференційований залік</i></p>

2. Пояснювальна записка

Відпочинок у літніх оздоровчих таборах є однією з найбільш поширених форм відпочинку дітей, підлітків та юнацтва. Різноманітність завдань, які ставить перед собою заклад, зумовлює взаємодію фахівців мультидисциплінарної команди: педагогів (вихователів, фахівців із музичного й фізичного виховання дітей, соціальних педагогів), практичних психологів, медичних працівників тощо. До сьогодні посада соціального педагога не уведена в штат працівників літнього оздоровчого табору, проте така необхідність уже давно доведена теоретичними й практичними дослідженнями. Соціально-педагогічна діяльність у дитячому закладі потребує професійної компетентності, високої відповідальності, самостійності, ініціативності працівників, уміння творчо застосовувати знання на практиці, висувати гіпотези та оригінальні ідеї, бачити й розв'язувати соціальні проблеми вихованців.

Педагогічна практика в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Бакалавр» передбачена навчальним планом у IV семестрі й носить практичний характер. Майбутній соціальний педагог робить свої перші самостійні кроки, які вимагають мобілізації всіх отриманих у ВНЗ психолого-педагогічних знань.

Мета й завдання літньої педагогічної практики, міждисциплінарні зв'язки

Мета цього виду практики – поглиблення професійно-педагогічних знань та формування в студентів професійних компетенцій, особистісно значущих якостей майбутніх соціальних педагогів, організація дозвілля в закладах літнього відпочинку дітей і підлітків.

Уключення студента в різні види культурно-дозвілдової, організаційно-педагогічної та виховної роботи, що мають чітко сформульовані завдання, і його активна позиція сприяють успішному становленню майбутнього фахівця.

Завдання практики

Виходячи з мети літньої педагогічної практики, основними її завданнями є:

1. *Організаційно-педагогічна робота* – ознайомлення з усталеними традиціями загону й закладу; формування загонів, ознайомлення зі складом загону, перевірка рівня підготовки дітей до виїзду та перебування в оздоровчому закладі; планування роботи на основі орієнтовного календарного плану роботи загону; робота з активом, з органами самоуправління в дитячому колективі, організація й проведення настановних зборів у дитячому колективі (збір–вогник «Будьмо знайомі», організаційний збір, збір-планування);

2. *Виховна робота* – пізнавальний напрям роботи (розвиток пізнавальних інтересів, спостережливості в дітей, формування світогляду засобами пізнавальних подорожей, естафет, усних журналів, проведення дидактичних, сюжетно-рольових ігор, масових ігор-справ у місті «веселих майстрів тощо); формування національної самосвідомості, виховання в дітей та підлітків любові до рідного краю, до свого народу (інформування, конкурси, вивчення народних звичаїв й обрядів, фестивалів українських народних пісень, ігор, масовок, вогнищ та ін.); трудове виховання (самообслуговування, трудові десанти та операції, збір лікарських рослин, гіллячкового корму, збере-

ження майна дитячого закладу, бесіди про працю, про людей праці); моральне виховання дітей (бесіди, брейн-ринги про гуманізм, дружбу й товаришування, про культуру поведінки, діяльність постів доброти та милосердя); військово-патріотична, туристсько-краєзнавча робота, спортивна й оздоровчо-гігієнічна робота (туристичні походи, походи вихідного дня, походи місцями бойової та трудової слави, пошукова робота, зустрічі з ветеранами війни, визволителями України, спортивні змагання, рухливі ігри, купання, загартовування, дотримання й виконання режимних моментів у таборі);

3. *Натуралістична та природоохоронна робота й культурно-дозвілєва робота* (екскурсії в природу, виставки-конкурси «Витвори природи», бесіди про природу та раціональне використання її ресурсів, організація трудових десантів з озеленення території, діяльність «зелених», «голубих» патрулів й ін.); організація художньо-творчої роботи, розвиток творчих здібностей (конкурси малюнків, фестивалі читців, співаків, танцюристів, тіньовий та ляльковий театри, робота гуртків художньої самодіяльності).

Міждисциплінарні зв'язки – із загальною педагогікою, соціологією, спеціальною педагогікою, психологією, новими інформаційними технологіями.

Знання й уміння студента після проходження практики:

- визначати мету та завдання виховної роботи з дітьми в умовах оздоровчих закладів, пришкільних майданчиків, трудових об'єднань школярів;
- складати план роботи загону на оздоровчу зміну, щоденний план роботи з урахуванням інтересів й індивідуальних особливостей дітей;
- співпрацювати з органами дитячого самоуправління в дитячих колективах;
- організовувати та проводити різноманітні форми з напрямів виховної роботи в оздоровчих закладах;
- організовувати колективну, групову й індивідуальну роботу з дітьми; налагоджувати дружні відносини з дітьми та підлітками в специфічних умовах;
- аналізувати досвід своєї педагогічної діяльності.

Під час літньої педагогічної практики студенти беруть участь у виробничих нарадах, педагогічних радах, вивчають й аналізують досвід кращих педагогів-організаторів, вихователів, ведуть педагогічний щоденник, документацію студента-практиканта.

Програму літньої педагогічної практики розроблено відповідно до документів МОН України: «Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах», затвердженого наказом МОН України №161 від 2.06.1993 р., «Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», затвердженого наказом МОН України № 93 від 8.04.1993 р., наказу МОН України № 351 від 20.12.1994 р. «Про внесення змін до Положення про проведення практики студентів вищих навчальних закладів України», наказу МОН України № 943 від 16.10.2009 р. «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи», відповідно до Закону України «Про вищу освіту», Указу Президента України № 1013/2005 від 4.07.2005 р. «Про невідкладні заходи щодо забезпечення функціонування та розвитку освіти в Україні», Державної програми розвитку вищої освіти на 2010–2015 роки; Положення про проведення навчальних і виробничих практик студентів Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки (2014 р.)

Таблиця 3.2

2. Структура залікового кредиту літньої педагогічної практики

<i>Тема</i>	<i>Самостійна робота</i>	<i>Консультації</i>	<i>Всього</i>
Тема 1. Основні види закладів відпочинку та оздоровлення дітей у літній період	1		1
Тема 2. Основні тенденції розвитку позашкільного виховання	1		1
Тема 3. Юридично-правові основи діяльності закладу оздоровлення та відпочинку	1	1	2
Тема 4. Особливості організації життєдіяльності дітей і підлітків у умовах оздоровчої зміни	2	1	3
Тема 5. Організація діяльності студента-практиканта в дитячому оздоровчому таборі	1		1
Тема 6. Специфіка формування тимчасового дитячого	1	1	2

колективу в умовах дитячої оздоровчої зміни			
Тема 7. Функції педагога-вихователя	1	1	2
Тема 8. Елементи прикладної методики роботи літнього оздоровчого табору	1	1	2
Тема 9. Аналіз програми літньої педагогічної практики в дитячих оздоровчих таборах	2		2
Тема 10. Організація та проведення різних видів ігор	1		1
Тема 11. Табірне літо у питаннях і відповідях	1	1	2
Тема 12. Звітна документація студента-практиканта з літньої практики –	1		1
Виконання функцій педагога-вихователя дитячого оздоровчого табору	70	-	70
Всього годин	84 год.	6 год.	90 год

3. Завдання для самостійної роботи

Змістовий модуль 1. Функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на сучасному етапі

Ознайомившись із рекомендованою літературою, опрацювати питання:

Завдання для самостійної роботи 1 (1 год)

1. Види закладів відпочинку та оздоровлення дітей і підлітків.

Завдання: скласти таблицю видів закладів оздоровлення та відпочинку та вказати мету їхньої діяльності (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Види закладів оздоровлення та відпочинку

№ з/п	Види закладів оздоровлення та відпочинку	Зміст та мета діяльності

Завдання для самостійної роботи 2 (2 год)

1. Специфічні особливості функціонування дитячих оздоровчих закладів на сучасному етапі.

Завдання: опрацювати документи, що забезпечують юридично-правові основи діяльності закладу оздоровлення та відпочинку.

1. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей»: прийнятий 4 вересня 2008 року № 375-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України.

2. Закон України «Про державну підтримку позашкільної освіти»

3. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття).

4. Закон України «Про загальну середню освіту»: прийнятий 13 травня 1999 року № 651-XIV / Верховна Рада України, розділ 2 «Система освіти», стаття 39.

5. Конвенція ООН про права дитини. – К. : ТМ ПрінтІксПрес, PrintXPressTM, 1999 – 32 с.

6. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Шкільний світ, 2001.

7. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку»: прийнята 28 квітня 2009 р. № 422 [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

Завдання для самостійної роботи 3 (2 год)

1. Періоди організації роботи з дітьми в умовах оздоровчої зміни.

2. Основні групи дітей, які формуються в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Завдання: опрацювати методичні рекомендації організації літньої педагогічної практики в дитячих оздоровчих закладах.

Сформулювати методичні поради для роботи з різними категоріями дітей тимчасового дитячого колективу оздоровчої зміни.

Завдання для самостійної роботи 4 (4 год)

1. Елементи прикладної методики роботи літнього оздоровчого закладу.

Завдання 1: підготувати план-сітку оздоровчої зміни.

Завдання 2: підготувати матеріали для проведення заходів відповідно до плану-сітки табору.

Змістовий модуль 2. Професійні вимоги до особистості педагога-вихователя дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

Ознайомившись із рекомендованою літературою, опрацювати питання:

Завдання для самостійної роботи 1 (2 год)

1. Особливості діяльності педагога-вихователя літнього оздоровчого закладу.

Завдання: розробити сценарій « Вечора-вогника знайомств».

Завдання для самостійної роботи 2(3 год)

1. Ознайомлення з методикою проведення різновидових ігор.
2. Підбір матеріалів різнотипових ігор та їх опрацювання.
3. Підбір й опрацювання матеріалів малих фольклорних жанрів з урахуванням вікової категорії дітей (загадки, лічилки, скоромовки, дражнили тощо), ігор, конкурсів, вікторин, тестів тощо.

Змістовий модуль 3–6. Виконання обов'язків педагога – вихователя дитячого закладу оздоровлення та відпочинку (112 год)

4. Консультації (6 год)

Змістовий модуль 1. Функціонування дитячих закладів оздоровлення та відпочинку на сучасному етапі

Тема 1. Основні види закладів відпочинку та оздоровлення дітей у літній період

1. Організація літнього оздоровлення й відпочинку дітей та підлітків.
 2. Дитячі оздоровчі заклади та їх класифікація.
 3. Напрями роботи дитячих закладів оздоровлення й відпочинку.
- Завдання:** підготувати інформацію про дитячі заклади оздоровлення та відпочинку.

Тема 2. Особливості організації життєдіяльності дітей і підлітків в умовах оздоровчої зміни

1. Функціонування дитячих оздоровчих таборів та їх особливості.
2. Зміст плану роботи оздоровчої зміни та організація роботи та її напрями в умовах закладу оздоровлення й відпочинку.

Завдання: опрацювати методичні рекомендації організації літньої педагогічної практики в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Тема 3. Організація діяльності студента-практиканта в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку

1. Етапи роботи студента-практиканта в дитячому закладі.
2. Вивчення досвіду роботи літніх оздоровчих закладів.
3. Психолого-педагогічна робота студента-практиканта в дитячому оздоровчому закладі.

Завдання: ознайомитись із досвідом роботи в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Тема 6. Специфіка формування тимчасового дитячого колективу в умовах оздоровчої зміни

1. Етапи розвитку дитячого колективу в умовах дитячого закладу оздоровлення та відпочинку.

2. Основні групи дітей, які виокремлюються в закладі оздоровлення й відпочинку.

3. Особливості виховної роботи в дитячому закладі.

Завдання: опрацювати психолого-педагогічний матеріал щодо формування тимчасового дитячого колективу.

Змістовий модуль 2. Професійні вимоги до особистості педагога-вихователя дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

Тема 4. Функції педагога-вихователя

1. Оцінка студентом-практикантом своїх професійних здібностей із погляду специфічних особливостей роботи в дитячому закладі.

2. Функції педагога-вихователя в процесі роботи в дитячому оздоровчому закладі.

3. Основні психолого-педагогічні знання, професійні вміння студента-практиканта та їх реалізація в умовах роботи в дитячому закладі.

Завдання: опрацювати методичні матеріали щодо роботи в закладах оздоровлення й відпочинку дітей.

Тема 5. Елементи прикладної методики роботи дитячого закладу оздоровлення та відпочинку

Орієнтовна план-сітка роботи дитячого закладу

1. Заїзд, знайомство з територією табору, його традиціями. Вечір знайомств.

2. Збір-знайомство з колективом вихователів. Гра «Ромашка». Дискотека.

3. Збір із планування. Ділова гра «Лідер». Вечір-гра «Два кораблі».

4. Урочисте відкриття оздоровчої зміни. Вогнище. Вечір танців.

5. Робота гуртків. Конкурс «Алло, ми шукаємо таланти». Перегляд кінофільмів.

6. Відкриття малих олімпійських ігор, спортивна гра на місцевості «Пакет», вечір туристичної пісні.

7. Спортивні змагання. Свято Нептуна. Дискотека.

8. Спортивні змагання. Конкурси на лісовій галявині.

9. Перегляд кінофільму. Закриття малих олімпійських ігор. Конкурс «Приємного апетиту». Інсценізація української народної казки.

10. Національно-патріотичне свято «Нашому роду нема переводу». Лицарський турнір.

11. День іменинника. Лялькова вистава. Конкурс на кращу танцювальну пару.

12. Родинне свято. Зустріч із батьками. Дискотека.

13. Конкурс на асфальті. Свято «Подорож у країну ввічливості».

14. Свято квітів. Конкурс на кращу історію про квітку. Конкурс на кращу ікебану. Обирання королеви квіtkового балу. Конкурс «Веселий експрес».

16. Клуб «Що? Де? Коли?» Майстерня мод. Танцювальний марафон.

17. Гра-справа «Місто веселих майстрів». Рейд «Тут і там ходить хлопчик Помагай».

18. День гумору. Свято «Веселий ярмарок». Перегляд кінофільму.

19. «Навколо світу» – заочна подорож країнами світу. Оздоровчий похід. Вечір ігор, загадок та скоромовок.

20. День казкових витівок. Конкурс телепередач.

21. Конкурс «Ну-мо, дівчата». Конкурс «Міс загону-2015».

22. Конкурс «Ну-мо, хлопці». Свято «Козацькі забави». Дискотека.

23. Конкурс молодих поетів. Анкетування стосовно оздоровчого сезону. Прощальне вогнище.

24. «Прощай, табір». Урочисте закриття оздоровчої зміни, вечір танців.

Завдання: підготувати матеріали для проведення заходів відповідно до плану-сітки закладу.

Тема 6. Табірне літо в питаннях і відповідях

Що потрібно взяти вихователю в дитячий заклад? Методичні розробки, сценарії, замітки, вирізки із газет та журналів, старі листівки, збірники пісень, віршів, ігор, загадок, казок, приказок, прислів'їв, жартів, цікавих історій, електричний ліхтарик, свічки, лінійку, ручку, кольорові олівці, блокнот, кольоровий папір, кілька голок, нитки, ножиці, скріпки, скотч, клей, аптечку, свисток, засіб від комарів.

Дітям слід мати із собою головний убір від дощу та сонця, куртку, теплу кофту, спортивний костюм, купальний костюм, нижню білизну, носові хустинки, змінне взуття, мило, зубну щітку, зубну пасту, гребінець, предмет захоплень.

• Як не розгубити дітей під час прийому в закладі? – Кожній дитині прикріпити візитівку з номером загону та ім'ям.

• Як попередити втечу дитини, яку в дитячий заклад змусили приїхати батьки? – Зацікавити її життям, не претендувати на її свободу.

• При яких умовах можна відпускати дітей із батьками із загону? – За умови написання заяви на ім'я директора закладу.

• Чи можна вихователю відлучатися в батьківський день, якщо до дітей приїхали батьки? – Батьківський день не причина для відсутності на роботі.

• На що слід звертати увагу в день від'їзду? –

1. Зібрати білизну, підрахувати й здати завгоспу.

2. Прибрати кімнати, залишити їх чистими.

3. Перевірити, щоб діти зібрали всі свої речі.

4. Нагадати дітям, як потрібно вести себе в автобусі.

• Який порядок оформлення походу, екскурсії, прогулянки за межами табору?

1. Запитати дозволу в директора оздоровчого закладу на організацію походу, екскурсії, прогулянки.

2. Узяти довідку в медичному пункті про стан здоров'я дітей у загоні.

3. Написати відповідну заяву на ім'я директора оздоровчого табору.

• Що робити, якщо лише до однієї дитини не приїхали батьки на батьківський день?

«Замінити» батьків: приділити дитині більше уваги, відвести від сумних думок, пояснити, що батьки зайняті на роботі важливими справами, поділитися гостинцями. Зробити так, щоб вона не відчувала себе самотньою та забутою.

• Які дані можуть бути вихідними при плануванні роботи вихователя? – Календар літніх свят, традиції табору, власні спогади, прогнозування того, чого чекають діти від зміни, завдання оздоровчого періоду, принципи планування, модель зміни.

• Як часто потрібно перераховувати кількість дітей у загоні? – Перед відбором, після відбою, уночі, під час обходу, при шикунні на зарядку, перед сніданком, після сніданку, перед виходом за територію закладу, під час прогулянок, перед купанням, під час купання, після купання.

• Чи слід звертатися до лікаря, якщо проблеми зі здоров'ям виникли вночі? – Так, у випадку необхідності час доби не має значення.

• Що слід обговорювати з директором оздоровчого закладу? – Обговорювати можна всі питання, пов'язані з роботою в оздоровчому закладі, з умовами життя, що стосуються як вихователів, так і дітей.

Тема 7. Звітна документація студента-практиканта з літньої практики

1. Щоденник, завірений начальником закладу.
2. Характеристика на студента-практиканта та відгук про його роботу в закладі.
3. Оформлення заходів, проведених студентом у закладі.

Завдання: ознайомитися зі зразками оформлення звітної документації педагогічної практики в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку.

Примітка:

Кожному студенту потрібно виконати науково-дослідне завдання – написати повідомлення за індивідуально обраною темою. Повідомлення передбачає виклад матеріалу із запропонованої теми в обсязі 10–12 сторінок з обов'язковим висвітленням індивідуальної позиції автора щодо проблеми. Обов'язковими структурними компонентами повідомлення є титульна сторінка (з указівкою кафедри, теми, групи, прізвища та імені студента, року виконання), наявність плану, основної частини, висновків, списку використаної літератури.

Орієнтовна тематика індивідуальних науково-дослідницьких завдань

1. Дитячий заклад оздоровлення й відпочинку – одна з умов соціального впливу на особистість.
2. Основні напрями вдосконалення діяльності педагогів оздоровчого закладу.
3. Формування культури спілкування учнівської молоді.
4. Гуманістичне виховання молодших школярів в умовах тимчасового колективу.
5. Педагогічна організація знайомства в умовах оздоровчої зміни.
6. Особливості діяльності різновікового об'єднання дітей і підлітків.
7. Вікові особливості дітей молодшого шкільного віку.
8. Гра як важливий засіб виховання в таборі.
9. Структура та класифікація ігор.
10. Народна творчість та ігровий жанр.
11. Організація екскурсій, походів.
12. Правила орієнтування на місцевості.
13. Напрями виховання в дитячому закладі оздоровлення й відпочинку.

14. Дотримання правил техніки безпеки в літньому оздоровчому закладі.

15. Основи медичних знань та їх роль у роботі педагога-вихователя в дитячому закладі.

10. Оцінювання

Оцінювання літньої педагогічної практики

Напрями роботи студентів-практикантів, які оцінюються: виховний, культурно-дозвіллевий, організаторський.

Таблиця 3.4

Оцінювання літньої педагогічної практики

Бали	Напрями роботи			Сума
	виховна робота	культурно- дозвіллева робота	організаційно- педагогічна робота	
	40	40	20	100

Таблиця 3.5

Шкала оцінювання (підсумкова)

Оцінка, балів	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Добре	B	вище за середній рівень
75–81		C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66		E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	потрібне перескладання

Види та форми контролю:

- поточний (відвідування керівником практики проведених заходів);
- підсумковий (оцінка за проходження практики);
- індивідуальний;
- груповий.

Методи контролю:

- ведення щоденника практики з указівкою терміну проведення виховних заходів;
- відвідування та аналіз студентами виховних заходів у закладі;
- ведення спостережень за вихованцями;
- відвідування заходів методистом, старшим вихователем та директором закладу.

Умови заліку-звіту:

1. Індивідуальний план виховної роботи студента-практиканта на період літньої практики (із відмітками про виконання).
2. Щоденник практики.
3. Сценарій виховного заходу, проведеного під час літньої практики.
4. Відгук адміністрації з місця проходження практики, засвідчений печаткою та підписом керівника установи.

Перелік матеріалів, які потрібно здати у ВНЗ студентам, котрі проходять практику в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку:

1. Характеристику з оцінкою (готує старший вожатий, завіряє начальник дитячого закладу оздоровлення й відпочинку).
2. Звіт (схема додається). Завіряє старший вожатий, керівник установи.
3. Одну розробку проведеного виховного заходу (на вибір).
4. Планування роботи в загоні.
5. Особистий щоденний план педагога-організатора.
- 6 План-сітку загону.
7. Щоденник літньої педагогічної практики з аналізом роботи кожного дня.

Орієнтовна схема характеристики роботи практиканта в дитячих закладах оздоровлення та відпочинку

1. Протягом якого часу (зміни) працював студент-практикант із дітьми.
2. Знання практикантом методів і форм роботи, уміння реалізувати їх у практичній діяльності.
3. Уміння планувати виховну роботу з дітьми. Виконання наміченого плану.

4. Підхід до дітей, уміння організувати дитячий колектив і зацікавити його.

5. Як справлявся із завданням виховної роботи, чи забезпечував дисципліну у своєму загоні?

6. Дисциплінованість, організованість практиканта й ставлення його до роботи.

7. Недоліки в роботі практиканта.

8. Оцінка за практику.

Характеристику підписує й завіряє печаткою начальник установи.

Орієнтовна схема звіту практиканта про роботу в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку

1. У якому дитячому закладі оздоровлення та відпочинку працював (іншому закладі) і ким працював? Скільки днів відпрацював?

2. Контингент дітей у загоні (кількість, вік, міські, сільські тощо).

3. Звіт проведеної практикантом роботи в закладі (робота в перші дні, підготовка до прийому дітей, прийом дітей, організація дитячого колективу, планування роботи).

4. Аналіз проведеної роботи з дітьми (за розділами плану виховної роботи).

5. Висновки й пропозиції щодо покращення підготовки до роботи в дитячих закладах.

6. Перелік матеріалів, які додаються до звіту.

Звіт підписується практикантом і затверджується старшим вожаком (керівником установи).

Орієнтовна схема конспекту соціально-педагогічного заходу (консультація, тренінг та інше)

У конспекті соціально-педагогічного заходу студент висвітлює такі позиції:

- Дата проведення заходу.
- Місце проведення заходу.
- Учасники заходу.
- Тема заходу.
- Мета й завдання заходу.
- Форма проведення заходу.
- Перелік обладнання (наочність, технічні засоби).

- Список використаної літератури.
- План проведення заходу із зазначенням розподілу часу на види роботи.
- Конспект заходу (хід проведення).

Орієнтовна схема написання психолого-педагогічної характеристики вихованця

1. Загальні дані про вихованця:

- прізвище, ім'я, по батькові;
- дата народження;
- дані про батьків (батька, матір або осіб, які їх замінюють): прізвище, ім'я, по батькові, освіта, професія, місце роботи.

2. Стан здоров'я й розвитку вихованця:

- загальна оцінка здоров'я (за даними медичної картки);
- ознаки підвищеної дратівливості (не характерні; характерні: підвищена втомлюваність, знижена працездатність, підвищена збудливість, вибухи гніву, агресивність у ставленні до інших, відмова від контактів, спільних справ);
- шкідливі звички: куріння (не курить, курить епізодично, курить систематично); уживання спиртних напоїв (не вживає, вживав одноразово, епізодично, систематично); наркоманія; токсикоманія;
- диспансерний облік з приводу _____.

3. Психологічна атмосфера в сім'ї:

- тип сім'ї:

позитивна (характеризується моральною стійкістю батьків, успішним виконанням батьківських функцій, розв'язанням виховних проблем, швидкою адаптацією до проблем дитини, позитивною емоційною атмосферою);

сім'я групи ризику (неповна сім'я, малозабезпечена сім'я; характеризується напруженням сил у розв'язанні проблем виховання дитини, суттєвим зниженням адаптаційних можливостей, нестійкою емоційною атмосферою);

функціонально неспроможна сім'я (характеризується неналежним виконанням батьками своїх функцій, низьким соціальним статусом у певній сфері життєдіяльності чи в кількох одночасно, значними труднощами у вихованні дитини, наявністю дезадаптаційних факторів, нестійкою емоційною атмосферою);

асоціальна сім'я (характеризується аморальною поведінкою батьків, протиправним способом життя, невідповідністю житлово-побутових умов санітарно-гігієнічним нормам, невиконанням батьками своїх функцій, відсутністю процесу виховання дитини, насиллям, наявністю дезадаптаційних факторів, негативною емоційною атмосферою);

- характер взаємин батьків із дитиною:

сімейний диктат (систематичне придушення ініціативи й почуття гідності дитини, задоволення батьками власних інтересів);

надмірна опіка (задоволення всіх потреб дитини, відгородження від труднощів, турбот, зусиль);

потурання (пасивність у спілкуванні з дитиною, визнання її повної автономії, уникнення батьками можливості відстояти власну позицію виховання);

співробітництво (активна взаємодія з дитиною, взаємна повага, спільні виховні справи, урахування інтересів, поглядів обох сторін виховного процесу).

4. Розумовий розвиток вихованця:

- особливості сприймання, уваги, пам'яті, мислення, мови;
- інтереси й захоплення;
- естетичний та культурний розвиток, світогляд;
- рівень прояву творчих здібностей.

5. Соціальна спрямованість вихованця:

- прояви інтересу до життя країни, міста; табору, загону;
- почуття національної гідності, любові до рідного краю, його культури та ін.

6. Участь вихованця в громадській роботі табору, загону.

Особливості трудової діяльності:

- ставлення вихованця до праці (позитивне, байдуже, негативне);
- мотивація виконання громадських доручень, трудової діяльності (усвідомлення необхідності працювати, заслужити схвалення інших, уникнути покарання, самоутвердитися в групі однолітків);
- сформованість трудових умінь і навичок.

7. Моральні якості, риси вихованця (ініціативність, почуття відповідальності, скромність, щирість).

8. Становище в колективі:

- позиція вихованця (лідер, аутсайдер);
- характер взаємин з однолітками (діловий, рівний, дружній, теплий, конфліктний), стиль спілкування;

- ставлення до суспільної думки (активно-позитивне, нейтральне, негативне).

- наявність друзів, мотивація та характер дружби.

9. Вольові риси характеру вихованця (самостійність, організованість, наполегливість у подоланні труднощів, сумлінність, вимогливість до себе й інших).

10. Емоційна сфера та особливості темпераменту:

- рівень вразливості психіки;
- емоційна стабільність вихованця.

11. Рівень самооцінки вихованця (адекватна, завищена, занижена).

12. Особливості поведінки:

- мотивація позитивних і негативних учинків;
- порушення дисципліни;
- правопорушення (крадіжки, жорстоке ставлення до інших, грубі порушення суспільного порядку);

- ставлення до провин (байдужість, хвилювання, виправдання, за-судження).

13. Висновки, рекомендації:

- узагальнення результатів спостережень про рівень вихованості та розвитку особистості;

- рекомендації щодо індивідуального підходу до вихованця з метою його всебічного розвитку.

(підпис студента-практиканта)

Орієнтовна

схема написання психолого-педагогічної

характеристики тимчасового дитячого колективу (загону)

1. Склад загону:

- кількість вихованців (хлопців, дівчат);
- кількість дітей-сиріт, напівсиріт, їхні опікуни.

2. Загальна характеристика загону:

- особливості активу, його вплив на інших вихованців (коротка характеристика особистості лідерів);

- рівень розвитку колективу;

- відносини між хлопцями та дівчатами, характер загального «емоційного клімату» в колективі (позитивний, нестійкий, негативний);

- авторитет і вплив на колектив вихователя, директора закладу.

3. Дисциплінованість, культура поведінки колективу:

- характерні приклади порушень, їх причини;
- правопорушення (крадіжки, жорстоке ставлення до інших, грубі порушення суспільного порядку);
- ставлення до провин (байдужість, хвилювання, виправдання, за-судження);
- схильність учнів до адиктивної поведінки (куріння, алкоголізм, наркоманія, токсикоманія; комп'ютерні адикції);
- результативність роботи активу загону, вихователя з вихованця-ми девіантної поведінки.

4. Участь вихованців загону в громадській роботі:

- активна, пасивна;
- співпраця загону з іншими загонами закладу.

5. Висновки, рекомендації:

- загальна оцінка рівня розвитку колективу загону, позитивні й негативні аспекти його життя;
- програма соціально-педагогічної діяльності, спрямованої на згуртування колективу, підвищення якості знань, профілактику девіантної поведінки вихованців.

(підпис студента-практиканта)

Таблиця 3.6

Соціальний паспорт закладу

Загін										
Вік дітей										
Кількість дітей	із повних сімей									
	із неповних сімей	із матір'ю								
		із бабусею								
		із батьком								
		усього								
	із багатодітних сімей									

інвалідів										
сиріт										
обдарованих										
девіантної поведінки										

(підпис студента-практиканта)

(підпис директора установи)

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ЗВІТНОЇ МЕТОДИЧНОЇ ПАПКИ

Міністерство освіти і науки України
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

Педагогічний факультет
Кафедра соціальної педагогіки та педагогіки вищої школи

ЗВІТНА ДОКУМЕНТАЦІЯ З ЛІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

(Наказ № _____ від _____ 20 ____ р.)

студента (-ки) II курсу
напряму підготовки «Соціальна педагогіка»
(Прізвище, ім'я,
по батькові в родовому відмінку)

Луцьк–2017

ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ ТИТУЛЬНОЇ СТОРІНКИ ЩОДЕННИКА ЛІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

ЩОДЕННИК ЛІТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ

(Прізвище, ім'я, по батькові студента)

Студента (-ки) II курсу

напряму підготовки «Соціальна педагогіка»

педагогічного факультету

Східноєвропейського національного університету імені Лесі
Українки

База проходження практики:

Термін проходження практики _____

Керівник практики в закладі: _____

Керівник практики від кафедри: _____

До захисту допущено: _____

(підписи, ПІБ керівників практики)

Загальні вимоги до ведення щоденника літньої педагогічної практики

Щоденник є обов'язковим документом практики, який засвідчує цілеспрямовану систематичну роботу студента-практиканта в процесі проходження літньої практики.

Зміст щоденника:

1. Мета й завдання літньої педагогічної практики.
2. Відомості про структуру бази практики, основні напрями діяльності, аналіз нормативних документів, що її регулюють, склад фахівців, їхні професійні обов'язки.
3. План роботи оздоровчої зміни.
4. Список дітей загону з відомостями про них:

Таблиця 3.7

№ з/п	ПІБ	Дата, рік народження	Школа, у якій навчається	Інтереси й захоплення	Захворювання, проблеми	ПІБ батьків, місце роботи, телефон	Примітка
-------	-----	----------------------	--------------------------	-----------------------	------------------------	------------------------------------	----------

5. План роботи загону на зміну.
6. Індивідуальний план роботи практиканта:

Таблиця 3.8

№ з/п	Дата	Зміст діяльності	Оцінка керівника	Кількість балів	Підпис керівника
-------	------	------------------	------------------	-----------------	------------------

Примітки:

1. У графі «Зміст діяльності» практикант записує всі види діяльності, коментар-самоаналіз до них (труднощі, пропозиції, зауваження).
2. У графі «Оцінка керівника» керівник записує оцінне судження щодо якості виконаного завдання, аргументує його кількісне вираження в балах.

6. Рекомендована література та інтернет-ресурси до програми педагогічної практики

1. Абдуліна О. А. Педагогічна практика студентів / О. А. Абдуліна, Н. М. Зазразкіна. – М. : Просвіта, 1989.
2. Бартків О. С. Організація літньої педагогічної практики в літніх оздоровчих таборах : [навч.-метод. вид.] / О. С. Бартків, Л. К. Грицюк, Є. А. Дурманенко. – Луцьк : [б. в.], 2006. – 98 с.
3. Безпалько О. В. Молодь і дозвілля / О. В. Безпалько, А. Й. Капська, В. Т. Куєвда, К. В. Щербакова. – К. : Академпрес, 1994. – 125 с.
4. Виховна робота в закладах освіти України : зб. нормативних док. та метод. рек. з питань організації виховної роботи / МО України, ІСДО ; упоряд. : С. В. Кириленко, С. І. Кривонос. – К. : ІСДО, 1995. – 136 с.
5. Горбинко В. М. Концепція діяльності дитячого оздоровчого закладу «Астра» / В. М. Горбинко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С. 57–60.
6. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі : навч. посіб. для педагогів серед. закл. освіти та позашк. закл. викладачів і студ. вузів I–II–III–IV рівнів акредитації / МО України, ІЗМН ; уклад. Є. І. Коваленко, А. І. Конончук, В. М. Солова. – К. : ІЗМН, 1997. – 280 с.
7. Стародубцева И. В. Организация работы в летнем детском оздоровительном комплексе «Алсу» / И. В. Стародубцева, А. С. Ефимчук, Т. И. Криволицкая // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С. 20–36. ; № 7. – С. 34–44.

3.2. Методичні матеріали на допомогу студентам-практикантам

Назви загонів та їхні девізи

«Капітошка»

Капітошки дружні всі – люблять жарти, гумор, сміх.

«Гном»

Гном веселий – наш загін, веселіший за всіх він.

«Веселята»

Ми веселі веселята, бо не любим сумувати.

«Сонечко»

Сонечко, сонечко – ясно світи,
Щоб діти маленькі
Змогли підрости

Нас багато промінців
Сонце світить нам усім
Так, загін нам «Сонечко»
Світло ллє в віконечко.

Промінець до промінця
«Сонце» світить без кінця
Ми даруємо всім світло
Усміхаємось привітно!
Сонечко – загін малят
Маєм хлопців і дівчат
Всі веселі, дружні, милі
В злагоді живемо й в мирі,
Ми – щаслива дітвора,
Вам від нас усім – «УРА!»

«Веселка»

Веселко, веселко із сонця й води!
Ми чуйними й добрими
Будем завжди.

Хай завжди у кожному серці,
наче сонячна мрія,
Заспіває веселка
На добро і надію.

«Казка»

Наш загін зветься «Казка»,
Посміхніться нам, будь ласка.
Стане весело круг нас,
Наш загін – це просто клас!

Казку творимо самі,
В ній герої головні –
Не сім гномів й Аладін, –
а лиш дружний наш загін.

«Дубок»

Там, де ми, – там гамір і сміх,
Звеселяємо усіх.
Наш загін «Дубок» зветься,
Весело нам тут живеться.

Ні кроку назад,
Ні слова образи,
А тільки вперед
І тільки всі разом.

До відбою від світання
Виникають в нас питання,

Пізнаємо білий світ.
Літу теплому – привіт!

«Бумер»

Ми бумери малі,
Ми ковбасимось усі.
Дружба наша – міцне коло,
Не розірвемось ніколи.

Вже прокинулося сонце
І постукало в віконце:

«Капітошки»

Не сумуємо нітрошки,
Ми – веселі Капітошки»

«Зірочка»

Кожен з нас завжди на поміч,
прийде в скрутний час,
малюкам і старшим,
руку він подасть.

«Сонценята»

Сонценята – вищий клас,
Сонценята – всі за нас.
Всі веселі, швидкі,
І найкращі ми завжди,
Як високе сонце.

«Матрьошки»

Ми веселі є матрьошки,
Не сумуємо ні трошки.
Наш загін завжди найкращий,
Не здамося ми нізащо.

«Бджілки»

Девіз: Ми бджілки прикольні й супер-класні.
Веселі, кмітливі, в таборі щасливі.

«Казка»

Ми діти казкові
У казці живем,
Завжди дружно й весело

Наші малі ніжки не спішать,
Прямо по доріжці тупотять.
Ну ж бо, ну ж бо, веселіше!
Топ, топ, топ, ось як ми вмієм:
топ, топ, топ.

Прокидатися вже час,
День новий прийшов до нас.

«Тиха година»

«Там, де ми, – там гамір й сміх,
звеселяємо усіх.

Не замовкаємо й на мить,
Назву з гумором сприйміть».

Так як зірочка
на небі, гарно світить в
темноті,
так і дні в «Супутнику»
зможемо провести.

Сонценята – звати нас:

Бо де ми, там завжди,
Радість, сміх і сонце.

Любим літо дуже,
І звичайно сонце.

«Дружба»

Дружба – наш загін,
Дружні – як один!

Перший – не спіши,
В ногу з нами йди.

Бо загін наш «Дружба» зветься,
добре всім нам тут живеться.

«Кока-кола»

Ми команда Кока-коли,
Жить не можемо без приколу.
А коли підуть приколи,

До перемоги йдем.

Ми завжди на висоті.

Ми вміємо стояти.

І енергію в житті

Будем завжди мати!

«Теренкур»

Що таке той «Теренкур»,

Ми іще не знаємо.

Та кричати «Теренкур!»

Ми завжди бажаємо.

Ми усі веселі й дужі.

«Перці»

Ми перцовий загін,

Переможемо усіх,

Бо маємо смак

Не такий, як в усіх

Будем крутіше пепсі-коли!

Як будеш сміливим і вправним
усюди,

Тебе шануватимуть, знатимуть
люди.

Ми усі – одна рідня!

«Теренкурівці» – нам друзі

Що години і щодня,

Пісні з нами повсякчас,

«Теренкур» завжди за нас.

«Кмітливці»

Хай болять від втоми ноги,

Ми доб'ємось перемоги!

Адже в нас девіз єдиний:

Будем старатись – і
переможем.

Орієнтовна назва загону, девіз та загонова пісня

Назва загону: «Вогник»

Девіз: горить наш Вогник, не згасає, сердечка ваші звеселяє.

Загонова пісня

Край мій озерний і синій

1. Край мій озерний і синій,

Їду в далекі краї.

Хоч я тебе покидаю,

Але вернусь я сюди.

2. Довго ходжу берегами,

Дивлюсь на хвилі твої.

Сумно тебе покидати,

Світязю мій дорогий.

3. Плаче захмарене небо,

В роздумах верби сумні.

Край мій озерний, до тебе

Линуть думки всі мої.

4. Чайки летять над водою,

У тумані стоять береги,

Так ти мене зустрічаш –

Світязю, красеню мій!

Кричали

Дуже хочемо ми їсти,

І чим швидше за стіл сісти.

Їсти хочемо – ням, ням,

Кухар відчиняє двері,

Бо готова вже вечеря.

Вже набрались апетиту,

Відчиняйте швидше нам.
Дуже хочемо ми жерти,
І в їдальню треба перти.
Ми всі правила порушим.
Кухарями ми закусим,
А черговими зап'єм,
Ложки, виделки поламаєм,
А в їдальню ми зайдем.

Грійте борщ оцей холодний,
Їсти йде народ голодний.
Ми всі дуже зголодніли,
бо ми гарно потрудились,
а за це нам, кухарі,
накривайте ви столи:
галушки і пампушки,
каші, супи і борщі,
ще й котлетки і компоти;
бо щось дуже їсти хочем.
А якщо ви не дасте,
то з'їмо ми вас за те.
Ми ідемо на десерт,
Наче це якийсь концерт.
Бо солодке нам – як свято,
Всі йдемо ми ласувати.
Дружно станем до роботи –
і не стане в нас турботи,
переробили все, що є,
праця в нас – понад усе.

Ми голодна дітвора,
Їсти хочемо, да-да-да!
Швидше ставте ви на стіл,
Бо з'їмо всіх кухарів.
Спасибі, нашим поварам,
За те, що смачно варять нам.
Милі наші кухарі,
Ми уже прийшли
Стоїть кухар на посту

Кожен хоче бути ситим.
Гарний запах з кухні йде,
Кличе він нас всіх туди.
Лоскотить за носики,
щипле за животики.

Дайте м'яса та аджики,
Будем вдячні вам по віки.

Мариться, що вже столи
йдуть до нас – до дітвори.
Так що швидше, кухарі
накривайте нам столи.

Щось ми всі вже зголодніли,
стілки всього вже зробили.
Ми не маємо сил іти,
а нам треба ще рости.
Тож, шановні кухарі,
накривайте нам столи.

Ми поїсти мастаки,
Ніж і ложку дайте,
Нагодуйте животи,
Столи накривайте.
Дуже їсти захотіли,
В животі забуркотіло,
Щоб калорій нам нагнати,
Треба голод втамувати.

Йдем в їдальню ми бігом.
Їсти будем всі разом:
Каша, супчик і лапша –
Це чудова смакота.
Цілий день ми працювали,
До турніру готувались,
А тепер в їдальню йдем.
Кухарі, шикуйсь, братва,
Йде голодна дітвора.

У біленькім ковпаку,
Будем всі його просити:
Дай нам їсти і попиту.

Ми ідем усі негайно
Разом з друзями в їдальню.
Смачно нам готує кухар –
Не відтягнеш і за вуха.
Нас врятує від всіх бід
Гарний настрій і обід.
Руки в нас уже чистенькі –
На обід ідем швиденько.

Йдем в столову ми разом,
Все бігом, бігом, бігом!
Кухарі, ставайте в ряд,
Будем їсти все підряд.

Дуже їсти захотіли,
В животі забуркотіло,
Щоб калорій нам нагнати,
Треба в голод втамувати.
Ще бувалому туристу
Треба вміти кашу їсти,
Харчами не перебирати
І все без винятку жувати.

Всі мерщій у ряд вставаймо,
І зарядку починаймо.
Розминаймо ручки, ніжки,
Щоб не кликав сон до ліжка.

Дуже любимо танцювати
і співати,
Усім настрій підіймати,
Також творчо працювати,
Й подарунки гарні мати.
Всі малята по порядку

Йдем в столову ми разом,
Все стрибком, стрибком,
Кухарі, готуйсь мерщій!
Хочем їсти ми борщі,
Ми немов сім днів не їли,
Зранку ж снідати ходили.
Зараз на обід йдемо,
Біжимо, мов пливемо.
З кухні так вже смачно пахне,
Аж лоскоче носик в нас.
Кухарі, давайте швидше
Насипайте їсти нам.

Цілий день ми бігали,
А поїсти й ніколи.
Ось іде наш весь загін,
Їсти буде весь гарнір.

За столом – серйозна рожа,
Приналяжем і покажем
Наш звірячий апетит.

От і знову дзвін співає,
Солодкий чай в їдальні нас
чекає.
Всі за стіл! Дізнатись час,
Чим багатий кухар наш.

Кличе річка, кличуть гори,
Не нудьгуємо ніколи,
Ще й співаємо пісень,
Починаємо так день.

Дружно ми усі ідем,
Славу за собою несем,
Будемо всіх звеселяти,
Настрій завжди підіймати.

Ми діти спортивні,

Вмить ставайте на зарядку.
Ну і да! Ми ідемо на зарядку?
Ну і да! Ми ідемо навпаки!
Не біда! Будем бігати й стрибати,
Да-Да-Да!

Ми до озера ідем,
І веселощі несем.
Утікайте всі мерщій,
Йде веселий наш загін.
Парам-парейрум, до роботи,
Трудитись дружно будемо.
Парам-парейрум, всі турботи
За мить одну забудемо.

Сонце, море, вітерець,
Смутку вже настав кінець.
Є заради чого жити,
Треба гарно відпочити.
Ми до справи візьмемсь разом,
загорить в руках у нас,
в іграх виграла усяких,
в конкурсах покажем клас.

Ми до озера ідемо,
стежка ця туди веде нас.
Час ми гарно проведемо,
в Світязь дружно убредемо,
накупались й край води
ляжем відпочити ми.
Час даремно не втрачаєм,
у щось гуртом візьмем й пограєм.
Настрій маєм гарний ми,
так проводим дні усі.
Встало вранці ясне сонце,
Зазирнуло у віконце
Ми до нього потяглися,
За промінчика взялися.

Всі дружно живем.
На зарядку зранку
Із задоволенням ідем.
1, 2, 3 і 5, ми ідемо
В теніс грати,
Будем бігати й стрибати,
Перемогу святкувати.
Нам набридло спочивати,
Хочем ми попрацювати.
Візьмем відра і лопати,
Будем лінь ми проганяти.
Хлюп-хлюп-хлюп –
вода хлюпоче,
Покупаємось охоче,
День чудовий, сонце гріє,
Відпочити кожен мріє.
Море приємно шумить,
Кличе до себе на мить.
Тож часу не гай,
Високу хвилю тримай.
Раз, два, три, чотири, п'ять,
Ми ідем у гру грать,
будем лиш перемагати,
перемогу святкувати;
стережіться нас усі,
бо ми кращі від усіх.

Раз, два, три, чотири, п'ять,
разом ми ідем гулять.
Будемо купатися,
сили набиратися.
В озері вода тепленька,
сонце світить височенько.
Іграм різним край води,
раді, раді ми завжди.
Все розкаже нам покаже
Про ліси й океани
Про майбутні наші плани
Бо найкращий наш загін

Будем дружно присідати,
Сонечко розвеселяти.
Встали-сіли, встали-сіли;
От уже розвеселіли
На зарядку нумо Всі!
Потанцюймо на росі.
Кличе всіх цікавий час
Показати вищий клас.
Конкурси, змагання, гра –
Все зустрінем на «Ура!»

Мандрувати вмієш з хистом,
Ми ж – досвідчені туристи!
Річка й гори кличуть нас,
Для забави прийшов час.
З піснею загін наш дружить,
Тому він веселий дуже,
І щоб нам не сумувати,
Будем весело співати.

Нас чекає луг і річка,
І галявка-лісовичка.
Сонце, трави – все моє,
Все здоров'я тут дає.
Вода в озері тепленька,
Для великих і маленьких,
Накупаємось доволі,
Адже ми тепер не в школі.

Літо тепле – чудова пора,
Вже йде до води дівтора,
Гратися, купатися,
Чудово розважатися.

Ми ідем відпочивати
Будем різні ігри грати,
Також плавати, пірнати,
Перемогу святкувати.

Першим завжди буде він.
Любий друже, не зивай!
На забаву поспішай,
Щоб нове ти пізнавав:
В світі є багато справ.

Дуже любимо танцювати,
І співати й малювати,
Грати в шахи, розважатись,
Дуже весело сміятись.

Робим разом різні справи,
І забави, і розваги,
Бо загін наш працьовитий,
Всі у нас хороші діти.
Мчать вперед прудкі струмки,
Звуть малечу до води,
Плавати й купатись,
В човнику кататись.
1, 2 – ось крокує дівтора.
Ідемо ми купатися,
Чудово розважатися,
Бо кличе нас вода,
Прийшла уже пора.

В заклад нас батьки послали,
Щоб спокійно відпочивали,
А нас зранку по порядку
Виганяють на зарядку.
Ми на озеро підем,
Будем плавати цілий день,
ігри грати, засмагати
Класно будемо відпочивати.

Ми діти веселі,
Всі дружно живем,
На творчу роботу
Із задоволенням йдем.
Любимо ми відпочивати

Ми діти слухняні
Всі дружно живем
І зараз купатись
На озеро йдем.
В таборі цім –
Діти, як грім,
Біля озера живуть,
Купатись ідуть.

При кожній нагоді
Час проводим на природі,
Ігри граєм і співаєм,
Класно ми відпочиваєм.

Ми крокуємо вперед,
Кажемо усім: «Привіт!»
Любим плавати й пірнати,
А тому йдемо купатись.

Раз, два, три, чотири, п'ять –
Йдемо різні ігри грати.
А ми будем вболівати,
Перемогу святкувати.
Фізкультуру добре знаєм,
І футбол, і теніс граєм,
Гарно плаваєм, пірнаєм
Спорт всі любим, величаєм.

Не лови тепер ти гав –
Час для конкурсів й забав,
Дискотеку – вищий клас –
Ми чекаємо щораз.

Ми прокинулись раненько,
Вмилися чистенько.
Йдем тепер ми до сніданку,
Й скажем всім вам:
«Доброго ранку!»

І веселі ігри грати,
Вмієм товаришувати
І усім допомагати.

Один, два, три –
Ми на спорт прийшли.
Любимо ми грати,
Завжди перемагати.

Вода в озері тепленька,
Для великих і маленьких,
Накупаємось доволі,
Адже ми тепер не в школі.

В кожного загону – плани,
Їх виконуєм слухняно.
Треба бути краще всіх,
Бо піднімуть нас на сміх.

Підготуймось в цю годину
Взяти участь в вікторині.
Що? В нас конкурс? Теж цікаво,
Всі ми любимо забави!
Хочем їсти,
Хочем пити,
Несіть скоріш сюди,
Без проблем ми встанемо зранку,
Швидко вмились і давай –
Вже ідемо до сніданку.
Швидше в чергу ти ставай,
Бери все удвічі більше,
Щоби вирости скоріше.

Сонце грає барвами
В небі голубім,
Ми ідем до озера,
Щоб скупатись в нім.

Будемо ми розважатись:
Плавати, пірнати!
Щоби цей чудовий час
Всім запам'ятати.

Щоб відчути прохолоду
Треба нам зайти у воду.
Будем грати, веселитись,
Пірнати й не журитись.

Справа творча – то святе,
Тому треба вміти
Щось зробити і таке,
Щоб тим дорожити.

Всі крокують крок за кроком,
Бо мета у всіх одна –
Взять від озера приємне
І чудово час провести.

Ми завжди активні,
Ми радісні весь час.
Чекайте – й незабаром
Ми усім покажем клас!!!

Ігри в дитячому оздоровчому закладі

Літо – пора відпочинку дітей в оздоровчих закладах. А систематичні заняття фізичною культурою й спортом повинні стати звичкою, життєвою необхідністю, потребою кожного громадянина нашої держави. Особливо це важливо для дітей шкільного віку, оскільки щоденні фізичні вправи благотворно впливають на зміцнення їхнього здоров'я, підвищення розумової й фізичної працездатності, сприяють усебічному фізичному вдосконаленню, вихованню рухових умінь та навичок, розвитку найбільш важливих фізичних і морально-вольових якостей.

Зміст гри повинен відповідати віковим особливостям фізичного й психофізичного розвитку дітей. Для дітей молодшого шкільного віку руховий досвід дуже незначний, тому рекомендуються ігри сюжетного характеру з елементарними правилами та малою структурою.

Поступово від простих ігор потрібно переходити до більш складних, підвищувати вимоги до швидкості та координації рухів.

У середньому шкільному віці застосовують більш різноманітні ігри. Діти вже мають певний руховий досвід, тому рекомендуються ігри зі швидкими рухами, стрибками.

Для дітей старшого шкільного віку у зв'язку зі зростанням фізичних можливостей рекомендовані ігри з короткочасним силовим напруженням, точними й швидкими рухами.

Ці завдання фізичного виховання доцільно розв'язувати постійно, повсякденно. Літо надає широкі можливості для того, щоб зайнятися

багатьма видами спорту. Не випадково, що саме влітку діти найчастіше активно приєднуються до систематичних спортивних тренувань, до щоденних занять фізичними вправами. Ось чому добре налагоджене фізичне виховання дітей і підлітків в умовах оздоровчого закладу має особливе значення. Воно органічно поєднується з іншими формами виховної роботи.

Фізичне виховання в оздоровчому таборі ставить перед собою, насамперед, такі завдання, як зміцнення здоров'я й загартування дітей, розвиток у них життєво важливих фізичних якостей, умінь, інтересу та сталої звички до щоденних занять фізичними вправами, санітарно-гігієнічних й організаційних навичок із фізичної культури.

Тільки в умовах оздоровчого закладу можливі проведення щоденної ранкової гімнастики, найбільш ефективного використання натуральних сил природи для загартування дітей, організація комплексних спортивних змагань і спартакіад.

Характерною особливістю дітей усіх вікових груп є емоційність і допитливість, прагнення перевірити, випробувати свою силу та спритність, бажання фантазувати, відкривати таємниці та прагнути до чогось незвичайного, далекого й прекрасного.

Гру не дарма називають королевою дитинства. Без неї дітям жити невесело, нецікаво. При вмілому використанні гра може стати незамінним помічником вихователя.

Гра – засіб багатогранний. Це самостійна діяльність, яка сприяє всебічному розвитку особистості та виступає засобом формування й згуртування колективу, методом організації інших видів діяльності.

Залежно від змісту та структури ігри поділяють на пізнавальні й інтелектуальні, творчі та рольові, рухливі й спортивні.

В оздоровчому таборі повинна скластися система ігрової діяльності. В організаційний період основною формою є колективні творчі справи (КТС), які сприяють створенню дружного творчого колективу.

У дитячому оздоровчому таборі використовують також різноманітні форми ігрової діяльності: народні ігри, ігри-вікторини, ігри на місцевості, вечір ігор та сюрпризів, веселий експрес, веселі старти.

Пам'ятка вихователю під час організації гри

1. Перед проведенням гри потрібно зацікавити дітей її змістом, визначити умови проведення гри, ознайомити з правилами, розподілити завдання.

2. Кожна гра повинна бути забезпечена необхідним обладнанням й інвентарем.

3. Привчати дітей контролювати та регулювати свої дії й сили в грі. Здійснювати аналіз гри, визначати помилки її учасників.

4. Залучати дітей до різних ігор у ролях суддів, журі.

5. Прагнути вносити в гру елементи романтики, загадковості, використовуючи для цього розвідку справ, пакети завдань тощо.

6. Самоконтроль, стриманість, упевненість у своїх діях, спокійний і зацікавлений стан – саме ці якості дадуть змогу вихователю вчасно вирішити конфліктну ситуацію, яка виникла, установити психологічну рівновагу.

Заповіді витівника

1. Посмішка й хороший настрій – основа успіху.

2. Говори чітко, коротко, голосно.

3. Витівника повинні бачити всі.

4. Заздалегідь знайди собі помічників.

5. Підбираючи ігри, думай про вік учасників. Місце проведення, реквізити.

6. Гра не повинна принижувати людської гідності.

7. Будь готовий запропонувати іншу гру, якщо перша не вдалася.

8. Витівник уболіває за всіх.

9. Підбадьорюй і підхвалюй гравців та вболівальників.

10. Умій усім подякувати за участь у грі.

Ми пропонуємо ігри для кожного вікового періоду, які можуть бути використані соціальним педагогом у дитячому оздоровчому таборі.

А. Ігри для дітей молодшого шкільного віку

Гуси

Вибирають «мамку» й вовка». Усі інші – «гуси». «Мама» жене гусей у поле, а сама сидить на певній відстані за лінією, яка називається «городом». Між нею та «гусятами» відбувається діалог:

– Гуси, додому!

– Задля чого?

– Вовк за горою!

– Що він робить?

– Гусей скубе!

– Яких?

– Сірих, білих.

– Гуси волохаті, тікайте просто до моєї хати!

У цей час «гуси» біжать у «город», а вовк перебігає їм дорогу, намагається кого-небудь зловити.

Спіймане за лінією «гусеня» «вовк» не бере до себе, а забирає спійманих на шляху до «города».

Гра продовжується до тих пір, поки «вовк» не переловить усіх «гусей».

Сірий кіт

Гравці стоять у ряд один за одним, узявшись ззаду за пояс, ходять у різних напрямках – прямо, кружком, в'ються. У цей час, коли вони так ходять, «сірий кіт», тобто гравець, який стоїть першим і всіх водить, запитує:

– А є миші в стозі?

Ті, що стоять у ряду останніми й називаються «мишами», відповідають:

– Є!

– А не бояться кота?

– Ні!

– Ой, як кіт вусами поворушить, то всіх мишей подушить.

Із цими словами «кіт» ловить «мишей». Кого спіймає – той стає «котом», а «кіт» – «мишею».

Спіймай метелика

Діти стоять у колі обличчям до центру на відстані випростаних у сторони рук. Керівник стоїть у центрі. у руках у нього – вудочка (палиця з мотузкою, на кінці якої прикріплений «метелик» (м'який предмет). Коли «метелик» пролітає над гравцем, він підстрибує, намагаючись спіймати його руками. Дитина, яка зловила «метелика», нагороджується оплесками гравців.

Пускайте нас.

Діти діляться на дві половини. Одна з них береться за руки, а друга – тримається гуртом і співає:

Пускайте нас,

Пускайте нас

За гори погуляти.

Ті, що побралися за руки, відспівують:

Не пустимо,

Не пустимо,

Бо близько Дунай.

А ми мости

Помостимо

За райський Дунай.

Ті, що не взяли за руки, співають:

А ми мости поломимо,

Самі собі поїдемо

За райський Дунай.

Діти, котрі не трималися за руки, розбігаються й силоміць про-риваються крізь зчеплені руки, після чого всі міняються місцями, гра продовжується.

Доброго ранку, мисливцю!

Гравці стають у коло. Мисливець ходить за їхніми спинами й несподівано доторкується до плеча когось із них. Той обертається та йде в протилежному напрямку поза колом. При зустрічі гравець каже «Доброго ранку, мисливцю!» І вітається з ним за руку. Потім обидва біжать у своєму напрямку, щоб зайняти вільне місце. Той, хто не встиг це зробити, стає «мисливцем».

Естафета звірів

Учасники гри розподіляються на дві команди, шикуються в колони й визначають звірів (перші – ведмеді, другі – лисиці, треті – тигри). Відстань між колонами – вісім кроків. Ведучий, який стоїть за 3–4 кроки перед командами, голосно називає когось зі звірів. Гравці з обох команд, яким присвоєно цю назву, вибігають із колон і біжать уперед, уздовж колони, минають її, пробігають між рядами гравців, виходять за зовнішній бік ряду й стають на своє місце. Команді, учасник якої прибіг на своє місце раніше за суперника, зараховується одне очко.

Протягом гри мають пробігти всі пари. Виграє та команда, яка набрала найбільше очок.

Курчата

Вибирають «квочку» й «півня», решта гравців – «курчата», які шикуються за «квочкою».

На відведеному місці «півень» удає, ніби щось гребе. «Квочка» спочатку каже: «Куд-кудах», «курчата» – «Піу, піу».

«Квочка» водить «курчат» уперед-назад, потім зупиняється перед «півнем» і запитує:

- Що ти робиш?
- Комору будую.
- А навіщо тобі комора?
- Кукурудзу зберігати.
- А навіщо тобі кукурудза?
- Курчат годувати.
- А де ж курчата?
- За твоєю спиною.
- Так вони ж мої!
- Були твої, а стануть мої!

«Півень» пробує підкрастися до «курчат», обходячи «квочку» праворуч чи ліворуч. «Квочка», розставивши руки, захищає «курчат», постійно рухаючись із ними, щоб не дати «півню» вкрасти «курча». «Курчата» не можуть відійти від «квочки» чи змінити своє місце в ряду. «Півень» може підкрастися до «курчат», тільки обійшовши «квочку», може вловити лише останнє курча. Запитання-відповіді повторюються й гра продовжується доти, доки «півень» не вхопить останнє «курча». Тоді ролі міняються: «курча» стає «півнем», півень» стає «квочкою».

Б. Ігри для дітей середнього шкільного віку

Горобці та горлиці

На землі проводять чотири паралельні лінії: дві середні – на відстані 1–2 м одна від одної й дві крайні (лицеві) – за 10–15 м від відповідних середніх. Гравці розподіляються на дві групи та шикуються в шеренги вздовж середніх ліній спиною один до одного. Гравці однієї групи отримують (за жеребкуванням) назву «горобці», другої – «горлиці». Керівник до початку гри подає команду таким чином: він повільно, протяжно вимовляє перший склад назви групи – «го –», потім швидко закінчує « –робці, чи « –рлиці». Останні склади служать сигналом до дії. Гравці названої керівником команди повертаються й ловлять гравців (які втікають) іншої команди. Ловити можна лише до лицевої лінії.

Упіймані стають «полоненими». Керівник називає то одну, то другу команду, але однакову кількість разів. Перемагає команда, яка захопила більше «полонених».

Кіт і миша

Діти стають у коло й беруться за руки. «Миша» стоїть у центрі кола, а «кіт» – поза колом. За командою керівника «миша» втікає, а «кіт» намагається її наздогнати. Утікаючи, «миша» може стати перед одним із гравців, котрі стоять у колі. Тоді той гравець стає «мишею». Якщо «кіт» наздогнав «мишу» (торкнувся), то вони міняються ролями. Діти не повинні затримувати ні «кота», ні «мишу». «Кіт» і «миша» не мають розривати кола. Щоб стати перед гравцем, «миша» повинна пробігти під руками. Виграє той, хто ні разу не був «котом» (не враховуючи першого разу).

Середина

Креслять коло. Усі гравці стають у коло й перекидаються м'ячем. Хто не спіймав м'яча, той іде на середину кола.

Гравці, котрі в колі, перекидають м'яч, улучають у того, хто на «серединці». Хто промахнеться, той іде в коло, а його місце займе той, хто був у колі. Гра продовжується.

Убий ведмедя

У цій грі можуть брати участь багато дітей. Усі стають у коло. Посередині на лавці сидить «ведмідь». Поруч із ним – його вартовий. «Ведмідь» і вартовий тримають у руках два кінці півметрової мотузки, на кінцях якої зав'язані вузли.

Гравці, які стоять колом, обережно підсовуються до «ведмедя» й вартового, намагаючись «убити» «ведмедя», тобто торкнутися його, але так, щоб не вхопив ні «ведмідь», ні вартовий. Якщо «ведмідь» або вартовий вхоплять когось із гравців, той займає місце «ведмедя», а «ведмідь» стає вартовим, вартовий же приєднується до тих, хто стоїть у колі. Під час нападу «ведмідь» не може залишити свого місця та відпустити мотузку. Тому рухи «ведмедя» й вартового обмежені.

Мисливський м'яч

Гравці збираються гуртом. Посередині стоїть «мисливець», який потім полюватиме за всіма. «Мисливець» тричі підкидає м'яч і тричі ловить його, коли той відскакує від землі. За цей час гравці розбігаються по майданчику. Спіймавши м'яча втретє, «мисливець» відразу ж кидає його в найближчого гравця, намагаючись вибити його. Якщо це вдається, гравець стає його «собакою» й повинен йому допомагати. «Собаки» не мають права вибивати гравців, але можуть схо-

пити після збивання м'яча, що відскочив, і кинути його «мисливцю», якщо той у вигідному положенні. Кількість «собак» постійно збільшується. Гравці мають право захищатись. Якщо їм вдається зловити м'яч, яким їх хотіли вибити, вони можуть передавати його один одному й навіть вибити «собаку». Вибитий «собака» знову стає повноправним гравцем. Гра закінчується, коли «мисливець» із допомогою «собаки» виб'є всіх або визнає свою поразку.

Вивірка, шишка, горіх

Усі, хто грає, стають по троє один за одним, обличчям до центру. Ведучий – у центрі. Перші в трійках – «вивірки», другі – «шишки», треті – «горіхи». Ведучий проголошує будь-яку із трьох назв. Наприклад, «шишки!». Усі гравці, які названі «шишками», повинні помінятися місцями. Ведучий намагається стати на будь-яке звільнене місце. Якщо йому це вдається, то гравець, який залишився без місця, стає ведучим, а ведучий – «шишкою». Якщо ведучий скаже «Вивірки!», тоді міняються місцями ті, які стоять у трійках першими, а якщо «Горіхи!», то міняються ті, що стоять у трійках останніми. Можна одночасно вигукувати дві назви або навіть три. Перемагають гравці, які ні разу не були ведучими або були ними меншу кількість разів.

Підсікач

Грають дві або три команди, які шикуються в колону по одному на відстані 2–3 м одна від другої. На землі малюють лінію, на яку стають направляючі команд. Перший і другий гравці відділяються від групи, беруться за кінці мотузки (можна використовувати гімнастичну палицю). За сигналом керівника вони проходять (пробігають) уздовж колони, змушуючи всіх гравців підскакувати на місці, щоб їх не підсікли. Потім перший гравець стає в кінець колони, а другий повертається на її початок і з третім гравцем продовжує гру тим же способом. Якщо ж когось зачепили і мотузка чи палиця вирвалася із рук ведучих, то продовжувати підсікання можна тільки в тому випадку, коли кінці будуть в обох підсікачів. Гра продовжується до тих пір, поки перший і другий гравці не опиняться в голові колони.

Циганка

Грають п'ять-шість дітей віком семи-десяти років. Устромляють у землю палку-«циганку» й один із гравців стає біля неї. Інші виходять і проводять лінію – це «баба». Стають там, де зручніше, і

кидають у циганку палицями 60 см, щоб збити. Той, хто біля циганки, відразу ставить її на місце, а інші стрибають на одній нозі за своєю палицею й, узявши, кладуть її під коліно вільної ноги, тут же, стрибаючи, повертаються на місце, де стоять, а звідти бігцем – до баби, щоб не спійматися циганці.

Циганка ловить усіх, хто стає на дві ноги. Кого спіймає, той буде циганкою. Гра продовжується.

Господар і будиночок

Учасники гри шикуються по троє, розміщуються хаотично за 2–3 м один від одного. Той, хто стоїть у середині, залишається й присідає (він залишається «господарем»). Крайні піднімають руки, створюючи «будиночок» для того, хто сидить у середині. Ведучий каже: «Будиночок шукає свого господаря». При цьому «господар» залишається, а «будиночок», не опускаючи рук, швиденько шукає свого нового господаря. Потім ведучий каже: «Господар шукає свого будиночка». Будиночок залишається, а господар швидко шукає собі новий «будиночок». Так ведучий говорить декілька разів. Потім він каже: «Будиночок шукає свого першого господаря» чи «Господар шукає свого першого будиночка» (потім – другого, третього й т. д., стільки разів, скільки разів вони шукали новий «будиночок» чи нового «господаря»).

В. Ігри для дітей старшого шкільного віку

Два прапорці

Посередині майданчика площею 20x20 м проводять лінію. Від середини лінії відміряють 10 м у дві протилежні сторони. З одного боку, у точці відрахунку ставлять жовтий прапорець, а з другого – синій. На відстані 60–70 см від лінії стають дві команди обличчям одна до одної, наприклад А, Б. Прапорець команди А встановлений на території команди Б, а прапорець команди Б – на території команди А.

Члени кожної команди намагаються забрати свій прапорець і водночас не підпустити противників до їхнього прапорця. Якщо комусь вдається захопити прапорець, то суперники намагаються наздогнати його й доторкнутися до нього рукою. Доторкнувся – гравець завмирає на місці, поки до нього не доторкнеться хтось із членів його ж команди. Після цього він знову біжить із прапорцем на своє поле, а

суперники знову намагаються зупинити його, доторкнувшись рукою. Перемагає та команда, яка швидше принесе прапорець на свою територію.

Жук

Учасники шикуються у дві шеренги обличчям одна до одної. Їхні руки перехрещені так, що по них можна ходити «мостом», який гойдається. Ходять по ньому бажаючі сміливці. У шеренгах приспівують:

Ходить жук по жуках,
А дівчата – по руках.
Грай, жуче, грай, небоже,
Хай тобі Бог допоможе.
Ой грай, жуче, до суботи,
Будуть гроші та й чоботи.
Грай, жуче, грай.
Ходить жук по жуках,
А дівчина – по руках,
Грай, жуче, грай, небоже,
Хай тобі Бог допоможе.
Ой, грай, жуче, до неділі,
Будуть сукні шовкові,
Грай, жуче, грай.

Перемагають гравці, які перейшли по руках, утримавши рівновагу, і не впали.

Перепелиця

Для гри потрібний просторий майданчик і палиці на всіх гравців. Із їх числа вибирають «перепелицю», решта учасників гри стають «кібцями». «Перепелиця» підкидає свою палицю вгору в довільному напрямі й промовляє:

*Перепеличка – невеличка пташка,
Кібчик більший, та не вловить.*

Слідом за «перепелицею», намагаючись улучити в неї палицю, «кібчики» кидають свої. Якщо чиясь палиця влучить – це означає, що «кібчик» схопив «перепелицю». Тепер цей гравець стає «перепелицею».

Нова «перепелиця» так само підкидає палицю вгору. Якщо в підкинуту палицю ніхто не влучив, «перепелиця» не складає своїх обов'язків. При першому ж улученні на її місце стає новий гравець.

Гілка проста

Гілкою називається палиця, якою б'ють м'яч догори, тому сама гра має таку назву.

Видозміни цієї гри залежать від кількості гравців. «Проста гілка» ведеться між двома чи трьома гравцями. Місце, із якого б'ють м'яча, називається городом, а де його ловлять, – полем.

Гравці вимірюються на гілці: кому випадає починати гру, той стає в городі, а його товариш (або ж кілька товаришів) іде в поле.

Хто спіймає м'яч на льоту, той іде бити, замість першого. Мистецтво гри полягає не лише в тому, щоб м'яч полетів якомога вище й горизонтальніше, а й у тому, щоб ті, хто в полі, не одразу могли його спіймати. Для цього удар спрямовується вбік від польових гравців або якимось іншим, незручним для них шляхом. Той, хто не вміє спрямовувати м'яч за власним бажанням, вважається поганим гравцем.

У «простій гілці» м'яча б'ють, як завгодно, – це гра для початківців. Роль того, хто активніше б'є, видається більш привабливою. Пасивне становище тих, хто ловить м'яч, менш цікаве. Але ті, що грають у «просту гілку», міняються ролями.

Гілка складна

Вона ускладнена більшою кількістю гравців і тим, що гравці виділяють зі свого числа того, хто починає гру, хто б'є м'яча, ще й того, хто піддає йому або «підгильює». Коли є кому підкинути м'яч, то той, хто б'є по ньому, бере гілку обома руками, а від цього удар значно сильніший і м'яч летить вище й швидше.

Той, хто б'є, і той, хто піддає, розташовуються в городі, а решта – на різних відстанях і кінцях поля, щоб на кожен удар – короткий чи довгий, високий чи низький – був готовий ловець. Хто спіймає м'яча на льоту, іде бити, хто затримає на стрибку – кидає його підгільному. Якщо той спіймає, то стає замість гравця, котрий бив, хто кинув – замість підгільного, а той, хто бив раніше, іде в поле. Гра продовжується.

Г. Ігри в приміщенні

Хто швидше помітить?

Один із тих, хто бере участь у грі, виходить із кімнати й щось змінює у своєму зовнішньому вигляді: в одязі, предметах, які він тримає в руках, але так, щоб це можна було помітити (носовик, згорток,

газета, щось у виразі обличчя тощо). Потім він заходить до кімнати та ходить по ній 20–30 секунд. Ті, хто грає, повинні помітити зміни. Переможцем вважається той, хто більше за інших виявив зміни, яких не помітила решта.

Аналогічно грі, описаній вище, із дітьми можна провести й таку. На столі викладають якихось 2–3 предмети (наприклад ніж, виделку та ложку) і пропонують протягом 5-ти секунд запам'ятати, що лежить перед ними і як розміщені предмети один відносно одного. Потім накривають стіл рушником і змінюють потай їх місцезнаходження та кількість. Рушник піднімають і пропонують гравцям дати відповідь: чим відрізняється від попередньої група предметів за своїм складом і розміщенням. За кожну помічену зміну нараховують одне очко.

Потім потрібно поступово збільшувати кількість предметів, що виставляються. Кожен раз завдання ускладнюється.

Що зображено на малюнку?

Для гри потрібно підібрати 8–10 малюнків із книжок. Вони мають бути чіткими, простими, не перевантаженими знайомими дитині предметами. У грі беруть участь від одного до кількох дітей, але краще – двоє. Суддя – дорослий. Кожному видають малюнок. Протягом 3–4 хвилин діти розглядають його й потім один із гравців детально розповідає, що на ньому зображено. Другий гравець знайомиться з картинкою та уважно слухає відповіді, при цьому разом із суддею оцінює їх і стежить, чи все побачив перший гравець або правильно назвав. За кожну правильну відповідь першому гравцю нараховується бал, а також другому, якщо той помітив пропущений предмет і назвав його сам.

Ця гра проста й розрахована на семирічних дітей. Для 7–9 років картинки вибирають дещо складніші.

Дітям 10-річного віку можна запропонувати аналогічну гру, замінивши картинки на предмети. Бажано, щоб гравців було кілька. Ті, хто грає, уважно оглядають протягом 5 хв предмети та їх розміщення в кімнаті, а потім виходять із неї. Ведучий змінює розміщення предметів. Після цього до кімнати запрошують учасників гри, які 5–6 хвилин оглядають їх. Той, хто побачив якісь зміни, повідомляє про це ведучого. Йому нараховується бал.

Відгадай!

На стіл викладають кілька предметів. До кожного з них ведучий підводить гравця із зав'язаними очима й олівцем у руці, кінець якого

кладе на предмет. Учасник гри має визначити, що за предмет перед ним, його розміри, матеріали, із якого він зроблений. Можна олівцем водити по предмету, ударити по ньому, але не торкатися більше нічим, крім олівця.

Той, хто готовий відповісти, піднімає олівець догори й відповідає на запитання ведучого. Перемагає той, хто правильно відповів на більше запитань, ніж інші.

Можна також застосовувати ігри на розвиток слуху, відтворюючи різними предметами шуми, або придумати вправу на відчуття ваги, зважуючи на долоні масу різних предметів із наступною перевіркою на вагах. У грі порівнюють один предмет з іншим, визначають, у скільки разів перший більший або важчий за інший.

Повтори

1. Ведучий читає короткий текст (4–5 рядків). Хто правильно передасть його зміст, тому нараховується очко, а хто дослівно передасть слова автора – 2.

2. Ведучий читає 10–12 слів для дитини 7–8-річного віку і 12–15 слів – для 9–10-річного,

3. Гравець має їх повторити. Слова повинні бути різними, не пов'язаними зі змістом. Хто повторить найбільшу кількість слів, той одержує очко, хто відповість слово в слово – 2 очки.

Збудуй «криницю»

Перед кожним гравцем лежать 16 сірників. Потрібно якнайшвидше перенести їх один за одним на відстань 30 см і скласти так, щоб їхні головки були обернені в один бік. При перенесенні сірники не повинні ковзати по столу. У грі можуть брати участь діти 8-річного віку.

Після кожної вправи підбивають підсумки. Хто швидше виконав вправу, тому нараховується очко.

Умови цієї гри:

Користуйтеся будь-якими пальцями обох рук.

Користуйтеся будь-якими пальцями лівої руки.

Користуйтеся тільки двома пальцями – великим і мізинцем.

Користуйтеся тільки вказівним і середнім пальцями.

Користуйтеся тільки середнім і безіменним пальцями.

Користуйтеся тільки безіменним пальцем і мізинцем.

Двома мізинцями обох рук викладіть пряму з десяти сірників.

Безіменним пальцем і мізинцем викладіть чотири трикутники.

Середнім пальцем і мізинцем викладіть три чотирикутники.
Вказівним і безіменним пальцями викладіть «криницю» із 16-сірників.
Ця гра розвиває спритність і точність рухів.

Розвивай відчуття часу!

Діти! Час дорогий для нас усіх, але чи вміємо ми його берегти? Придивіться уважно до себе й своїх товаришів. Як же зробити так, щоб час не марнувався? Передусім, потрібно виховати в собі звичку не відволікатися від того, що робиш. Робити слід усе без поспіху, але швидко.

Щоб дорожити часом, корисно мати уявлення про тривалість секунди, хвилини, годити тощо. Цього можна досягти вправами:

- ведучий, дивлячись на годинник, подає сигнал, через 20 секунд – другий. Кожен з учасників має сказати, скільки часу, на його думку, минуло між двома сигналами. Ведучий нараховує очко тому, хто правильно визначив час. Кожного разу, змінюючи проміжок між сигналами, ведучий повторює вправу 5–6 разів і потім оголошує переможця;

- ведучий дає кожному аркуш паперу, на якому написано, через скільки хвилин учасник гри має повернутися (від 1 до 8 хв). Тим, хто грає, звичайно, не можна користуватися годинником. Усі гравці водночас відходять від ведучого та розходяться в різні боки. Коли вони повертаються, то віддають йому записку зі своїм ім'ям, а той позначає на ній час приходу. Після цього зразу оголошується, наскільки точним виявився кожен.

Хто зробить більше за одну хвилину?

1. Акуратно напише одну й ту саму букву багато разів.
2. Напише якомога більше чисел, починаючи з одиниці.
3. Наниже на нитку гудзиків.
4. Зв'яже частини ниток завдовжки 10 см.

Вітер і флюгери

Організатор гри – «вітер», діти – «флюгери». Коли керівник говорить: «Вітер дме з півночі», «флюгери» мають повернутися обличчям на південь, якщо вітер із заходу – на схід, якщо – «буря», то «флюгери» похитуються на місці, «штиль» – усі завмирають.

Можна двічі або тричі назвати один і той самий напрям. Перемагають ті, хто зробить меншу кількість помилок.

Риба, звір, птах

Діти стоять у колі. Ведучий проходить мимо дітей, повторюючи три слова «риба, звір, птах», потім зненацька зупиняється перед ким-небудь і говорить: «риба». Той повинен назвати яку-небудь рибу. Хто відповість неправильно, виконує номер художньої самодіяльності.

Де ніс, де вухо?

Діти стають у коло. Ведучий іде колом і зупиняється перед ким-небудь із дітей, доторкується до свого вуха й каже: «Це мій ніс». Граючий повинен негайно показати на свій ніс і сказати : «Це моє вухо». Якщо він відповість неправильно – змінює ведучого.

Танець номерів

1. Усі діти стають у круги по п'ять осіб, рухаються за порядком номерів і запам'ятовують їх. Потрібно перевірити, чи всі запам'ятали свій номер.

2. Під музику «круги» біжать управо, музика зупиняється й ведучий називає номери. Названі номери входять у центр своїх кружечків. Ведучий оголошує: «Перші номери виконують український танець».

3. Звучить музика. Діти з названими номерами виконують танець. Після його закінчення кращим танцюристам видають жетони.

4. Викликаються діти з іншими номерами, які виконують інший танець. Так повторюється п'ять разів.

5. У кінці гри треба провести загальний танець. Не забудьте оголосити, що загальний танець усі танцюють, як уміють.

Вірші експромтом

Розділіть гравців на пари й роздайте незакінчені вірші. Дайте гравцям 3–4 хвилини, щоб ті їх закінчили. Кожна пара читає свій куплет. Журі визначає переможця.

Наприклад :

1. Пішов котик у лісок, знайшов котик поясок...

2. Вибіг Гришка на доріжку, на доріжці сидить кішка...

3. Снилось мені ясне сонце, що світило в хаті...

4. Тепло стало на дворі, синє небо угорі...

5. Бджілки золотисті в квітах літають, роси перлисті з трав опадають...

6. Медом яблуко налите зачепилося на гілці...

7. На дзвінкій галявині теплим літом завітчалась липа першим цвітом...

Польова пошта

Учасники стають у коло й беруться за руки. Одна людина стоїть у центрі кола. Хтось у колі каже «Посилаю листа» – і називає ім'я одного з гравців. У той самий час він стискає руку того, хто стоїть справа чи зліва від нього. Той, хто стоїть у центрі, повинен побачити напрям, у якому передається лист, і доторкнутися до руки гравців у той момент, коли один стискає руки другого при «передачі листа». Якщо той, хто в центрі, нічого не помітив, то «адресат» говорить: «Листа отримав. Посилаю листа...». – і так далі до тих пір, поки гравець у центрі не «перерве лінію». Гравець, котрого помітили при передачі листа, займає місце в центрі кола.

Руки на стіл

Усі учасники сідають за довгий стіл. З одного боку сидить заводій. Комусь із гравців дають монету (чи інший невеликий предмет). Тримавши руки під столом, гравці непомітно передають монету один одному. Раптом заводій кричить: «Руки на стіл». Усі одразу кладуть руки на стіл, долонями донизу, заводій намагається вгадати, у кого монета (за звуком, положенням рук і т. д.). Якщо відгадав, то той, у кого монета, стає заводієм, а ні – гра починається спочатку.

Дискотеки

Це ще один вид сучасного фізичного тренування, спосіб спілкування, витрачання накопиченої енергії, як емоційної, так і фізичної. Проведення дискотеки слід контролювати, вона повинна бути керованою, тематичною, але не заорганізованою.

Для розминки та розігріву ведучий голосно вигукує: «Діброво»! Ви є? Відповіді дітей не наводимо свідомо, нехай що хочуть, те й кричать.

– А де ваша ліва рука? (діти піднімають ліву руку).

– А де права?

– А де дві руки? Поплескали!

– А де ліва нога?

– А де права нога?

– Нумо, обома потупали.

Після такого та іншого спілкування вмикається музика на замовлення. Вона може бути присвячена вожатому, загону, хлопчику, черговим по їдальні тощо.

Повітряні сніжки

Кожній команді потрібно «передуги» п'ять повітряних кульок через трубочку. Виграє та команда, яка швидше завершить справу.

Що змінилося?

Ведучий розкладає 12–15 дрібних предметів, накриває їх газетою. Перед учасниками змагання ставлять предмети. Протягом однієї хвилини слід запам'ятати не тільки предмети, але і їхнє розміщення на столі. Коли огляд закінчено й учасники змагання підуть, ведучий прибирає один із предметів, а два чи три – міняє місцями. Гравців викликають по одному. «Що змінилося?» – виграє той, хто найбільш точно назве всі зміни.

Запуск космічної ракети

- Ведучий: До запуску космічної ракети приготувались!
- Усі: Є приготувались!
- Ведучий: Увімкнути контакти! (з'єднує над головою два великі пальці).
- Усі: Є увімкнути контакти!
- Ведучий: Завести мотори!
- Усі: Є завести мотори (починають крутити руками й імітувати звук моторів «ЖЖ»).
- Ведучий: (У цей час починає відрахунок) 9, 8, 6, 5...
- Усі: (Почувши цифру «5», починають промовляти «0...», прикладаючи й забираючи долоні правої руки від губ).
- Ведучий: (У цей час продовжує відлік) 4, 3, 2, 1! Старт!
- Усі: Ура! Ура! Ура!

Футболіст

Увага! Будь ласка, виберіть футболіста, нехай він вийде на середину кімнати. Зав'яжіть йому очі, а приблизно за метр від нього, попереду покладіть м'яч. Ведучий, розкрутивши футболіста кілька разів на місці, дає команду гравцю зробити кілька кроків у необхідному напрямку й ударити м'яч. Футболістами будуть усі гравці, крім ведучого. Потім визначаються три кращих футболісти й поміж ними розподіляється три перших місця. Усі аплодують переможцям.

Музична гра: ігровий танець «Коломийка»

Вихідне положення: діти роблять коло, узявшись за руки.

Перша фігура: виконується вісім пробіжок за лінією танцю, вісім – у протилежному напрямку.

Друга фігура: стоячи обличчям до центру кола, імітуючи положення рук на жилеті, діти виконують правою ногою «Чарлі» – чотири рази на місці й чотири – у повороті вправо.

Третя фігура виконується з підскоком. Починаючи з правої ноги, діти викидають уперед чотири рази то праву, то ліву ногу, одночасно роблячи руками те саме (правою рукою рухаючи зверху вниз). Ці рухи повторюють чотири рази на місці й чотири у повороті навколо своєї осі вправо.

Четверта фігура: узявшись за руки, діти йдуть чотири кроки в центр кола та співають: «Ми танцюєм «Коломийку», гоп – ша, гоп – ша». Відходять на чотири кроки назад. Потім ці рухи зі словами повторюються ще раз.

Музична гра: «Вальс дружби»

(Музичний розмір – 3/4, темп – вальс).

Вихідне положення: діти стоять парами у великому колі обличчям один до одного. Руки з'єднані попарно на рівні грудей.

Перший рух: на перші чотири такти діти виконують за лінією танцю три приставних кроки, на четвертий такий – піднімаються на носочки. Потім те саме в інший бік.

Другий рух: на чотири такти виконується баянсе по лінії, а потім – проти лінії танцю. На чотири наступних такти діти повертаються на місці: дівчинка – управо, хлопчик – уліво. А потім, плеснувши в долоні, роблять один крок (хлопчик – управо, а дівчинка – уліво) і переходять до наступної пари, зробивши уклін.

Потім танець починається знову. При виконанні можна наспівувати:

1, 2, 3 – на носочки,

1, 2, 3 – на носочки,

1, 2, 3 – на носочки.

Плеснули й розійшлися. Під час зустрічі з наступною парою партнери називають один одному своє ім'я.

Веселий Бубон

Гравці, які перебувають у залі, поділяються на дві команди. Ведучий кидає два м'ячі. Кожна команда повинна швидко руками

передавати м'яч із перших рядів до останніх, голосно повторюючи при цьому слова:

Ти котись, веселий бубон,
Швидко, швидко, по руках
І в кого лишився бубон,
Той потанцює для всіх нас.

Діти, у чиїх руках залишилися м'ячі, виходять до ведучого. Гра повторюється кілька разів. У кінці діти-штрафники виконують різноманітні номери художньої самодіяльності.

Дванадцять записок

Гра полягає в пошуках дванадцятьох записок, в останній із яких указано місце перебування «скарбу» (солодощі, приз, тощо). Особливо ретельно слід підготуватися до початку гри. Організатор має зробити ось що:

1. У блокноті під 12 номерами вкажіть орієнтовно положення записок. Наприклад :

№ 1 – біля футбольних воріт,

№ 2 – в альтанці.

№ 3 – за диваном....

2. Виходьте на територію, де відбудеться гра, і ховайте заздалегідь приготовлені записки, починаючи з останньої, 12-ї, у якій указано: «скарб знайдете в такому місці». Потім ідете на те місце, де, за вашим записом, має бути 11 записка, та залишаєте там аркуш із таким текстом: «№ 11, 12-ту записку знайдете ...» (Указати місце, де саме сховано 12-ту записку). У такий спосіб ховаєте всі записки й оголошуєте гру.

Рекомендуємо супроводжувати дітей на маршруті, адже якщо вони не знайдуть якусь записку, то можуть утрати азарт до гри.

Ворони й горобці

Діти шикуються в одну лінію. Розподілити гравців на «ворон» і «горобців». Дорослий або ведучий (із числа дітей) стає перед строєм. Ведучий голосно говорить: «Ворони!» або навпаки «Горобці!». Не просто говорить, а перед останнім складом витримує паузу та вимовляє його уривчасто.

Названий «птаха» миттєво кидається до ведучого. Ті, кого не назвали, повинні втримати викликаного птаха. Бавляться до тих пір, поки яких-небудь «птахів» не залишиться.

Гра «Танцюємо всі»

Юнаки стають у коло обличчям до центру. У середині цього кола дівчата утворюють друге коло, але вони стають спиною до центру. За командою ведучого обидва кола під музику, маршу або пасадоблю рухаються в протилежних напрямках. Коли музика припиняється, хлопець і дівчина, які опиняються обличчям одне до одного, утворюють пару. Під нову мелодію всі танцюють. По закінченні диска знову звучить марш або пасадобль й утворюються два нові кола.

Забави та задачі для дітей

Пропонуємо задачі, якими розважились у юні роки наші прабабусі й прадідусі. Як знати, може, вам вони покажуться легкими. І все ж ...

1. Мисливець ішов повз болото. Бачить: сидять на болоті качки. Порахував – сім качок. Вистрелив мисливець – в одну попав. Чи багато залишилося качок?

2. Хтось написав про себе таке: «Усіх пальців у мене 25 на одній руці, стільки ж на другій, та й на обох ногах 10». Чим пояснити таку неймовірність?

3. Равлик зібрався виповзти на стіну, яка була висотою 12 аршинів. За день він встигав піднятися на 4, а вночі сповзав на 3 аршини. На який день він дістався верху стіни?

4. Відгадайте число, яке від ділення на 2 дає в залишку 1, від ділення на 3 – у залишку 2, від ділення на 4 – у залишку 3, при діленні на 5 – 4, при діленні на 6 – у залишку 5, а на сім ділиться без залишку.

5. По двору бігають кури й поросята. У всіх разом – вісім голів і 22 ноги. Скільки було курей і поросят?

Гра «Третій зайвий»

Під час танцю будь-хто підходить, плескає в долоні й забирає з пари одного партнера. Вільний партнер переходить до іншої пари та робить те саме. Так може відбуватися безкінечна зміна партнерів. Якщо партнер не хоче віддати свою пару, він «відкупляється». Предмет відкупку придумують самі діти.

Сніговий клубок

На танцювальний майданчик виходить перша пара й починає танцювати. Під час паузи партнери залишають одне одного та оби-

рають собі партнерів серед оточуючих. Танець продовжують дві пари. Після наступної пари утворюються чотири пари, потім – вісім і т. д.

Музична гра «Упізнай пісню за декількома звуками»

Для цього потрібні програвач і набір платівок із популярними піснями. Ведучий ставить першу-ліпшу платівку, обережно опускає голку й через 2–3 секунди піднімає її. Діти повинні назвати пісню. Якщо вони не вловили мелодію, голка опускається ще раз на декілька секунд. Це можна провести як змагання команд. Переможець визначається за найбільшою кількістю очок за правильно названі пісні.

Музична гра «Продовж пісню»

Гравці утворюють декілька груп. Гра полягає в тому, що команди по черзі виконують один куплет пісні за вибраною темою. Наприклад, про комах, про пори року, солдатські пісні, пісні про море тощо. Інтервал між виконанням пісень командами – три секунди, треба суворо дотримуватися цього правила. За порушення – штрафне очко. Переможець – та команда, яка заспіває останню пісню.

Музична гра «Упізнай пісню»

Вибирають ведучих (одного або декількох). Вони виходять за двері. Усі, хто залишився, поділяються на чотири групи. Із вибраного куплета пісні кожна група отримує по одному рядку. Коли ведучі (або ведучий) заходять, усі групи співають одночасно свої рядки. Завдання – упізнати, яка пісня виконується.

Гра «Веселі художники»

У грі беруть участь дві команди, рівні за складом. Для гри потрібні дошки та крейда або білий папір і м'які олівці.

«Художникам»-гравцям загадується тема, наприклад намалювати корову. За командою ведучого гравці підбігають до дошки, одягають на очі пов'язки або ковпаки на голови, беруть крейду й починають малювати.

«Стоп!» – «художники» знімають пов'язки та біжать назад кожен до своєї команди, передають пов'язки наступним гравцям (гравці в командах стоять один за одним). Ті біжать до дошки, одягають пов'язки та продовжують перерваний малюнок. Перемагає команда, яка першою намалювала корову без грубих помилок.

Що тут зображено?

Беруться незнайома картинка та аркуш паперу, удвічі довший і удвічі ширший за неї. Посередині аркуша вирізають круглий отвір розміром із 5-копійочну монету.

Ведучий накриває картинку цим аркушем і кладе перед гравцями. Розглядати картинку можна лише через цей отвір, не піднімаючи аркуша, а поступово пересуваючи отвір по картинці. Усі розглядають одночасно, але кожний водить аркуш протягом хвилини.

Потім ведучий пропонує, щоб хто-небудь детально розповів, що зображено на картинці. Інші доповнюють та поправляють його.

Картина відкривається і ведучий оголошує переможця (того, хто правильно та більш детально розповів про те, що зображено на картині). Якщо картинка (репродукція) знайома дітям, то вони повинні впізнати її, пригадати її автора.

Музична хустинка

Помічники в грі – звичайний носовичок і мітла. Починає лунати музика й носовичок швидко передають по колу. Потім ведучий голосно каже: «Стоп!» Музика замовкає, і той, хто не встиг передати носовичка сусіду, вибуває з гри. Знову лунає музика, знову хустинка летить по колу. Хто залишився – той і переможець.

А в руках у ведучого з'являється мітла. Усіх, хто стоїть у колі, він просить розрахуватися за номерами. Музикант грає веселу польку або вальс. Тримаючись за руки, усі танцюють, рухаючись то в один, то в інший бік. Та ось ведучий називає номер і випускає мітлу з рук. Якщо гравець під цим номером не встигає підхопити мітлу, то він вибуває з гри. Устиг – стає ведучим.

Конкурси: Кулінари, перукарі, художники

Кулінари, котрі робитимуть салати, напої, особливі коржики та бутерброди.

Перукарі можуть створити найфантастичніші зачіски на головах своїх друзів і подруг, причому на очах у глядачів.

Художники. Одна умова – створити картини, портрети, композиції можна лише за допомогою кольорового паперу, пластиліну, соломки, гудзиків, корків, поштових марок, кольорових клаптиків тканини, хутряних відрізків, листя тощо. Безумовно, знадобиться клей.

Запрошення зі стрічками

Для гри потрібно приготувати різнобарвні стрічки. Їх треба розрізати на шматки по 1,5 метра й зшити в різних сполученнях (наприклад синю з червоною, жовту із зеленою та ін.). Отже, вийдуть двоколірні стрічки довжиною по три метри кожна. Таких стрічок повинно бути 6–8.

Ведучий виходить на середину залу й виносить усі стрічки, їхні кінці вільні, а місце, де вони зшиті, затиснуто в кулаці, щоб учасники вечора не знали, що стрічки складаються з двох різних частин.

Ведучий називає танець, але попереджає, що першими танцювати почнуть пари – учасники гри. Потім він просить підійти до нього вісім хлопчиків. Кожен із них повинен узяти в руки один кінець будь-якої стрічки. Коли вони це виконають, запрошується вісім дівчаток.

«Ви можете вибрати собі партнера, – говорить ведучий, звертаючись до них, – для цього кожна з вас повинна взятися за вільний кінець стрічки». Після того, як дівчатка візьмуть у руки кінці стрічок, ведучий оголошує, що пару складатимуть хлопчик і дівчинка, які тримаються за одну й ту саму стрічку. Він розтискує кулак. Виявляється, що все вийшло не так, як гадали глядачі й учасники гри. У залі виникає пожвавлення.

Ведучий пропонує парам, тримаючись за стрічки, пройти з ним коло по залу. Наприкінці цього проходження починає лунає музика раніше оголошеного танцю. Учасники гри першими починають його танцювати. Поступово до них приєднуються всі бажаючі.

Г. Ігри в автобусі

Морячок

Салон автобуса розбивається на дві команди. «Оголошується конкурс на кращий екіпаж корабля. Для цього нам потрібно знати багато пісень. Яка команда заспіває їх якнайбільше, та й буде переможцем! Але головне, щоб у пісні були слова про море, моряків, морські кораблі». Ця гра дуже варіативна. Її умови залежать від вашої уяви. Це можуть бути пісні про Москву, пісні, у яких трапляються цифри: «мільйон, мільйон, мільйон яскраво-червоних троянд»; «раз слівце, два слівце...»

«Качає, гойдає хвиля морська».

Можна, щоб одна команда в пісенній формі ставила питання, а друга знову ж таки з тексту пісень, вибирає відповідь.

Естафети

Естафета в автобусі – таке дійсно буває. Можна на швидкість по рядах передавати сірникову коробку. А можна пустити по кожному ряду картон з олівцем. Кожний учасник повинен написати на картоні пущене по його ряду слово з чотирьох-п'яти букв.

При підрахунку враховується кількість букв і час.

Картон й олівець можна використовувати для гри в знайомство. Для цього хлопці повинні на картонах писати свої імена. Вожатий після закінчення гри оголошує статистичні дані: скільки у нас Світлан, Олен, Льонь, Саш і т. д.

Що я бачив?

Собаку в брюках на коні,
На будинку – капелюх, замість даху.
Котів, які ловлять мишей.
Я бачив качку і лисицю,
Що плугом орють луг у лісі.
Як ведмежа туфлі міряло
І як дурень всьому повірив.

Або:

Через ліс, через гори
Їхав дідусь Єгор.
Він на строкатому на возі,
На дубовому коні,
Підперезав він дубиною,
Приопершись на пояс,
Чоботи на растормашку,
Босоніж піджак.

Або:

Їхало село мимо мужика,
А з-під собаки гавкають ворота.
Батіг схопив кінь,
Хльостає мужика.
Чорна корова
Веде діву за роги.

Одними з найцікавіших форм ігор для дітей є кричалки. Їх можна використовувати не тільки в автобусі, але й у поході, у колективній творчій справі загону та й просто, коли випала вільна хвилина. Діти дуже люблять покричати, а особливо, якщо їх про це просять.

Петьки-Васьки

Вожатий грає роль ведучого, а хлопці діляться на дві команди: одна – «Петьки», інша – «Васьки». Далі всі разом на мотив «Смуглянки»:

На сонячній полянці
Стоїть зелений будинок.
А на крилечку будиночка
Сидить веселий гном.

Далі вожатий кричить: «Як тебе звать, гноме?» – і показує рукою на одну з команд, яка якомога голосніше відповідає скоромовкою.

«Петьки»:

Пе-е-тька! У мене сорочка в клі-і-тку!
Я прийшов до вас, ді-і-тки
Щоб з'їсти цуке-е-рку!

«Васьки»:

Ва-а-ська! У мене штани в горо-о-шок!
Я прийшов з ка-а-зки,
Тому що я хоро-о-ший!

Усе це проводиться кілька разів, вожатий показує то на одну, то на іншу команду, а в кінці гри – на обидві команди відразу. Одна з них повинна перекричати іншу.

Д. Ігри без предметів

Хто швидше?

У грі беруть участь від 10 до 40 осіб.

Опис. Посередині майданчика креслять велике коло. Гравці стають за колом на відстані витягнутих рук, а той, хто водить, – у середині кола. За сигналом гравці починають забігати в коло й одразу втікати з нього. Той, хто водить, намагається впіймати кого-небудь із тих, хто перебуває в колі. Якщо йому це вдається, то впійманий стає його помічником і теж починає ловити гравців, які забігають у коло. Кожен упійманий приєднується до того, хто водить. Гра продовжується доти, поки більшість гравців не почнуть водити. Невпіймані гравці вважаються переможцями.

Правила:

1. Той, хто водить, не має права виходити з кола.

2. Упійманим вважається тільки той, кого торкнувся той, хто водить, коли він був у колі.

3. Ловити за лінією кола не дозволяється.

Варіант. Якщо гравців багато, то можна розділити їх на дві команди. Одна команда розташовується в колі, інша – за ним. Упіймані вибувають із гри. Гра закінчується, коли всіх, хто був за колом, упіймають. Потім команди міняються ролями.

Хто дострибає далі?

Гра популярна серед дітей старшого шкільного віку. Грають її зазвичай на схилах пагорбів.

Опис. Учасники шикуються парами (у колону по двох). За командою керівника кожна пара по черзі стрибками рухається знизу нагору, щільно з'єднавши обидві ноги. Виграє в парі той, кому вдається пройти стрибками більшу відстань.

Правила.

1. Стрибуни повинні стояти на визначеній відстані один від одного.

2. Ноги мають бути з'єднані під час стрибків. Той, хто їх розтисне, – програє.

3. Ті, хто виграв у парах, можуть змагатися між собою

Естафета стрибками на одній нозі

Гра проводиться на спортмайданчику, у залі або на рівному широкому полі. Гравці – школярі середнього й старшого віку.

Опис. На одній стороні майданчика (залу) проводять лінію старту. На відстані 15–30 м від неї креслять два квадрати по 1,5x1,5 м, посередині – лінія фінішу. Гравців ділять на дві команди, кожна шикуються в колону по одному за лінією старту на відстані 1,5 м від неї. За командою керівника направляючі в колонах, зігнувши назад одну ногу та тримаючи її за ділянку гомілковостопного суглоба, стрибають до лінії фінішу, а потім опускають ногу та повертаються бігом назад на старт. Тільки-но вони переступлять стартову лінію, у гру вступають наступні гравці, і так до останнього. Виграє команда, яка закінчить естафету першою

Правила:

1. Якщо гравець зігне ліву ногу, то він тримає її лівою рукою, а зігнувши праву – правою. Дозволяється стрибати на будь-якій нозі, але до фінішу не можна її змінювати.

2. Гравець, який повернувся, стає в кінець своєї колони.

3. Можна встановити правило: гравець, який повернувся, повинен торкнутися руки наступного, після чого той починає рух до фінішу.

Боротьба за ділянку

У грі беруть участь тільки хлопчики середнього шкільного віку (10–20 осіб).

Опис. Майданчик ділять лінією навпіл. Гравці розділяють на дві команди й шикуються біля середньої лінії обличчям один до одного на відстані кроку. За сигналом керівника гравці першої команди починають атакувати, тобто прагнуть прорватися на ділянку другої, протискаючись грудьми без застосування рук. Члени першої команди затримують грудьми та ногами тих, які атакують. Якщо хтось із наступаючих прорветься на ділянку супротивника і його ніг ніхто не торкнеться, то його команда виграє й учасники міняються ролями. Грають кілька разів. Виграє команда, яка зможе швидше та більшу кількість разів прорватися на ділянку суперника, причому одночасно можуть прорватися два й три гравці.

Правила:

1. Боротьба ведеться тільки ногами та тулубом, але не руками.

2. Якщо гравець потрапив на ділянку суперника після торкання ногою, то він повинен повернутися назад.

3. Не допускаються грубі прийоми під час затримування гравців.

Кого штовхнути?

У грі беруть участь діти шкільного віку (від шести до 40 осіб).

Опис. З обох боків майданчика на відстані 10–15 м одна від одної проводять дві паралельні лінії. Гравці розділяються на дві команди та вибирають капітанів. Команди стають одна навпроти другої. Гравці беруться за руки. За сигналом один із команди запитує: «Кого штовхати?» Протилежна команда відповідає: «Сіру козу штовхати!» Гравець першої команди: «Із моїх друзів кого штовхати?» Друга команда у відповідь: «Василя» (або когось іншого). Після цього перший гравець, розбігаючись, намагається прорвати ланцюг команди, де стоїть Василь. Якщо це вдається, то два гравці, між якими утворився пролом, ідуть у «полон» до першої команди або стають між її гравцями та грають на їхньому боці. Потім у гру вступає наступний гравець першої команди й т. д. Якщо ж розірвати ланцюг не вдається, тоді той, хто нападав, сам іде в «полон». Наступного разу розірвати

ланцюг пробує вже гравець другої команди. Грають доти, поки в одній із команд нікого не залишиться.

Правила:

1. Команди повинні стояти строго в лінію та не виходити вперед.
2. Гравці, які програли, без затримки відходять убік (у «полон») або відразу починають грати за іншу команду.
3. Триматися за руки треба міцно.

Е. Ігри з предметами

Батіг у приколі

Гра для хлопців шкільного віку. Для гри потрібні дві мотузки: одна – завдовжки 3,5–4,5 м, інша – коротша.

Опис. Вибирають двох гравців, які водитимуть, інші утворюють велике коло. Один із тих, які водять, – «кілочок» – стає в центр кола й бере за кінець довгу мотузку. Другий – бере в руку інший кінець мотузки. Він вважається захисником «кілочка» й тримає в іншій руці коротку мотузку. Цей гравець перебуває на відстані 3–4 кроків від кола. За командою керівника гравець-захисник біжить по колу оберігаючи «кілочок», що стоїть на місці. Усі гравці намагаються напасти на «кілочка» та зайняти його місце. Якщо це вдається, то гравці міняються місцями. Якщо захисник торкнеться кого-небудь короткою мотузкою, поки той не зайняв місця «кілочка», то ці гравці також міняються місцями. Грають протягом установленого часу.

Правила:

1. Поки захисник не почне захищати «кілочка», жоден гравець не має права нападати на нього.
2. Якщо захисник торкнувся нападаючого мотузкою або рукою, тоді той вважається пійманим.
3. Якщо гравців багато, потрібно вибрати двох захисників, мати дві довгі мотузки й дві короткі.

Стрибки через багаття

На середині майданчика розпалюють багаття. Кількість учасників – 10–20 осіб.

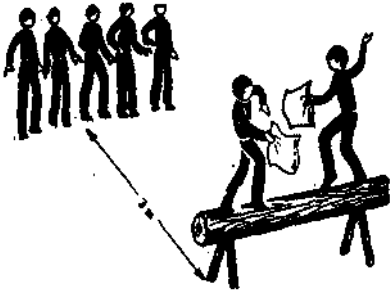
Опис. За командою ватажка гравці по черзі стрибають через багаття так, щоб не торкнутися його.

Правила:

1. Стрибають строго по одному.
2. Вважається, що гравець програв, якщо торкнувся багаття.

Бій подушками

Із вовняного матеріалу шиють подушки, наповнюють ватою та грають із ними. Можна використовувати й мішечки, набиті стружкою. Для гри, крім того, потрібна колода.

Опис. Гравці стають уздовж колоди, укріпленої на висоті 0,75–1 м, у 2–3 м від неї. Двоє гравців беруть по подушці та стають на колоді трохи боком один до одного на відстані витягнутих рук.

За командою керівника кожен гравець намагається ударом своєї подушки об подушку партнера вивести його з рівноваги. Хто не втримається на колоді, той програв. Переможець грає з черговим гравцем. Черга встановлюється самими гравцями. Наприкінці називається переможець, якому вдалося більшу кількість разів вивести партнерів із рівноваги.

Правила:

1. Без команди не можна починати збивати суперника.
2. Не можна вдаряти по руках (ударяють тільки по подушці).

Бій півнів

Звичайний варіант цієї гри такий: двоє стоять у колі на одній нозі, руки тримають за спиною й, підстрибуючи, починають виштовхувати один одного з кола. Є інші варіанти.

Два гравці з палицями (приблизно метровими) сідають у колі один навпроти одного. Палиці під колінами обхоплюються знизу руками, що, з'єднуючись, утворюють щось подібне до ланцюга. За сигналом гравці наближаються один до одного, намагаючись плечем вивести з рівноваги один одного та звалити на спину. Переможці в парах грають потім між собою.

Ще один варіант: два гравці в колі піднімають ліву ногу назад, притримуючи її лівою рукою, а правою рукою, піднявши її нагору за голову, тримаються за ліве плече. У такій позиції вони намагаються плечем вивести з рівноваги один одного, виштовхнути з кола. Хто опустить ногу або руку, той програє.

Правила:

1. Виштовхування та виведення з рівноваги можна починати тільки після сигналу керівника.
2. Той, хто вийде з кола, теж програв.

Крутисся й лови

Для гри потрібна мотузка (50 см) або шматок матеріалу.

Опис. Ведучий із мотузкою стає посередині майданчика, інші розбігаються по полю. За командою керівника той, хто водить, біжить за гравцями й намагається доторкнутися до них мотузкою. Гравці бігають по всьому полю, не виходячи за встановлені межі. Гравець може забирати мотузку у ведучого. Гравець, до якого торкнеться мотузка, вибуває з гри.

Гра продовжується доти, поки з гри не вийде половина або більше гравців, після чого керівник, звертаючись до того, хто водить, кричить: «Крутисся та лови!» Почувши ці слова, усі гравці разом із вибулими починають ловити того, хто водить, щоб відібрати в нього мотузку. Якщо того, хто водить, не затримали й він передав мотузку керівникові, значить, він виграв. Гравець, який упіймає того, хто водить, та відбере в нього мотузку, починає водити. Гра починається спочатку.

Правила:

1. Упіймати гравця – це означа злегка торкнутися його мотузкою.
2. Упійманий гравець повинен одразу вийти з гри.
3. Мотузку відбирають так, щоб торкнутися її тільки рукою.
4. Не можна втікати за межі поля. Той, хто це допустив, вважається впійманим.
5. Утікати й доганяти можна тільки за командою.

Гра в конячки

Кількість гравців – від шести до 20 осіб. Для гри вимагаються палиці довжиною 1,5–2 м за (кількістю гравців) і стільки ж коротких мотузок.

Опис. Гравців ділять на дві команди й вишиковують шеренгами на одній стороні майданчика перед лінією старту. На іншому боці паралельно до лінії старту на відстані 25–50 м креслять лінію фінішу. За лінією фінішу – квадрат для керівника гри. У кожній команді капітан видає учасникам по палиці та мотузці.

Гравці сідають на палицю верхи (тримають її між ногами), у лівій руці – кінець палиці, а в правій – мотузка. За командою керівника всі

вигукують: «Чу!» – і біжать-стрибають верхи до фінішної лінії. Команда, яка прибігла першою, вважається переможцем. Керівник повідомляє про перемогу команди й називає перших гравців.

Грають декілька разів.

Правила:

1. Без команди біг не починають. Той, хто порушив це правило, вибуває з гри.
2. Під час бігу не можна заважати один одному.
3. Після оголошення результатів усі повертаються на лінію старту.
4. Пересуватися можна встановленим способом: просто бігти, стрибками на правій і на лівій нозі, галопом.

Біла паличка

Для гри потрібні дві палиці завдовжки 20–50 см і діаметром 2–3 см. Палиці повинні бути світлими, але відрізнитися одна від одної відтінком.

Опис. Гравців ділять на дві команди та обирають капітанів. На одній стороні майданчика окреслюють лінію старту. На відстані кроку вздовж неї шикуються шеренгами обидві команди обличчям до «поля». Капітани команд отримують палиці, виходять уперед і стають на лінії старту. За першим сигналом капітани команд обмінюються своїми палицями, за другим – із силою кидають їх якнайдалі вперед. Тільки-но палиці впадуть на землю, гравці обох команд (краще за сигналом) кидаються до палиці суперника. Гравець, котрий добіг до неї першим, швидко піднімає її й біжить до свого капітана, який, не зволікаючи, передає палицю керівнику гри. Перемагає команда, що раніше передасть палицю.

Якщо грають учні старших класів, то ті, котрі програли, садять суперників на спину, доставляють їх до того місця, де впала їхня палиця, а потім повертаються із вершниками на спині до початкової лінії. Так гра продовжується.

Правила:

1. Поки палиця не впаде на землю, бігти до неї забороняється.
2. Щоб швидше доставити палицю капітану, її можна передавати один одному. Гру частіше проводять увечері, коли вже темно й складніше відшукати палицю.

Зможеш – перетинай

Для гри потрібні баскетбольний м'яч, булава або якийсь інший невеликий предмет.

Опис. Посередині майданчика креслять коло діаметром 5–8 м. У центрі кола ставлять предмет (м'яч, круглий камінь, булава, кілочок). Вибираються два капітани. Гравці розбиваються на пари, кожний вибирає собі яку-небудь назву. Потім пари підходять до капітанів і пропонують вибрати їх за назвами. Так утворюються дві команди. Гравці першої команди стають по колу всередині нього, капітан призначає одного гравця охороняти предмет. Друга команда стає зовні по накресленому колу. За сигналом керівника гравці другої команди прагнуть пробігти між гравцями першої команди й вибити або захопити предмет, який стоїть у центрі. Гравці першої команди намагаються не пропустити суперників. Завдання гравців другої команди – будь-яким способом пройти між гравцями першим. Якщо комусь вдасться пройти в коло, він повинен голосно сказати: «Перетнув!» Гравці, які пропустили суперника, присідають або сідають і не беруть участі в подальшій грі до закінчення партії. Гравець, прорвавшись до предмета, може взяти його або виштовхнути, а захисник намагається перешкоджати цьому. Тільки-но вдасться схопити або виштовхнути предмет, команди обмінюються місцями. Якщо половина гравців захисників виходить із гри, команди також міняються місцями. Грають кілька разів. Виграє команда, яка зуміла заволодіти предметом або одержала більше очок за виведення гравців із гри.

Варіант. Команди шикуються півколом, лицем одна до одної. Одна з них – захисники, інша – нападаючі. За захисниками на відстані 3–4 м міститься предмет, біля якого стає один захисник.

Кожен захисник стежить за визначеним нападаючим. За командою керівника нападаючі намагаються проскочити між захисниками й узяти предмет. Гравець, котрий пропустив суперника, сідає там, де пропустив його, та не бере участі в грі до кінця першої партії. Гравці захисту пересуваються так, щоб не пропустити суперника, а захисник, який стоїть позаду, охороняє предмет. Якщо захисник торкнеться суперника руками, тоді той вважається впійманим, відходить убік і не бере участі в грі до зміни. Виграє команда, якій вдається довше зберігати предмет або вивести з гри більшість суперників.

Правила:

1. Під час прориву через суперників зумисне штовхати один одного забороняється.

2. Захисники закривають прохід тулубом і руками. У другому варіанті вони намагаються торкнутися рукою суперника. Якщо їм це вдається, то суперник переможений.

Чиж

Перший варіант. Потрібен один «чиж» – палиця завдовжки 15 см, загострена з обох кінців на 1 см, і палиця довжиною 75–100 см для вибивання «чижа». Добре мати 2–3 запасних «чижі». Інвентар готують самі хлопці.

Опис. На одній стороні майданчика проводять лінію початку гри – на іншому боці на відстані 50–75 м креслять іншу лінію. Гравці діляться на дві команди. За жеребкуванням одна з них підкидає «чижа» з наміченого місця, а інша стежить за ним і приносить його. Обидві команди розміщуються шеренгами за початковою лінією. Один із гравців команди, котрий починає гру, виходить до лінії початку, кладе «чижа» на землю й лаптою б'є його по гострому кінцю. Коли «чиж» піднімається в повітря, гравець сильним ударом відбиває його якнайдалі вперед. Гравці іншої команди повинні доставити його назад у такий спосіб: один із них піднімає «чижа» й біжить, вимовляючи звук «зуууу..», або «зумммм...». не переводячи подиху. Приблизно через 15 м той, хто біжить, передає «чижа» партнеру за командою, яка також біжить метрів п'ятнадцять, не переводячи подиху й видаючи ті самі звуки. Далі «чижа» приймає наступний гравець і так доти, поки «чижа» не доставлять за початкову лінію. Після цього відбивати «чижа» починає друга команда, а перша біжить за «чижем», коли він упаде за фінішну лінію. Якщо «чиж» не потрапляє відразу за фінішну лінію, то з того місця, де він упав, інший гравець тієї самої команди відбиває «чижа» далі. Якщо гравець другої команди не зможе пробігти 15 м (за домовленістю) із «чижем», не переводячи подиху, то «чижа» знову відбиває перша команда.

Другий варіант. Побудова команд така сама, як і в першому варіанті, тільки на початковій лінії кладуть товсту палицю. Перша команда б'є «чижа» в бік фінішу, а друга біжить на фінішну лінію й кидає «чижа» обернено до початкової лінії, намагаючись потрапити їм у палицю. Якщо це вдається, то команди обмінюються місцями. Якщо ні – перша команда продовжує відбивати «чижа».

Можна внести умову: одна команда стоїть біля початкової лінії, а інша – за фінішною. У цьому випадку гравці другої команди можуть ловити відбитий у їхній бік «чиж». Якщо впіймають, то команди міняються ролями та місцями.

Правила:

1. Коли гравець б'є по «чижеві», інші не повинні стояти близько.

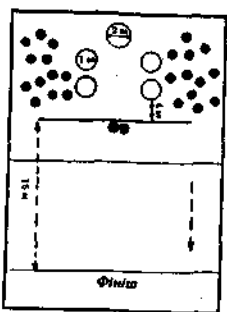
2. Якщо під час відбивання «чиж» відлетить назад або гравець промахнеться, то б'є інший гравець із тієї ж команди.

3. «Чижа» можна підкинути рукою та відбити лаптою, якщо про це домовлялися.

4. У першому варіанті під час доставки «чижа» до початкової лінії треба обов'язково передавати його іншому гравцю, пробігши встановлену відстань. Якщо під час бігу гравець перестане промовляти звук, то «чиж» віддається тій команді. Що його відбивала.

Кидок м'яча в коло

Кількість гравців – від шести до 30 осіб Для гри необхідний баскетбольний або волейбольний м'яч.

Опис. Майданчик ділять лінією навпіл. На одній стороні майданчика зліва креслять коло діаметром 2 м; на відстані 1,5–2 м від нього, за 1,5 м один від одного, – два кола діаметром 1 м. На відстані 4 м від бічних кіл до центру майданчика проводять лінію кидка, звідки починається гра. На іншому боці майданчика на відстані 15–20 м (у залі – 10–15 м) позначають лінію фінішу.

Гравців ділять на дві команди. Перші номери з обох команд стають на лінію кидка, усі інші розміщуються в довільному порядку біля кіл. Перший гравець команди, сидячи біля лінії кидка, сідає на спину першого гравця другої команди і за сигналом керівника кидає м'яч у велике коло. Якщо він поцілить у нього, усі гравці його команди (та й він сам) утікають назад за лінію фінішу. Якщо м'яч потрапить у когось із суперників, котрі не встигли втікти за лінію фінішу, то команди міняються ролями.

Якщо м'яч не потрапить у коло, то команда, яка кидала, має право спробувати потрапити ще раз, доручивши це іншому гравцю. Якщо і з другого разу м'яч не потрапить у ціль, то команди міняються ролями. Якщо м'яч потрапить у мале коло (бічне), то гравці команди, яка кидала м'яч, мають право перекинути його своєму гравцеві, який подає.

Виграла команда, яка частіше потрапляла м'ячем у велике коло.

Правила:

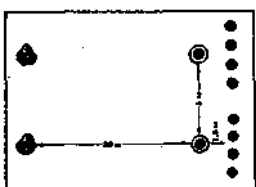
1. Гравець кидає м'яча за сигналом.
2. Поки м'яч не потрапить у коло, ніхто не має права брати його та кидати ним у гравців.

3. Кидати м'ячем у гравців можна тільки до лінії фінішу, Інше влучення не зараховується.

4. Кидаючи м'ячем в утікаючих, можна передавати м'яч своїм партнерам, котрі розташовані ближче до суперників.

Потрапляння в ціль

Для гри потрібні 2–3 м'ячі з прикріпленими до них ременями або 5–6 палиць завдовжки 0,5 і завтовшки 5 см, два великих камені (або інші предмети) для позначення цілі.

Опис. Дві команди шикуються шеренгами на одній лінії. Кожна обирає каштана. Перед гравцями кожної команди на відстані 2–3 м окреслюють коло діаметром 1,5–2 м. Відстань між колами – 5–6 м. На іншому боці «поля» на відстані 30–40 м навпроти кожної команди ставлять предмет (ціль) – чорний або білий. Для перенесення м'ячів або палиць вибирають помічників, які повинні розташуватися за 4 м від місця метання.

Після призначення каштанів один гравець із кожної команди стає в коло й метає м'яча із ременем (або палицю) у ціль. Для метання краще ставати лівим боком уперед. Спочатку можна метати легкі м'ячі, а потім – важкі. Стають по черзі всі учасники. Результат гри визначають за кількістю влучень у ціль.

Правила:

1. Метати можна тільки з кола, не виходячи за його межі.
2. Зразу після метання помічники повинні доставляти м'ячі на місце.
3. Без команди метати не можна.

Метання в ціль

Для метання використовують плоскі камені, кожен завдовжки 8–10 см, завширшки 4–5 см і завтовшки 0,5–1 см. Ціллю є великі камені, які ставлять на відстані 10–15 м від лінії метання. Метають камінці по черзі: спочатку – одна команда, потім – інша. Завдання – не тільки потрапити у великий камінь, але й постаратися звалити його.

Правила.

1. Під час метання ніхто не має права виходити вперед.
2. Коли всі гравці однієї команди закінчать метання, тоді можна підрахувати кількість очок (за кількістю збитих каменів). Камені знову розставляють. У них починає метати інша команда.
3. Виграє команда, яка більше заробить очок.

Полювання на куріпок

Для гри потрібні два волейболісти, можна використовувати й тенісні м'ячі.

Опис. Гравці діляться на дві команди: одна – «мисливці», інша – «куріпки». По обидва боки майданчика на відстані 20–40 м одна від одної проводять лінії, за якими стають «мисливці», розділившись навпіл. У середині майданчика креслять «коридор» завширшки 4–8 м, де пересуваються «куріпки», у руках «мисливців» – м'ячі. Після першої команди керівника «куріпки» починають ходити по всьому майданчику й «шукати зернятко». Коли куріпки наблизяться до «мисливців», керівник подає другу команду, після чого «куріпки» швидко біжать на свої місця в «коридор», а «мисливці» женуться за ними, намагаючись уцілити м'ячем. «Куріпок» можна ловити до «коридору». Упіймані «куріпки» вибувають із гри до її закінчення. Потім гра повторюється. Грають доти, поки «мисливці» не впіймають половину «куріпок». Тоді команди міняються місцями й гра починається спочатку. Виграє та команда, яка зможе швидше переловити «куріпок».

Правила:

1. Гру можна починати лише після команди.
2. «Куріпки» рухаються тільки в межах «поля».
3. «Мисливці» можуть уцілити м'ячем у будь-яку частину тіла, крім голови.

Гра в курені

Для гри потрібна триметрова мотузка.

Опис. На майданчику креслять невелике коло – «курінь». Учасників ділять на дві команди. Гравці однієї з них (за жеребкуванням) стають по колу, поклавши руки один одному на плечі й нахиливши голову, щоб під час стрибка по ній не вдарили. Друга команда також стає по колу на відстані 5 м від «куреня». Капітан першої команди стоїть зовні, тримаючи один кінець мотузки та передавши інший одному зі своїх гравців. За сигналом керівника капітан, тримаючи в руках мотузку, бігає навколо «куреня», охороняючи своїх гравців. Гравці другої команди починають наступати на суперників, намагаючись стрибнути їм на спину. Капітан першої команди перешкоджає цьому, не випускаючи з рук кінця мотузки. Коли кому-небудь із гравців удасться стрибнути на спину суперника, учасники міняються місцями. Гра починається спочатку.

Правила:

1. Гравець, котрий застрибнув на спину й не втримався, – програв.
2. Якщо гравець, який сидить на спині, торкнеться ногами землі, він програє.

Узяття фортеці

Для гри потрібен великий камінь, що зображує фортецю.

Опис. Гравців ділять на дві команди й обирають капітанів (ватажків)

Навколо «фортеці» креслять коло діаметром 1,5–2 м. Одна команда (за жеребкуванням) розташовується навколо «фортеці», щоб захищати її. Інша перебуває на відстані 2–3 м від першої. За командою керівника одна команда наступає на «фортецю», інша захищає її, не даючи нападникам можливості пройти. Гра закінчується, коли «фортецю» буде «взято». Потім команди міняються ролями. Виграє команда, яка швидше від іншої опанує «фортецею».

Правила:

1. До сигналу керівника не можна починати «бій»
2. Бити один одного ногами забороняється, можна лише відштовхувати один одного тулубом і руками.

М'яч перед ногами

Грають на рівному майданчику, на стадіоні. Кількість учасників – від трьох до 10 осіб.

Опис. На сінній стороні майданчика креслять початкову лінію, а на відстані 20–60 м від неї – кінцеву, що позначає ворота. Гравці шикуються в одну шеренгу з початкової лінії. Обирають гравця, який водитиме. Його називають власником м'яча. Той, хто водить, кладе м'яч на середину «поля» й охороняє його. За сигналом керівника всі гравці біжать до того, хто водить, і намагаються ногою вибити в нього м'яч. Якщо гравцям вдається відбити м'яча, вони, передаючи його один одному ногами, ведуть до кінцевої лінії, намагаючись потрапити у «ворота». Якщо гравці це зроблять, то виграють. Продовжує водити той самий гравець. Він починає гру знову із середини. Якщо той, хто водить, зможе відібрати м'яча під час ведення, то він міняється місцем із тим гравцем, котрий не зміг йому протистояти.

Варіант. Гравці стають в один ряд біля початкової лінії на відстані кроку один від одного. Кожний має свій м'яч. Утворюються дві команди по 6–8 осіб. Усі гравці кладуть м'ячі на землю перед собою. За командою керівника вони намагаються відбити свій м'яч якнай-

далі. Той, хто під час удару промахнеться або чий м'яч упаде ближче від інших, повинен стати біля нього й охороняти. Цей гравець вважається власником м'яча. Усі інші м'ячі відкладаються вбік. Гравці, розділені на дві команди, намагаються вибити м'яча у власника й закидати його ногами за лінію «воріт». Якщо це вдається, то команда виграє очко. Починає водити новий гравець. Якщо не вдається, то гра відновлюється, тобто м'яча кладуть на початкове місце. Виграє та команда, яка набрала більше очок.

Правила:

1. Гру починають тільки за командою керівника.
2. М'яч варто передавати один одному, а не вести одному.
3. Грають протягом установленого часу (10–15 хв), після чого оголошують переможця.
4. Під час ведення м'яча не можна штовхати один одного.
5. За кожне влучення м'яча за лінію «воріт» команда одержує очко.

Сценарії та конкурси

«Прекрасне літо, доброго ранку!»

1-й ведучий: Доброго дня, діти!

2-й ведучий: Вітаємо Вас, шановні гості та всі присутні.

1-й ведучий:

Який сьогодні тут зібрався цвіт –
Тут наших шкіл гордість, радість і натхнення.
Наповнюється світлом увесь світ –
Їх прославлять майбутнє й сьогоднішня,

2-й ведучий: Сьогодні ми разом зібрались знову.

1-й ведучий: Святково, урочисто, незвично навкруги.

2-й ведучий: Лунає прискорений крок веселково.

1-й ведучий: Сьогодні з другом знайомиться друг.

2-й ведучий: Сьогодні лунають палкі побажання.

1-й ведучий: Надії на краще ясніють у серцях.

2-й ведучий: Сьогодні не стримати вам хвилювання.

1-й ведучий: Радість іскриться у ясних очах.

2-й ведучий: Причина всім проста та ясна,

Та знали ви: ця мить прийде,
Бо літня райдужна пора, прекрасна
Почнеться швидко і вперед веде.

1-й ведучий:

Вже час прийшов –
І відкриваєм заклад оздоровчий –
Акації невтомно шепотять.

2-й ведучий:

Зустрінетесь не раз у літній день охоче,
Щоб відпочинок гарний розпочать.

1-й ведучий:

Простори світязьких лісів
Ніжну пісню закладу співають.
Про сонце, що виблискує в росі,
Вони люб'язно завжди нагадають.

2-й ведучий:

Тут сповнені поваги почуття
Кружлятимуть з вами навіть в час негоди.
Вирує буйно круговерть життя,
Зове і манить вічний поклик матінки-природи.

1-й ведучий:

Сьогодні ж пізнаєте ви часточку України,
На карті її не знайдете ніде.
«Супутник» – маленький заклад для дитини,
Та значення має велике й святе.

2-й ведучий:

Маленькі жителі Дитинства країни –
Країни щастя, радості й добра –
Для вас усіх команда пролуна єдина:
Стояти прошу струнко, дітвора!

Керівник: Дружино, до проведення урочистої лінійки, присвяченої відкриттю оздоровчої зміни, рівняйся, струнко!

1-й ведучий: Сьогодні на урочистій лінійці присутні люди, які докладають найбільше зусиль для того, щоб ви росли та раділи життю, зміцнювали свої крила, гордо розправляючи їх для польоту.

2-й ведучий: Це найрідніші для вас люди – директори шкіл, які постійно затуляють своїми спинами всі біди та негаразди.

1-й ведучий: Наші спонсори, які діляться з вами найдорожчим – теплом душі та любов'ю серця.

2-й ведучий: Наше керівництво, яке завжди поруч із нами і в радості, і в горі.

1-й ведучий: Усі ці люди роблять ваше буття яскравішим, радіснішим, теплішим.

2-й ведучий: Тож слово для привітання надається...
(*Виступ гостей*).

1-й ведучий:

Хай пахучим цвітом стеляться дороги,
Відходять в далечінь горе й біда.
Хай же буде щастя вам,
Шановні, і міцне здоров'я,
Радість і повага на многії літа!

2-й ведучий:

Ану ж ви, діти, гарні й милі,
Покажіть нашим гостям і своїм директорам,
Які ж за літо станете розумні й смілі,
Щоб гордилися вони і дякували вам.

(*Виходять чотири хлопці в костюмах мушкетерів під музику пісні
«Ланфрен-ланфра», у руках тримають прапорці країни Дитинства*).

1-й учень:

Добрий день, вітаєм з честю
Всю громаду в цім дворі.
Керівників, директорів і гостей
Нас послухать закликаєм в цій порі.

2-й учень:

Швидко літечко настало і для нас,
Дуже корисно пролинув світлий час.
Справжніми лицарями ми станем,
Навіть Д'Артаньянами нас інколи назвуть.

3-й учень:

Містер «Мускул» в таборі я буду,
Славу спритності та мужності здобуду.
Відтепер я прикладом всім стану:
З неба зіроньку, як схочу, то дістану.

4-й учень:

Щодня в забавах брати участь будем ми,
Стати намагатимемось достойними людьми.
Всім вам лише добра бажаєм,
Присягу вірності урочисто складаєм.

1-й ведучий:

Щоб пам'ять добру про себе лишити,
Ми вам пропонуємо скарбницю відкрити.
Інакше сказати, музей заснувати,
Щоб там незвичайні були експонати.

2-й ведучий:

Лицарі честі, ми просимо вас
Світлу про заклад згадку лишити.
В хвилину оцю, в урочистий цей час
Символічні прапорці країни Дитинства
Директорам своїм вручити.

(Лунає пісня «Дитинство», діти вручають прапорці).

1-й ведучий:

Ритм життя такий стрімкий і дивний...
Він у нас звучить, як заклик, усе сильніше.
І підкоряє всіх, веде й манить,
Із ним ми піднімаємося ще вище.

2-й ведучий:

Отак і ви, шановні жителі дитячої країни –
Усі лицарі, спортсмени й казкарі –
Усе в душі, що найцінніше для людини,
Ви маєте, хоч деякі іще малі.

2-й ведучий:

Ви повинні сумлінно трудитись,
Добиватись удачі, дерзати,
Далі вчитись, на крилах летіти,
І найвищих висот досягати!

1-й ведучий:

Нехай же вас Господь благословить
На світлу путь, на добрії діла,
На вірну стежку завжди наставляє,
Щоб доля у вас щасливою була.

2-й ведучий:

Тож дай вам Бог в здоров'ї й щасті жити,
На цій землі знайти себе в труді,
До мрії досягнути, долетіти,
Тож задля цього помолімось, поки молоді.
(Виходять 2 дітей зі свічками і читають молитву).

1-й учень:

Дай нам, Боже, сповнити
Заповіт Шевченка,
Щоб цвіла у щасті Україна-ненька.
Зволь над нашим краєм
Зіркою ясніти.
Просять тебе, Боже, українські діти.

2-й учень:

Молю тебе, Мати, щирими словами:

Змилуйся над нами.

Силу і здоров'я дай нам, Божа Мати,

Поможи нам вчитись, чесно працювати.

Дай нам оминуту всяку злу пригоду,

Дай рости на користь рідному народу.

1-й ведучий: В образі матері осягаємо розумом рідну Україну, мальовничу, прекрасну, страдницьку, але невмирущу; Україну – край смутку й краси, радості та печалі, Україну – розкішний вінок із ружі й барвінку із її милозвучною мовою, задушевною піснею, чарівною вишивкою.

2-й ведучий: Саме таку Україну ми знаємо та несемо із собою в серці; і якщо в думках кожного з вас постійно жеврітиме вогнище на благо рідної країни, то й життя кожного з нас буде кращим і змістовнішим. Тож хай всім людям джерело чистої води несе надію, хай водограєм виграє щастя в кожній оселі, у кожній школі.

(Танець «Водограй»)

1-й ведучий:

Тож пам'ятайте рідний оберіг:

Без пам'яті нема народу.

Примножуймо все те, що Бог для нас зберіг,

Народну мудрість – берегиню роду.

2-й ведучий:

Нехай щасливо ми крокуємо до сонця,

Хай не полишить мудрість ця свята,

Хай мальви й калина заглядають у віконце

На довгий вік, на довгі літа.

Учитель фізкультури: Дружино, рівняйся, струнко! Державний прапор України та прапор країни Дитинства підняти.

2-й ведучий: Право опустити прапор надається...

(Під Гімн України піднімають прапори).

1-й ведучий:

Без роду-племені вітер,

Сьогодні – тут, а завтра – там.

В його єстві немає віри!

Дитино, назавжди затям.

2-й ведучий:

Без роду нема Батьківщини,

Нема історії без нас.

Одне життя – в одній краплині,
В одній секунді – цілий час.

1-й ведучий:

В одній травиці – ціле свято,
У чеснім серці – правди стяг,
Лиш тих світ буде пам'ятати,
Хто чесно жив, собі затям.

2-й ведучий:

На привітання побажаєм
Хороших успіхів в труді,
В навчанні, в праці і в дерзанні,
І в особистому житті.

1-й ведучий:

Хай швидко час мина, йому вперед летіти,
Хай не затьмарить вас чекання.
Давайте дружно, хором скажем, діти,
Прекрасне літо.

Всі: Доброго ранку!

Ведучий: На цьому лінійка оздоровчої зміни, оголошується відкритою.

Сценарій свята «День бантика»

Напередодні свята оголошуються про його проведення та умови.

Оформлення: зал чи простору кімнату прикрашають різнокольоровими бантиками, різним оздобаленням із паперу. Біля стіни розставляють стільці для учасників вечора.

(Лунає музика. На середину залу виходить ведучий вечора).

Ведучий: Добрий вечір, друзі! Дякуємо всім, хто завітав сьогодні на свято. Надіюся, що вам не буде сумно й ви не розчаруетесь, прийшовши сюди. Ми зібралися разом, щоб продовжити наше свято – «День бантика», щоб потанцювати, поспілкуватися, краще познайомитися. А будемо робити це з допомогою гри та різних конкурсів. Щоб потрапити на наше свято, потрібно лише виконати наші умови, а вони досить легкі – це бантик, намальований на шкірі чи прикріплений до одягу. Отже, відкриваємо наш вечір. А розпочнемо ми з оголошення загону-переможця, який був найактивнішим у сьогоднішньому святі, а це загін. За свою активну участь він отримує приз. *(Нагородження загону)*. Інші загони отримують заохочувальні призи.

Отже, відкриває наш вечір вічно молодий вальс. Запрошуємо всіх до танцю.

(Танцюють вальс)

Ведучий: Спілкуючись з оточуючими, ми відчуваємо до них симпатію чи антипатію. Як правило, свою оцінку особистості ми пов'язуємо із внутрішніми якостями людини. Зараз ми спробуємо визначити, які якості в людини ми цінуємо й приймаємо. Запрошуємо до участі в конкурсі п'ятьох учасників. Завдання буде письмовим. Я роздаю вам листки паперу та олівці. Вам потрібно вибрати з присутніх людину, якій ви симпатизуєте. Напишіть на своїх листках п'ять якостей, які вам найбільше подобаються в цій людині, не вказуючи імені. У вас – усього одна хвилина на роздуми.

(Звучить тиха мелодія)

Ведучий: Ваш час скінчився. Тепер, будь ласка, по черзі прочитайте свої характеристики, а всі ми спробуємо визначити, кого вони стосуються.

(Визначається переможець. Це учасник, характеристика якого була швидко розгадана. Він нагороджується призом).

(Танцювальна пауза)

Ведучий: Наш вечір триває. Прошу до участі в наступному конкурсі п'ять дівчат і п'ять хлопців. Учасникам треба створити пари.

(Ведучий роздає кожній парі по листку паперу)

Ведучий: Уважно послушайте умови конкурсу. Станьте в парі обличчям один до одного. Листок паперу затисніть між вашими лобами, руки схрещені за спиною. У такому положенні вам потрібно рухатися під музику. Для того, щоб виграти, найдовше протримати листок, вам потрібно інтуїтивно зрозуміти партнера. Розмовляти між собою під час танцю забороняється.

(Після конкурсу – танцювальна пауза для всіх присутніх)

Ведучий: Продовжуємо наш вечір. На черзі – наступна цікава й весела гра. Запрошуємо взяти участь у конкурсі три пари. Партнери повинні обмінятися люб'язностями. У якій формі це буде зроблено – справа вашої фантазії.

(Звучить тиха мелодія)

Ведучий: Ми маємо визначити переможця цього конкурсу. Я підходитиму по черзі до кожної пари, а всі присутні оплесками оцінюватимуть якість виконання завдання. Отже, найкраща пара визначена. Ми вітаємо її й нагороджуємо призами.

Ведучий: Дорогі друзі! Сьогодні в нашій програмі також гра «Цікаві історії». До участі в цьому конкурсі запрошується шестеро

учасників. (Ведучий розбиває їх на дві команди). У нашому житті трапляється безліч різних пригод. Вам потрібно за 10 хвилин описати одну з них на папері й зуміти розповісти цю історію за допомогою рухів.

(Поки команди готуються, звучить весела музика. Танцювальна пауза. По закінченню часу ведучий збирає в команди листки з описом пригод)

Ведучий: Зараз кожна команда продемонструє свою пригоду, а команда-суперниця повинна цю пригоду розповісти. Дізнаємося, як команди зрозуміли одна одну.

(Після демонстрації командами описаної пригод, розгадування пантоміми, ведучий зачитує записані на листках варіанти)

Ведучий: Давайте голосувати оплесками за кожну команду. Команда, яка отримає найгучніші оплески, стає переможницею й нагороджується призом.

(Танцювальна пауза)

Ведучий: До участі в наступному конкурсі запрошуємо дев'ять осіб. Розбийтеся на три команди. Зараз усі ви будете учасниками програми «У вирі моди». Для цього кожна команда отримує набір паперу, ножиці, голки, нитки, шпильки, шматки тканини різних розмірів. За 10 хвилин кожній команді потрібно створити свою модель одягу, але обов'язковим елементом створеного вами одягу, як не дивно, має бути бантик. Але це ще не все. Вашу модель треба гідно представити, описати й прокоментувати. Отже, розпочинаємо. Успіхів вам!

(Танцювальна пауза)

Ведучий: Увага! Починаємо парад моделей *(команди демонструють моделі та описують їх)*.

Ведучий: Прекрасно! Усі моделі оригінальні та неповторні. Давайте знову оплесками визначимо команду-переможця.

Ведучий: Наш вечір наближається до кінця. Разом із супутниками цього вечора: гумором, грою, танцями, конкурсами – ми весело провели час. Я надіюся, вам сподобалося. Наша дискотека продовжується, а я прощаюся з вами.

До побачення!

Казковий калейдоскоп

Серед різноманітних ігор та розваг чільне місце посідають літературні ігри, які є важливим засобом розумового розвитку дітей,

пробудження їхнього інтересу до знань і важливим елементом змістовного дозвілля.

Літературні ігри можуть бути різноманітними як за змістом, так і за формою. Усе, на мою думку, залежить від місця, де проводиться гра. Одним із таких місць може стати заклад. Для підбору завдань слід урахувувати вік дітей, їхній настрій та обмеженість у технічних засобах. З огляду на це можна сказати, що завдання мають бути нескладними й веселими.

Розробляємо інтелектуально-розважальну гру «Казковий калейдоскоп» для проведення в таборах. Вона не потребує спеціального обладнання, тому гру можна проводити як у приміщенні, так і на відкритому майданчику.

Гру проводимо за схемою телевізійної передачі «Перший мільйон» із деякими змінами. 10 запитань розподілені на три групи, відповідно до їх складності. На відміну від телеверсії, у «Казковому калейдоскопі» усі запитання є «неспалимими». За кожну правильну відповідь учасник отримує маленький приз (зазвичай цукерку). Кількість учасників, яких заздалегідь вибирають вихователі (вожаті), – троє або четверо. Відбіркові тури не проводяться.

Упродовж гри кожен з учасників має по три підказки:

- *«допомога залу»*: ведучий пропонує залу поступово піднімати руки, віддаючи перевагу відповідям, які він поступово зачитує вголос;
- *«50/50»*: ведучий сам залишає два з чотирьох варіантів, серед яких – один правильний;
- *«допомога друга»*: учасник може звернутися за допомогою до будь-кого з присутніх у залі (зокрема й до викладачів).

Для відображення підказок можна заготовити три картки, на яких схематично зображена кожна з них.

Наводимо зразки запитань із теми «Казки» для дітей. Запитання розподілені на три групи складності (зони): «зелену», «синю» та «червону». «Зелена» група містить у собі чотири запитання, «синя» – по три, «червона» – по два.

«Зелена зона»

Запитання № 1

Хто з цих казкових персонажів підібрав стрілу Івана-Царевича?

1. Дюймовочка.
2. Царівна-жаба.
3. Попелюшка.
4. Баба Яга.

Запитання № 2

Що використовував для свого польоту Карлсон?

1. Крила.
2. Ракету.
3. Пропелер.
4. Ступу.

Запитання № 3

Хто визволив Муху-Цокотуху?

1. Дударик.
2. Вівчарик.
3. Комарик.
4. Бетмен.

Запитання № 4

Хто з цих казкових персонажів мав свою смерть у яйці?

1. Кощій Безсмертний.
2. Змій Горинич.
3. Баба Яга.
4. Водяник.

Запитання № 5

Скільки учасників склали музичну групу в казці братів Грімм «Бременські музики»?

1. Троє.
2. Четверо.
3. П'ятеро.
4. Шестеро.

Запитання № 6

У якого птаха перетворилося Гидке Каченя?

1. Лебедя.
2. Качку.
3. Лелеку.
4. Орла.

Запитання № 7

Кого з цих казкових персонажів Сірій Вовк направив на довгу дорогу, замість короткої?

1. Попелюшку.
2. Василису Прекрасну.
3. Червону Шапочку.
4. Дюймовочку.

Запитання № 8

Що використовували казкові персонажі для того, щоб бачити на далекі відстані?

1. Яблуко та виделочку.
2. Банан та склянку.
3. Яблуко й тарілочку.
4. Хот-дог із «Макдональдсу».

Запитання № 9

Із якої рослини добра фея зробила карету для Попелюшки?

1. Гарбуза.
2. Полуниці.
3. Огірка.
4. Берези.

Запитання № 10

Що використовував Аладін для того, щоб викликати джина?

1. Глечик.
2. Чобіт.
3. Лампу.
4. Скриньку.

Запитання № 11

Як звали ляльку, яка закохана в Мальвіну?

1. Арлекін.
2. Буратіно.
3. П'єро.
4. Артемон.

Запитання № 12

На чому прилетів до Санкт-Петербурга коваль Вакула?

1. На килимі-літаку.
2. На падаючій зірці.
3. На ступі.
4. Верхи на чортові.

Запитання № 13

З усіх персонажів казки «Ріпка» ми знаємо на ім'я тільки:

1. Діда.
2. Онучку.
3. Собаку.
4. Кішку.

Запитання № 14

Кого постійно намагався з'їсти Вовк із мультсеріалу «Ну, постривай!»?

1. Кролика.
2. Качку.
3. Зайця.
4. Носорога.

Запитання № 15

Кім у чоботях переміг Людожера, коли той перетворився на:

1. Лева.
2. Мишу.
3. Кота.
4. Півня.

Запитання № 16

Із ким із цих коронованих осіб одружилася Дюймовочка?

1. Царем.
2. Царевичем.
3. Королем.
4. Принцом.

«Синя зона»

Запитання № 1

Що посилав собі в рот гоголівський козак Пацюк силою погляду?

1. Галушки.
2. Деруни.
3. Вареники.
4. Спагеті.

Запитання № 2

Хто з цих великих казкарів був родом із Данії?

1. Шарль Перо.
2. Ганс Христіан Андерсен.
3. Брати Грімм.
4. Астрід Лінгрен.

Запитання № 3

Хто з цих злих чаклунок загинув від води?

1. Гінгема.
2. Арахна.
3. Бастінда.
4. Баба Яга.

Запитання № 4

Яка з цих героїнь загинула, стрибаючи через багаття?

1. Снігова Королева.
2. Снігуронька.
3. Василиса.
4. Снігова баба.

Запитання № 5

На якому птахові подорожував Нільс?

1. На Лелеці.
2. На Орлі.
3. На Гусакові.
4. На Вороні.

Запитання № 6

У кого з пушкінських персонажів було 33 племінники?

1. Руслана.
2. Царя Султана.
3. Людмили.
4. Чорномора.

Запитання № 7

Скільки часу розповідала свої казки Шахразада?

1. 10 й 1 ніч.
2. 100 й 1 ніч.
3. 1000 й 1 ніч.
4. 10 000 й 1 ніч.

Запитання № 8

За яким подарунком для Оксани відправився до Санкт-Петербурга коваль Вакула?

1. За сукнею.
2. За намистом.
3. За черевичками.
4. За короною.

Запитання № 9

Як звали помічника капітана Врунгеля з яхти «Біда»?

1. Кувалда.
2. Лопата.
3. Серп.
4. Лом.

Запитання № 10

Якого кольору була чарівна квітка з казки Аксакова?

1. Червоного.
2. Жовтого.
3. Синього.
4. Білого.

Запитання № 11

Що попросив у Гудвіна, Великого та Жахливого, Залізний Дроворуб?

1. Розум.
2. Сміливість.
3. Серце.
4. Гроші.

Запитання № 12

Із якого американського штату прилетіла до Чарівної країни Еллі?

1. Канзасу.
2. Каліфорнії.
3. Оклахоми.
4. Аляски.

Конкурс «Містер табору»

Ведуча 1: Привіт! Привіт! Ми раді вітати всіх, хто в цей день прийшов підтримати своїх друзів, які беруть участь у нашому конкурсі. Ми сьогодні зібралися з вами, щоб визначити найгарнішого, найактивнішого хлопця в нашому таборі.

Ведуча 2: Напевно, кожна дівчина мріє про свого принца на білому коні. А чи є такі представники сильної статі в нашому таборі – ми зараз побачимо. Зустрічайте учасників. *(Входять хлопці – 3–6 чол., обирається журі).*

Ведуча 1: Отже, розпочинаємо свято.

1 конкурс

Представлення. За допомогою цього конкурсу ми не лише ближче познайомимося з учасниками, а й уявимо оригінальність та індивідуальність кожного з них.

2 конкурс

Ведуча 2:

Завдання другого конкурсу полягає в тому, що вам, учасники, потрібно продемонструвати, як ви будете знайомитись із дівчиною, яка вам сподобалась у певній ситуації. За жеребком обираєте ситуацію, у якій це відбуватиметься:

У магазині. У нашому таборі. У кіно. В автобусі. У зубного лікаря. На вулиці. У черзі за квітами. На дискотеці.

3 конкурс

Ведуча 1:

Учасників прошу підійти до мене. Завдання: кожному потрібно взяти інтерв'ю у *старшого вожатого; фізрука; свого вожатого; одного з болільників; музичного керівника; одного з учасників конкурсу.*

4 конкурс

Ведуча 1:

«Турнір жіночих імен». Потрібно на листочку паперу написати найбільшу кількість жіночих імен за 1 хвилину.

5 конкурс

Ведуча 2:

Кожен хлопець, напевно, мріє про красуню з казки. А про яких дівчат мріють наші учасники? Отже, завдання для цього конкурсу – описати дівчину своєї мрії.

6 конкурс

Ведуча 1:

Усім вам у майбутньому потрібно буде господарювати вдома. Завдання: пришити гудзики швидко та якісно.

7 конкурс

Ведуча 2:

Я надіюся, що вся чоловіча половина нашого закладу – джентльмени. А чи є джентльменами наші учасники, ми довідаємося завдяки наступному конкурсу: ви повинні запросити на танець (вальс) дівчину.

8 конкурс

Ведуча 1:

«Зачіски». Уявіть ситуацію: ви одружені, у вас є донька. Так сталося, що вашої дружини немає вдома й тому потрібно заплести доньку в дитячий садок. Заплетіть дві косички якнайгарніше.

9 конкурс

Ведуча 2:

Учасникам потрібно вибрати в залі дівчину й зізнатися їй у коханні. А щоб це було цікавіше – придумати щось оригінальніше.

10 конкурс

Ведуча 1:

«Дюймовочка». Кожен учасник вибирає із залу дівчину. А зараз, учасники, подивіться уважно на взуття своєї дівчини. Учасникам зав'язують очі, дівчата роззуваються. Взуття міняємо, а наші учасники повинні наосліп знайти взуття своєї дівчини. Хто швидше й правильно – той переможець у цьому конкурсі.

Ведуча 2: А зараз надаємо слово вельмишановному журі, яке й визначить «Містера закладу-2015», «Віце-містера закладу-2015», «Містера глядацьких симпатій».

Ведуча 1: Дякуємо за увагу!

Ведуча 2: До нових зустрічей!

Сценарій інтелектуальної гри

«Що? Де? Коли?»

Мета: організувати змістовне дозвілля; розвивати навички та вміння самостійного й групового пошуку відповідей на запитання, творчу активність, кмітливість, зорову, слухову пам'ять, інтелект; виховувати почуття взаємодопомоги, культуру спілкування, повагу до думки кожного, скромність, упевненість у своїх знаннях, прагнення до перемоги.

Ведучий 1: Доброго дня, друзі! Сьогодні ми зібралися на турнір найрозумніших, найкмітливіших, найдотепніших і творчих особистостей. Я з радістю запрошую всіх на інтелектуальну гру «Що? Де? Коли?»

Ведучий 2: Увага! Зараз я ознайомлю всіх із правилами нашої гри. Уся гра складається з декількох турів, які являють собою блок питань на певну тему. За правильну відповідь на питання команда отримує один бал. Після озвучення питання подається звуковий сигнал і команда обмірковує та обговорює відповідь на запитання. Для цього дається хвилина. Через 50 секунд – ще один звуковий сигнал і капітан записує відповідь на окремому листку. Тоді асистентки зачитують відповіді команд.

Відповідно, та команда, яка набере найбільшу кількість балів, перемаже.

Відповіді оцінюватиме шановне журі.

Склад журі: (знайомство).

Ведучий 1: Нехай перемаже сильніший. Отже, розпочинаємо.

Ведучий 2: Перший тур «Хто є хто».

1. Хто сформував закон Всесвітнього тяжіння? (*Ісаак Ньютон*).

2. На честь кого названо Америку? (*Амеріо Веспучі*).

3. Хто першим дістався до мису Доброї Надії? (*Васко да Гама*).

4. Хто першим сказав, що Земля обертається навколо Сонця? (*Галілео Галілей*).

5. Хто створив шоколад? (*Ацтеки*).

6. Хто створив першим температурну шкалу? (*Швед Андерс Цельсій*).

7. Хто першим здійснив кругосвітню подорож? (*Магеллан*).

8. Хто винайшов телеграфний код? (*Морзе*).

9. Хто винайшов двигун внутрішнього згорання? (*Дізель*).

10. Хто створив першу батарейку (електричну)? (*Вольт*).

Ведучий 1: Другий тур «Література».

1. Що означає слово бібліотека? (*Книгосховище*).

2. Що означає слово Біблія? (*Книга*).

3. Хто автор слів пісні «Червона рута»? (*І. Івасюк*).

4. Хто є автором «Витязя в тигровій шкурі»? (*Шота Руставелі*).

5. Що означає слово Мауглі? (*Жабеня*).

6. Герой роману, юнак, зберігає свою молодість, тоді як його портрет старіє. Як називається цей твір? («*Портрет Доріна Трея*», *О. Уайльд*).

7. Як звали kota в романі «Майстер і Маргарита»? (*Бегемот*).

8. Три карти, які мають магічну дію у творі «Пікова дама» (*Трійка, Сімка, Туз*).

9. Іноді у віршах деяких поетів можна знайти біологічні помилки. Знайдіть помилки в словах поетів.

*Травка зеленеет,
Солнышко блесит,
Ласточка с весною,
В сени к нам летит.
Дам тебе я зерен,
А ты песню спой.
Что из стран далеких,
Принесла с собой.*

(*Ластівка – комахоїдний птах і зерна не їсть*).

Ведучий 2: Третій тур «Що це означає?»

1. Асорті (*Спеціально підібрана суміш*).
2. Фантом (*Привид*).
3. Аксиома (*Вислів, що не потребує доведення*).
4. Анотація (*Скорочений зміст, книги, статті*).
5. Аббревіатура (*Слово, яке створене скороченням та яке читають за абеткою, назвою початкових літер*).
6. Лаконізм (*Дуже короткий вираз думки чи ідеї*).
7. Дилема (*Вибір із двох однаково неприємних можливостей*).

Ведучий 1: Четвертий тур «Закон є Закон»

1. Він може бути Парісовим, Історії, Верховним, Присяжних, Лінча. Назвіть його (*Суд*).
2. У перекладі з латинської мови назва цієї професії означає «запрошую». Що ж це за професія? (*Адвокат*).
3. Як відомо, у США багато безглузвих законів. Так, у м. Новий Орлеан жінці дозволено керувати автомобілем за однієї умови. Хто при цьому повинен іти перед машиною з прапорцем? (*Її чоловік*).
(Інші запитання).

Підбиття підсумків, нагородження призами всіх гравців команди-переможця.

Ведучий 2: П'ятий тур «Все про спорт»

1. Який футбольний клуб визнано найкращим у світі? («Реал», Мадрид).
2. Хто з цих людей учитель, а хто учень? Карпов і Каспаров (*Карпов – учень, Каспаров – учитель*).
3. Як називається європейська ліга в баскетболі: а) ФНБА; б) NHL; в) NBA; г) UFFE (*NBA*).
4. Звідки до нас прийшли Олімпійські ігри? (*Греція*).
5. Як прозвали футбольний клуб «Манчестер Юнайтед»? («Червоні дияволи»)

Ведучий 1: Шостий тур «Трішки про все»

1. Людина з яким кольором очей більше відчуває біль? (*Із голубим*).
2. Яке найбільш розповсюджене захворювання людини? (*Нежить*).
3. Як називається приз, який у США дається найгіршій картині? («Золота малина»).
4. Чиї хромосоми визначають стать дитини? (*Батька*).
5. Навесні лисиця іноді піднімається на задні лапи й починає так рухатися, ніби танцює. Який танець виконує лисиця? («Фокстрот», що в перекладі означає «лисячий крок»).

6. Хто сильніший – людина чи мурашка? (*Людина піднімає вантаж, менший за свою вагу, а мурашка – у 100 разів більший. Отже, мурашка сильніша*).

Поки журі обирає переможця, відбувається гра з глядачами: «Назвати на букву алфавіту ім'я літературного героя?» А – *Айболить*, Б – *Буратіно*, В – *Врунгель*, Г – *Гулівер*, Д – *Дюймовочка*, Є – *Ємеля*, Ж – *Жар-птиця*, З – *Золота Рибка*, К – *Колобок*, І – *Іван Царевич*, Л – *Леопольд*, М – *Мауглі*, Н – *Незнайка*, О – *Оле-Лукоє*, П – *Принцеса на горошині*, Р – *Робінзон Крузо*, С – *Снігурочка*, Т – *Тортіла*, У – *Умка*, Ф – *Фетфрумос*, Х – *Хотабич*, Ц – *Царівна Жаба*, Ч – *Чебурашка*, Ш – *Шемаханська цариця*, Щ – *Щука*, Я – *Яга*.

Після нього відбувається підбиття підсумків й оголошення команди-переможця.

Нумо, дівчата!

1-й ведучий: Добрий день! Ми раді вітати вас на нашому святі. Кажуть, Бог створив чоловіка, щоб він творив добро на землі. Але для творчості потрібне натхнення. Як його уособлення, з'явилася на світ жінка. Відтоді всі справи чоловіка залежать від жінки: на що вона його надихне, те він і робить. Щоб надихати, жінка має бути милою, привабливою, терплячою, ерудованою та, звичайно, здоровою. Безсумнівно, усі ці риси властиві кожній із Вас, дорогі наші дівчата. І це ми підтвердимо за допомогою конкурсів.

2-й ведучий: Отже, у кінці конкурсу немає переможців і тих, хто програв, оскільки кожна команда має можливість стати переможцем у певних конкурсах.

1-й ведучий: Отже, привітаємо команди учасників.

2-й ведучий: А також привітаємо команду журі.

1-й ведучий: Розпочинаємо змагання.

2-й ведучий: І перший конкурс – *представлення команди*.

1-й ведучий: Поаплодуємо учасникам!

2-й ведучий: Оцінка журі.

1-й ведучий: Наступний конкурс – *конкурс-розминка* (за кожну правильну відповідь – 1 бал).

2-й ведучий: Приготувались:

1. Якою косою не можна косити? (*Дівочою*).

2. Який вузол не можна розв'язати? (*Залізничний*).

3. Яким буде сивий кінь, коли його скупати? (*Мокрим*).

4. На якому дереві листя не росте? (*На сухому*).

5. Чому собака гавкає? (*Бо говорити не вміє*).
6. Яким гребінцем не розчешешся? (*Півнячим*).
7. Який вогонь не пече? (*Намальований*).
8. У чому не просвердлиш дірку? (*У повітрі, воді*).
9. Чому корова лягає? (*Бо не вміє сидіти*).
10. Чому людина оглядається? (*Бо на потилиці немає очей*).
11. Із якої посудини не їдять? (*Із порожньої*).
12. Із якою бочкою їздять по воду? (*Порожньою*).

1-й ведучий: Молодці! І оцінки журі!

Конкурс із глядачами

2-й ведучий: Третій наш конкурс – *домашнє завдання*.

1-й ведучий: Оцінка журі!

2-й ведучий: А зараз наш останній конкурс – *конкурс-зачіска*.

Умови конкурсу. За 10 хвилин дві учасниці з кожної команди повинні зробити зачіску комусь з уболівальниць. По закінченні роботи кожна дівчина-модель проходить по сцені, демонструючи свою зачіску, а дівчата – учасниці конкурсу представляють її (назва зачіски, куди можна ходити з цією зачіскою)

Примітка: кожна дівчина-модель вибирається учасницями конкурсу перукарів напередодні конкурсу. Вона повинна бути вдягнена так, щоб її одяг, взуття, прикраси й макіяж відповідали назві та стилю зачіски.

1-й ведучий: Отже, оцінки журі за останній конкурс і загальний бал.

2-й ведучий: Сьогодні всі дівчата були найкращими. Вони проявили свої здібності та таланти. Дякуємо за участь!

Свято Нептуна

Проводиться на мілководді.

Заздалегідь хлоп'ята отримують телеграму:

«Я, повелитель океанів, морів, річок, ставків, калюж й інших водоймищ, Нептун Вічний, повеліваю (число, місяць) цього року всім, хто любить воду та не може без неї обійтися, кому небайдужа доля водяних просторів і їхніх мешканців – від китів й акул до пуголовків – вийти до 10 години на берег річки на свято в мою честь. Прибуду зі свитою! Проведу стройову перевірку користування водними ресурсами! Старанних нагороджу, недбайливих не помилую! Настрій – веселий, форма одягу – парадна! Нептун»

Рибалки йдуть раніше ловити рибу. На березі приготовлено трон для володаря вод. Він прикрашений водоростями, черепашками, річковими рослинами, стрічками, кулями.

Ведучий: Дорогі хлоп'ята, сьогодні ми проводимо свято на воді. Воно всім добре відоме й називається «Свято Нептуна». Я зараз розповім легенду про героя сьогоднішнього свята й ви дізнаєтеся, звідки ж беруться сили в наших моряків.

«Легенда про матерів» І. Панькіна

Колись дуже давно на узбережжі Чорного моря жили люди. Вони орали землю, пасли худобу й полювали на диких звірів. Восени, коли закінчувалися польові роботи, люди виходили на берег моря та влаштовували веселі свята: співали, танцювали біля величезних багать, проводили ігри, які закінчувалися метанням стріл – стріл щастя.

Якщо хлопець хотів стати мисливцем, він пускав стрілу в бік лісу, якщо пастухом – у бік стада, а якщо орачем – у бік поля.

Дивитися на ці ігри виходив із морської бездонні цар морів та океанів – Нептун. Це дуже страшний цар. Очі в нього великі, білі, як міхурі, борода зелена – із водоростей, а тіло синьо-зелене. Щоразу він, сміючись, говорив:

– Як люди не хваляться своєю силою, а мене бояться: ніхто з них ще не зважився пустити стрілу в бік моїх володінь.

Один раз вишли до багаття хлопці. Вони раптом повернули в бік моря й усі, як один, пустили стріли в море. Як же лютував Нептун!

– Я всіх вас поховаю в бездонні морській! – заревів він.

Гордістю тих людей завжди були жінки – сильні, красиві, ніколи не старіючі. Вони віддали свою силу синам. Хлопці, узявши материнську силу, підійшли до самого берега моря. Щоб не підпустити їх до води, Нептун кинув величезний вал, але хлопці встояли, не зігнулись і не побігли назад. Зате матері після цього повернулися слабкими.

Коли Нептун побачив, що хлопці витримали натиск важкого валу, він дико засміявся й злобно закричав жінкам:

– Хай ваші сини встояли проти моєї сили тут, на березі, але в морі я порву їм руки! Жінки знову задумалися: так, цар морський це може зробити, у нього міцні жили з манільських трав. Поки вони думали, на поверхню води вийшли дочки морського царя. Вони були непривабливі, як і їхній батько.

«Жінки, віддайте нам свою красу, за це ми дістанемо з дня моря міцної манільської трави, зів'ємо з неї жили для ваших синів, і руки в них будуть такі ж міцні, як у нашого батька», – сказали вони.

Жінки відразу погодилися та віддали донькам морського царя свою красу.

Коли цар Нептун дізнався про витівку своїх дочок, то дуже розгнівався, викинув їх із моря й перетворив на птахів-чайок.

Ви чули, як чайки плачуть над морем? Це вони просяться додому, але жорстокий батько не пускає й навіть не дивиться на них. Зате моряки на чайок завжди дивляться та надивитися не можуть, тому що чайки носять красу їхніх матерів.

Хлопці, відчувши міць у своїх руках і силу в плечах, нарешті вийшли в море. Вийшли – і пропали. Нептун голосно розсміявся. Від його сміху навіть хвилі заходили по морю.

– Не дочекайся вам тепер синів! Адже вони блукають. Ви й забули, що на морі немає доріг і стежин. Тоді жінки вигукнули:

– Хай у наших очах буде менше світла та хай над нашою землею ще яскравіше зажевріють зірки, щоб наші сини знайшли за ними дорогу до рідних берегів.

Тільки сказали жінки так – у небі відразу яскраво-яскраво заблищали зірки. Хлопці побачили їх і благополучно повернулися додому.

От чому моряки сильні й непереможні: матері віддали їм усе краще, що мали.

З'являється Водяний. Він оточений свитою з мари й русалок.

Водяний: Увага! До зустрічі повелителя вод – царя Нептуна Вічного – вишикуватися!

Усі шикуються двома шеренгами, утворюючи живий коридор, який веде до трону. Звучить урочистий марш. На казковому судні до берега наближається Нептун зі свитою (*Золота Рибка, Пірат, Морська Царівна, Кок-Ненажера*). Нептун зі свитою виходить на берег. Його зустрічає Водяний. Він віддає команду присутнім:

– Шикуйся! До вітання царя Нептуна – повелителя вод земних – струнко!

О, владико вод – царе Нептуне Вічний! На честь твого свята всі радетелі водних багатств нашого селища вишикувані!

Нептун: Чи все готове? Чи всі зібралися?

– Русалки! (Відповідають: «тут».)

– Мара!

– Водяні Біси!

– Рибаки!

– Пляжники!

– Чистюлі!

– Бруднулі!

(Якщо хтось і на цей заклик відповідь: «тут», Нептун наказує Водяному й Піратові кинути таких у воду, щоб вони зміли із себе бруд).

Водяний: О повелителю вод! Дозволь почати свято й потіш наш слух святковим вітанням!

Нептун: Я, Нептун Вічний, як і належить за традицією, раз на рік, у спекотний літній день, прийшов до людей, щоб вітати всіх, хто любить воду та хто не може без неї обійтися, щоб нагородити найбільш ревних любителів води, щоб покарати тих, хто з водою не дружний. Із цього приводу повеліваю свято в мою честь розпочати! І хай буде так!

Свита: Хай буде так!

Звучить «Пісня русалок» Л. Болдирєва.

Лише опівночі затихнуть і доли, і води,
Забарвиться берег сяйвом зірки,
Безшумним і плавним великим хороводом
Виходимо ми всі пограти з води.
То волосся гребенем розчешемо перлинним,
То трави в гойдалці великі зів'ємо,
То пісню співучу тихо і дружно
Про царство підводне чарівне співаємо.
Там риби поводять трохи плавниками,
Там купи черепашок мерехтять на дні,
Там раки з величезними злими очима
Житла свої вартують в глибині.
Вінки ми з лілій і твані сплітаємо
Під світлом місяці і під музику вод,
А подорожніх рідкісних ми сміхом зустрічаємо
І вабимо в русалоччии наш хоровод.
Але тільки прокинуться веселі птахи
І стане ясніший небосхил блакитною,
Поспішаємо ми скоріше на дно опуститися,
І подорожніх ми захоплюємо із собою.

Вірш «Водяний» Л. Болдирєва

У річечці нашій швидкій, на самому її дні,
Сидить старий кошлатий в напівтемряві, в глибині.
Коли ловив я рибу, він говорив зі мною,
Сказав, що він владика болотний і річковий.

Йому темно й сиро, і нудно – сил немає!
Їсти твань набридло і на сніданок, і на обід.
Підводні багатства давно – з року в рік –
Він ревно, надійно і свято береже.
Я узяв цукерку, ключку і новий пароплав
І кинув Водяному на дно, де він живе.
Хай радість і веселість розділить він зі мною –
Багатий, сильний, страшний нещасний Водяний!
Водяний проводить гру «Окуналки».

Учасники гри стають у водоймищі по груди й утворюють круг. У центрі круга – Водяний. У нього в руках м'яч на мотузці (завдовжки 2 м). Водяний розкручує м'яч, прагнучи зачепити кого-небудь із тих, хто стоїть у крузі.

Проте уникнути удару м'ячем можна, опустивши голову під воду та пропустивши м'яч над собою. Хто не встиг вчасно зануритися й підставив голову під м'яч, виходить із гри. Переможець отримує приз.

Виконується танець «Золотої рибки».

Вірш Р. Саніна «Черепашки»

На дно морське я упірну,
Шубовсь – і прямо в глибину.
Як рожеві вушка,
Стирчать в піску черепашки.
Я весь би день на дно упірнав
І там черепашок збирав.
Коли приїду я додому
І буду удома жити взимку,
Дістану я з кухля
Чарівні черепашки.
Всіх запрошу я в гості до нас
І кожному черепашку дам,
Щоб у вухах у нас з тобою
Взимку гудів морський прибій!

Водяний: А зараз я проведу нову гру на воді «Гонки рачки». Учасники роблять глибокий вдих, опускають особу у воду й рачки біжать до берега (видих можна робити у воду). Переможець отримує приз.

Звучить пісня «Жаби співають» на слова Б. Заходера.

Співають «жаби» хором.

Який прекрасний хор!

Ось є ж хор, в якому
Не потрібний диригент!
Як славно! Все заспівало –
Всі річки, всі ставки...
Не скажеш, що капела
Набрала в рот води!

Золота Рибка: Ваша Водна Величність! Сьогодні зранку на річці побували риболови, багато риби переловили!

Нептун: Як? У моє свято рибу губити?

Кок: Не бажайте гніватися, ваша величність! Із цієї риби будуть приготовані вишукані страви на вашу честь! Що ж до кількості спійманої риби – то вона незначна. Є й такі рибалки, які зловили тільки твані жмут та стару калошу, – від них шкоди риб'ячому поголів'ю ніякої!

Нептун: От як? Хочу подивитися, який нині улов. Тих, хто відзначився, нагороджу, винних – покараю!

Вірш Я. Якіма «Рибак»

Лише пастух проспівав в ріжок,
Вийшов я на бережок,
Ловися, рибка!
Мовчки сів у очерету
І закинув, не поспішаючи,
Ловися, рибка!
Годину сиджу, сиджу і дві,
Де ж окунь, де плітка?
Ловися, рибко!
Нарешті! Попався, друг!
Тягне вудку з рук.
Ловися, рибка!
Окунь в повітрі блиснув,
Шльоп! Упірнув... і ушився.
Гуляй, рибко!

Пісня «Любитель-риболов» Старокадомського

Гра «Злови рибку»

У велику картонну коробку кладуть вирізаних із картону рибок, консервні банки, рвані калоші... На кожній рибці, банці, калоші – дротяні кілечка. Вудка – довга паличка, на кінці якої товста нитка з дротяним гачком. Ловлять рибок усліпу, не бачивши їх лежачих на дні. На кожній рибці написана кількість очок. Хто зловив банку або калошу – утрачає половину очок, які має.

Найудалішому рибалці вручають приз – банку консервів «Кілька в томатному соусі», невдачливим, таким, хто не зловив жодної риби, подарую по чарівному поплавцю й гачку, а тому, хто поскупився та дуже багато риби наловив, занапастив, ухвалюю свій вирок: «У воду його!»

Пірат і Водяні Біси тут же виконують вирок.

Перлинниця. А зараз, хлоп'ята, послухайте мої питання!

- Він вусамому вирі живе,
Господар глибини,
Має він величезний рот,
А очки трохи видно (*Сом*).
 - Скільки років може прожити щука? (*300*).
 - Якої величини народиться щуреня? (*На півсірнику*).
 - Як визначити, скільки років рибі? (*За кільцями луски*).
- А може, ви й прислів'я морські знаєте?

Діти:

- Де щуки немає, там карась господар.
- Знімай йоржа з гачка не поспішаючи.
- На широкій річці риба у вузьких місцях, на вузькій – у широких.
- У глибокій річці лови на міліні, у дрібній – у вирі.
- Шукай ляща біля хвоща, а йоржа – біля каменя.
- Якою річкою пливти, ту й воду пити.
- Знати б йоржеві, коли щука зуби міняє.

Гра «Водонос»

Гравці обох команд шикуються один за одним на лінії старту. Перший бере в руку тарілку, наповнену водою, та за сигналом починає рух уперед, до поворотного прапорця, і назад. Перемагає команда, яка менше проллє води.

Нептун: Хочу подивитися, як прославляють мене у своїх нетлінних полотнах художники, як зображують вони красу вод моїх і берегів!

Нептун оглядає виставку малюнків, заохочуючи юних художників олівцями й фломастерами.

Нептун: А чи немає серед вас, люди, таких, хто воду забруднює, хто очерети зносить, хто багатства мої розоряє? У воду розбійників!

Морська царівна: О, Нептуне! Подивися, які нарядні твої підані! Це вони спеціально одягли найкраще, що є в них, щоб потішити погляди твої! Відзнач їх!

Проводиться конкурс мод, ті, хто не «потішив погляд» Нептуна своїм одягом, негайно вдаються до покарання: їх скидають у воду!

Пірат: А чи не завгодно владиці морському перевірити красу засмаги присутніх? Самому засмаглому милість надати та порадувати того, хто засмагав у льосі.

Нептун нагороджує «медалями» володарів «золотої» й «бронзової» засмаги, а найбільш бліднотілому вручають крем для засмаги. Раптом із криком «Ой! На хвіст наступили!» до Нептуна кидається Русалка.

Нептун: Хто?

Русалка (указує на того, що перший попався): Він!

Нептун: У воду його! (кидають, прихоплюють тих, що зазівалися).

Нептун: А зараз пропоную перевірити у присутніх силу, спритність і кмітливість.

Усі виходять ближчими до води й на березі проводять спортивні та жартівливі конкурси й змагання.

Ігри та забави на воді

Тритони

Учасники гри пересуваються по дну тільки за допомогою рук; ноги витягнуті. Гра проводиться вздовж берега або на рівній міліні.

Боротьба піратів із моряками

Учасники перебувають на плотях або надувних матрацах і прагнуть зіштовхнути супротивника у воду.

Музичний рятівний круг

Учасники стоять по колу й під музику швидкого одягають на шию круг, знімають і передають сусідові. Коли музика зупиняється – той, у кого в руках круг, виходять із гри.

Естафета тріморанів

Хлоп'ята отримують моделі тріморанів із паперу. Відзначається лінія старту й фінішу. Усі учасники дмуть на свій тріморан, направляючи його до фінішу (руки за спиною).

Водолаз

Хто довше просидить під водою?

Нептун (устає зачитує): «Наказ по водному царству Нептуна від... червня. За те, що на нашому святі мало сміялися та веселилися, скинути з вежі у воду...»

Задоволений Нептун бажає подивитися на тих, хто боїться води й до цього моменту залишився сухим. Їм – особлива нагорода: вони шикуються на містках, щоб отримати приз із рук самого царя мор-

ського. Той урочисто вручає кожному з них по пляшці води (або напою), бажає добра та благополуччя, закінчуючи свою мову словами: «Ось дійсні слуги мої, ось новонавернені!»

Із цими словами Нептун і його слуги скидають «новонавернених» у воду!

Кок-Ненажера: Пропоную провести конкурс кращого водохльоба. Тим, хто зміг випити без відриву відразу півлітра води або соку, вручають призи. «Слабаків» скидають у воду.

Водяний: Наказую всім вишикуватися для прощання з Нептуном!

Нептун: Друзі мої! Як відомо, без води – і ні туди, і ні сюди! Бережіть її, користуйтеся нею розумно, не забруднюйте водоймищ – і тоді я, повелитель вод земних, стану вам вірним другом навіки! До зустрічі через рік!

Нептун зі свитою усаджуються в човен і пливуть, усі махають їм услід.

Цар Нептун – господар усіх водойм. Він дозволяє тобі купатися там, де води по пояс. Коли заходиш у воду, тричі присядь і встань. Зроби долоню жменькою, поклади її на поверхню води і різко опусти вниз. Одержиш невеликий вибух: бру-у-ум! Мовою води це значить: «Привіт, дідусю Нептуне!».

Хто з вас хоче бути головним помічником Нептуна – принцем Нептунчиком? Усі? Тоді спробуйте по черзі приміряти царську корону. Покладіть на воду надувні гумові круги, зробіть вдих і пірніть під воду. Спробуйте стати так, щоб круг опинився на голові. Той, хто виконає це з першого разу, призначається принцем Нептунчиком (або принцесою Нептуничкою).

Ой-ой-ой! Царську корону зносить вітром. У погоню! Стаємо в одну лінію. Нептунчик керує. На рахунок «раз!» – вдих, «два!» – затримуємо дихання, «три!» – витягуємо руки, відштовхуємося від дна й ковзаємо, ніби торпеди. Хто проковзає далі від усіх – призначається гінцем-торпедою!

Ого! Хтось навіть наздогнав гумовий м'ячик. Тримайте міцно! Віднині м'яч перетворився на дельфіна. У вас, напевно, є й інші дельфіни: гумові надувні подушки, м'ячі? Сідайте на них верхи та починайте гребти руками, рухаючись уперед. Хто припливе до берега першим, призначається вершником на дельфінах.

Ви не занадто захопилися? Не забули про підводних чудовиськ? Усі разом присядьте у воду й за командою Нептунчика вистрибуйте нагору. Хто стрибне вище за всіх, називатиметься «той, що дивиться

вперед». Потім його питаємо: «Чи немає поблизу чудовиськ?». А він вистрибне з води, озирнеться довкола та відповідь: «Ні!».

А хто ж змагатиметься з чудовиськами, якщо вони з'являться? Авжеж, лицарська кіннота Нептуна. Ділимося на дві команди, потім попарно – на вершника й коня. Вершники сідають на плечі коней, а коні притискають їхні ноги руками до себе.

Сценарій вечора-конкурсу євробачення «Танцювальний марафон»

Мета проведення:

- ознайомити учасників з історією найбільш популярних танців;
- залучити молодь до мистецтва, розвивати артистичні здібності, почуття прекрасного;
- допомогти учасникам в оволодінні найбільш поширеними елементами та рухами окремих танців.

Місце проведення: велика кімната або зал, у якому може розміститися 10 учасників.

Оформлення: у центрі залу – плакат із написом «Вітання учасникам танцювального марафону», емблема вечора із зображенням танцюючої пари, праворуч – екран. Перед входом до приміщення виставка-магазин, де можна придбати платівки та касети із записами танцювальних мелодій.

Технічні засоби: програвач, відеомагнітофон, діапроектор.

Звучать позивні вечора – мелодія «Полонезу» Шопена.

Учасники вечора під цю мелодію заходять до залу й розташовуються по обидві сторони від центру.

У центр залу виходить пара – юнак у костюмі та дівчина в бальному платті.

Це – ведучі вечора.

Ведуча: Дорогі друзі! Ми раді знову вітати вас у нашому таборі. Сьогодні ви будете учасниками незвичайного вечора, який нічим не схожий на ті, які раніше відбувалися в нашому таборі.

Ведучий: За кілька хвилин у цьому залі розпочнеться танцювальний марафон і кожен із вас стане його безпосереднім учасником. Сьогоднішнє танцювальне суперництво ми проводимо для практичного знайомства з танцювальною культурою, яка захоплювала й підкоряла цілі покоління людей своїми дивовижними рухами, грою почуттів і неповторним самовиявом людини.

Ведучий: Отже, основні умови нашого вечора конкурсу. Змагання відбуватиметься між танцювальними парами, тому, насамперед, оберіть собі партнерів.

(Учасники під музику розбиваються на окремі пари).

Ведуча: Після короткого ознайомлення з історією окремого танцю буде показано зразок його виконання. Після цього протягом 5-ти хвилин кожна пара потренується під відповідну музику в його виконанні. По закінченні визначеного часу всі пари одночасно показують свій виступ під супровід мелодії членам журі.

Ведучий: Вирішальним моментом наших змагань є показовий виступ пар, який буде оцінений нашою суддівською колегією.

(представлення членів журі)

Член журі: Основні критерії, за якими журі визначатиме пару переможця у кожному танці, такі: кількість виконаних танцювальних рухів, танцювальний малюнок, пластика, артистизм учасників. У кінці вечора журі визначить пару переможця.

Ведучий: Танець – це не просто відображення життя або його відокремлення, – це саме життя. *(Звучить мелодія вальсу)*. Усі ви впізнали цю мелодію. Так, цей танець відомий як вальс або, як його ще називають, вальс-бостон, батьківщина якого – Англія та який там популярний серед усіх верств населення. Найбільшу популярність він отримав при французькому дворі в XVII ст. під романтичною назвою «Віденський вальс», хоча народився він не у Відні, а в Італії в епоху Відродження, де мав назву «Вольта». У XIX ст. вальс переживає бурхливий розквіт у нових чарівних мелодіях Штрауса, Легата, Шуберта, Шопена.

Ведуча: Подивіться, як виконують цей танець наші гості, учасники танцювальної групи «Щасливе дитинство».

Ведучий: А тепер пари можуть розпочати тренувальні вправи першого танцю.

Ведуча: Конкурс розпочинається – і ми запрошуємо на показовий вальс у центр залу пари-учасниці.

Журі обирає кращі вальсуючі пари.

Ведучий: Ось наші судді й дали першу оцінку учасникам марафону. Продовжуємо рух далі.

Ведуча: Зараз ми звернемося до національного танцю. Український народний танець розвивався протягом усієї історії українського народу. У ньому знайшли відображення радість, волелюбність, гумор та інші риси українців. Багато танців на Україні пов'язані з порами

року: «Весняний», «Метелиця», «Зелений шум». Історичне минуле України розповідає про багато битв. У боротьбі за волю України народилося багато військових танців, таких як «Голта» і всім знайомий... (правильно «Гопак»).

Ведучий: Подивіться, які нащадки в наших предків, славних козаків (*танцювальний ансамбль виконує «Гопачок»*).

Ведуча: А тепер група наших учасників покаже свої здібності. (*під мелодію «Гопака» пари танцюють*).

Ведучий: Усі учасники справились із завданням дуже добре. Напевно, тому, що ми ж таки українці. І суддям важко буде назвати переможців.

Слово журі.

(*Звучить мелодія танго*).

Ведуча: Ви вже, очевидно, упізнали мелодію танго. Танець завезений у Європу з Південної Америки, яка не була його батьківщиною. За походженням, танго – мавританський танець. У мавританців його перейняли цигани, які переселилися в Аргентину.

Ведучий: Ми ознайомилися з цікавою історією виникнення танго, і наші гості з ансамблем зараз його виконають для вас. Вітаємо їх оплесками.

Ведуча: Після такого чудового виступу наші учасники зможуть блискуче виконати складні рухи цього чудового танцю.

(*Показ танго учасниками вечора*).

Оцінка журі.

Ведучий: Найпопулярніший стиль у молоді рок-н-рол. Поява джазового танцю рок-н-рол відповідала появі на естраді електрогітар. Цей танець – спрощена форма джайву, що створило неповторний, деякою мірою, спортивний стиль танцю.

Ведуча: Танцюємо рок-н-рол під супровід групи «Браво».

Оцінка журі.

Ведучий: Сучасний молодіжний танець – це спосіб самовираження молоді. Ми пропонуємо вам під музику цього чудового кліпу створити свій власний малюнок танцю.

На середину залу виходить по три пари-учасниці й демонструють свій танець.

Слово журі.

Ведуча: Наш марафон фінішує. Ми дуже раді бачити азартний блиск у ваших очах, сяйво посмішок на обличчях. На черзі – вітання учасників-переможців.

Журі називає найкращі пари-учасниці:

Пара – пластика.

Пара – духовність.

Екстравагантна пара.

Артистична пара.

Пара – фантазія.

Ведучий: Наш вечір наближається до кінця. Але ми не прощаємося з вами.

Ведуча: До нових зустрічей на молодіжних вечорах у нашому гостинному таборі!

Брейн-ринг

Найбільш у світі цінують розумних людей. Вони чимало знають і прагнуть дізнатися ще більше. Адже як цікаво поринути у світ людських таємниць, дізнатися щось нове й поділитися ним з іншими. Світ різноманітний і цікавий, а люди в ньому добрі та розумні. Вони прагнуть порозумітися між собою й примножити свої знання новими. І сьогодні ми зібралися пограти гру дня інтелектуалів – брейн-ринг. Тут ви дізнаєтеся багато нового, а наші учасники із задоволенням покажуть свої знання та вміння. І саме так ми виявимо, хто ж у таборі найрозумніший.

Правила гри:

Наша гра складається з трьох раундів. У першому грають між собою «Сонечко» й «Дубочок», у другому – «Казка» та «Барвінок». Команди, які виграють, беруть участь у фіналі. Для кожної команди задається по п'ять запитань для обох команд одночасно. Журі, стежте, яка команда піднімає руку та відповідає. Для обдумування кожного питання дається 1 хв, якщо хвилина не потрібна, її можна використати для обдумування іншого питання. Піднімати руку можна лише після сигналу, щоб не допустити фальшстарту. Отже, правила гри зрозумілі кожному учаснику й ми можемо розпочинати нашу гру. Подорож у країну цікавого, веселого, знайомого й надзвичайного розпочинається.

І раунд

Запитання до команди «Сонечко»

1. Як називається зібрання творів Т. Шевченка? (*Кобзар*).
2. Про кого йдеться «за три копи куплена»? (*Коза-Дерева*).

3. Назвіть види спортивної зброї фехтувальників (*Шабля, шпага, рапіра*).
4. Є на світі кінь – усьому світу не втримати (*Вітер*).
5. Без очей, а сльози ллє? (*Роса*).

Запитання для команди «Дубок»

1. Як звати героя української народної казки, якому в скрутну хвилину допомогло гусеня? (*Івасик-Телесик*).
2. У якому році відбулися перші Олімпійські ігри? (*Афіни, 776 р. до н. е.*).
3. Сімсот соколят на одній подушці сплять (*Соняшник*).
4. Видно край, а не дійдеш (*Горизонт*).
5. Яка тривалість гри футболу? (*2 тайми, 90 хв*).

Запитання для 2-х команд

1. Летіло, як міх, упало як сніг,
Лопатами ходить, рогом їсть (*Гусак*).
2. Золотий пішов, а срібний прийшов (*Сонце й місяць*).
3. Скільки було: мати, дочка, брат, сестра, дядько, племінник? (*Троє*).
4. Як називається результат додавання чисел? (*Сума*).
5. Снігові поля, чорні грачі, Хочеш розумним бути – бери і вчи.
(*Книжка*).

Запитання команді-суперниці

(Кожна команда дає запитання команді-суперниці)

II раунд

Запитання для команди «Казка»

1. Як називаються народні, обрядові, величальні пісні зимового циклу? (*Колядки*).
2. Як звати чоловіка Язикатої Хвеськи? (*Петро*).
3. Як звати пантеру в казці Д. Г. Кіплінга «Мауглі»? (*Багіра*).
4. Що в перекладі означає слово «Біблія»? (*Книга*).
5. Стоїть на дорозі, усім заважає:
Хто йде, той штовхне,
А з дороги ніхто не прийме (*Двері*).

Запитання для команди «Барвінок»

1. Як називається суміш різних напоїв? (*Коктейль*).
2. Яка староруська назва військового прапора? (*Стяг*).
3. У римській міфології богиня щастя, випадку (*Фортуна*).

4. У воді росте, кохається,
А вкинь у воду – злякається (*Сіль*).
5. Як називається словниковий склад мови? (*Лексика*).

Запитання для обох команд

1. Як називається результат ділення чисел? (*Частка*).
2. Знайдіть найменше з натуральних чисел (*Одиниця*).
3. Супутник Землі (*Місяць*).
4. На якому материкау немає рік? (*Антарктида*).
5. Скільки пальців на ногах у страуса? (*Два*).

Запитання команді-суперниці

III раунд

Запитання для 1-ї команди

1. Двічі родиться, а раз умирає (*Птах*).
2. Ще батько не народився, а син уже по світі ходить (*Вогонь і дим*).
3. Яку гру грають найменшим м'ячем? (*Настільний теніс*).
4. Назвіть кольори олімпійських кілець (*Синій, жовтий, чорний, зелений, червоний*).
5. Що без леза та без зуба розтина міцного дуба? (*Блискавка*).

Запитання для 2-ї команди

1. Як у Стародавній Русі називали татарське військо? (*Орда*).
2. Живе – то чорне, погане,
А умре – то красне, рум'яне (*Рак*).
3. Як називали місце, де жили козаки? (*Курінь*).
4. Назвіть велику прісноводну рибу з вусами (*Сом*).
5. У грецькій міфології богиня правосуддя (*Феміда*).

Запитання для обох команд

1. У якому місяці ви їсте найменше хліба? (*У лютому*).
2. Як у США називається тваринницька чи інша ферма? (*Ранчо*).
3. Яке місто найбільш сердите? (*Грозний*).
4. Удень із ногами, а вночі без ніг (*Чоботи*).
5. Кого з українських поетів називають каменярем? (*І. Франка*).

Запитання для команди-суперниці

Підбиття підсумків, оголошення результатів

Додаткові запитання

1. Мамина мама тобі ... (*Бабуся*).

2. Яка рослина вбиває звіра? (*Звіробій*).
3. Її тіло вкрите лускою (*Риба*).
4. Чи в'ють гнізда перелітні птахи на півдні? (*Ні*).
5. Як знайти невідомий доданок? (*Від суми відняти відомий доданок*).
6. Скільки см в 1 дм? (*10 см*).
7. Яка тварина спить головою вниз? (*Кажан*).
8. Білі горошини на зеленій стеблині (*Конвалія*).
9. Яка пора року між весною й осінню? (*Літо*).
10. Як називається все те, що не зроблено руками людини? (*Природа*).

Сценарій «Красуня-2015»

Участь беруть сім учасниць.

Святково прикрашені столики. Хлопці чекають своїх дівчат.

Ведучий: Добрий вечір!

Ведуча: Леді й джентельмени!

Ведучий: Сеньйори та сеньйорити!

Ведуча: Панове й панянки!

Ведучий: Я радий вітати Вас на презентації найкрутішого, найпрестижнішого кафе «Сонечко». Давно я мріяв мати свій власний бізнес, але до цього часу на це не було ні коштів, ні такої можливості! Проте подякувати за те, що кафе відкрили, потрібно вам. А знаєте чому?
– Ви почали жалітися, що тут сумно.

Ведуча: От ми порадилися і вирішили відкрити кафе, де б ви змогли відпочити, провести вільний час із батьками, друзями, подругами й коханими. Наше кафе називається «Сонечко» й мені здається, що найбільше відвідувачів у нас буде серед представниць прекрасної половини, тобто дівчат. Із давніх-давен вроду українських дівчат порівнювали з трояндами, які розпускаються сонячним ранком, ваблять до себе зрошеною росю ніжних пелюсток. Їхня бадьорість нагадує перші промінчики сонця.

Ведучий: А пригадуємо Роксолану. Ця дівчина своєю вродою, чарівністю підкорила півсвіту. Ясним розумом дочка Ярослава Мудрого, Анна, заволоділа серце французького короля Генріха. Я думаю, ви погодитеся, що врода – це не основне. Для того щоб бути гарною жінкою, не достатньо лише вроди, потрібно бути моторною розумною, веселою й хазяйновитою.

Ведуча: У зв'язку з недостатнім матеріальним становищем у кафе поки що сім столиків, тому всі відвідати «Сонечко» за сьогодні не в змозі. Методом жеребкування щасливий випадок усміхнувся лише

для семи пар. І як завжди, кавалери прийшли на півгодини раніше й із нетерпінням чекають приходу своїх дам. Кафе наше розширятиметься, але для того, щоб перевірити його роботу, подивитися, чи будуть відвідувачі, дирекція створила комісію в складі... *(представляють журі)*.

Ведучий: Ці люди дуже серйозні, перевіряти будуть прискіпливо. Тому, щоб їх розважити, ми вирішили провести конкурс між запрошеними дамами. Конкурс обіцяє бути цікавим і, можливо, комісія забуде про справжню мету свого візиту.

Ведуча: І я пропоную їм бути на конкурсі журі. Але наші дами про це ще нічого не знають. Комісії видають сердечка. Оцінці «5» відповідає червоне сердечко, «4» – синє, «3» – зелене. Таким чином і відбуватиметься оцінювання конкурсанток.

Конкурс 1

– Ви повинні себе представити так, як вважаєте за потрібне. Вірші, гумор, пантоміма. Будь ласка, усе, що забажаєте.

– А ось і перша учасниця. Закоханий хвилюється. *(Дівчата з'являються по одній. Представлення)*.

Конкурс 2

– У кожного є ім'я. Але чи всі знають, що воно означає? Я пропоную учасницям розповісти, що означає їхнє ім'я, яка історія, пов'язана з їхнім іменем, могла статися, хто вони за знаком зодіака, що цінують у друзях, чим люблять займатися, який у них характер.

Ведучий: Настрій вам піднімуть танцюристи – Паша й Наташа.

Конкурс 3

Уявіть собі, що ви одружені й ваш чоловік, не дочекавшись закінчення медового місяця, повинен негайно поїхати у відрядження. На цьому папері ви складете список тих речей, які дасте йому із собою. Перелік потрібно здати в журі через 30 секунд. Журі оцінить, наскільки ви турботлива дружина.

Конкурс 4

– Ну що ж, чоловік поїхав у відрядження, але сусід удома. Зразу ж прийшов запросити вас на побачення. Але, оскільки ви любите свого чоловіка, то сусідові відмовляєте.

– Усі ми знаємо, що кожна жінка – актриса. Зараз ми перевіримо артистичні здібності учасниць. Вони продемонструють нам сім стилів, які передають характер жінки. Ось квітка й на кожній її пелюстці записано певний стиль (ділова жінка, елегантна, кокетка, жінка сучасних поглядів, жінка в стилі ретро, дуже сором'язлива, інтелігентна).

– Ви вибираєте пелюстку, на якій написано ваш стиль, а журі повинно здогадатися про це через вашу гру.

Конкурс 5

– На побачення жінка не ходила, чекала чоловіка – й ось настала довгоочікувана хвилина повернення. Ви як хороша господиня накриваєте на стіл. І зараз конкурс: хто краще викладе серветки.

Конкурс 6

– Ось і закінчився цей чарівний вечір у прекрасному кафе. Прийшли додому. Ой! Як я стомилася. А як багато є пісень на «Ой». Нехай наші учасниці виконають їх. Я проведу жеребкування, хто співатиме першим. Основна умова конкурсу – не повторюватися.

– Поки журі підраховує бали, ми насолодимось ще одним танцем чудової пари. Танець «Самбо».

Конкурс 7

У кожної учасниці було домашнє завдання. Ви виготовляли екібани. Потрібно показати свою композицію, назвати її.

А тепер слово надаємо нашому вельмишановному журі.

Нагородження та привітання учасниць у номінаціях:

- 1 – Міс Грація;
- 2 – Міс Глядацьких симпатій;
- 3 – Міс Елегантність;
- 4 – Міс Ніжність;
- 5 – Міс Розумниця;
- 6 – Віце-міс;
- 7 – Міс Красуня-2015.

Малі Олімпійські ігри

Ранок в оздоровчому закладі

Відразу після сніданку вихователям зібрати всі загони закладу до актового залу, де їм буде повідомлено, що сьогодні о 12 год відбуватиметься відкриття спортивного свята «Малі Олімпійські ігри». Місце відкриття – спортивний зал.

Коли всі загони зберуться, їм буде представлено організаційний комітет і безпосередньо його членів, які ознайомлять присутніх із програмою, метою та змістом спортивного свята.

Змістом спортивного свята є змагання з різних видів спорту, товариські зустрічі, ушанування спортсменів різних поколінь, учителів фізичної культури та спорту.

Мета свята – ознайомити дітей з історією Олімпійських ігор; із культурою й традиціями Стародавньої Греції, символікою Олімпійських ігор; поглибити знання про видатних спортсменів України; розвивати

інтерес до пізнання історії спорту нашої країни; розвивати естетичні погляди, почуття смаку; розширити знання про такі поняття, як спортивні знаряддя; виховувати любов до фізкультури та спорту, розвивати фізичні вміння; виховувати спритність, витриманість, сміливість, почуття колективізму, дружби, взаємовиручки, прагнення до занять фізкультурою; відчуття патріотизму, любов до Батьківщини.

Підготовка до свята

Одразу після зустрічі в актовому залі всім загонам методом жеребкування пропонується визначити по п'ять учасників, які братимуть участь у спортивних змаганнях. Свято проходить у спортивному залі, який обладнано необхідним спортивним інвентарем. Під стіною – столи для суддів. У залі – уболівальники та гості.

Оформлення залу: декорація: «мармуровий храм із міста Олімпіади», над центральною площею – п'ять олімпійських кілець, факел, олімпійський вогонь, олімпійський та державний прапори, уздовж бічних стін – низка кольорових плакатів.

Хід свята

Ведуча: Добрий день, шановні гості! Раді вітати Вас на нашому святі! Сьогодні Ви станете свідками народження майбутніх спортсменів. Зустрічайте майбутнє України!

(Лунає спортивний марш. До залу входять учасники спортивних змагань).

Богиня Феміда: Вітаю вас, дорогі діти й шановні гості! Ви мене впізнали? Я Феміда – богиня правосуддя. А прийшла я до вас із самої Греції. У Греції мене всі знають і поважають, бо я завжди допомагаю людям усувати чвари, суперечки, судити змагання. А роблю я це завжди мудро й об'єктивно. Ніхто не залишається ображеним. Ось і сьогодні, дізнавшись, що у вас відкриття величезного свята – Олімпіади, я вирішила неодмінно побувати та оцінити ваші змагання. Але спочатку я хочу дізнатися, чи знаєте ви, звідки прийшли Олімпійські ігри, із яких часів, із якої країни. Бажаєте дізнатися?

Гості: Так!!!

Було це дуже-дуже давно, коли людина думала лише про те, як вижити, їй потрібно було вміти швидко бігати, плавати, метати, долати перешкоди. Від уміння людини наздогнати й влучити в здобич, від здібності бути загартованою залежала мисливська вдача, а отже й життя. Давайте подивимося, як це було.

(Танець первісних людей)

Отже, стародавнім людям були знайомі елементи спорту: біг, стрибки, метання. Але про спорт ще не йшлося. Народився він пізніше. Батьківщиною спорту вважають Стародавню Грецію.

(Звучить фонограма – В. Мей; «Пори року» Вівальді)

Понад дві тисячі років тому на заході Греції, у долині річки Алфей, стояло містечко Олімпія. У густій зелені оливкових гаїв сяяли біломармурові храми на честь старогрецьких богів Зевса (царя богів), Аполлона (бога світла й сонця), Афродіти (богині краси та молодості), Артеміди.

Стародавні греки створили багато чудових легенд, які розповідають про виникнення Олімпійських ігор. Як переказують легенди, ці змагання греки запозичили від самих богів, життя яких сповнене війнами та суперечками, а також подвигами. Любов греків до змагань прищеплювалась із ранніх дитячих років. Узагалі легенд про виникнення Олімпійських ігор було дуже багато, але існує одна, найбільш правдива, яку взято за основу. Тяжкі війни розорювали грецькі держави. Народ не мав спокою. Загарбники безжалісно палили й вирубували сади та виноградники, спустошували поля, руйнували будинки, храми. Люди боялися виходити на вулицю, бо їх могли не тільки пограбувати, а й ще жахливіше – убити.

(Танок воїнів)

Люди хотіли покласти кінець війнам, але не знали, як це зробити. Вихід знайшов цар Іфрит. Він звернувся до мудреця.

Іфрит: О великий мудрецю! Що мені робити, як уберегти свій народ від війни?

Мудрець: Ти повинен організувати ігри, угодні богам.

Ведуча: І він відправився на зустріч із воїнами.

Іфрит: Забудемо про наші чвари. А суперечки давайте розв'язувати не зброєю, а в змаганнях на швидкість і спритність. Нехай кожен прийде в Олімпію та на стадіоні покаже, на що він здатний.

Ведуча: Ідея Іфрита сподобалася воїнам і вони погодились.

– Мир серед воїнів! Скласти зброю!

– Доторкуватися до зброї заборонялося. Порушників строго карали.

Так у Греції встановлено звичай, завдяки якому один раз на чотири роки в розпалі воєн усі складали зброю й відправлялися в Олімпію на ігри.

За місяць до початку Олімпійських Ігор по всій країні розходилися глашатаї сповістити про день урочистого відкриття змагань.

Ось і закінчено всі приготування до свята, усі атлети й гості попереджені та запрошені на свято. На стадіоні – майже 50 тисяч глядачів. Про початок ігор сповіщають срібні сурми.

(З'являються трубачі).

Олімпійськими іграми керувала суддівська колегія – арбітри. А потім з'являлись атлети, до яких звертався головний суддя:

– Якщо ви добре підготувалися до Олімпійських ігор, якщо над вами не тяжіє жоден нещасний вчинок чи лінощі, то йдіть із легким серцем. Якщо ні – повертайтеся назад.

Ведуча: Як і інші свята. Олімпійські ігри починалися з урочистого відкриття. А відкривали свято красуні-гречанки.

(Танок «Сіртаки». Фонограма – музика народна)

Феміда: Право пронести Олімпійський вогонь і прапор надається найкращим спортсменам дитячого табору.

(Із факелом і прапором діти проходять круг пошани)

Феміда: Із цієї хвилини, малі Олімпійські ігри я оголошую відкритими! Змагайтеся! Перемагайте! Хай щастить вам, любі діти! А мені вже час... До побачення!

(Феміда виходить із залу)

Тренер: Учасники змагань, слухайте мою команду. На команди по загонах розійдись! Команди, шикуйся, струнко! Вільно!

Кожній команді треба вибрати капітана, придумати назву й привітання. Команди, готові?

Команди: *(хором)* Готові!

Команди вітають одна одну, капітани здають рапорт тренеру про готовність до змагань.

Тренер: Команди, уважно послухайте умови й правила змагань *(пояснює, що змагання проходять трьома етапами, команди, які найменше набиратимуть очок, залишатимуть спортивну арену, аж поки не визначиться три команди-лідери).*

Отже, розпочинаємо перший тур змагань. У першому – ігри-естафети. Команди, до змагання в іграх-естафетах приготуйтеся!

(Звучить весела спортивна мелодія).

Гра-естафета «Баскетболіст»

Кожен гравець команди веде м'яч до баскетбольного щита й закидає його в корзину. Зловивши, передає його наступному гравцеві, який повинен зробити те, що й попередній. Результати гри оцінюють за часом виконання завдання.

Естафета з обручами

Потрібно пробігти від пункту А до пункту В і назад, перестрибуючи через обруч, як через скакалку. Команда, котра швидко виконає завдання, отримує 100 очок, котра пізніше – 50.

Естафета «Подорож по горах»

Бігову доріжку поділити на три рівні частини. Гравці в першій частині стрибають на лівій нозі, у другій – на правій, у третій – на двох. Назад повертаються біжучи. Результати гри оцінюють за часом виконання завдання.

Поки судді підраховують набрані очки, виступають гімнасти.

Тренер: Увага! Слухайте результати першого туру змагань...

Тренер: А зараз – конкурс капітанів! Капітани команд, на середину залу кроком руш!

Конкурс на спритність

Ось вам тенісні ракетки, м'ячі. Ви будете відбивати м'яч від ракетки, скільки зможете, аж поки він не впаде додолу. Гравці кожної команди вголос рахуватимуть, скільки ударів ви зробите. За кожен удар нараховується 10 очок.

Конкурс на координацію

Сядьте на стільці. Ми вам зав'яжемо очі, устаєте, повертаєтеся вправо й робите два кроки, тоді вліво, робите два кроки, і знову вліво – два кроки (*вийде квадрат*). Сідайте на стільці.

Конкурс «Веселі риболови»

На відстані 1,5 метра від лінії старту лежить обруч, у якому міститься «риба» – 10 штук. Перед обручем лежить вудочка, якою треба виловити всю «рибу».

Поки судді визначають капітана-переможця, виступають спортсмени-дзюдоїсти.

Тренер: Увага всім членам команд. Оголошується невеличка спортивна вікторина. За правильну відповідь на поставлене питання команда отримає 10 очок.

1. Який м'яч найважчий і який найлегший? (*Набивний і тенісний*).
2. Скільки гравців у футбольній команді? (*11*).
3. Скільки білих фігур у шахах? (*16*).
4. Як часто проводяться Олімпійські ігри? (*Раз на чотири роки*).

5. Які ігрові види спорту беруть участь у літніх Олімпійських іграх? (*Футбол, волейбол, гандбол тощо*).

6. Скільки гравців у волейбольній команді? (6).

7. Скільки гравців у баскетбольній команді? (5).

8. Які ви знаєте фізичні якості? (*Сила, витривалість, спритність, гнучкість тощо*).

9. Які ви знаєте спортивні стилі плавання? (*Вільний, кріль на грудях, кріль на спині, батерфляй, брас*).

10. Які ви знаєте види плавання? (*Академічний, на байдарках, на каное, на ялах, на шлюпках*).

Поки судді підбивають підсумки вікторини, перед учасниками виступають танцюристи.

Тренер: Увага! Розпочинаємо третій тур змагань.

Передавання м'яча двома руками над головою. Першому гравцеві дається м'яч. Піднявши його над головою, він передає м'яч другому гравцеві. Коли м'яч дійде до останнього гравця в колоні, той із м'ячем перебігає наперед і знову його передає. Гра закінчується тоді, коли перший гравець знову займе своє місце. Переможе та команда, яка закінчить гру першою.

Проводиться естафета

Тренер: Велика естафета, її умови: по-пластунськи пролізти по гімнастичній лаві, потім устати, залізти в мішок, дострибати до корзини з м'ячем, узяти м'яч у руки й на бігу поцілити ним у визначену мішень.

Тоді бігом вернутися назад. Переможе та команда, яка закінчить гру першою.

Поки судді підбивають підсумки третього туру, виступає вокальна група.

Тренер: Увага всім учасникам! Слово надається суддям змагань.

Судді підбивають підсумки змагань, оголошують призерів.

Слово для привітання і вручення призів надається директору оздоровчого табору. (*Виступ. Підсумок змагань. Нагородження команд*).

Ведуча: Діти, сьогодні на нашому святі переможених немає, бо перемогла дружба!

(Звучить у дитячому виконанні пісня «Олимпийская дружба»).

Сценарій конкурсу «Пісенний аукціон»

Ведуча: Добрий день, дівчатка й хлопчики. Сьогодні у нас відбудеться дуже цікавий захід, який називається «Пісенний аукціон». Як ви знаєте, пісня саме в житті українця відіграє дуже велику роль. Кожне свято не минає у нас без пісні. А про що ж ми співаємо? (Діти відповідають). Так, дійсно, ми співаємо про все: про кохання, пори року, війни, а загалом – про складне й водночас веселе людське життя. І сьогодні ми з вами перевіримо, наскільки ви обізнані з різноманіттям пісень.

Отже, вам потрібно розділитися на три групи. А зробимо ми це, розрахувавшись на 1–3. Тепер перші номери стають біля першого столу, другі – біля другого й, відповідно, треті – біля третього. Ви помітили на дошці зображено 18 кружечків, які пронумеровані. Зі зворотного боку кожного з них написаний виконавець і назва пісні, із якої вам потрібно заспівати або приспів, або куплет. Із кожної групи виберіть представника, який буде виконувати пісню чи куплет із неї. На підготовку до виконання у вас буде 2 хв. Кожна команда матиме можливість лише шість разів обрати кружечок, після чого він буде зніматися. За правильно виконану пісню команда отримує 1 бал. Якщо ви знаєте лише декілька слів із пісні або ж трапляються деякі неточності в її виконанні, ви отримаєте 0,5 бала. Якщо ж ви не знаєте, про яку пісню йдеться, – відповідно, ви не отримуєте жодного бала. Дві команди, які наберуть найбільше балів, вийдуть до фіналу, а правила я поясню пізніше. На кружечках написано російські та українські пісні. Отож розпочинаємо пісенний аукціон й прошу першу команду оголосити свій номер, під яким прихована пісня.

(Подають назви пісень).

Ведуча: Ну що ж, ось є в нас дві команди–лідери, які продовжать змагання. Як я вже говорила, ви виходите у фінал. Ось послухайте правила. Кожній команді потрібно обрати будь-яку пісню, яку знає вся ваша група. А ми оплесками вирішимо, яка команда була найкращою. І врахувавши бали першого туру, визначимо переможця. На підготовку у вас є 10 хвилин. Жеребкуванням визначимо, хто ж буде перший співати. І поки наші артисти готуються до виступу, пропону вам пограти в цікаву гру. *(Для цього глядачів ділимо на дві групи).* Я вас, шановні глядачі, поділю на дві групи. Буду вам говорити початок пісні, перше слово, а ви повинні продовжити, і яка команда знає більше пісень, що починаються на це слово, та й виграє. Перше слово –

«Ой». І почнемо з команди. (*Наступне слово «А». Гра триває не більше 10 хв. Далі визначаємо переможця*).

Ведуча. Ну що ж пройшло вже 10 хв. (*Виступ 1 команди*). Отже, давайте поаплодуємо учасникам ... групи. (*Виступ 2 команди*) Сподобалось? Давайте привітаємокоманду.

Скажу вам, нелегкий вибір нам випадає, але все ж таки ми повинні визначити групу-переможця нашими оплесками. Отже, першою в нас виступила команда під номером, будь ласка – оплески.

Другою виконала пісню команда.... Отже, враховуючи бали попереднього туру, я можу сказати, що переможцем «Пісенного аукціону» стає група.... (На шию кожного учасника команди-переможця вішається попередньо зроблена медаль із написом «Переможець пісенного аукціону»).

Ведуча: Ну що ж, сподобалося наше дійство? Ви сьогодні всі дуже гарно співали й багато пісень знаєте. Я вітаю наших переможців і закликаю вас на досягнутому не зупинятися.

Хай в кожній душі пісня живе,
Й на радість усім звідусіль пливе.
Хай наші серця не оминає
В Супутник наш рідний хай зазирає,
Бо співати любимо тут всі,
І дорослі, і малі.
І доки пісня наша лунає,
Добро і дружба нас єднає!

Сценарій до свята «Екологічний бумеранг»

Ведучий: Добрий день, друзі!

Природа – це наше життя. Ми впевнені, що в цьому залі зібралися не байдужі люди до того, що з нами відбувається щоденно, а також ті, хто добре розуміє: земля – наш спільний дім й іншого немає та бути не може.

Ведуча: Так, сьогодні найголовнішою проблемою людства є проблема виживання, проблема, що стосується кожної людини зокрема, кожної живої істоти. Ніякі винаходи цивілізації не замінять чистого повітря, екологічно чистих продуктів харчування та джерельно-чистої води. І сьогодні ми організували гру-конкурс «Екологічний бумеранг».

Ведучий: Сьогодні розмова про проблеми екології, у чому саме бумеранг? У нашому випадку – «екологічний бумеранг» означає: нерозумні та неправильні дії людей на планеті Земля в найближчий

час можуть повернутися великими нещастями, бідами для всього людства, адже «бумеранг» за своєю природою завжди повертається. У нашому випадку для людства він може повернутись із жахливими наслідками. Що ж потрібно знати, як слід діяти, щоб зберегти екологічну чистоту нашої планети?

Ведуча: Отже, ми запрошуємо на сцену учасників гри «Екологічний бумеранг».

І перше правило: кожен з учасників гри, виходячи на сцену, повинен із букета, що лежить на столі, узяти одну квіточку, яка буде символом кожної команди.

(Учасники гри по черзі виходять на сцену, а ведуча коротко представляє кожного, потім пропонує зайняти місце за столами. За одним столом сидять учасники гри з гвоздиками, інші – із тюльпанами, за третім – із трояндами й т. д. Отже, об'єднання в одну команду дітей (3–4 чол.) за кожним столом відбувається випадково. За грою спостерігатиме та буде її оцінювати журі).

(Звучить гонг).

Розминка: Задається питання, на яке є три варіанти відповіді (А, В, С). За 30 с потрібно дати правильну відповідь. Кожна команда піднімає табличку. Журі – фіксує.

Питання:

1. Хто запровадив термін «екологія»?

а) Дарвін; б) Геккель; в) Вавилов.

2. Скільки років може пролежати в землі целофановий пакет, доки розкладеться або згниє?

а) 30 років; б) 100 років; в) 200 років.

3. В одній теплиці температура ґрунту була встановлена вищою за температуру повітря. Як це відіб'ється на врожайності?

а) урожайність зросте; б) урожайність знизиться; в) ніяк.

4. Які тварини є найбільш морозостійкими?

а) білі ведмеді; б) качки та гуси; в) тюлені.

(Білі ведмеді та тюлені витримують 80°C морозу, качки та гуси – 110°C.)

(Звучить гонг)

І конкурс

Ми знаємо, що керівниками дуже часто приймаються рішення, наслідки яких інколи є просто катастрофічними. Наприклад, прийнято рішення про будівництво в районі озера Байкал лісохімічного комбінату. І як наслідок – сьогодні один із величезних резервуарів

прісної води з унікальною фауною потрібно рятувати. Увага, команди. Згадайте ще випадки про прийняття помилкових рішень (на роздуми – 1 хвилина).

Конкурс глядачів «Чиї це голоси, звідки ці звуки». (Це можуть бути фонограми 4–5 голосів птахів та звірів, шум моря, вітру, дощу тощо).

(Звучить гонг)

II конкурс

Чорнобиль – це не просто аварія. Це – екологічна катастрофа. Сьогодні, коли ми підбиваємо підсумки того, що зроблено для ліквідації наслідків аварії, можна говорити про те, що роботи в цьому напрямі ще надто багато. Отже, завдання! Усім виділяють один мільярд гривень. Що ви найперше зробите сьогодні для ліквідації наслідків аварії.

Кожна команда пропонує свою версію використання 1 мільярда гривень для вирішення питань, пов'язаних із ліквідацією наслідків аварії на ЧАЕС.

(Музична пауза)

«Експертна комісія» підбиває підсумки конкурсу.

III конкурс

У гості до учасників гри приходить Робінзон Крузо, який пропонує дітям уявити себе на його місці. Кожній команді він вручає картку з вихідними даними.

I. Дія відбувається в наші дні.

II. Острів розміщений у зоні вологих субтропіків.

III. На острові відсутні джерела прісної води.

IV. Ґрунт острова кам'янистий.

V. Ви одягнуті в тренувальний костюм, із вами – лише складний ніж.

(Кожна команда відповідає на питання Робінзона Крузо).

1. Як добути воду, вогонь, їжу тощо? *(Робінзон Крузо разом із комісією визначає правильність дій «юних робінзонів»).*

Конкурс із глядачами. Вікторина «Чи знаєте ви народні прикмети?»

1. Якщо ластівки літають над землею високо, а змії ліниво лежать у траві, то ...*(буде хороша погода).*

2. Якщо замовкають горобці, а зяблики збиваються у зграї, то... *(незабаром буде похолодання).*

3. Якщо риби занурюються на дно водоймища, а качки поспішають до води, поглядаючи на небо, то ... *(буде сильний дощ)*.

4. Якщо заспіває снігур, а сорока заховається під дах, то ... *(незабаром випаде сніг)*.

5. Якщо бджоли та оси літають і сідають на квіти навіть у пізній час, то ... *(на наступний день погода буде гарною)*.

(Звучить гонг)

Фінальний конкурс «Бліц»

Ведучий протягом півтори хвилини ставить кожній команді питання, на які можна дати лише конкретну, лаконічну відповідь. За кожну правильну відповідь – 1 бал *(на кожну команду слід підготувати приблизно 30 питань)*.

Орієнтовні питання:

1. Господарство з розведення рослин та тварин *(Розсадник, розплідник)*.

2. Стародавня назва ріки Дніпро *(Борисфен, Славутич)*.

3. Яке найвище на Землі дерево? *(Секвоя)*.

4. Послідовна зміна висівання насіння рослин *(Сівозміна)*.

5. Богиня землі в давньогрецькій міфології *(Гея)*.

6. Як називається суцвіття злаків? *(Колос)*.

7. Штучна трав'яна покрівля *(Газон)*.

(Звучить гонг)

На сцену виходять усі учасники гри, експерти, ведучі. Оголошуються підсумки. Переможці нагороджуються призами, дипломами.

Ведучий: Нашу гру-конкурс «Екологічний бумеранг» завершено. До нових зустрічей!

Закриття оздоровчої зміни (сценарій урочистої лінійки)

Звучить сигнал сурми.

Старший вожатий: Шановні друзі, вітаємо вас у нашому таборі!

Ведучі:

1. Україна – рідний край!

Поле. Річка. Зелен гай.

Любо стежкою іти.

Тут живемо я і ти.

(Гімн. Підняття прапора)

2. Прапор Руси повіває

Синьо-жовтий, золотом тканий,
А на нім завіт сіяє
Мономахом ще нам даний.

3. Гей! Єднайтесь, рідні діти,

Бо в єдності наша сила –
Єдність може лиш злучити,
Що незгода розлучила.

(З'являється дівчинка в національному костюмі)

Українка:

Українка я маленька,
Україна – моя ненька.
З неї щира я дитина,
Добра, люба та єдина.
Вірна я дочка народу,
Бо з козацького я роду;
Щиро я свій рід кохаю,
роду іншого не знаю.
Так я завжди буду жити,
Рідний край буду любити,
Українцям помагати,
Україна – моя мати!

(Звучить пісня «Україночка»)

Ведучі:

1. Як завжди, весною очікую літо,
Красиве, як квіти у нашім садку.
Щасливе, веселе і сонцем зігріте.
Зозуля кує, голова у вінку.

З являється Літо і виконує танок.

На фоні музики ведучі продовжують читати вірші.

2. Біжить по стежині, неначе на крилах,
Полинуло вгору, в небесну блакить,
Вернулось, яскраво погладило ниви.
Воно, ніби птах, що от-от полетить.

3. Усі його люблять, звірина й пташина,
Рослини і сонце, дощі та вітри.

Ласкаве воно і просте, мов дитина,
А очі у нього – як в небі зірки.

1. Розливає літо промені іскристі,
Ще зоря до річки йде, щоб воду пить,

Та вже поспішають сурмачі до місця,
Щоб закличним дзвоном заклад розбудить.
(Лунають позивні сурем)

2. Ой дитяче літо,
зорями зігрите,
Стяг жовто-блакитний в небі голубім.
Запашнеє літо,
Будеш гомоніти
Ти завжди у серденьку моім.

*Літо веде за собою Червень та Липень.
За ними йдуть Коник, Мурашка, Комар.*

Ведучі:

3. Ось і літо! Ось і літо!
Ой, яка ж бо радість, діти.
Можна плавать, відпочити,
Та на сонці загоріти.

1. Босоніж тепер гасає
Мурашина, бо зрадив.
Та від сонця насуває
Свій кашкетик аж до брів.

2. І від самого світання
до ранкової пори
«Добрідень, жадане літо!» –
Вже співають комарі.

(Танок Коника, Мурашки, Комара)

Літо: Добрідень, табірчани! Я знову радо вас вітаю у нашому закладі! Як бачите, я прийшло не одне, а зі своїми давніми друзями Пригадайте їх.

(Виходить Червень)

Червень: Я – Червень, старший брат літечка. Моє ім'я походить від слова «чернець», що в перекладі з давньоруської означає «червоний місяць». Колись у давнину в цей час збирали кошеніль, або червець – комаху, з якої отримували багряну фарбу. Дуже довго (аж до появи хімічних барвників) простолюдинам у Європі заборонялося носити одяг із тканин багряного кольору – кольору королівських та кардинальських мантий

У народі перший місяць літа величали по-різному:

- 1) різноквітом (бо цвіли різні квіти);
- 2) світозаром (за ясність дня);
- 3) хліборостом (давав ріст хлібу);

4) рум'янцем року.

А в нашому таборі можете ще мене назвати Першопрохідцем, тому що саме я розпочав нашу першу оздоровчу зміну

Липень: Я – Липень – середній брат літечка.

Цю назву я отримав у давніх русичів, тому що саме в цей час цвіте липа (цвіт якої використовують від багатьох простудних хвороб).

У народі мене теж називають різними йменнями:

1) грозовиком (через часті грози);

2) жарником або жнивником (жнива – час збирання врожаю на полях);

3) сінозірником (рано-вранці, на зорі косили сіно).

4) верхівкою (маківкою) літа.

Тут мене можна величати Напівпровідником.

З'являються Архіваріус. 7 міністрів. Нептун, Русалка, Польова та Лісова мавки.

Міністри (разом) Ми – міністри.

1. По одному з кожного міста.

2. Добрими справами оперуємо...

3. Та Веселковою Республікою керуємо.

1. Козаки живуть нові

В нашім місті **МТВ**.

2. А я – відважного такого

Із міста **Морського**.

3. А у нас – танцюй, співай,

Наше місто – **Барвограй**.

4. Кожен хвалить своє, а я – своє,

Бо назву має **Мирне** місто моє.

5. Погляньте, усмішка яка.

Бо я – з міста **Веселка**.

6. Моєму місту усі раді,

Бо я – із **Сонцеграда**.

7. Хоч я і не княгиня,

Та з міста **Берегиня**.

Літо: До ладу співаєте,

Гарні назви маєте.

Тепер скажіть про діло,

Що ви вже зробили?

Міністри:

1. Перш за все ми хутко робили

Й виконали майже вміло,

З великою охотою

Свій «План роботи». *(Демонструють)*

2. Для «Веселкової Республіки» –

Чотири рубрики

3. І для країни Барвінчат

Карти, схеми – усе підряд.

4. Їх ми добре знаємо,

Тепер же вам вручаємо.

(Віддають Літу карти та інше)

5. По закладу ходили,

Та різні конкурси проводили.

6. Масу веселих і трішки сумних.

Пригадаємо деякі з них.

(Показують оголошення і говорять про них).

7. Справи свої тепер порахуємо,

Та в «Часопис цікавих справ» занотуємо.

Літо: А я дарую вам оцей опис,

Щоб отримався «Часопис» *(дає альбом)*.

Нептун: Любі друзі, вас вітаю,

Навчились плавати, я знаю.

Конкурси для вас я влаштував,

Хто гарно плавав – почастував.

Русалка: Я – царя морського донька.

Пригадали?... Русалонька.

З татком дуже вас чекали

На Нептуна воднім святі.

Літо: А ви хто такі? *(Звертається до Мавок)*.

Мавки:

1. Ой, а про нас майже забули...

2. Ми – двоюрідні сестри Русалоньки.

Одвічні мешканки цього табору.

1. Я – Польова Мавка.

2. А я – Лісова Мавка.

1. Остерігались нас ви у перший четвер після Трійці.

2. В цей день ми залоскотали вас до смерті...

Архіваріус: Пригадайте, діти. У нас є своєрідний оберіг від них – це пучечок полину. Ось я вас зараз... Геть звідси!

Замахується на Мавок полином.

Літо:

Як бачите, у кожного була справа в таборі нашім:

І концерти в шефів, і походи й праця...

То ж нехай молодшим вже позаздрять старші,

Що й наступне літо будуть вони тут.

Щасливого літа!

Старший вожатий: Увага! Урочиста лінійка, присвячена закриттю оздоровчої зміни, оголошується закритою.

Волинь моя – мій рідний край
(для школярів середнього віку)

Мета виховна: виховувати любов до рідного краю, повагу до національних традицій.

Хід заняття

Вихователь:

Сьогодні, діти, ми зібралися з вами разом, щоб ще більше дізнатися про наш рідний край, де ми з вами живемо.

А як називається наш край?

(Наш край називається Волинським).

Вихователь: А ще як називають наш край?

(Наш край називають Поліссям).

Вихователь: Ми з вами вивчили пісню «Волинь моя». Подумайте й скажіть: якими словами в пісні оспівується Волинська земля?

Відповіді дітей:

1 дитина:

Волинський краю дорогий,

Ти був мені колискою.

Озер блакить і шум лісів,

Для мене став ти піснею.

2-га дитина

Волинь моя, краса моя,

Земля моя сонячна.

3-тя дитина:

Волинь моя, краса моя,

Краса моя зоряна.

4-та дитина:

Шумлять, колишуться хліба,

Як в полі хвиля грається.

Моя завітчана земля
До сонця усміхається.

Вихователь:

Ось ми з вами і назвали, якими словами оспівується наша Волинська земля. То яка ж наша земля? (Добір синонімів).

Відповіді дітей:

Наша Волинська земля – зоряна. Наша Волинська земля – сонячна. Наша Волинська земля – завітчана. Наша Волинська земля – усміхнена. Наша Волинська земля – щедра. Наша Волинська земля – багата. Наша Волинська земля – мальовнича. Наша Волинська земля – дорога.

Звучить у виконанні дітей пісня «Волинь моя».

Вихователь:

А як називаються люди, які живуть у Волинському краї? (*Волиняни*).

Вихователь:

Багато віршів написано про Волинь, окремі ми з вами почитаємо сьогодні.

Виразне читання віршів про Волинь.

1-ша дитина:

Волинь – красуня,
Співуча і родюча сторона.
Живуть тут добрі і щасливі люди,
Хороші й милі, це не новина.

2-га дитина

Волинь моя, мій рідний краю,
Русявокоса полісянко,
Зеленочубий тихий гаю.
Озер манлива колисанко.
Стою й мовчу перед тобою,
Затамував душі акорди,
Щоб не сполохати спокою
Твоєї ніжності і вроди.

3-тя дитина

Волинь моя, мій рідний краю,
Дідів і прадідів коліско,
Я від землі до небокраю
Тобі вклоняюсь низько-низько.
І бачу в райдужнім барвінку

На тлі ХХ століття
Безсмертну Лесю Українку
І дум-пісень її Суцвіття.

Вихователь:

Діти! Ви прослухали вірш, у якому згадувалося чие ім'я? (*Лесі Українки*) (коротка розповідь дітей про Лесю Українку – поетесу Волині біля її портрета). Хто вона? (*Українська народна поетеса*). Яке її справжнє ім'я? (*Лариса Петрівна Косач*).

Вихователь:

Діти! Лариса Петрівна Косач настільки любила українську мову, українські пісні, український народ, свій рідний край, що навіть узяла собі псевдонім – Українка.

Де вона народилася? Чим вона любила займатись? Хто її навчив читати? Про що писала Леся Українка?

А зараз, дітки, ми поводимо хоровод на слова Лесі Українки «Вишеньки-черешеньки».

А ще Леся Українка дуже любила танцювати, її найулюбленішим таночком був «Козачок».

Вихователь:

А тепер, мої маленькі милі волиняни,
У мене є загадки про запас.
Хто з вас найперший ці загадки відгадає,
Той найкмітливіший із вас.
(*Загадки Волинського краю*).

Сидить баба на грядках,
Вся закутана в хустках. (*Капуста*).
Сидить Марушка в семи кожухах,
Хто їх знімає, той сльози проливає. (*Цибуля*).
Що то за голова,
Що лиш зуби і борода? (*Часник*).

Кругла, а не місяць,
Біла, а не папір.
Зверху гарна, з хвостиком,
А не миша. (*Редиска*).
Що то за коні в городі на припоні,
Довгасті, голчасті, зеленої масті,

Нікого не возять, Лише солі просять (*Огірки*).

З бородою, а не мужик,

З рогами, а не бик.

З пухом, а не птах,

Лико дере, а кошиків не плете (*Цап*).

Вихователь:

А зараз, дітки, ми пограємо з вами «Закінчи прислів'я», але прислів'я Волинського краю.

Я починаю, а ви закінчуєте.

1. За добре слово грошей не платять,
(а скажеш, усім приємно).

2. Хто материнську мову зневажає,
(той матір не шанує).

3. Яка голівонька,
(така й розмовонька).

4. Від теплого слова
(і сад цвіте).

5. Багато снігу –
(багато хліба).

6. Хочеш їсти калачі,
(не сиди дома на печі).

7. Хто рано підводиться,
(за тим і діло водиться).

8. Ластівка день починає,
(а соловейко закінчує).

Вихователь:

Волинська земля багата на ліси, озера, болота.

А які дерева ростуть у нас на Волині?

(Дуб, сосна, ялина, береза).

Складання речень дітьми. Побудова. Діти дають відповіді, будують речення.

1. Наші ліси багаті на гриби, ягоди.

2. У лісі живе багато тварин.

3. Своє пристанище в лісі знаходять звірі й птахи.

Вихователь:

А які звірі? Які птахи?

Діти будують прості поширені речення.

На Волині близько 170 озер і багато річок. Вони – ніби сині очі нашого краю.

А які ви знаєте річки?

(Річки – Стир, Буг, Студійка, Луга й одне з найбільших озер – Світязь).

Вихователь:

Діти! Сьогодні ви почули багато нових слів. А як ми напишемо ці слова? Із якої букви ми будемо їх писати?

Відповіді дітей:

Із великої букви. *(Написання великої букви).*

Леся Українка – ім'я, псевдонім.

Стир – назва річки.

Світязь – назва озера.

Вихователь:

А які ви знаєте міста на Волині?

(Луцьк – одне з найбільших міст, Нововолинськ, Володимир-Волинський, Ковель та ін.)

Вихователь:

А тепер, діти, давайте ми з вами зробимо невеличку подорож у минуле, а саме на озеро Світязь. Вода в ньому чиста, прозора. А хто побував на озері Світязь? Що роблять люди на озері?

Відпочивають. Купаються. Засмагають. Катаються на човнах.

Вихователь:

На озері Світязь люди набираються сили, здоров'я на цілий рік. Це озеро, діти, оспіване в піснях, легендах, переказах.

Розповідь легенди про озеро (макет озера Світязь)

Давним-давно на місці, де зараз ви бачите озеро, було невелике, але дуже гарне місто. Люди жили в ньому мирно й тихо.

Одного разу прийшов до міста загарбник – велетень Тевтон. Він знищував на своєму шляху все живе. Люди стали ховатись у густих лісах, що підступали до самого міста.

А в місті жила дуже вродлива дівчина Маринка. Усі її любили й берегли, бо була вона ще й доброю феєю. Варто було Маринці переступити поріг бідної хати, як вона ставала багатогою.

Тевтон вирішив будь-що полонити дівчину. І вже був би наздогнав її, але вона махнула руками й вимовила якесь чарівне слово. У цю мить із неймовірною силою на місто рушили страшні води та затопили його. Прекрасна фея загинула, щоб урятувати людей, які ховалися в лісах, але й людодіда не стало.

Так виникло велике й глибоке озеро. Щоранку в ньому купалося сонце, а на пустельні береги повернулись із лісів люди та почали будувати нові житла. Їм нічого не загрозувало.

Так розповідає поліська легенда про історію Світязю.

Вихователь:

Волинська земля багата й щедра. Живуть на ній працьовиті люди. Вони вирощують хліб, цукрові буряки, виготовляють прекрасні речі, які ви бачите на виставках народних умільців. Це вироби з лози та соломи, гончарні вироби, вишиті рушники.

Ось цим посудом наші земляки користувалися дуже давно.

- Що це за посуд?
- Як вони його виготовляли?
- Якої форми?
- Для чого використовували?

Словникова робота

Уведення нових слів та закріплення їх.

- Макітра.
- Горщик.
- Чавун.
- Кухлик.

Виставка виробів із лози, соломи, лика

- Із чого зроблені?
- Де їх використовують?
- Якого розміру?
- Який орнамент?

Виставка вишитих рушників.

ВОЛИНЬ МОЯ

Слова і музика О. Каліщука

Чи є на світі де краї,
Щоб так співали солов'ї?
Чи ще ліси дзвінкіші є,
Де так зозуленька кує?
Волинь моя – краса земна.
Ти в цілім світі лиш одна.
Тебе, мов квітку чарівну,
Вплітаю в пісню голосну.
Чи де земля ще є така
Багата, гарна і дзвінка?
Цвітуть сади, шумлять жита,
Пшениця грає золота.
Волинь моя – не край боліт...
Куточок райський на землі.
Тебе, мов квітку чарівну,
Вплітаю в пісню голосну.
Проснеться тільки новий день –
Радіє серце від пісень.
І наче чари у мені
Звучать мелодії пісні.
Волинь моя – чарівний край.
Ти розквітаєш, як розмай.
Тебе, мов квітку чарівну,
Вплітаю в пісню голосну.

Славетні імена країни

Назвіть найвидатнішу жінку Київської держави.

Відповідь:

Найвидатнішою жінкою Київської держави вважається Ольга – дружина Ігоря, яка отримала владу після його смерті. Виняткове явище в ту сувору епоху – жінка впродовж багатьох років (із 944 до 969 рр.) мала владу у великій державі, що є свідченням її великого таланту. Князувала від імені малолітнього сина Святослава, але твердо тримала владу у своїх руках. Ольга об'їздила свої землі й установлювала в них нові закони, засновувала нові оселі. Вважається,

що вона була першою жінкою-русинкою, яка стала відомою у світі. Ольга прожила довге життя й зустріла смерть у вісімдесятирічному віці. Через дванадцять років її онук Володимир заснував у Києві церкву на честь Пресвятої Богородиці, що одержала назву Десятинної. До неї з великими почеснями перенесено прах княгині, яку проголосили на Русі святою.

Виховний захід «Риси культурної людини»

Мета: розширити й поглибити знання про риси культурної людини, мовну культуру; виховувати ці риси, культуру мовного спілкування.

Зміст заходу

1. Повідомлення теми й мети заходу.

– Сьогодні, діти, ми з вами помандруємо до Палацу культурної людини. Мандрівка буде з цікавими зупинками.

1. Увічливість.

2. Привітність.

3. Помагайко.

4. Музична.

5. Взаємоповага.

6. Справедливість.

7. Доброта.

Продовжувати мандрівку від однієї зупинки до іншої можна тільки тоді, коли чергова команда виконає всі завдання зупинки. 7 зупинок – 7 команд.

Мандрівка по зупинках.

(Картки із завданнями для команд, на продумування й відповіді команд – 5 хв).

1. Зупинка «Увічливість»

Зміст картки

1. Як ви вважаєте, що таке увічливість?

2. Як ви розумієте прислів'я: «Скромність прикрашає людину»?

3. Знайдіть помилку в поведінці учня.

Учень біжить по коридору, зустрівшись з учителькою, на ходу кидає: «Здрастуйте, Маріє Іванівно!». А влетівши в клас, кричить: «Ген, задачу розв'язав?»

Завдання для всіх:

А. П. Чехов писав: «Хороше виховання не в тому, що ти не проллеш соус на скатертину, а в тому, що ти не помітиш, якщо це зробив хтось інший».

– Чому Чехов так вважав? Як ви розумієте його слова?

– Молодці, діти, справились із завданням зупинки «Увічливість», а тепер прочитаємо висновок з усього того, що ми говорили, правило, яке дає нам ця зупинка.

(Висновок читають усі) Будь увічливим. Увічливість – це вміння вести себе так, щоб іншим було приємно з тобою.

2. Зупинка «Привітність»

Зміст картки

1. Які слова увічливості ви знаєте? Як їх ще називають і чому?

2. Черговому треба звернутися до вчительки, яка розмовляє з іншою вчителькою. Розіграй сценку, як він повинен це зробити.

3. Назви оповідання й автора, у якому «чарівні слова» допомогли хлопчику (В. Осєєва «Чарівні слова»).

Для всіх:

Хлопчик крикнув перехожому:

– Скажіть, скільки зараз годин?

Звертаючись, хлопчик припустився помилок, які вони? Читання правила зупинки привітності. ***Будь завжди привітним: під час зустрічі – вітайся; за допомогу – дякуй; виходиш – попрощайся.***

3. Зупинка «Помагайко»

Зміст картки:

1. Я знаю одного хлопчика, який у магазин піде – вимагає морозиво; стіл допоможе накрити – вимагає гроші на кіно; коли йому зробили зауваження за це, він відповів: «Я ж усе зробив».

– Подобається вам цей хлопець, якщо ні, то чому?

2. Розіграй сценку.

Катя: Таню, давай станемо з тобою в пару.

Таня: Давай, тільки ти понесеш мій портфель.

Катя: Тоді ти не справжня подруга.

Для всіх:

Костя відчинив двері в під'їзд, пропустив Світлану, узяв у неї портфель. Стали підійматися сходинками: попереду – Світлана, за

нею – Костя. Жінка, яка йшла назустріч, сказала до чоловіка: «Який вихований хлопчик! Буде справжнім мужчиною».

Чому вона так сказала?

Читання правила-висновку. Помагай усім, хто потребує твоєї допомоги, від душі, не хмуричись, не за платню.

4. Зупинка «Музична»

Завдання: провести фізкультхвилинку (під музичний супровід).

5. Зупинка «Взаємоповага»

Зміст картки:

1. П'ятеро друзів домовилися піти в кіно, але Вітя дивився цікавий мультфільм по телевізору та вчасно не з'явився до кінотеатру. Уявіть ситуацію й зробіть висновок.

2. Як ти розумієш вислів: «Стався до людей так, як би ти хотів, щоб вони ставилися до тебе».

3. Придумай таку ситуацію, де через когось хтось хвилюється.

Завдання для всіх:

Розгляньте малюнок і скажіть, що в поведінці дітей вам не подобається й чому?

Читання правила: Бережи час інших людей: ніколи й нікуди не запізнюйся, не змушуй себе чекати, хвилюватися.

6. Зупинка «Справедливість»

Зміст картки:

1. Поясни прислів'я: «Краще гірка правда, ніж солодка брехня».

2. Наведи свої приклади ситуацій, про які можна сказати: «Краще гірка правда, ніж солодка брехня»

Для всіх:

Закінчи прислів'я: «Не одяг прикрашає людину, а...».

Читання висновку: Будь справедливим: умій чесно говорити і про інших, і про себе.

7. Зупинка «Доброта»

Зміст картки:

1. Що таке доброта?

2. Придумай сценки: «В автобусі», «На вулиці», розіграй.

Для всіх:

Із ким би ви хотіли дружити?

Читання правила: *Будь добрим: старшим, хворим поступайся місцем у транспорті, на вулиці, але не для показу, допомагай усім, хто потребує твоєї допомоги.*

Фініш – «палац культурної людини»

1. Підбиття підсумків роботи команд.
2. Повторне читання вголос усіх правил із таблиць, що прикріплені на дошці, замість кожної зупинки.
3. Читання вголос листа-послання В. Мономаха.

Що таке людська краса?

Вихователь:

Визначте, яке місце в мові кожного з нас займають слова: культура поведінки, духовна культура, внутрішня культура.

Людська краса... У чому вона проявляється? Ми часто говоримо про прекрасних людей. Якими вони мають бути?

Благородний не той, хто б'є себе в груди, проголошуючи правильні гасла, а той, хто скромно день у день виконує свій трудовий обов'язок. Шаною й славою ми оточуємо тих, у кого слова не розминаються з ділом. От наріжний камінь нашої етики.

Перша ознака красивої людини: красива людина – та, для якої цілеспрямованість, працьовитість – природний стан і потреба душі.

Красива людина – це людина-колективіст, для якої інтереси колективу, України ближчі, ніж її особисті. Наш ідеал, як і раніше, людина – борець за щастя народу, за людське благополуччя, за правду в усьому.

Дрібниць у цій святій боротьбі немає. Навіть невелика поступка егоїстичним інтересам на шкоду спільній справі завдає серйозної втрати громадському престижу особистості. Творити майбутнє згідно із законами краси – виховувати в собі людину, яка готова все своє життя без крихти сумніву та вагання віддати «часові на розрив».

Настрій кожного з нас дуже залежить від поведінки людей, із якими ми зустрічаємось. Зрозуміло, що таке ставлення до нас радує, а погане – завдає прикростей, бентежить. Згадайте випадки зі свого повсякденного життя. Щоразу ви стаєте об'єктом людської уваги: коли входите в автобус, у приміщення, сідаєте на лавочку, де вже сидять інші, ви відчуваєте на собі погляди й аналізуйте, як ці люди

дивляться, як вони вас оцінюють – і це ніколи для вас не є байдужим. Коли ж вступаєте з ними в безпосередні стосунки чи питаєте про щось, то з їхніх відповідей робите висновок про те, як вони вас сприймають.

Подивіться сценку й пригадайте себе в таких ситуаціях.

Незнайомець: Скажіть, будь ласка, як пройти на вулицю Івана Франка?

Перехожий (зупиняється, усміхається): О! Це зовсім недалеко. Отак прямо, потім праворуч. Там на розі сквер. Ви одразу побачите.

Незнайомець: Спасибі!

Перехожий: Немає за що.

Ця нескладна сцена містить дуже багато істотного. На ваше запитання перехожий зупиняється й звертає до вас привітний, допитливий погляд. Вам дуже приємно, що незнайома людина дивиться на вас із симпатією. Він радий сказати вам, що це недалеко, повідомляє додаткову прикмету, щоб легше було знайти цю вулицю.

Ось інший варіант цієї сцени.

Незнайомець: Як пройти на вулицю Івана Франка?

Перехожий: *(не зупиняючись, через плече).* Що?

Незнайомець: *(зняжковіло)* Пробачте, я спитав, як пройти на вулицю Івана Франка.

Перехожий: *(зовсім відвернувся)* Перша праворуч. *(Пішов собі).*

Ви, звичайно, дізналися про дорогу, але залишилися з відчуттям, ніби чимось викликали неприязнь у цієї людини, що вона не схвалює вашого бажання піти на вулицю Франка, що ви взагалі викликаєте в зустрічних огиду й що питатись у цих заклопотаних людей нічого не потрібно. Нам корисно вдатися й до слова, що майже вийшло з ужитку, – «манери». Це слово дуже точно визначає форму поведінки, побутової навички, звички, а тому ми сміливо продовжимо нашу бесіду.

Щоденна людська поведінка залежить від того, як людина взагалі дивиться на світ та людей, на сучасне суспільство. Із нашого побуту повинні зникнути такі вислови: «Як ви можете їсти таку гидоту!», «Ач, як вичепурився!», «Це маячня» та інші слова-вульгаризми.

Вороже ставлення до чужого смаку має само по собі, коли вдуматися, дуже наївний характер. Щастя людини складається з повсякденних радощів. Найбільша радість – це радість творчості. Мріяти, шукати, долати труднощі на шляху своїх пошуків і, нарешті, досягнути бажаного, – що може бути вище й краще!

По-справжньому красивий і щасливий той, хто посягає людську культуру та вносить свій вклад у перетворення життя. Одержання

знань, їх використання для суспільної справи й боротьби з перепо- нами – ось у чому щастя людини.

Коли йдеться про культуру та красу людини, ми часто кажемо: «У нього є смак». А що таке смак? Під цим поняттям ми розуміємо не те, що подобається кожному з нас. Смак – це спільне уявлення про красу, яке склалося в суспільстві в певну епоху.

Не розуміючи елементарних основ краси, окремі юнаки й дівчата часто шукають «красиве» у вульгарному короткому вбранні. Молода дівчина прийшла в магазин, розсіяно обдивилася полиці з книгами, попросила продавця: «Дайте мені що-небудь, Т. Г. Шевченка, наприклад». Їй дали томик у зеленій обкладинці.

– Не годиться, – сказала вона. – Дайте мені книгу в коричневій обкладинці, під колір моїх шаф у кімнаті. – Інших немає, – відповіли їй.

Дівчина здивувалась. – Невже Шевченко нічого не писав у коричневій обкладинці?

Дівчина з довгими косами, котрі надавали їй надзвичайну красу, зайшла в перукарню, щоб зробити модну зачіску. Через дві години та сама дівчина вийшла. Замість гарної зачіски, на її голові були короткі обрізки довгих кіс. А через декілька днів у вітряну погоду ця ж дівчина була схожа на казкову відьму з клоччям замість колись такого гарного волосся. Негарно, але модно. Справжня краса – у простоті, природності. Звичайно, не потрібно відмовлятися від модного одягу, зачіски. Але приймати моду варто з розумом.

У молоді часто виникає питання «Як проявляється смак в особистій поведінці людини?», «Що таке гарні манери і як поводити себе в колективі?» Дехто з вас запитує, звідки взагалі взяли різні правила поведінки? Ніхто цих правил із голови не видумав. Вони склалися поступово та виникали не зовсім випадково. «Зніми шапку, коли зайшов у дім». А для чого її знімати й коли з'явилося таке правило? А ось звідки. Вам, звичайно, не доводилося бачити на вулиці людину, яка була б одягнена в костюм із листового заліза. Їх носили в старовину лицарі, їх одягали, не тільки готуючись до бою, але і йдучи в гості, тому що ходити по вулицях у ті часи було небезпечно. І ось будинок, де живе знайомий. Переступаючи поріг, лицар знімає свій шолом і несе його в руці, ніби говорячи: «Я тебе не боюсь, бачиш: моя голова відкрита. Я тобі довіряю».

А чи помічали ви, коли чоловік іде по вулиці з жінкою, то він, як правило, іде з лівого боку від неї. 200–300 років тому чоловіки не виходили з дому без зброї. У кожного була шабля, клинок чи рапіра. Щоб при ходьбі зброя не вдарила супутницю, кавалер старався іти

зліва від дами. Зараз зброю носять тільки військові, але й то не завжди. А правило залишилося. Юнак повинен іти зліва від дівчини. Цьому правилу не підкоряються військові, коли вони у формі. Щоб вітати інших військових і не зачепити супутницю при цьому, права рука повинна бути вільною.

Зустрічаються такі юнаки, які стараються все пояснити «мудрими» словечками, але особливо жаль тих, хто намагається кожную фразу пересипати грубими, вульгарними словами. А коли приходиш у театр, то можна бачити, як юнак і дівчина, стоячи поруч, не можуть зав'язати розмову. Хлопці здебільшого розучилися говорити звичайною мовою.

А прізвиська, якими вони «нагороджують» один одного. Їх придумують, як правило, злі люди, яким приносять удоволення чужа біль, образа.

Кожній людині хочеться бути гарною. І це цілком закономірно. Але не всі юнаки правильно розуміють, що робить людину красивою.

Дівчата вважають, що «свіжість», «юність» – це ще не вся краса. Тому шкіру вони прикривають шаром пудри, фарбують губи, вішають на себе безліч брязкалец. Вони не розуміють, що в усьому треба мати міру.

Вихователь: Ми не повинні забувати, що правила хорошого тону, як і правила хорошого смаку, спираються на здоровий глузд, на закон простого людського такту, який виробляється в процесі праці в кожного, хто вимогливий до себе й уважний до людей.

Конкурси для вечора відпочинку

1. Угадай прислів'я:

Матеріали: паперові картки, корзина чи капелюх.

Дві половини одного прислів'я пишуть на різних картках. Таким чином, «Звичка» – буде написано на одній карточці, а «друга натура» – на іншій. Усі перші половинки перемішуються й залишаються в корзині; другі половинки розсипаються по підлозі лицьовою стороною донизу. Гравці витягують свої прислів'я з корзини, а потім швидко шукають другу половинку. Той, хто правильно з'єднає обидві карточки, стає переможцем.

«Зробленого не виправити».

«З ким поведешся, того й наберешся».

«Не копай яму іншому, бо сам туди потрапиш».

«Яке коріння, таке й насіння».
«Слова ласкаві, а думки лукаві».
«Краденим добром багатий не будеш».
«Немає нічого більш гідного жалю, ніж нечиста совість».
«Живи в мирі з людьми, веди війну з їхніми вадами».
«Яке “помагайбі”, таке й “доброго здоров’я”».

2. Вибий лимон

Матеріали: ложки, лимони.

Змагаються два гравці, котрі стоять навпроти один одного. У руках вони тримають по столовій ложці. У правій ложці – лимон. *Завдання* – вибити лимон у свого партнера, а свій – утримати. Для цього надається три раунди по 2 хв.

3. Знайди Софію

На картках записують коротку інформацію про кожну дівчинку, яка присутня на конкурсі. Єдине ім’я на карточці – це Софія. Потім картки перемішуються в корзині, після чого кожен із «Джентльменів» витягує свою картку й шукає свою Софію за описом. Коли він знаходить можливу ціль, то зачитує їй текст картки, після чого вона говорить: «Так, я ця Софія», або «Вибач, не та Софія». Щоб ускладнити завдання, треба складати невизначені описи дівчат.

4. Рекламне оголошення

Із журналів вирізають реклами, оголошення, при цьому видаляють логотипи фірм та сам продукт. Гравцям надається 3 хв, щоб написати назви предметів, про яких складено рекламу.

5. Чи знаєш ти географію?

Користуючись атласом, роблять контурні малюнки 12 країн на папері й вирізають. Кожен силует нумерується, гравці пишуть назви відповідних країн.

6. Шедеври художника

У верхній частині аркуша «перший художник» малює голову до шиї. Потім аркуш згортають таким чином, щоб наступному гравцю було видно тільки шию. Він малює торс до пупка. Наступний малює від пупка до колін. Останній – малює кисті рук і стопи.

7. Малюємо в темноті

Гравцям-хлопцям зав’язують очі й пропонують намалювати дівчину своєї мрії. Коли конкурс закінчено, пов’язки знімають та вибирають найгарніший портрет.

Інтелектуально-розважальна гра «Брейн-ринг»

Організація гри

У центрі майданчика – два столи, покриті зеленою та червоною скатертиною. В умовах дитячого закладу лампочки на столах можна замінити хустинками відповідного кольору. За кожним столом розміщується команда із шести дітей.

Технічне оснащення

Мікрофон. Музична заставка. Звуковий сигнал для відліку часу. Дошка або плакат, на якій записують рахунок.

Правила гри

Правила гри оголошує ведучий перед кожним туром гри.

1. У грі одночасно беруть участь дві команди. Склад команди – шість гравців (один із них – капітан).

2. На знаходження відповіді надається 1 хв. Обговорення починається та закінчується за звуковим сигналом (на цьому етапі гри його можна продемонструвати).

3. Якщо обговорення закінчено й відповідь знайдено, підніміть хустинку. Відповідає той гравець, на якого вказує капітан. Першою відповідає та команда, яка раніше піднесла хустину.

4. Якщо команда готова достроково дати відповідь, хустину потрібно підняти після звукового сигналу.

5. Якщо команда дала відповідь протягом 1 хвилини, то бал переходить на інше питання.

6. Якщо команда дає неправильну відповідь, питання переходить до іншої команди. На обговорення питання дається 20 секунд.

7. При виникненні суперечливої відповіді (одночасної відповіді) питання знімається та замінюється іншим.

Перша гра

- У якому місяці є число 28? (*У кожному*).
- Ви пілот літака, який летить із Києва до Рівного з 65 пасажирами на борту. Бабуся пілота старша за його матір на 20 років і молодша за одного з пасажирів на три роки. Скільки років пілоту? (*Стільки, скільки років тому, хто відповідає*).
- Чи є 8-ме березня в Австрії? (*Так*).
- Чи може страус назвати себе птахом? (*Ні*).
- Що називають очима будинку? (*Вікна*).
- Як назвати дочку онуки? (*Правнука*).

• Вона завжди на своєму місці, але ніколи не спить. Вона не має ніг, але швидко біжить. Про що так говорять? (*Про річку*).

Друга гра

- Яка квітка страждає від кохання? (*Ромашка*).
- Як звати тата Анни Павлівни? (*Павло*).
- Професор ліг о 8 годині вечора і поставив будильник на 21 годину. Скільки спав професор? (*1 годину*).
- Що можна побачити із заплющеними очима? (*Сон*).
- Яка нитка найтонша? (*Павутина*).
- Колоду розпиляли на три частини. Скільки розпилів зробили? (*Два*).
- Яку рослину називають золотим яблуком? (*Помідор*).

Третя гра

- Якщо перекласти з російської на чукотську, а потім – із чукотської на українську дослівно, то виходить: м'яка їжа білої людини, зроблена з білого пилу. (*Хліб*).
- До яких пір можна йти в ліс? (*До середини*).
- Яка риба має ім'я людини? (*Карп*).
- Людина, яка здійснила мандрівку навколо світу, менш ніж за дві години? (*Гагарін*).
- Що у Всесвіті має назву «звірине коло»? (*Зодіак*).
- Якого кольору були перші чорнила? (*Чорного*).
- Три визначення одного поняття:
 - напис на копійках та медалях;
 - народна розповідь;
 - придумана біографія розвідника. (*Легенда*).

Четверта гра

- Про яких тварин можна сказати, що вони вилазять зі шкіри геть? (*Змії*).
- Коли всі кішки сірі? (*Уночі*).
- Коли хлопчика можна назвати жіночим ім'ям? (*Коли він соня*).
- Парасолька була винайдена двічі: перший раз – у Китаї, другий – в Англії. Чим вони різнилися? (1-ша – від сонця, 2-га – від дощу).
- Яку роль виконували найдавніші з окулярів, які були винайдені в Єгипті? (*Сонцезахисну*).
- У перекладі з грецької звучить: «Те, що йде з кутка в куток». (*Діагональ*).
- Худа жінка без правого ока, уособлення злої долі й бід? (*Лихо*).

П'ята гра

- У що не дують? (*У вуса*).
- Як визначити підвищення температури в собаки? (*По носу*).
- У кого вуха на ногах? (*У коника-стрибунця*).
- Що в перекладі з німецької означає слово «шланг»? (*Змія*).
- Як називають працю веслувальників на галерах? (*Каторга*).
- Як ми називаємо те, що раніше називалося притулком думки, відпочинком для душі? (*Бібліотека*).
- Який американський танець у перекладі означає «крутись і метайся»? (*Рок-н-рол*).

Шоста гра

- На якому материку немає річок? (*Антарктида*).
- Укажіть на Землі те місце, де, куди не розвернися, буде південь? (*Північний полюс*).
- Який сніг швидше розтає – чистий чи брудний? (*Брудний*).
- Що росте вниз головою? (*Крижана бурулька*).
- Як називається човен запорізьких козаків? (*Чайка*).
- Яку траву впізнають навіть сліпі люди? (*Кропиву*).
- Англійці кажуть, кожен має все, що хоче. (*Значить, він цього не хоче*).

Сьома гра (із вихователями)

- У римській міфології богиня щастя, випадку, удачі? (*Фортуна*).
- Герб, якого міста носив на картузі Остап Бендер? (*Києва*).
- Яких школярів називають «бумага-морака»? (*Першокласників*).
- Яку рослину називають символом нав'язливості? (*Лопух*).
- Яку країну можна носити на голові? (*Панаму*).
- Яка відповідь правильна: $7+5=11$ чи $5+7=11$? (*12*).
- У кого більше шийних хребтів: миші, собаки, людини, жирафи? (*Однаково*).

Вітання переможцям!

Інтелектуальний ярмарок

Між собою змагаються дві команди.

I конкурс

Домашнє завдання

Ведуча:

Вам потрібно написати вислів про мову, використовуючи якнайбільше наклейок від жувальної гумки. Оцінюється оригінальність оформлення, кількість використаних наклейок.

II конкурс

Купуємо квіти

Ведуча:

Ви прийшли на ярмарок купити квіти, але вдарив мороз – і продавці сховали всі квіти, залишивши лише таблички з їхнім описом. За цими описами вам потрібно буде назвати квіти, про які я буду читати.

Для цього після прочитання мною тексту ви деякий час радитесь, а потім записуєте свій варіант відповіді на аркушах. У кого більше правильних відповідей – той і переможець цього конкурсу.

1. Назва роду походить від грецького слова, що в перекладі означає «чуб жайворонка». Іноді ці квіти називають кониками. Легенда розповідає, що напровесні над лісом жайворонки посварилися між собою та й почали битись. Билися так, що аж шпорці та чуби свої погубили. Попадали вони на родючий ґрунт лісовий і попроростали гарними весняними квітами. Назвіть цю квітку.

Відповідь: *ряст*.

2. Наукова назва роду походить від грецького слова, що означає «Я дурманно» або «Я німію». За міфом вродливий юнак побачив своє відображення у воді, коли нахилився напиться. Він був наскільки вродливим, що закохався у своє відображення. Про все забув юнак, не відходив від води, не відриваючись, милувався собою, не їв, не спав. Усе більше залишали сили самозакоханого юнака. Він почав відчувати наближення смерті, але не міг відірватися від свого відображення. Висихав юнак, як роса на квітках у сонячний день. Ось уже схилилася його голова на прибережну траву й настала смерть. Плачуть у лісі прекрасні німфи та готують юнакові могилу. Але коли прийшли за тілом юнака, то не знайшли його. На тому місці, де він був, виросла біла запашна квітка – квітка самозакоханості та смерті. Як вона називається?

Відповідь: *нарцис*.

3. Одна зі стародавніх легенд розповідає, що якимось богиня Флора – володарка земного світу рослин і квітів – зібралась у далеку мандрівку. На час своєї відсутності вона хотіла залишити заступника. Флора збрала всі квіти, щоб ті самі вибрали заступника богині. Квіти були зачаровані красою й витонченістю троянди та воліли саме її обрати на цю посаду. Але одна квітка (*яка саме, вам потрібно буде її назвати*) була категорично проти. Вона вважала, що кращої, більш гідної від неї немає. Ця квітка зі зневагою дивилася на троянду, бундючилася і червоніла, щоб перевершити її величиною й кольором.

Звичайно, така поведінка обурила всіх і квіти одностайно обрали троянду. А щоб покарати ту квітку за її негідну поведінку, Флора звеліла, щоб ця горда й чванлива квітка назавжди залишилася такою надутою та порожньою. «Нехай жоден метелик не дарує їй своїх поцілунків, нехай жодна дівчина не прикрасить нею своїх грудей», – сказала богиня квітів. Так покарана квітка стала символом пустої чванливості й зарозумілості.

Відповідь: *півонія*.

4. Наукова назва роду походить від латинського слова, що означає «обв'язувати» або «обвивати». У минулому вважали: якщо посадити цю квітку в саду, то вона принесе щастя, також може оберігати від злого чаклування, нечистої сили та відьом. Її ставили в приміщенні, вішали над дверима й вікнами, щоб нечиста сила не проникла в дім. Рослину одягали на злочинців, яких вели на страту, щоб відігнати нечисту силу.

Відповідь: *барвінок*.

Ш конкурс

Барон Мюнхаузен

На кожному ярмарку є люди, які захочуть вас ошукати. Щоб цього не трапилося, вам потрібно добре розбиратися в тому, що вам пропонують.

Після прочитаного мною завдання дайте відповідь на питання, обґрунтувавши її.

Одному з подорожуючих на ногу наступив слон. І це, за його словами, не так уже й страшно. Відчуття було таке, неначе опустили мішок із зерном.

А товариш йому зауважив, що слон важить три-чотири тонни, і що такого бути не може, тварина просто роздавить своєю вагою людину.

Питання: чи може людина, якій слон наступив на ногу, не бути роздавленою?

Відповідь: так, може.

Слон ідучи наступає на два передні пальці, які мають копита. Ступня при цьому не торкається землі. П'ятка в слона схожа на м'яку еластичну подушку. Якщо потрапити під передні пальці, то ви будете роздавлені, а якщо під п'ятку – ні, тому що п'ятка слона еластично облягає нерівності ґрунту. І тому на ногу людини лягає не вага слона повністю, а тільки невелика її частина.

IV конкурс

Виберіть товар

На ярмарку всі вибирають товар. Вам теж потрібно буде це зробити, виберіть із поданого списку «Сім чудес світу».

- Вавилонська вежа.
- Марійський палац.
- «Висячі сади» Семіраміди.
- Ватиканський музей.
- Демотичне письмо.
- Долина царів.
- Єгипетські піраміди.
- Понтійське царство.
- Храм Артеміди в Ефесі.
- Панафінські ігри.
- Клеобул Ліндський.
- Зевс Олімпійський.
- Софія Київська.
- Мавзолей у Галікарнасі.
- Колона Помпея.
- Колос Родоський.
- Храм муз.
- Маяк на острові Фарос.

Відповіді: 3; 7; 9; 12; 14; 16; 18.

V конкурс

Шифровка

Вам запропонували зашифрований текст. Для того, щоб пересвідчитися, чи потрібно вам купувати цей товар, з'ясуйте, що це означає. (Для того, щоб скласти завдання цього конкурсу, слід заздалегідь знати імена учасників кожної з команд). Із того, що означає кожне ім'я, складається текст.

1. «Людям миле життя народу в сяйві Юпітера».

Відповідь: Юлія – належний Юпітеру, Віта – життя, Ольга – свята, Людмила – людям мила, Олена – світло, сяйво.

2. «Високий, благородний захисник людей має дарунок за перемогу».

Відповідь: Сергій – високий, вельмишановний, Євген – благородний, Іван – Божа милість, благодать, дарунок, Віктор – перемога, Олександр – захисник людей.

VI конкурс

Миттєва відповідь

Виберіть правильну відповідь (із поданих варіантів) і дайте свою на останнє питання.

Для 1-ї команди:

1. У якій північній країні найпочесніший орден – орден «Білої троянди»?

- а) Англія;
- б) Росія;
- в) Фінляндія (*правильна відповідь*).

2. Верещагін – це... .

- а) художник (*правильна відповідь*);
- б) поет;
- в) скульптор.

3. Із якого вірша ці рядки? Хто автор?

То самотньому мені,
Здається, кращого немає
Нічого в Бога, як Дніпро...

Відповідь: «І виріс я на чужині...» Т. Г. Шевченка.

4. Яке походження слова «шик», «шикарний»?

На початку ХІХ ст. видатний французький художник Жак-Луї Давид мав майстерню, яка виконувала замовлення з оформлення палаців, театрів і створення нових костюмів. У Давида було багато талановитих учнів, але обдарованістю й тонким смаком особливо виділявся один юнак на прізвище Шик. Він помер раптово у віці 18 років. Давид тяжко переживав смерть Шика й говорив, оцінюючи роботи своїх учнів: «Ні, Шик зробив би це...», або ще коротше – «Це не Шик». Але коли один із юнаків приніс удачу роботу, Давид говорив: «Оце Шик». Із того часу учні почали говорити «шик» про вдалі ескізи. Потім слово втрачає свій первинний зміст. І сьогодні словом «шик» ми позначаємо показну розкіш.

Для 2-ї команди:

1. У якій країні найвища державна нагорода – орден «Хризантема»?

- а) в Італії;
- б) в Іспанії;
- в) в Японії (*правильна відповідь*).

2. Карл Брюлов – це... .

- а) письменник;
- б) поет;
- в) художник (правильна відповідь).

3. Із якого вірша взято опис природи? Хто автор?

Між горами старий Дніпро,
Неначе в молоці дитина,
Красується, любується На всю Україну.

Відповідь: «І виріс я на чужині...» Т. Г. Шевченка.

4. Яке походження слова «джинси»?

Джинси – вид штанів – дістав назву від тканини, із якої їх шують. До нас це слово прийшло з англійської, а туди – з італійської. У середні віки було таке слово – джейн, ним називали тканину. Назву тканині дали за назвою міста, де її виготовляли. Це місто ми зємо Генуя, англійці – Джейне.

В Америці слово «джін» у множині («джінз») стали позначати штани певного крою. Це були вузькі штани з товстої цупкої тканини, схожої на ту, яку свого часу ткали в Генуї. Ми це слово перейняли усним способом, до того ж з англійської множини (джінз) ми зробили ще одну – свою (джинси).

Підбиття підсумків, нагородження переможців.

Комунікативна толока

Якщо ми хочемо зрозуміти себе, свою природу, індивідуальні особливості, потреби, потаємні мрії, то вдивляємося в оточуючих, порівнюючи себе з ними.

Завжди легше побачити певні вади спочатку в іншого, а вже потім у себе.

Спілкування – це взаємодія двох або більшої кількості людей із метою обміну інформацією, емоційного впливу, регуляції спільної діяльності.

Поза спілкуванням не буває самопізнання та взаєморозуміння, друзів і ворогів. Спілкуючись, люди змінюють один одного.

1. Дати назву команди та обрати девіз (короткий вислів)

I команда:

II команда:

Мова – основний спосіб комунікації. Разом із тим ми передаємо інформацію один одному, використовуючи не тільки слова, а й інші способи: жести, міміку, пози, одяг, зачіски, навіть предмети, які нас оточують.

Те, які прикраси ми носимо, яким сортом чаю чи кави ми надаємо перевагу, як проводимо своє дозвілля – усе це також є певним видом повідомлень, які називають «невербальними повідомленнями», безсловесними.

2. Завдання для команд:

Один учасник із кожної команди повинен відгадати прислів'я, яке покажуть інші учасники за допомогою жестів. На карточках записані прислів'я, учасники вибирають їх.

- Робота не вовк – у ліс не втече.
- Життя прожити – не поле перейти.
- Під лежачий камінь вода не тече.
- Один у полі не воїн.
- Яблуко від яблуні недалеко падає.
- Хто не працює, той не їсть.

Під час підготовки команд із глядачами проводиться конкурс запитань.

3. Конкурс на взаємодію «Донеси воду»

Учасники стають у шеренгу, недалеко один від одного, із зав'язаними очима, крім останнього учасника. Ведучий «запускає» тарілку, наповнену водою. *Завдання гравців:* обережно, не розхлюпуючи воду, передати тарілку. *Оцінювання:* за кількістю води в склянці й швидкості передачі.

4. Евристичне мислення (1 хв)

Потрібно виключити зайве слово за певною ознакою, але для цього спочатку із букв скласти слова.

- живіт, хокей, теніс, футбол.
- стіл, тюльпан, фіалка, роза.
- дельфін, орел, ворона, жайворонок.

Завдання: учасникам на листку паперу намальовані чотири крапки квадратом. Потрібно якнайшвидше з'єднати їх трьома лініями, не відриваючи руки.

5. Придумати найбільше застосувань предмету (1 хв).

Усім командам дається слово «цеглина». Оцінюється: хто знайшов найбільшу кількість застосувань цьому слову в реченнях.

6. Перевірте свою геніальність.

Кожній команді задають шість запитань.

Бали ставлять за правильну відповідь.

1 команда:

- Підручний засіб вимірювання (*Термометр*).
- Коробка передач (*Телевізор*).

- Герой, який посіяв гроші (*Буратіно*).
- Учений, який ходить наліво, а заводить направо (*Кім*).
- Умивальників начальник (*Мийдодир*).
- Боязлива сірість (*Заєць*).

II команда

- Той, на якому тримається будиночок (*Равлик*).
- Папірці, від яких стає тепліше на душі (*Гірчичники*).
- Літальний апарат Вінні-Пуха (*Кулька*).
- Твір, який виконують на засинання (*Коліскова*).
- Той, хто ходить і не дає спати (*Будильник*).
- Дзижчить, не літає, пил збирає (*Пилосос*).

III команда

- Шкільна писака (*Крейда*).
- Чоловік, який не потребує послуг авіації (*Карлсон*).
- Класове суспільство (*Школа*).
- Відомий убивця коня (*Нікотин*).
- Що по дроту ходить, пільму розводить (*Електрика*).
- Коли живе – то чорне, а як умре – то червоне (*Рак*).

Запитання для вболівальників:

- До чого найбільше подібна половина яблука? (*До другої половини*).
- Від чого в качки коліна червоні? (*Від колін*).
- Чому корова лягає? (*Бо не вміє сидіти*).
- Від чого дерево рубають? (*Від кореня*).
- Без чого не рушить у дорогу поїзд? (*Без свистка*).
- Без чого дерево не може родити, а колос зерна не матиме? (*Без цвіту*).
- Без чого не можна викопати колодязь? (*Без дна*).
- Без чого не може бути села? (*Без хат*).
- Чого півень стоїть на одній нозі? (*Бо підібрав другу*).
- Чого людина назад оглядається? (*Бо на потилиці очей не має*).
- На якому боці заєць спить? (*На хутрянім*).
- За чим у козака шабля? (*За паском*).
- Якої хвороби немає на землі? (*Морської*).
- У якому місяці люди їдять найменше хліба? (*У лютому*).
- Куди ми найбільше ходимо? (*Уперед*).
- Коли когуд несеться? (*Коли несуть його на таріці*).
- Грамоти не знаю, а цілий вік пишу (*Олівець*).

- Хто говорить мовчки? (*Лист*).
- Не сорочка, а зшита, не кущ, а з листочками, не людина а говорить (*Книжка*).
- Неживе, а за людиною ходить (*Тінь*).
- Що сходить без насіння? (*Сонце*).
- Не розбивши горщика, не з'їсиш кашки (*Горіх*).

Веселі та корисні конкурси

Конкурси стимулюють дитячу творчість. Усім хочеться бути переможцем у якомусь змаганні.

Для проведення конкурсу правила-умови мають бути простими (їх вигадують діти разом із педагогом). Крім того, усі повинні знати терміни, у які він проводитиметься та яка нагорода чекає на переможців.

Для вихованців гуртка можна провести:

- конкурс веселих атракціонів (*з'їсти яблуко, що висить на ниточці, не торкаючись його руками; якнайшвидше передати коробок від сірників, начеплений на свій ніс іншому, й лише носом; відрізати приз, підвішений на ниточці, із зав'язаними очима тощо*);
- конкурс карикатуристів, шаржистів (*малюнки не повинні бути образливими, вони мають бути лише веселими*);
- конкурс брехунів (*вигадування незвичайних історій*);
- конкурс слів, які повинні складатися лише з трьох літер;
- конкурс «Несміяна» (*завдання – розсмішити Несміяну, не торкаючись руками*);
- конкурс метальників... сірників (*їх слід кидати, як спис*);
- конкурс «Буріме» (*скласти вірша на задані рими*);

Ігри дітей у таборі

Гра – сфера співпраці, співдружності дітей та дорослих. Це – неповторний та суверенний світ дитинства, який живе за своїми вічними законами, зберігаючи безцінні реліквії минулого.

Гра в таборі – обов'язкова розважальна діяльність гуртківців, це найкоротший шлях впливу на дитину. Саме гра є чудодійним ключем, який відчиняє двері в чарівне невідоме. Граючись, діти засвоюють життєво необхідні навички й уміння, розвивають сміливість, волю, кміт-

ливість, повагу до суперника та інші людські якості. Не дивно, що гра як основа життєдіяльності дітей завжди займає провідне місце в роботі табору. Тому потрібно це враховувати при плануванні роботи оздоровчого табору.

Рухливі ігри на повітрі

Цей вид ігор забезпечує радість руху, сприяє розвитку спритності, кмітливості.

Коти й мишка

Усі гравці беруться за руки та утворюють коло. Вибирають три ведучих, із яких два – «коти» й одна – «мишка». За сигналом керівника «мишка» втікає від «котів», а «коти» її наздоганяють. Усі діти, які стоять у колі, вільно пропускають «мишку» у «нірку» (коло) та всіма засобами перешкоджають «котам» туди забігти. У колі роблять «ворота», крізь які «коти» мають право вбігати та вибігати з нього. «Мишка» не повинна довго знаходитись у «нірці» – вибігає з неї та знову вбігає. Якщо «котики» спіймали «мишку» або не можуть її довго спіймати, то призначають нову трійку ведучих.

Космонавти

На майданчику креслять 4–6 трикутники – «ракетодроми». У середині кожного позначають «ракети», загальна кількість яких повинна бути дещо меншою, ніж кількість гравців. Усі діти стають у коло й беруться за руки.

За сигналом вони декламують, ідучи по колу:

Нас чекають швидкі ракети
Для прогулянок на планети,
На будь-яку ми полетимо!
Але в грі – один секрет:
Хто спізнився –
Той без місця залишився!

Після слова «залишився» всі біжать до «ракетодромів» і займають місця в ракетах, у кожній із яких має бути не більше одного «космонавта».

Той, хто не встиг цього зробити, стає в центрі майданчика.

Мисливці

Гру можна проводити на лісовій галявині, у парку, на майданчику. Серед учасників гри вибирають трьох ведучих «мисливців».

«Мисливці» розміщуються в різних кінцях майданчика, маючи в руках по одному малому м'ячу. Решта гравців теж розходяться по майданчику. За командою вихователя «Стій!» усі гравці зупиняються там, де їх застала команда. «Мисливці» з місця кидають у гравців м'ячем.

Гравці можуть ухилитися від м'яча, але сходити з місця не мають права. «Мисливець», який улучив у гравця, міняється з ним ролями.

Перемагають гравці, які не були або були найменшу кількість разів у ролі «мисливця».

Естафета з обручами

На старт виходять дві команди. За сигналом один гравець із кожної команди біжить до півфінішної прямої. На дистанції він повинен пролізти крізь обруч, а подолавши її, – узяти в руки й підняти над головою – другий.

Наступний гравець починає бігти лише тоді, коли його торкне попередній, який біжить у кінець колони.

Перемогу здобуває команда, яка закінчила естафету першою.

ДОДАТКИ

Орієнтовний перелік ділової документації дитячого оздоровчого закладу

1. Положення про дитячий оздоровчий заклад (Статут).
2. Санітарний паспорт.
3. Акт приймання дитячого оздоровчого закладу.
4. Кошторис на кожну зміну (якщо зміни старшокласників, санаторні тощо – окремі кошториси).
5. Посадові інструкції (обов'язки).
6. Інструкції з охорони життя і здоров'я дітей (положення про організацію роботи з охорони життя й здоров'я дітей, попередження травматизму та нещасних випадків серед дітей у дитячих оздоровчих закладах).
7. Розроблені інструкції з охорони праці та техніки безпеки співробітників дитячих оздоровчих закладів.
8. Книга наказів і розпоряджень (пронумерована, прошнурована, скріплена печаткою).
9. Штатний розклад.
10. Кадровий склад працівників (особові справи або картки, списки співробітників).
11. Табель робочого часу.
12. Графік вихідних днів (погоджений із профспілковим комітетом, складений з урахуванням побажань співробітників).
13. Документація з дотримання заходів протипожежної безпеки та на випадок стихійного лиха (інструкція, план евакуації, накази тощо).
14. Схема оповіщення на випадок надзвичайної ситуації.
15. Інструкція та графік чергування відповідальних осіб.
16. Путівки.
17. Списки загонів, підписані вихователями з усіма вихідними даними дитини.
18. Зведена відомість про кількість дітей у загонах.
19. Журнал реєстрації дітей (порядковий номер путівки, організація, яка видала путівку, прізвище, ім'я, по батькові дитини, відомості про батьків, домашня адреса тощо).
20. Календарний план або план-сітка на зміну.
21. Графік чергування по дитячому оздоровчому закладу виховательського персоналу й загонів.
22. Інструкція про черговий загін. Журнал виходу за територію дитячого оздоровчого закладу.

23. Книга відвідувань (пронумерована, прошнурована, завірена печаткою).

24. Книга телефонограм (із записом тексту, числа й часу одержання, від кого отримана персонально, прізвище, ім'я, по батькові, посада, доведення до відома виконавців, ознайомлений, пророблено).

25. Перспективне меню на 7–10 днів.

26. Санітарний журнал.

27. Книга відгуків і пропозицій.

28. Педагогічна документація (плани, розклади роботи, графіки).

29. Медична документація (за переліком).

30. Документація з організації харчування (за переліком).

Поради вихователю

Ти й тато, ти й мама, ти й нянька, ти й товариш, а одним словом – вихователь...

Постарайся бути другом, а не начальником. Проси, а не наказуй. Допоможи кожній дитині знайти друга.

Є діти-одноосібники. Не гнівайся на них, а дай доручення (дуже відповідальне) – бути в санітарній інспекції за старшого, відповідати за підйом чи відбій, виконувати роль заступника вожатого чи вихователя.

Не забувай! Наприкінці зміни грамотою відзнач кожну (!!!) дитину. Для дітей не настільки важливий подарунок (вони ще не заангажовані), як можливість повезти грамоту додому (за особисті якості, досягнення в спорті, конкурсах, допомогу вихователю й працівникам табору, як найкращий танцюрист, співак і т. ін).

Ніколи не залишай дітей самих! Кожної миті знай, де дитина, постійно ненав'язливо їх перераховуй: перед їдальнею, тихою годиною та прогулянкою, особливо на дискотеці та перед відбоєм.

Люби себе! Удень по черзі з напарником відпочивайте.

Діти, залишаючись самі (адже вони з різних соціальних верств), обмінюються інформацією (іноді не завжди корисною). Не прогав цієї миті. Будь тим, хто все бачить, усе чує, усе встигає, будь усюдисущим. Дитина мусить знати, що й ти завжди поряд. Засинай останнім і прокидайся першим. Готуйся спати 3–5 годин на добу. Відіспишся у вихідний (раз на тиждень) або під час перезміни – 2–3 дні.

Танцюй на дискотеці в центрі табірної кола (щоб усіх бачити).

Їжте по черзі з напарником. Один їсть із дітьми, другий дітям допомагає (ходить уздовж столів або стоїть на видному місці, раптом немає прибора чи порції).

Не підвишуй на дітей голосу, будь у всьому їм прикладом, особливо – прикладом культурної поведінки та ввічливості: «Доброго ранку», «На добраніч», «Скарг немає?», «Смачного», «Дякую», «Будьте ласкаві», «Прошу»...

Співай та галасуй разом із дітьми.

Будь у всьому попереду. Не відпускай дітей із незнайомими особами (сусідкою, знайомою та ін.).

Навіть із батьками на годину чи дві побачення відпускай під розписку в табірному зошиті, а по закінченні зміни – під розписку.

Вихователю, знай це й виконуй!

Вихователю заборонено:

- підвищувати на дітей голос; нецензурно лаятись;
- палити в їхній присутності або з ними, а також постачати їм сигарети;
- розпивати спиртні напої;
- поводитися розбещено;
- відпускати дітей на річку (це дозволено тільки в присутності начальника табору, старшого вихователя та інструктора з плавання), дозволяти виходити на балкон, за територію табору;
- залишати дітей самих, навіть на секунду;
- приймати рішення, не узгодивши їх зі старшим вихователем (начальником табору);
- без дозволу адміністрації пускати батьків до корпусу, особливо під час тихої години;
- дозволяти дітям вести антисанітарний спосіб життя.

Пам'ятай, вихователю, ти за всіх відповідаєш і за все!

Обов'язки вихователя:

- 24 години на добу нести цілковиту юридичну відповідальність за життя й здоров'я дітей;
- проводити науково-виховну роботу в загоні згідно з планом заходів загону та табору;
- із точністю дотримуватися робочого режиму дня;
- учасно з'являтися на ранкове планування заходів закладу з робочим зошитом загону;

- щоденно носити відзнаки вихователя (вожатого);
- вчасно здавати всю належну документацію;
- дотримуватись у спілкуванні з дітьми й колегами педагогічного такту;

- дотримуватись правил техніки безпеки та нести цілковиту відповідальність за збереження майна табору.

У випадку недотримання хоча б одного з пунктів угоди вихователь несе цілковиту юридичну й матеріальну відповідальність.

День 1 (без дітей):

- одержати вказівки від керівництва щодо підготовки кімнат до прийому дітей;

- одержати ключі від кімнат і постільну білизну в сестри-господарки;
- застелити ліжка, розкласти туалетний папір і мило в кімнатах;
- переписати всі неполадки (завести картку інвентаризації кімнати);
- виготовити яскраву емблему кімнати та повісити її на двері;

- оформити хол: «Екран чистоти», виготовити емблему загону;
- підготувати зошит прийому-обліку дітей за запропонованою схемою;

- підготувати варіанти назви загонів, план-сітку запланованих заходів;

- ознайомитися з територією, закріпленою за загonom для прибирання;

- підготувати бейджі на столи в їдальню;
- одержати розпорядження керівництва щодо приймання дітей.

День 2 (без дітей):

Навчально-ігрова програма табору:

- розучування пісень, «кричалок», ігор;
- проведення психологічних тренінгів;
- аспекти виховного процесу.

День прийому дітей:

- зустріч із дітьми відбувається на вулиці, у разі поганої погоди – у холі першого поверху;

- вихователі (вожаті) одягнуті по-діловому, «озброєні» посмішкою й гарним настроєм;

- на столі повинні бути номер загону, зошит загону, пам'ятка для батьків, пам'ятка з техніки безпеки, заготовлені бейджі для дітей (без імен), три файли (для довідок, путівок, грошей за фотографії);

- у загони дітей розподіляє старший вихователь. Дитина підходить із путівкою до вихователя загону, номер якого зазначено на путівці; на путівці вказано номер кімнати, До якої повинна бути поселена дитина (питання, що виникли у вихователя, мають обов'язково бути узгоджені й вирішені зі старшим вихователем);

- приймаючи дітей, потрібно особливу увагу звернути на наявність підпису лікаря й запису старшого вожатого, а також правильність заповнення путівки;

- вихователь (вожатий) записує дані дитини до зошита загону, знайомить із правилами дитину й батька (відповідального вихователя), перевіряє відсутність забороненого: сигарет, спиртних напоїв, петард, ліків (дозволяється наявність ліків лише у випадку призначення лікаря і зберігатися вони повинні в лікаря), продуктів, що швидко псуються; другий вихователь проводить дитину до її кімнати, потім, зібравши кількох дітей, відводить їх до їдальні, І після цього діти перебувають біля свого вожатого. Далі – за розпорядком дня;

- черговий загін виконує такі дії: слідкує за міграцією дітей по території, накриває столи в їдальні, виконує доручення адміністрації.

Друга половина дня – розучування пісень, «кричалок», ігор, придумування назви загону, емблеми, знайомство з приміщенням і територією табору, розпорядком дня, вечір знайомств.

Пам'ятка для дорослих

1. Якщо діти разом із тобою працюють, бавляться, співають, сміються, ти – переможець.

2. Ніколи не роби в приміщенні того, що можна зробити на вулиці.

3. Знай: нудне життя дітей буває тільки в нудного дорослого.

4. Працюючи з дітьми, частіше згадуй себе в дитинстві, тобі буде легше їх зрозуміти.

5. Не захоплюйся нотаціями: вони не викликають нічого іншого, крім бажання затиснути вуха.

6. Добрий – це не той, хто вміє робити добрі справи, а той, хто не здатний на зло.

7. У нас, дорослих, завжди повинна бути активна позиція добра.

8. Тихіше, дорослий, дитина замріялася.

9. Будь із дітьми разом, поряд і трохи попереду.

10. Не можна довіряти дітей тому, хто не вміє посміхатися.
11. Дорослому треба мати нерви не міцні, а оголені.
12. Люби всіх дітей, а найбільше – найнеприємніших для тебе.
13. Справедливість – головна дорога дорослого.
14. Критикуй дітей не із задоволенням, а з болем.
15. Талановитий дорослий завжди шукає, а отже, не може не помилятися.
16. Не сердься довго на дитину: це не професійно.

Десять порад організаторам дозвілля:

1. Завжди посміхайся. Із першого дня знайомства дай зрозуміти дітям, що ти їх любиш. Не берися за виховання, маючи поганий настрій.
2. Не давай дітям готового рішення, а підказуй шлях, за допомогою якого можливо досягти успіху. Якщо ж успіх досягнуто – похвали.
3. Навчися розділяти: дитина – одне, а її поганий вчинок – інше. Засуджуй проступок, а не особистість. Після зауваження обов'язково доторкнися до дитини й тим самим дай відчутти, що співчуваєш їй, віриш у неї, незважаючи на помилки, маєш гарну думку.
4. Не надавай переваги одним і тим самим дітям. Це стане помітним – і більшість вихованців відвернеться від тебе. Намагайся якнайшвидше вивчити імена всіх дітей і їхні захоплення.
5. Ти є взірцем для дітей. Кожної хвилини вони спостерігають за тим, чи живеш так, як учиш, як розмовляєш, поводиш себе з людьми.
6. Будь ініціативним, зацікавлюй дітей словом, грою. Нехай вони побачать, що ти маєш ентузіазм, працелюбство.
7. Будь дитині мамою, татом, педагогом, порадиником, а головне – другом.
8. Пам'ятай: батьки довірили тобі найдорожче. Ти відповідаєш за життя й здоров'я вихованців, за їхній емоційний стан. Якщо дитині в таборі весело – радій, якщо сумно – шукай причину та швидше виправляй ситуацію.
9. А як у тебе з почуттям гумору? Якщо воно є, то можна вийти з будь-якої ситуації. Почуття гумору дає можливість боротися зі своїми недоліками, а також із недоліками дітей, без зайвих недобрих емоцій.
10. Не намагайся нікого наслідувати. Будь самим собою, співай своїм голосом, малюй своєю рукою, приймай власні рішення. Май свій інструмент у складному оркестрі життя.

Орієнтовний перспективний план роботи дитячого оздоровчого закладу

Зміст роботи

І. Мета й завдання педагогічного колективу ДОЗ із денним перебуванням.

1. Оздоровлення й зміцнення здоров'я дітей.
2. Пропаганда здорового способу життя, формування культури здоров'я.
3. Забезпечення належних умов для повноцінного оздоровлення та відпочинку дітей, розвитку їхніх творчих здібностей.
4. Організація та проведення занять фізичною культурою, природоохоронною та краєзнавчою роботою, суспільно корисною працею.
5. Створення умов для добровільного вибору видів діяльності за інтересами, організація дозвілля.

ІІ. Освітньо-виховна діяльність.

1. Урочиста лінійка-зустріч дітей.
 2. День культури. Бесіда «Що таке людська краса». «Джентльменом бути легко».
 3. Операція «Довкілля». Похід у природу. Екологічна вікторина Практична діяльність.
 4. День інтелектуальних знань. Інтелектуальна гра «Брейн-ринг». Вечір розгаданих і нерозгаданих таємниць.
 5. День української слави. Конкурс «Козак – лицар честі й мужній захисник Вітчизни». Вікторина «Волинь моя». Ігри скаутів. Козацькі забави.
 6. День здоров'я. Вікторини «Безпечна дорога», «Наше здоров'я – у наших руках».
 7. День виховання національної самосвідомості та гідності. Гра-конкурс «Українське законодавство». Виховна година «Сторінки історії рідного міста», інтелектуальна гра «Древнє місто моє».
 8. День казки. КВК «У світі казки чарівної».
 9. День виховання здорового способу життя. Зустріч із лікарями. Лекція «ВІЛ – вірус СНІДу», «Перші наркотики – міф чи реальність».
- День моди та естетичних смаків в одязі. Агенство краси «Літо». Зустріч із модельєрами.
- День екскурсій (театр, виставки, зустріч із людьми мистецтва).
- День спорту та фізичної культури. Ігри, конкурси.

Гімн дитячого закладу

Слова В. А. П'ятничка, музика Я. Назаровського

На рідній Волині у гаї пташинім
Є дивнеє місто в ранковій імлі.
Віддавна і нині росте при долині
Зіркове майбутнє матусі-землі.

Приспів

Коли затихає під зорями ночі
Голос дзвіночок дитячий і гай,
Ми вклонимось низько йому у час стрічі,
Ніколи дитинству не скажем «Прощай».

Під сонцем ласкавим забили джерела,
Чарівними стали вони,
Бо воду в джерелах освячує літо,
Для пагонів юних красуні – весни.

Приспів

Зернятко з зернятка, як думка від думки,
Тут дивовижні збуваються сни.
Ніжним колоссям під небом блакитним
Ростуть України сини.

Приспів

РЕЖИМИ

*Режим дитячого оздоровчого закладу
(із денним перебуванням)*

Підйом дітей	9.00–9.15
Ранкова зарядка	9.15–9.30
Сніданок	9.30–9.50
Ранкова лінійка для організації дітей на виконання путівки дня	9.50–10.00
Інструктаж із техніки безпеки	10.00–10.10
Визначення доручень, завдань, способів виконання	10.10–10.20
Суспільно корисна праця	10.20–13.00
Обід	13.00–13.45

Ігрова година	13.45–14.45
Підсумок дня	14.45–15.00

***Режим дитячого оздоровчого закладу
(повний день перебування)***

I варіант

7.30	Підйом
8.00	Сонячний заряд бадьорості
8.15	Музично-розважальні програми
8.45	Підготовка до сніданку
9.00	Сніданок
8.00–11.00	Оздоровчі процедури
10.30–13.00	Купання за графіком
10.00–13.00	Справи загонів
13.00	Обід
14.00–16.00	Денний відпочинок
16.30	Легкий полуденок
17.00–19.00	Дві години здоров'я
19.00	Перша вечеря
20.00	Загальний збір табору
21.00	Дискотека
21.45	Друга вечеря
22.00	На добраніч, діти!
23.00	Відбій для всіх.

II варіант

8.30	Підйом
8.45	Сонячний заряд бадьорості
9.00	Сніданок
9.30	Оздоровчі процедури
10.00	Відвідування шкіл за інтересами:
	<ul style="list-style-type: none"> • школи «Світ захоплень»; • школи масажу; • школи бального, спортивного танцю; • школи еколого-туристичної діяльності; • школи юних моделей та ін.
11.00	Купання, сонячні ванни, загартовування
12.00	Похід до лісу
13.00	Обід

14.00	Відпочинок
16.30	Легкий полуденок
17.00	Музично-розважальні програми
18.00	Година здоров'я
19.00	Вечеря
20.00	Загальний збір табору
21.00	Дискотека.
21.45	Друга вечеря
22.00	На добраніч, діти!
23.00	Відбій для всіх.

Вивчення режиму дня школяра в дитячому закладі

Ім'я _____, вік _____, загін _____

Підлітку, дай відповіді на поставлені запитання!

(за даними вчорашнього дня)

1. О котрій годині ти встав?
2. Чи робив ранкову гімнастику, приймав душ?
3. Чи снідав зранку?
4. Скільки годин витратив на загонові справи?
5. Чим саме займався? (заняття музикою, піснями, малюванням та ін., напиши). _____
6. О котрій годині обідав?
7. Скільки часу провів на свіжому повітрі?
8. Скільки часу купався?
9. Який за складністю та навантаженням був учорашній день (важкий, легкий, звичайний)? _____
10. Чи переглядав фільм, слухав радіо, читав художню літературу, займався спортом?
11. Скільки часу займався прибиранням загонових кімнат, території тощо?
12. О котрій годині вечеряв?
13. О котрій годині ліг спати?
14. О котрій годині встав сьогодні?

Режим роботи літньої школи

8.00–8.30	Ти вставай, моя дитино, будить літо на зорі!
8.30–9.45	Любі наші діти, уже для вас столи накриті!
10.00–13.00	Отож, часу зовсім не гай, знання цікаві здобувай!
13.00–14.30	Підійшов обідній час, ми в їдальню просим вас!
14.30–16.00	Можеш відпочити щоднини вільних півтори години.
16.00–17.30	Час не ранній і не пізній, вас гуртки чекають різні.
17.30–18.00	Ситний і смачний щоденно вам готовий полуденок.
18.00–19.30	Цікаве не впаде із неба, дозвілля організувати треба.
19.30–20.30	Вечірня зірка сповіщає, що вже вечеря всіх чекає.
20.30–22.00	Музика на цілий гай, веселись, танцюй, співай!
22.00–22.30	Поповнити втрачені танцями сили вас кухарі в їдальню просили.
23.00	Уже на небі зорі світять, на добраніч, мої діти!

Закони життя в закладі

1. Закон часу – закон точності.
2. Закон зелені. Бережно стався до природи.
3. Закон території. Не заважай роботі іншого загону.
4. Закон увічливості та поваги. Стався до старших та друзів увічливо, із повагою.
5. Закон дружби. Один – за всіх, усі – за одного.

Правила оздоровчого закладу

1. У всьому слухайся своїх наставників.
2. Не порушуй дисципліну.
3. Слідкуй за порядком у кімнаті та на території табору.
4. Ніколи не запізнюйся на спортивні та масові заходи.
5. Бери участь у спортивних та загальнотабірних заходах. Не забувай, що змагання – це всього лише гра й гравці з протилежної команди – твої друзі.
6. Не бери того, що не твоє.
7. Слідкуй за чистотою свого тіла.
8. У їдальні дотримуйся тиші.
9. При недузі не терпи біль і не займайся самолікуванням, а звернися до лікаря.

Вітання та побажання

Доброго ранку!
Добридень!

Доброго ранку!
Світлої днини!

Доброго вечора!
На добраніч, добраніч!
Вітаю!
Привіт!
Вітаю вас!

Зі святом!
Бажаю щастя, здоров'я!
Будьте здорові!
На здоров'я!
Щире вітання!

Прощання

Щасливої дороги!
Бувайте здорові!
До побачення!
На все добре!

До наступної зустрічі!
До вихідних!
Усього найкращого!
Прощайте, любі!

Звертання

Товариство!
Панове!
Пані, панно!
Дорогі друзі!
Шановна громадо!
Любі друзі!
Друзі!
Юначе, юнко!
Любі діти!

Громадяни!
Люди добрі!
Високоповажне товариство!
Добродію!
Вельмишановний!
Земляки й землячки!
Співгромадяни!
Однокласники!

Запрошення

Я хочу запросити тебе до себе.
Проходь, будь ласка!
Прошу, сідай.
Дозволь запросити тебе...
Як ти дивишся на прогулянку пішки?
Пропоную тобі піти в кіно.
Я хочу попросити тебе зробити мені послугу.

Святе правило української дитини

– Хто ти такий?	– А чим здобута?
– Українець малий!	– Кров'ю й життями!
– Твій знак який?	– Чи любиш цю землю?
– Тризуб золотий!	– Люблю щиро!
– Де ти живеш?	– У що ти віриш?
– Між своїми!	– У мою Україну!

– У яким краю?	– Хто ти для неї?
– В Україні!	– Вдячне дитя!
– Чия це земля ?	– Що ти їй винен?
– Тата і мами!	– Власне життя!

Календар основних знаменних дат літа

Державні свята

28 червня – День Конституції України.

24 серпня – День незалежності України.

Релігійні свята

ЧЕРВЕНЬ

(змінюється) Вознесіння Господнє.

(змінюється) Зелені свята (Трійця).

ЛИПЕНЬ

07 липня – Різдво Іоана Предтечі (Івана Купала, нар. свято).

12 липня – Святих апостолів Петра і Павла.

24 липня – Рівноапостольної Ольги.

28 липня – Рівноапостольного Володимира.

СЕРПЕНЬ

02 серпня – Пророка Іллі.

06 серпня – Святих Бориса і Гліба.

14 серпня – Маковея.

19 серпня – Преображення Господнє (Спаса).

28 серпня – Успіння Пресвятої Богородиці.

Українські професійні та неофіційні свята

ЧЕРВЕНЬ

1 червня – Міжнародний день захисту дітей.

4 червня – День працівників водного господарства.

5 червня – Всесвітній день охорони навколишнього середовища.

6 червня – День журналіста.

Перша неділя місяця – День працівників місцевої промисловості.

Друга неділя місяця – День працівників легкої промисловості.

Третя неділя місяця – День медичного працівника.

22 червня – День скорботи і влаштування пам'яті жертв в Україні.

23 червня – День державної служби України.

25 червня – День митної служби України.

Остання неділя місяця – День молоді.

ЛИПЕНЬ

1 липня – День архітектури України.

Перша субота місяця – День кооперації.

Перша неділя місяця – День військ протиповітряної оборони України.

Перша неділя місяця – День працівників морського та річкового флоту.

Друга неділя місяця – День рибалки.

6 липня – День бухгалтера.

Третя неділя місяця – День металурга.

Остання неділя місяця – День працівників торгівлі.

СЕРПЕНЬ

1 серпня – День МВС України.

2 серпня – День аеромобільних військ України.

8 серпня – День військ зв'язку.

9 серпня – Міжнародний день корінних народів світу

12 серпня – День будівельника.

19 серпня (або третя субота місяця) – День пасічника.

26 серпня (або остання субота місяця) – День авіації.

27 серпня (або остання неділя місяця) – День шахтаря.

Пам'ятки педагогу-вихователю

«Як поводитись у лісі?»

- Повідомте, куди ви збираєтеся. Якщо поблизу нікого немає – залиште записку із повідомленням (дата, час відбуття, кількість людей, що йдуть разом із вами, напрямок подорожі й приблизний час повернення).

- Одягніть зручний одяг та взуття. Вони повинні відповідати місцевості й погодним умовам. Запам'ятайте: погодні умови можуть змінитися дуже швидко.

- Одягніть дітей у яскравий кольоровий одяг: він буде більш помітним у разі їх розшуку.

- Домовтеся про сигнали, щоб не загубити одне одного в лісі, особливо на випадок несподіванок (свистом або голосом).

- Запам'ятовуйте орієнтири під час руху в лісі. Щоб не заблукати, залишайте позначки. Без зорових орієнтирів людина в лісі починає кружляти.

• Якщо ви заблукали в лісі, зберігайте спокій та уникайте паніки. Якщо ви панікуєте – думати логічно неможливо.

• Пригадайте останню прикмету на знайомій частині шляху й спробуйте простежити до неї дорогу. Якщо це не вдається, пригадайте знайомі орієнтири, найкраще – залізницю, судноплавну ріку, шосе. Прислухайтеся: при відсутності знайомих орієнтирів, стежок і доріг виходьте «на воду» – униз за течією. Струмок виведе до ріки, ріка – до людей. Якщо орієнтирів немає, залізьте на найвище дерево – погляд із висоти допомагає краще зорієнтуватися.

• Використовуйте навички та вміння будування схованок (навіс, намет та ін.) або користуйтеся природними печерами. Це допоможе виживанню в лісі, забезпечить вам захист і тепло.

• Бережіть та економно використовуйте воду. Вона важливіша для вашого виживання, ніж їжа.

• Навчайте дітей, що потрібно вибрати велике дерево (або якийсь інший об'єкт) біля прикметного місця й перебувати там. Повідомте дітей про необхідність кричати на шуми, які лякають їх. Якщо це звірі, вони злякаються та підуть геть. Це також допоможе швидше знайти їх тим, хто буде шукати.

Гриб – не вовк. Сам нікого не з'їсть. Він може бути небезпечний тільки тоді, коли його з'їдять. Отже, треба знати, які гриби їстівні, а які – ні. І знати напам'ять, безпомилково ознаки захворювання та перебіг хвороби:

• отрута діє непомітно й виявляється пізно, коли вже всмокталася в кров. Від сильного блювання, проносу організм збезводнюється, згущується кров, настає нестерпна спрага, синіють губи, нігті, холонуть руки й ноги, виникають судоми. Згодом отрута паралізує нерви, судини розслаблюються, у них затримується кров. Кров'яний тиск падає. Відбувається жирове переродження печінки, нирок, серця. Стан хворого погіршується й майже завжди настає смерть.

При перших ознаках отруєння негайно викликайте лікаря.

До його прибуття треба:

• очистити шлунок від решток їжі, випивши достатньо води та вирвавши потім випите;

• припинити ходіння, тим більше – бігання;

• лягти в ліжку;

• пити дрібними ковтками солону холодну воду – це послабить нудоту й блювання;

- пити холодний міцний чай або каву, мед та молоко;
- категорично забороняється вживати будь-які спиртні напої, бо вони прискорюють і полегшують усмоктування отрути;
- залиште рештки не з'їдених грибів або їх очистки для лабораторного дослідження: це сприятиме правильному лікуванню.

**Виконуйте всі рекомендації лікарів!
Вірте у свої сили! І хай біда обмине Вас!**

***Як поводитися під час грози,
щоб зустріч із «небесною гостею» не була прикрою несподіванкою?***

Метеорологи стверджують, що на нашій планеті щосекунди землю пронизують близько ста блискавок, потужність яких сягає іноді 200 тисяч ампер, а потенційна потужність сильної грози може бути у п'ять разів більшою від атомної бомби. Температура каналу блискавки може перевищувати температуру на поверхні Сонця. Здається, що в людини немає ніяких шансів пережити контакт із блискавкою, але медична статистика свідчить, що приблизно 1/4 потерпілих залишаються живими. Тут багато залежить від вчасно наданої допомоги. Ураження блискавкою – не дуже часте явище. Воно складає десяти-мільйонну долю ризику. Але нинішнього літа «небесна електрика» завдала вже немало збитків.

Щоб знизити долю ризику під час грози, треба вжити спеціальних заходів:

- не ховатися під деревами (особливо тими, що ростуть окремо). Найбільш небезпечні дерева – це дуб, тополя, ялина, сосна. Рідко блискавка б'є в березу й клен, майже ніколи – у чагарник;
- перебуваючи на відкритому просторі, не стійте прямо (блискавка б'є в найвищу точку на місцевості), не лягайте на землю (таким чином ви підставите все тіло під удар блискавки), краще присісти навпочіпки в суху яму чи траншею, обхопивши ноги руками. Тіло повинне мати, по можливості, меншу площу контакту із землею;
 - не варто бігти;
 - не можна їхати на велосипеді;
 - якщо ви їдете в автомобілі, треба зупинитись і зачинити вікна (до речі, у поїзд блискавка влучити не може, оскільки (в крайньому випадку) вибере для удару дроти електричної тяги, а не вагон;
- у горах треба уникати гребенів, виступів та інших підвищених точок;

- небезпечно перебувати поруч із металевими предметами;
- не варто купатися, а краще бути на сухій поверхні (наприклад у наметі);
- якщо ви в цей час пливете в човні, якнайшвидше гребіть до берега (на воді ви – найвищий об'єкт);
- не тримайте в руках довгі чи металеві предмети, такі як, наприклад, вудки, парасольки тощо;
- не торкайтеся металевих споруджень, дротяної огорожі;
- не рекомендується перебувати на даху, біля громовідводу й заземлювача. Якщо у вашого радіо- або телеприймача на даху є індивідуальна антена, її потрібно від'єднати від приладів;
- не стійте біля відчиненого вікна;
- у приміщенні тримайтеся подалі від металевих предметів, електроприладів, телевізора (краще вимкніть їх із розетки).

Кульова блискавка

Статистика свідчить, що більшість людей ніколи навіть не бачила цю блакитну, зелену, жовту або червону кулю, сантиметрів до двадцяти діаметром, що повільно пливе в потоці повітря. З'являється вона звичайно в грозу або після грози.

Зустріч із кульовою блискавкою не обіцяє людині нічого доброго. Свідків такої зустрічі мало: контакт найчастіше закінчується загибеллю. А ті, хто залишився в живих, як правило, тяжко й довго хворіють.

Симптоми недуги такі ж, як при тяжкому радіоактивному опроміненні та ураженні центральної нервової системи.

При зіткненні із землею кульова блискавка пробиває ями на півметра завглибшки та півтора метра діаметром.

Температура в епіцентрі сягає 10 000–15 000 С.

«Таємнича гостя» поширює навколо себе потужне випромінювання невідомої природи, а також спроможна іонізувати повітря та змінювати фізико-хімічні властивості предметів, із якими вступає в безпосередній контакт.

Що робити, якщо у вашу кімнату залетіла кульова блискавка?

Оскільки траєкторія польоту кульової блискавки практично не передбачувана, то й поводитьсь вона непередбачувано, як крапля води на розпеченій сковорідці. Проте:

- не варто робити різких рухів і тим більше втікати: цим можна викликати повітряний потік, у якому згусток енергії полетить цілеспрямовано за вами;

- можна обережно взяти в руки неметалевий предмет та виставити його поперед себе. Якщо блискавка «прилипне» до нього, обережно покладіть предмет на підлогу. Постарайтеся повільно вийти з приміщення, не викликаючи коливачь повітря;
- можна затаїтися, затамувавши подих;
- якщо кульова блискавка наблизилася до обличчя, можна обережно дмухнути на неї, володіючи високою парусністю, кульова блискавка обов'язково відлетить убік;
- тримайтеся подалі від електроприладів та електропроводу, не торкайтеся до металевих предметів.;
- блискавка зникне сама по собі – іноді безшумно, іноді з вибухом. Вона може залишити після себе дірку або лише запах озону;
- не втрачайте пильності: після таких «візитів» бувають пожежі.

Якщо ударила блискавка...

Електричний розряд блискавки при проходженні через організм людини викликає загальні порушення. У місцях входу й виходу електричного розряду утворюються опіки тканин, що нагадують опіки III–IV ступенів. Іноді на шкірі помітні деревоподібні розгалужені червоні смуги. Рана має кратероподібні форму. При дії електричного розряду може спостерігатися повне відривання кінцівок. Людина втрачає свідомість, знижується температура тіла, зупиняється дихання, пригнічується серцева діяльність, можливе спостереження стану «уявної» смерті, при якому не прослуховуються дихання та пульс, зіниці широкі, не реагують на світло. Шкіряні покриви бліді. При легкому ураженні спостерігається запаморочення, шум у вухах, слабкість, втрата свідомості.

Надаючи першу допомогу, потерпілого насамперед потрібно роздягнути, облити йому голову холодною водою та, по можливості, обгорнути мокрим холодним простирадлом.

Якщо людина ще не опритомніла, слід зробити штучне дихання «рот у рот», а при зупинці серця – непрямий масаж, поверхню опіку закрити пов'язкою та якнайшвидше викликати медичну допомогу або відправити до лікарні, не забуваючи, що в будь-який момент може наступити зупинка дихання й серця.

Навіть якщо людина опритомніла, у неї можуть виявитися серйозні ушкодження внутрішніх органів.

Існує думка, що ураженого блискавкою потрібно швидше на кілька хвилин закопати в землю, але такий намір не просто марний, а

й небезпечний (це відтягує не тільки застосування справді ефективних засобів допомоги – ви можете просто вморити постраждалого, якщо він наковтається землі).

Кажуть, людей, які залишаються живими після удару блискавки, усе подальше життя супроводжує удача. Але ще кажуть: береженого Бог береже. Тож радимо дотримуватися наших порад, щоб безпечно почувати себе під час грози.

Якщо вжалила бджола...

З усіх комах найбільшу небезпеку для людини становлять оси (шершень, звичайна оса тощо) і бджоли. При їх укусі під шкіру вприскується отрута, від якої може виникнути місцева або загальна реакція.

Ступінь отруєння після укусів бджіл залежить від кількості одночасних укусів, місця ураження та індивідуальної реакції організму на бджолину отруту. Найнебезпечнішими є укуси ротової порожнини.

Місцева реакція добре відома кожному, кого хоч раз ужалила бджола або оса: сильний біль, сверблячка й печіння, почервоніння та набряк. Особливо набрякають повіки, губи, статеві органи. Тривалість місцевої реакції – 1–8 діб.

Загальні реакції бувають токсичними й алергічними.

Токсична реакція виникає, коли людину одночасно ужалить декілька десятків або сотень комах. Помічено, що жінки та діти більш чутливі до отрути перетинчастокрилих, ніж чоловіки.

Тяжкість загальної токсичної реакції залежить від кількості отрути, що потрапила в організм. Доза отрути від укусу 500 і більш перетинчастокрилих смертельна для людини. При загальній токсичній реакції, окрім місцевого набряку, може з'явитися кропивниця пухирчаста – висип по всьому тілу. Вона супроводжується підвищенням температури, різким головним болем, блювотою, бувають марення, судоми.

Алергічна реакція на отруту перетинчастокрилих виникає приблизно в 1–2 % людей і для її розвитку кількість отрути значення не має. Достатньо, щоб людину ужалила всього одна комаха.

Алергічна реакція не виникає, коли людину вперше ужалила перетинчастокрила комаха. Проте алергічна реакція після кожного подальшого укусу буде все більш тяжкою.

Ступінь тяжкості такої реакції може бути різний. Її проявом бувають кропивниця, набряк обличчя, вушних раковин. Дуже небезпечний набряк язика й гортані, що може викликати задиху.

Окрім кропивниці й набряків, у низці випадків спостерігають задуху, затруднений, хрипкий видих, сильне серцебиття, запаморочення, біль у животі, нудоту, блювоту, можливу короткочасну втрату свідомості.

Найважча алергічна реакція – анафілактичний шок, який загрожує життю. Він розвивається відразу за укусом: людина втрачає свідомість (іноді на декілька годин), у неї порушується діяльність багатьох органів і систем, насамперед серцево-судинної та нервової.

Перша допомога потерпілому від отрути перетинчастокрилих

Передусім слід ужити заходів, що перешкоджають надходженню отрути в тканини та її розповсюдженню.

Зі всіх перетинчастокрилих комах жало залишають тільки бджоли, оскільки їхній жалячий апарат має зазубрини. Тому, знайшовши жало, обережно видаліть його разом з отруйним мішечком, підчепивши нігтем (а краще – пінцетом або голкою) для ослаблення місцевої токсичної реакції відразу після жалення перетинчастокрилими комахами треба прикласти до цього місця шматочок цукру, що сприяє витяганню отрути з ранки й перешкоджає розвитку набряку. Якщо набряк хворобливий і не спадає – зверніться до лікаря.

При загальній токсичній реакції, щоб уповільнити всмоктування отрути, на місце набряку слід покласти грілку з холодною водою або рушник, змочений у холодній воді. Потерпілому рекомендується якомога більше пити. При кропивниці спостерігається значне зниження артеріального тиску, тому дайте потерпілому 20–25 крапель кордіаміну. Алкоголь категорично протипоказаний, оскільки він сприяє збільшенню проникності судин, що призводить до посилення набряків.

Не можна використовувати для місцевого охолодження сиру землю, глину, як роблять деякі: це може призвести до зараження правцем або зараження крові.

Загальна алергічна реакція ліквідується прийомом будь-якого антигістамінного препарату (димедролу, супрастину).

В іншому випадку перша допомога при гострій алергічній реакції така ж, як при загальній токсичній: холодна грілка до місця ужалення, 20–25 крапель кордіаміну.

Той, у кого хоча б один раз виникла алергічна реакція на отруту бджоли, оси, шершня або джмеля, повинен неодмінно звернутися до алерголога. Таким людям у літній період треба завжди мати при собі

виданий алергологом так званий паспорт хворого на алергічне захворювання. У ньому вказують прізвище, ім'я, по батькові власника, його вік, домашню адресу, телефон, діагноз, телефон алергологічного кабінету, де спостерігається хворий, і ті невідкладні заходи, які треба зробити в разі укусу перетинчастокрилими. Потрібно, щоб людина носила із собою шприц-укладання й набір медикаментів, названих у паспорті.

Особливо термінові заходи необхідні в разі розвитку анафілактичного шоку. потерпілого слід укрити, обкласти грілками з теплою водою, дати одну-дві таблетки димедролу, 20–25 крапель кордіаміну й терміново викликати «швидку допомогу» або доставити його до медичної установи.

У важких випадках, коли в потерпілого зупинилося серце та припинилося дихання, треба до приїзду «Швидкої» робити серцево-легеневу реанімацію: штучне дихання й закритий масаж серця.

Люди, котрі страждають на алергію до отрути бджіл, звичайно цікавляться, чи можна їм їсти мед. Можна. Мед й отрута бджіл не мають загальних антигенів. Загальні антигени з отрутою має прополіс, тому користуватися прополісом не слід.

Правила поведінки біля води та на воді

Щоб уникнути трагедій на воді чи біля води, потрібно знати й виконувати прості, але обов'язкові правила, а саме:

- ніколи не пірнайте в незнайомому місці, а спочатку обстежте водойму й переконайтеся, що під водою немає каміння, залізяк, гострих кілків або ж мілін;
- уникайте води зі швидкою течією;
- ніколи не плавайте наодинці, особливо якщо не впевнені у своїх силах;
- не заходьте у воду в нетверезому стані;
- не купайтеся в необладнаних, неперевірених для цього місцях.

Особливо беріть дітей:

- постійно стежте за їхньою поведінкою біля води;
- учитися плавати або плавати діти можуть тільки під контролем дорослих;
- при подоланні водойм на човнах неповнолітні мають бути в рятувних засобах;

- стежте за іграми дітей навіть на мілководді, бо вони можуть під час веселощів упасти й захлинутися.

Тепловий і сонячний удари

Літо в розпалі – і сонце особливо щедre на ультрафіолетові промені. Але його «ласки» треба уникати, аби не отримати теплового чи сонячного удару. Особливо обережними будьте на воді, промінь, віддзеркалений від неї, легко призводить до опіків губ, вух, слизової оболонки носа, підборіддя.

Тепловий удар виникає в разі тривалого перегрівання організму, особливо при підвищеному фізичному навантаженні. Це може статись у походах, при носінні щільного одягу в спеку, під час роботи в приміщенні з високою температурою, в умовах підвищеної вологості й за недостатнього провітрювання.

Безпосередня дія прямих сонячних променів на голову в спекотливу погоду теж може призвести до сонячного удару.

Тепловий та сонячний удари супроводжуються гострим порушенням як кровообігу, так і функцій інших життєво важливих органів і систем.

ДОТРИМУЙТЕСЯ ПРОСТИХ ПОРАД:

- виходячи на вулицю, не забувайте про «кепі» з довгим козирком та сонцезахисні окуляри;
- одяг має бути з натуральних тканин, просторим і світлим;
- не приймайте сонячних ванн на голодний чи повний шлунок;
- за можливості, якнайбільше перебувайте в затінку;

Перші ознаки теплового й сонячного удару:

- з'являються різка втома, слабкість, головний біль, запаморочення, біль у ногах, спині, нудота, блювота, шум у вухах, потьмарення в очах, посилене дихання, кровотеча з носа, а можливо й утрата свідомості;
- можливі неспокій, маячіння, галюцинації й судоми;

• температура тіла підвищується до 40–41 градуса, іноді буває й утрата свідомості. Якщо в цей час постраждалому не надати нагальної допомоги, то він може загинути в щонайближчі години від зупинки дихання та кровообігу.

Перша допомога:

- постраждалого перенести в затінок і звільнити його тіло від одягу;
- змочити прохолодною водою голову та груди;
- за необхідності, роблять штучне дихання й дають кофеїн, а за наявності головного болю – анальгін;
- викличте швидку допомогу;
- покласти потерпілого на спину. Якщо є позиви на блювання, потерпілий має лежати на боці, аби блювотні маси не затікали в дихальні шляхи;

Обов'язково забезпечте постраждалому тимчасовий спокій!

Потрібно негайно викликати лікаря!

До приїзду лікаря треба боротися за життя постраждалого. Якщо ж є така можливість – зробити компрес із холодною водою на голову.

Напоїти холодним чаєм, водою тощо.

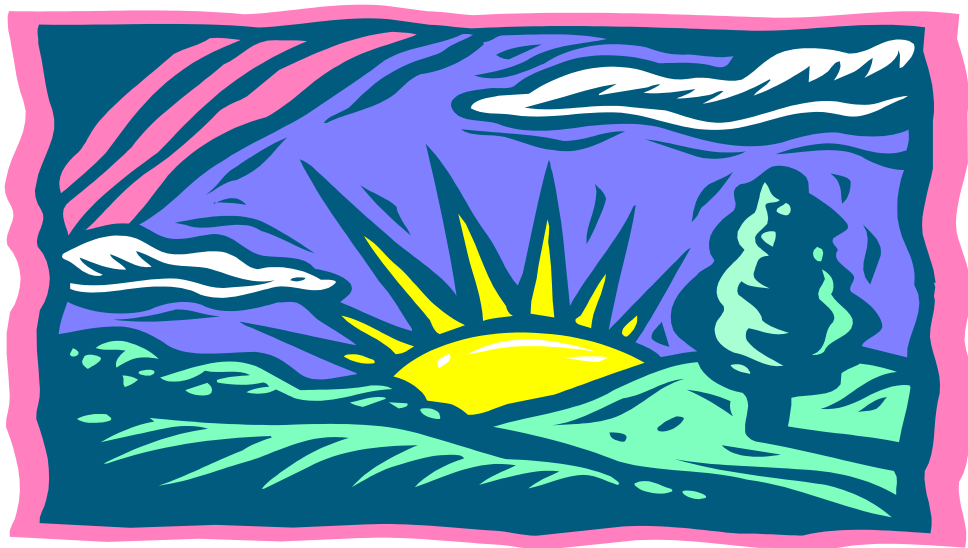
Для виведення зі стану непритомності потерпілому дають понюхати нашатирний спирт. Намагайтеся знизити температуру тіла. Для цього потрібно накрити постраждалого вологою тканиною, увімкнути вентилятор, на ділянку паху та під пахвами покласти шматки тканини, змоченої водою.

• У разі зупинки дихання й кровообігу треба негайно розпочинати реанімаційні заходи (непрямий масаж серця, штучну вентиляцію легень за методом рот до рота та рот до носа) і не припиняти їх доти, доки не приїдуть медпрацівники.

У спеку не пийте солодких газованих напоїв (вони спричиняють набряки), молоко (посилює спрагу), вино (зневоднює організм). Не зловживайте також їжею. Умивайтеся кілька разів на день, бажано – мінеральною водою.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!!!

Сонячному та тепловому ударам легше запобігти, аніж їх лікувати.

Пожежа

Щорічно внаслідок пожеж гине та зазнає травмвань значна кількість людей. На дим та попіл перетворюються цінності в мільярди гривень.

Якщо виникла пожежа – рахунок часу йде на секунди. Не панікуйте. Остерігайтеся високої температури, задимленості та загазованості, обвалу конструкцій будинків і споруд, вибухів технологічного обладнання та приладів, падіння обгорілих дерев, провалів. Знайте, де містяться засоби пожежогасіння, та вмійте ними користуватися.

Заходи щодо рятування потерпілих та гасіння пожеж у будівлях:

- перед тим, як увійти до приміщення, що горить, накрийтеся мокрою ковдрою, будь-яким одягом чи щільною тканиною;
- двері до задимленого приміщення відчиняйте обережно, щоб уникнути посилення пожежі від великого притоку свіжого повітря;
- у сильно задимленому приміщенні рухайтесь поповзом або пригинаючись;
- для захисту від чадного газу потрібно дихати через зволожену тканину;
- насамперед рятуйте дітей;
- пам'ятайте, що маленькі діти від страху часто ховаються під ліжку, до шафи або забиваються в куток;
- виходити з осередку пожежі необхідно в той бік, звідки віє вітер;
- побачивши людину, на якій горить одяг, поваліть її на землю, швидко накиньте будь-яку ковдру чи покривало (бажано зволожені) і щільно притисніть їх до тіла. При необхідності викличте медичну допомогу;

- якщо загорівся ваш одяг, падайте на землю й перевертайтеся, щоб збити полум'я; у жодному разі не біжіть, оскільки це ще більше роздуває вогонь;

- під час гасіння пожежі використовуйте вогнегасники, пожежні гідранти, воду, пісок, землю та інші засоби гасіння вогню;

- бензин, гас, органічні масла й розчинники, що загорілися, гасить тільки за допомогою спеціальних видів вогнегасників, засипайте піском або землею, а якщо осередок пожежі невеликий, накрийте його азбестовим чи брезентовим покривалом, зволоженою тканиною чи одягом;

- якщо горить електричне обладнання або проводка, вимкніть рубильник, вимикач або викрутіть електричні пробки, а потім починайте гасити вогонь.

Якщо пожежа застала вас у приміщенні:

- коли ви прокинулися від шуму пожежі й запаху диму, не сідайте в ліжку, а скотіться з нього на підлогу та повзіть під хмарою диму до дверей;

- не відчиняйте дверей відразу. Обережно доторкніться до них тильною стороною долоні. Якщо двері не гарячі, то обережно відчиніть їх та швидко виходьте, а якщо гарячі – не відчиняйте: дим та полум'я не дозволять вам вийти;

- щільно зачиніть двері, а всі щілини й отвори заткніть якою-небудь тканиною, щоб уникнути подальшого проникнення диму, повертайтеся поповзом углиб приміщення й уживайте заходів для порятунку;

- присядьте, глибоко вдихніть повітря, розчиніть вікно, висуньтеся та кричіть: «Допоможіть, пожежа!». Якщо ви не в змозі відчинити вікно, розбийте шибку твердим предметом та приверніть увагу людей, які можуть викликати пожежну команду;

- якщо ви вибралися через двері, зачиніть їх і поповзом пересувайтеся до виходу із приміщення (обов'язково зачиняйте за собою всі двері);

- якщо ви знаходитесь у висотному будинку, не біжіть униз крізь вогнище, а користуйтеся можливістю врятуватися на даху будівлі. Використовуйте пожежні сходи – під час пожежі заборонено користуватися ліфтами.

Пожежі в лісах, степах та на торфовищах

Масові пожежі можуть виникати в спеку, при посухах, від ударів блискавки, необережного поводження з вогнем, випалювання сухої

трави та з інших причин. Вони можуть призвести до ураження людей і тварин, займання будівель у населених пунктах, дерев'яних мостів, опор ліній електропередач та зв'язку, складів нафтопродуктів й інших горючих матеріалів.

Якщо ви опинилися в осередку пожежі:

- не панікуйте та не втікайте від полум'я, що швидко наближається, у протилежний від вогню бік, а перетніть смугу вогню проти вітру, закривши голову й обличчя одягом;

- із небезпечної зони, до якої наближається полум'я, виходьте швидко, перпендикулярно до напряму розповсюдження вогню;

- якщо втікти від пожежі неможливо, то вийдіть на відкриту місцевість, увійдіть у водойму або накрийтеся мокрим одягом і дихайте повітрям, що розміщене низько над поверхнею землі (воно менш задимлене), рот і ніс при цьому прикривайте одягом чи шматком будь-якої тканини;

- гасити полум'я невеликих низових пожеж можна, забиваючи його гілками листяних порід дерев, заливаючи водою, закидаючи вологою землею та затоптуючи ногами. Будьте обережні в місцях горіння високих дерев – вони можуть упасти та травмувати вас;

- під час гасіння пожежі не відходьте далеко від доріг та просік, не випускайте з уваги інших учасників гасіння пожежі, підтримуйте з ними зв'язок за допомогою голосу;

- особливо будьте обережні в місцях торф'яних пожеж. Ураховуйте, що там можуть утворюватися глибокі вирви, тому пересувайтеся, по можливості, перевіряючи палицею глибину вигорілого шару;

- вийшовши з осередку пожежі, повідомте місцеву адміністрацію та пожежну службу про місце, розміри й характер пожежі.

Щоб запобігти виникненню пожежі, радимо дотримуватися таких порад:

- не можна розкладати багаття ближче ніж за 15 метрів до будівель;

- перш ніж розкласти вогнище, обкопайте місце для багаття ровом, очистіть простір навколо нього від сухих гілок і трави;

- ніколи не розводьте вогню вітряної погоди – вітер понесе іскри далеко й спричинить пожежу;

- ніколи не присвічуйте собі відкритим вогнем ні на горищі, ні в підвалі;

- не вмикайте електрики, не запалюйте плити, не користуйтеся сірниками, почувши запах газу або пального. Газ і випари пального можуть від найменшої іскри не тільки спалахнути, а й вибухнути;

- не вмикайте електричних приладів, що іскрять і перегріваються;
- перед піччю потрібно прибити до підлоги лист заліза, бо час від часу з печі на підлогу може падати жар;
- залізну пічку можна ставити ніжками тільки на цеглини;
- не залишайте без нагляду дітей, особливо малих!
- не слід сушити над запаленою газовою плитою одяг;
- не залишайте без нагляду увімкнені електропраски, електричні чайники, пічки, кип'ятильники.

Цінують своє життя!

Дотримуйтеся цих порад!

Якщо людина знає правила поводження під час пожежі, вона спроможна не лише вистояти за будь-яких обставин і врятувати своє життя, але й надати допомогу в рятуванні інших людей.

Обережно – змія!

За характером дії отрути змій поділяють на дві групи: «кров'яні отрути» (отрути гадюк) і нервово-паралітичні (отрути кобр). Укус гадюки особливо небезпечний для хворих людей. Отрути гадюк викликають як місцеву дію (сильний біль, набряк, крововиливи), так і загальну токсичну дію на організм (ослаблення серцевої діяльності, зниження артеріального тиску тощо). Крововиливи у внутрішні органи бувають небезпечними для життя. У важких випадках смерть може настати від таких ускладнень навіть за кілька днів після укусу.

Отрута кобр діє на нервові центри, насамперед на дихальний; смерть настає від паралічу дихальних м'язів. Сила дії отрути залежить від її кількості, місця укусу й фізіологічного стану людини.

Для того, щоб захиститися від укусів змій та інших отруйних тварин, потрібно знати, які отруйні тварини трапляються в цій місцевості, та особливості поведінки цих тварин; уміти розрізняти ознаки отруйних і неотруйних плазунів (наприклад вужа й гадюки) та уникати контакту з ними; пам'ятати, що різкі рухи тільки привертають увагу цих змій і можуть викликати напад.

При укусі невідомої змії не варто піддаватися панічним настроям. Хвилювання стимулює прискорення серцевого ритму, що сприяє швидкому проникненню отрути в кров. Потрібно дихати повільно й глибоко.

Насамперед, слід установити, чи справді є привід для занепокоєння. Уважно огляньте місце укусу. Якщо вкусила гадюка, на тілі потерпілого залишаються сліди двох отруйних іклів (рідше – одного) – ранки, що кровоточать і віддалені одна від одної на 1–1,5 см. Укуси великих й агресивних, але неотруйних полозів (жовточеревого й чотирисмугого) виглядають інакше: на шкірі є дуга від багатьох дрібних подряпин

Симптоми. У місці потрапляння отрути спочатку відчувається сверблячка, через 10–15 хвилин починає розвиватися набряк, що досягає свого максимуму через 10–12 годин із моменту укусу. Пульсуючий біль у місці укусу, як правило, незначний. Злегка болять лімфатичні вузли. Зазвичай картина отруєння цим вичерпується, але в низці випадків захворювання протікає більш тяжко. Хворий блідий, відчуває запаморочення, нудоту, страх, можливі (особливо при значних набряках) падіння артеріального тиску й непритомність. Проте в нормі вже через 10–15 годин стан потерпілого стабілізується, а приблизно із закінченням другої доби починається швидке зменшення набряку. Через 3–10 днів зникають усі зовнішні прояви хвороби. Іноді в місці укусу (і за ходом судин) виникають геморагічні пухирі з кров'янистим умістом, що залишають після себе незаживаючі протягом тижня виразки.

Тяжкість отруєння залежить від низки факторів:

- *від розміру змії.* Крупні гадюки більш небезпечні. Але варто пам'ятати, що навіть крихітні (12–17 см) новонароджені гадючата отруйні. Мають значення вік і конституція потерпілого, оскільки токсичність залежить від кількості отрути на кілограм маси укушеного. Саме тому діти важче переносять укуси змії;

- *від сезону.* Восени токсичність і кількість виділеної отрути найбільша;

- *від близькості місця укусу до магістральних кровоносних судин.* Укус на обличчі та шиї особливо небезпечний;

- *від стану здоров'я укушеного.* У групу підвищеного ризику входять люди, які страждають на серцеву недостатність, алергічні захворювання, мають патологію нирок, а також емоційно неврівноважені натури.

Профілактика укусів гадюки включає найпростіші запобіжні заходи:

- у «зміїній» місцевості носіть щільне високе взуття;
- не намагайтеся упіймати гадюку або взагалі не відому вам змію;

- під час ночівлі в степу уникайте розташування біля колоній мишей-полівок, інших гризунів, місць поблизу окопів, хащ чагарнику, тобто улюблених місць полювання гадюки;

- переміщуючись степом у темряві, користуйтеся ліхтарем. У спеку степова гадюка буває видима у вечірніх сутінках і перед світанком;

- вирушаючи на сімейний пікнік або риболовлю, не полінуйтеся провести бесіду з дітьми.

ПАМ'ЯТАЙТЕ!

Гадюка ні за яких обставин не нападає першою. Не знищуйте змій – усі вони перебувають під охороною закону.

Правила першої допомоги при укусах змій:

- потрібно створити всі умови для негайного уведення сироватки;
- забезпечити потерпілому нерухомість, оскільки надмірні рухи сприяють швидкому проникненню отрути в кров;

- звільнити кінцівки від взуття, шкарпеток, браслетів тощо, оскільки може виникнути набряк;

- не перетягувати гумовим джгутом кінцівку вище від місця укусу, оскільки це може призвести до порушення обміну речовин в ураженій ділянці;

- не надрізати краї рани й не відсмоктувати з неї кров, оскільки через пошкодження слизової оболонки ротової порожнини отрута може швидко потрапити в кров;

- дати випити значну кількість рідини (води, кави, чаю).

Після надання першої допомоги потерпілого потрібно доставити в медичний заклад для уведення антитоксичної сироватки – у місцевостях, де трапляються отруйні тварини в розпорядженні медичних працівників є набір таких препаратів.

Сильні вітри, шквали та смерчі

Сильні вітри, шквали та смерчі – стихійні лиха, які можуть статися в будь-яку пору року, але найчастіше – у серпні й вересні. Синоптики відносять їх до надзвичайних подій із помірною швидкістю поширення, тому найчастіше вдається оголосити штормове попередження.

Фактори небезпеки сильних вітрів, шквалів та смерчів – травмування, а інколи й загибель людей; руйнування інженерних споруд та систем життєзабезпечення, доріг і мостів, промислових та житлових

будівель, особливо їх верхніх поверхів і дахів; перекидання телеграфних стовпів, виривання дерев та утворення завалів; знищення садів і посівів на полях.

Сильні вітри, як правило, супроводжуються зливами, що призводять до затоплень місцевості.

Сильний вітер – це рух повітря відносно земної поверхні зі швидкістю або горизонтальною складовою швидкості понад 25 м/с. За руйнівною силою він може зрівнятись із землетрусом.

Шквал – короткочасне різке збільшення швидкості вітру, іноді до 30–70 м/с, що супроводжується зміною його напрямку. Найчастіше це явище спостерігається під час грози.

Смерч – найбільш руйнуюче явище, сильний атмосферний вихор, який опускається з основи купчасто-дощової хмари у вигляді темної вирви (рукава) чи хобота й має майже вертикальну вісь за напрямком до поверхні суші або моря, невеликий поперечний перетин і дуже низький тиск у центральній його частині. Обертальна швидкість (проти годинникової стрілки) – до 100 м/с, швидкість руху – 35/60 км/г. Він супроводжується грозою, дощем, градом і, якщо досягає поверхні, наносить значні руйнування, убираючи в себе воду та предмети, що трапляються на його шляху, піднімаючи їх високо над землею й переносячи на значні відстані.

Дії при загрозі стихійного лиха та отриманні штормового попередження

Уважно слухайте інформацію по телевізору та радіоприймачу про обстановку (час, напрямок руху та силу вітру), рекомендації про порядок дій. Не користуйтеся без потреби телефоном, бо по ньому можуть надійти повідомлення.

Зберігайте спокій, попередьте сусідів, надайте допомогу інвалідам, дітям і людям похилого віку.

Підготуйте документи, одяг та зберіть найбільш необхідні й цінні речі, невеликий запас продуктів харчування на декілька днів, питну воду, медикаменти, кишеньковий ліхтарик, приймач на батарейках.

Підготуйтеся до відключення електричної мережі, закрийте газові крани, загасіть вогонь у грубах.

Приберіть господарське майно з двору та балкона в будинок (підвал), обріжте сухі дерева, що можуть завдати шкоди вашому житлу.

Машину поставте в гараж.

Поставте на підлогу речі, які можуть упасти й спричинити травми. Не ставте ліжко біля вікна з великими шибками.

Щільно зачиніть вікна, двері, горищні люки та вентиляційні отвори; віконне скло заклейте, за можливості, захистіть віконницями або щитами.

Навчіть дітей, як діяти під час стихійного лиха. Не відправляйте їх у такі дні в дитячий садок та школу.

Якщо ви в човні та отримали штормове попередження або бачите наближення поганої погоди, негайно пливіть до берега.

Дії під час стихійного лиха

Зберігайте спокій, уникайте паніки, за необхідності – надайте допомогу інвалідам, дітям, людям похилого віку та сусідам.

Зачиніть вікна й відійдіть від них подалі.

Загасіть вогонь у грубах, вимкніть електро- та газопостачання.

Зберіть документи, одяг, найбільш необхідні й цінні речі, продукти харчування на декілька днів, питну воду, медикаменти, ліхтарик, приймач на батарейках.

Перейдіть у безпечне місце. Сховайтесь у внутрішніх приміщеннях: коридорі, ванній кімнаті, коморі або підвалі. Увімкніть приймач, щоб отримувати інформацію.

Не намагайтеся перейти в іншу будівлю – це небезпечно.

Не користуйтеся ліфтами. Електромережу можуть раптово вимкнути.

Обминайте хиткі будівлі та будинки з хитким дахом, якщо лихо застало вас на вулиці. Вони руйнуються дуже швидко. За можливості, заховайтесь в підвал найближчого будинку.

Якщо ви на відкритій місцевості, щільно притисніться до землі на дні будь-якого заглиблення (яру, канами, кювету), захищаючи голову одягом чи гілками дерев.

Зупиніться, якщо ви їдете автомобілем. Не ховайтесь у ньому, а виходьте й швидко ховайтесь у міцній будівлі або на дні будь-якого заглиблення.

Уникайте різноманітних споруд підвищеного ризику, мостів, естакад, трубопроводів, ліній електромереж, водойм, потенційно небезпечних промислових об'єктів та дерев.

Не наближайтесь до води подивитися на шторм, сильні вітри здійсмають величезні хвилі на морі, які накочуються на берег. Ви можете загинути.

Дії після стихійного лиха

Зберігайте спокій, заспокойте дітей та тих, хто отримав психічну травму в результаті лиха, оцініть ситуацію.

Допоможіть, за можливості, постраждалим, викличте медичну допомогу тим, хто її потребує.

Переконайтеся, що ваше житло не отримало пошкоджень. Перевірте зовнішнім оглядом стан мереж електро-, газо- та водопостачання.

Не користуйтеся відкритим вогнем, освітленням, нагрівальними приладами, газовими плитами й не вмикайте їх до того часу, доки не будете впевнені, що немає витоку газу.

Перевірте, чи не існує загрози пожежі. За необхідності, сповістіть пожежну охорону.

Не виходьте зразу на вулицю: після того, як вітер стих, через кілька хвилин шквал може повторитися.

Будьте дуже обережні, виходячи з будинку. Остерігайтеся частин конструкцій та предметів, які нависають на будівлях; обірваних дротів від ліній електромереж; розбитого скла та інших джерел небезпеки.

Тримайтеся подалі від будинків, стовпів електромереж, високих парканів тощо.

Обов'язково кип'ятіть питну воду.

Не користуйтеся довго телефоном, окрім як для повідомлення про серйозну небезпеку.

Не користуйтеся ліфтами. Електромережу можуть вимкнути для ремонтних робіт.

Не поспішайте з оглядом міста, не відвідуйте зони руйнувань, якщо там не потрібна ваша допомога.

Дізнайтесь у місцевих органів державної влади та місцевого самоврядування адреси організацій, які відповідають за надання допомоги потерпілому населенню.

Обережно – ртуть!

До отрут, без яких поки що ніяк не може обійтися людство, належить і ртуть.

Ртуть – метал сріблясто-білого кольору, у звичайних умовах легкорухома рідина, яка при ударі поділяється на дрібні кульки, у 13,5 раза важча за воду. Температура плавлення – +38,9°C. Із підвищенням температури випаровування ртуті збільшується. Пари ртуті та її сполуки дуже отруйні.

Із потраплянням до організму людини через органи дихання ртуть акумулюється та залишається там на все життя.

Установлена максимально допустима концентрація ртуті: для житлових, дошкільних, навчальних і робочих приміщень – $0,0003 \text{ мг/м}^3$; для виробничих приміщень – $0,0017 \text{ мг/м}^3$. Концентрація парів ртуті в повітрі понад $0,2 \text{ мг/м}^3$ викликає гостре отруєння організму людини.

Симптоми гострого отруєння проявляються через 8–24 години: починається загальна слабкість, головний біль та підвищується температура; згодом – болі в животі, розлад шлунка, хворіють десна.

Хронічне отруєння є наслідком удихання малих концентрацій парів ртуті протягом тривалого часу. Ознаками такого отруєння є зниження працездатності, швидка стомлюваність, послаблення пам'яті й головний біль; в окремих випадках можливі катаральні прояви з боку верхніх дихальних шляхів, кровотечі десен, легке тремтіння рук та розлад шлунка. Тривалий час ніяких ознак може й не бути, але потім поступово підвищується стомлюваність, слабкість, сонливість; з'являються – головний біль, апатія й емоційна нестійкість; починає порушуватися мова, тремтять руки, повіки, а у важких випадках – ноги й усе тіло. Ртуть уражає нервову систему, а тривалий її вплив викликає навіть божевілля.

Ми пропонуємо вам рекомендації, які включають основні заповіжні заходи, що, можливо, допоможуть вам захистити себе від наслідків розливу ртуті, а також позбутися деяких неприємностей.

Дії вихователя при розливі ртуті в приміщенні:

якщо в приміщенні розбито ртутний термометр:

- виведіть із приміщення всіх дітей;
- відчиніть навстіж усі вікна в приміщенні;
- максимально ізолюйте від дітей забруднене приміщення, щільно зачиніть усі двері;
 - захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;
 - негайно починайте збирати ртуть: збирайте спринцівкою великі кульки й відразу скидайте їх у скляну банку з розчином (2 г перманганату калію на 1 літр води), більш дрібні кульки збирайте щіточкою на папір і теж скидайте в банку. Банку щільно закрийте кришкою Використання пилососа для збирання ртуті – забороняється;
- вимийте забруднені місця мильно-содовим розчином (400 грамів мила і 500 грамів кальцинованої соди на 10 літрів води) або розчином перманганату калію (20 грамів на 10 літрів води);

- зачиніть приміщення після обробки так, щоб не було сполучення з іншими приміщеннями, і провітрюйте протягом трьох діб;

- утримуйте в приміщенні, за можливості, температуру не нижче 18–20 °С для скорочення термінів обробки протягом проведення всіх робіт;

- вичистіть та промийте міцним, майже чорним розчином марганцівки підошви взуття, якщо ви наступали на ртуть;

якщо ртуті розлито більше, ніж у термометрі:

- зберігайте спокій, уникайте паніки;

- виведіть із приміщення всіх людей, надайте допомогу дітям: вони підлягають евакуації в першу чергу;

- захистіть органи дихання хоча б вологою марлевою пов'язкою;

- відчиніть навстіж усі вікна;

- ізолюйте максимально забруднене приміщення, щільно зачиніть усі двері;

- швидко зберіть документи, цінності, ліки, продукти та інші необхідні речі;

- вимкніть електрику та газ, загасіть вогонь у трубах перед виходом із будинку;

- негайно викликайте фахівців через місцевий державний орган із питань надзвичайних ситуацій і цивільного захисту населення. У крайньому випадку – телефонуйте в міліцію.

Боротьба з великою кількістю ртуті та її парів дуже складна. Хіміки називають її демеркурацією.

Демеркурація може проводитися двома способами:

- хіміко-механічним – механічний збір кульок ртуті з подальшою обробкою забрудненої поверхні хімічними реагентами (після такого способу обробки приміщення потребує посиленого провітрювання);

- механічним – механічний збір кульок ртуті із поверхні з наступною заміною підлоги, штукатурки або капітальним ремонтом будівлі (цей спосіб може застосовуватися разом із хіміко-механічним).

Якщо ви виявили або побачили кульки ртуті в будь-якому місці, будь ласка, негайно сповістіть про це місцеві органи з питань надзвичайних ситуацій та цивільного захисту населення або міліцію.

Порятунок Діда Мороза

На вулиці був сонячний, але морозний день. усі дітлахи очікували Нового року. Вони знали, що саме цієї зими в них буде надзвичайне свято, адже вони весь рік дуже гарно й чемно себе поводити та сподіваються на чарівні подарунки.

Але на іншій стороні світу, десь у Лапландії, Дід Мороз був зовсім іншої думки стосовно цього Нового року. Він надзвичайно тяжко захворів і, хоч як би йому не хотілося злетіти в небо на своїх несамопитих санях (які йому на днях подарував американський Санта Клаус), він не міг навіть піднятися, щоб спекти собі улюблених млинців із бананами.

Але ось одного дня з чарівного лісу в гості до Діда Мороза прибіг Зайчик-Вуханець.

– Дідусю, дідусю, що це з Вами трапилось? – запитав Зайчик.

– Якийсь Ви блідий. Захворіли чи що?

– Ой, Вуханчику, і не питай... Захворів старий Морозенко, уже зовсім не те здоров'я.

– От я й думаю, щось тут не те трапилось! Бо бігаю вже третій день біля Вашого будиночку, а Вас усе не видно й не видно. І дров уже не рубали давненько.

– Та які там дрова, – мовив Дід, – я ледь дихаю. Ой, Зайчику, якщо тобі не важко, спечи-но мені млинців із бананами, А то цілими днями не їм, а так уже хочеться, так хочеться, – промовив Мороз і зайшовся страшеним кашлем.

– Е ні, Діду, – схвильовано вимовив Вуханець, – які там банани, Вам лікуватися потрібно. Новий рік на носі.

І не чекаючи, що на це мовить Морозенко, Зайчик скочив надвір та попрямував до лісу. Там уже, напевне, хтось знає, як допомогти Діду.

Біг, біг Вуханець і згадав, що у Ведмедика є мед, а він такий же смачний і лікувальний. Побіг.

Але довго Зайчик гаявся, збудити Ведмедика було так важко, як kota викупати. Не вдалося нічого бідоласі. Побіг він до Бджілки-Трудівниці.

– Бджілочко, Бджілочко, – прокричав Вуханець, – Бджілочко, пробачте, що я до Вас так невчасно, але мені дуже потрібна Ваша допомога. Дід Мороз захворів...

– Як захворів? – заверещала Бджілка, виглянувши зі свого вулика.

– Так, захворів, – продовжував Зайчик, – і йому потрібна допомога. Чи не будете Ви такі люб'язні дати Діду трохи меду, щоб він оклигав.

– Звичайно, звичайно, чого питаєш? На, бери мед, а я полечу до Кози, попрошу в неї молока.

Так вони й зробили. Зайчик побіг, а Бджілка полетіла, і разом із нею розлетілася по всьому лісу новина про те, що Нового року не буде: захворів Дід Мороз.

І вже за хвилину в хатинці Діда зібрався весь ліс. Морозенко лежав у ліжечку й пив своє тепленьке молочко з медком.

– Ой, дякую вам, друзі, за допомогу, мовив Морозенко. – Якби не ви, то лежав би я ще три тижні й не побачили б мої дітлашки Нового року.

– Якби ти не захворів, то все було б гаразд, – мовив схвильований Вуханець.

– А що ж потрібно робити старому діду, щоб не захворіти?

– Одягатися по погоді, – мовив Вуханець, – а не рубати дрова в одній сорочці, коли на вулиці сорокаградусний мороз.

– Добре їсти, – сказала Лисичка, – щоб набиратися сил і покращувати свій стан.

– Їсти багато вітамінів, мед, фрукти, овочі, – вигукнула Коза, – і пити молочко. Усе це не дасть тобі захворіти.

– Займатися спортом, – мовив Вовк, – обов'язково вранці робити зарядку й бігати.

– Не робити нічого такого, що погіршує стан здоров'я, – сказала Мудра Сова.

– Не спати на холодному, – сказав Віслучок, – бо це може викликати ще тяжчі захворювання.

– І якщо вже захворів, – підсумував Вуханець, – то обов'язково звернутися до лікаря, а не лежати в ліжечку й чекати, що хтось прийде. А якби я не забіг, отак би й лежав.

Новому року вже нічого не загрожувало, як і здоров'ю Діда Мороза. І сьогодні всі мешканці лісу були задоволені тим, що допомогли дідусеві й дали йому зрозуміти, що зберегти своє здоров'я може лише він, і зробити це надзвичайно легко: потрібно лише дотримуватися порад мешканців лісу.

Цей вечір усі провели в хатинці Діда Мороза, пили чай, їли млинці з бананами й допомагали дідусеві розкладати по мішечках подарунки для дітей. АДЖЕ ЗАВТРА – НОВИЙ РІК!

Запитання до казки:

1. Чому захворів Дід Мороз?
2. Що саме допомогло Дідові Морозу вилікуватись?
3. Які поради давали Дідові Морозу лісові мешканці, щоб він більше ніколи не захворів?
4. Що для тебе означає «здоровий спосіб життя»?
5. Намалюй новий розпорядок дня Діда Мороза, який почав дотримуватися здорового способу життя.

Петрик Олена

Як стати здоровим? (байка)

Як здоровим бути хочеш, –
Байку вислухай охоче.
Якось кволий Жук промовив:
«Дуже хочу бути здоровим».
І подався в кущі ожини
Сповістить братам новину.
«Гей! жуки! Хто вміє чути!
Мрію я здоровим бути!..»
(Так ходив він цілу днину:
Розважав жуків й ожину).
Сонце вже скотилось з неба –
Вже Жукові й спати треба.
Зажурився. Сів на гриб.
Й нумо плакати: «Всім набрид!..
А багато ж натрудився:
Набалакав, находився...
Крізь ожину всю продерся –
Колючками весь подерся.
А здоров'я – не спіткало:
Натомивсь – геть сил не стало!..
Тяжко ж нам, жукам чудовим,
В цьому світі бути здоровим!..»
Може б довго плакав Жук,
Та озвався мудрий Крук:
«Кажеш, хочеш бути здоровим?
А що робиш (крім розмови)?

Щоб здоровим, друже, стати,
Слід не просто розмовляти;
Тут бажання, Жук, замало,
Щоб здоров'я враз настало!..»
Щоб бути дужим, – не вагайся –
Про здоров'я більш дізнайся.
Й знай: крім рішення й надії,
До здоров'я ведуть дії.

Запитання:

1. Про що мріяв Жук?
2. Що він робив для здійснення своєї мрії?
3. Як ти вважаєш, чому наш герой набрид своїм знайомим?
4. Що порадив Жукові старий Крук?
5. Що, на твою думку, потрібно було робити Жуку, щоб стати здоровим?
6. А що робиш ти для того, щоб бути здоровим?
7. Розкажи, а про що мрієш ти? Що варто робити для того, щоб твоя мрія здійснилася?

Охота Ірина

Правильне життя

У якомусь-то краї, а в якому – не пам'ятаю, жила собі Квіточка. У неї було гарне вбрання, яке складалось із семи пелюсток, сім пелюсток – сім кольорів. Ось одного чудового ранку, коли наша Квіточка ще спала, до неї завітала тітонька Лінь.

Вона була така приємна, увічлива, улеслива. Вона загортала Квіточку-Семиквіточку в ковдру й шепотіла їй на вушко: «Люба, спи, ну навіщо тобі вставати так рано, робити якусь ранкову зарядку, умиватись, чистити зуби? Ну кому це потрібно?! Не вставай, поспи ще трошки, поспи...» І Квіточка-Семиквіточка, піддавшись доводам Ліні, повернулася на іншій бік і заснула. А прокинувшись, навіть не помітила збляклої пелюстки у своєму вбранні.

Уставши, Квіточка-Семиквіточка вирішила приготувати собі сніданок, а тітонька Лінь тут як тут: «Покинь ти це дурне діло, стільки часу втрачати, з'їси бутерброд та й годі по тому!». Квіточка так і зробила, але знову не помітила, як ще одна пелюстка втратила своє яскраве забарвлення.

І ось стала наша Квіточка товаришувати з тітонькою Лінню: рано не встає, зарядку не робить, не вмивається, зуби не чистить, дім не прибирає. А посуду в неї брудного назбиралось, у-у-у-у...

Одного дня, коли все на сонці виграло й виблискувало чудовими барвами, наша брудна, невмивана, голодна та похмура Квіточка-Семиквіточка пішла на прогулянку. І що б Ви думали? Зустріла свою давню знайому, таку ж Квіточку, а та прекрасно виглядає: така гарна, чистенька, пелюстки блищать кожна по-своєму, навколо розноситься прекрасний аромат. Подивилася на себе наша Квіточка-Семиквіточка – і соромно їй стало: брудна, пелюстки зім'яті, колір утратили, не блищать, а аромат... зовсім не той, що був колись.

«Ну ні, – подумала Квіточка, – так більше не буде: вижену Лінь зі свого дому й почну правильне життя!»

А як Ви думаєте, правильно – це як?

Запитання до казки:

1. *Що таке, на вашу думку, лінь і чому вона нам заважає в житті?*
2. *Чому пелюстки Квіточки-Семиквіточки після її зустрічі з тітонькою Лінню почали втрачати свій колір?*
3. *Як Квіточці-Семиквіточці відновити яскраве забарвлення своїх пелюсток?*

Дидактична гра

Маємо сім різнокольорових пелюсток із картону. Кожна означає певний аспект здорового способу життя. Діти повинні назвати всі аспекти. Разом із ними ми складаємо пелюстку до пелюстки й виходить Квіточка-Семиквіточка, героїня нашої казки. *(Сім аспектів здорового способу життя – спорт, здорове харчування, гігієна, чистий одяг, чиста оселя, гарний настрій, відсутність згубних звичок).*

**Долгіх Ольга,
Сальникова Тетяна**

Казка про яблучко

Яскравий сонячний промінчик освітив зелене листя молоді Яблуньки. Від яскравого світла Яблунька помружила очі, позіхнула й нарешті прокинулася, потягнувшись своїми гнучким гарним гіллям до сонечка. Сьогодні був незвичайний, майже казковий день – День народження малесенького Яблучка. Воно визирнуло з-за листочка – і

його побачив світ! Яблучко було з червоненьким боком, яскраво-зелененьким листочком на голівці, а всередині в нього зріли здорові міцні кісточки. Яблучко розплющило очі, огледілось і побачило навкруги безліч усього цікавого. На гілках його Мама-Яблуньки висіло багато різних яблук, які, між тим, дуже різнилися між собою. Одні вражали своєю красою та розмаїттям: були великими й маленькими, соковитими, різнокольоровими; а інші – безбарвні, іноді навіть чорні, зів'ялі, неприємні.

Яскраві здорові яблучка раділи життю, співали пісеньок, сидячи на своїх гілочках, танцювали, жваво підстрибуючи серед яскравого зеленого листа. А інші, безбарвні, самотньо висіли поодаль, а іноді, зриваючись із гілля, падали в траву й назавжди в ній губились. Маленьке Яблучко дуже здивувалося тому, що побачило. Воно вирішило запитати в Мама-Яблуньки, чому все так, чому всі яблучка такі різні:

– Матусю, матусю, скажи-но мені! Я роздивлялося світ, роздивлялося своїх братів та сестер. Чому дехто з них має такий тьмянний колір, хоч більшість – яскраві та веселі? Мама-Яблунька пригорнула малюка до себе й почала розповідати:

– Малюче, ти повинен знати, що в житті кожного яблучка бувають небезпеки. Адже поруч із нами живе банда маленьких хробачків... Вони галасують із ранку до темної нічечки, сваряться, глузують один з одного, а також чіпляються до яблук, до твоїх братів та сестер.

– А як це... чіпляються? – здивувалося Яблучко.

– Вони обіцяють веселе та щасливе життя, підбурюють до різних недобрих вчинків... І той, хто погоджується товаришувати з ними, назавжди можуть утратити свою молодість, здоров'я та красу.

Маленьке Яблучко мовчки слухало маму, адже йому зовсім не хотілось утратити свої яскраві кольори та впасти в темну траву.

– Тільки розумні й упевнені яблучка можуть побороти банду маленьких хробачків та не пустити їх у своє життя. Усе у твоїх руках, малюче, – закінчила свою розповідь Мама-Яблунька.

Запитання до казки:

- 1. Чи можете Ви порівняти яблуневу родину зі світом людей?*
- 2. Які небезпеки чатують на людину в її житті?*
- 3. Як потрібно поводитися, щоб не наражати своє життя на небезпеку?*
- 4. Яких порад потрібно дотримуватися, щоб зберегти красу, молодість та здоров'я?*

Джу й Дзі

Про невиліковну хворобу Бджілки Дзі знали вже всі в маленькому затишному містечку Рій. Усі глибоко співчували й намагалися допомогти, її сім'я запрошувала наймудріших лікарів. Але ніхто з них не був у змозі зарадити біді. Батькам Дзі було надзвичайно гірко та боляче спостерігати, як на їхніх очах поволі помирає донька. Ззовні в неї не було помітно ніяких ознак хвороби, однак та із нахабно-зверхньою, непереможною посмішкою поїдала Дзі зсередини...

Ласкаве сонечко постукало у віконця жителів містечка Рій. Усі вітали новий день. Тільки в домі маленької Дзі ніхто не помітив приходу нового дня, бо вночі ніхто так і не зімкнув очей, лише прихід сусіда трішки отямив і повернув їх до реальності. Сусід повідомив про те, що в Рій приїхав Жук-Знахар, який розумівся на лікуванні. Батьки Дзі вже давно втратили віру в зцілення дитини й не сприйняли надто серйозно цю звістку. Але бажання зробити все можливе та використати бодай найменшу можливість змусило їх запросити Жука-Знахаря оглянути Дзі. Під час огляду хворої Бджілки обличчя Жука ставало все серйознішим: «Їй допоможе лише одне – хатинка з трьох сніжинок», – сказав він і зник у темряві...

Усім одразу ж захотілося допомогти батькам бідної Бджілки, оскільки ті вже не мали змоги купити сніжинок. Але які б дорогі й розкішні сніжинки не приносили сусіди, вони зразу ж танули над Дзі, а тому й не лікували її. А зі сніжинками танула й надія на видужання...

В усіх знову опустилися крильця...

Але якоюсь дивною та загадковою залишалася . порада Жука для Джу – друга Дзі. Він був її справжнім другом. Дзі йому дуже подобалась, але Джу боявся розказати їй про свої почуття. Дзі помічала дивакуватість у поведінці Джу, та не знала, як із ним про це поговорити. Захворівши, тим більше вирішила недокучати. Спостерігаючи, як тане маленька Бджілка разом зі сніжинками, Джу відважився на неймовірний крок – полетіти в Країну Вічної Криги. Ця ідея була надто небезпечною, адже там він міг загинути сам. Але його почуття були такими гарячими, що їх не зміг би подолати жоден сніговий буревій. Джу летів і летів, ніщо не могло зупинити малого сміливця.

Раптом він побачив ліс без жодного листочка й зрозумів, що Країна Вічної Криги вже близько. Хоч утома тягнула крильця до

землі та здавалося, що сили його покидають, проте бажання якнайшвидше дістатися до сніжок перемогло думку про відпочинок. Джу пролітав над чорними й сірими із незграбними руками-гіллям деревами. Він летів уже досить довго, але кінця лісу все не було. Минав час. Джу все більше залишали сили, він летів усе нижче й нижче, аж поки, зачепившись за гілля, не впав дотолу, утративши свідомість. Коли Джу розплющив очі, то побачив лише чорне величезне коріння дерев. «Де це я й куди летіти до Країни Вічної криги?» – промайнула думка. Та раптом Джу почув голос, який звертався до нього:

– Чим я можу допомогти тобі?

– Скажіть, будь ласка, як дістатися до Країни Вічної Криги?

– А навіщо тобі?

– Мені потрібно дістати три чарівні сніжинки, які б урятували мою подругу Дзі.

– Але мені здається, – відповів невідомий, – що допомога зараз найбільше потрібна тобі.

– Ні! Ні! Скажіть, куди летіти до Країни Вічної Криги, я трішки відпочину й полечу, адже Дзі помирає і я повинен допомогти їй, чого б мені це не коштувало.

– Ти дивний Джу, відважний, сильний, наполегливий, здатний пожертвувати своїм життям заради спасіння подруги, люди це називають коханням... Гарзд, я дам тобі три сніжинки й нектару з квітів, що додасть тобі сил.

Джу здивовано поглянув туди, звідки долинав незнайомий голос і впізнав Жука-Знахаря. Жук тримав три звичайнісінькі сніжинки та квіти. Джу взяв усе і навіть не встиг подякувати, бо Жук знову зник безслідно.

Джу одразу ж вирушив у дорогу. Перешкоди, які йому доводилося долати на шляху додому, уже не здавалися страшними, бо додавала сил думка про можливість видужання Дзі.

Маленька Дзі майже не розплющувала очей, а лише важко дихала. Коли батьки зустріли Джу зі сніжинками, вони навіть не зраділи, бо вже змирилися із думкою про смерть своєї єдиної дитини й утратили віру в її порятунок. Та Джу це не зупинило. Він швидко склав сніжинки над Дзі, як навчив його Жук. Стан хворої бджілки не змінився, вона не розплющувала очей і важко дихала. Та всіх здивувало те, що сніжинки не танули...

Два дні пролежала Дзі під сніжинками й раптом на ранок третього дня її очі розплющились. Це вже не були очі хворої. Вони випромінювали радість, життя, натхнення. Жовті й чорні смужки на

черевці Дзі набули яскраво-насиченого забарвлення, її крильця випрямились – і на них заграли тисячі сонячних промінчиків. Почувся легенький глухий звук від падіння сніжинок. Це маленька Дзі вже злітала, описуючи в повітрі чарівні кола. Джу, який усі ці дні був поруч із нею, прокинувся. Він злетів до Дзі й вони поєднались у щасливому танці...

Неймовірна звістка облетіла всіх: «Дзі видужала!» Ніхто не міг зрозуміти, як звичайні сніжинки допомогли одужати Дзі. Лише вона розуміла, що в цих сніжинках була непереможна сила кохання. Адже саме воно йвилікувало її. Дзі вирішила не залишати сніжинок у себе, а відправити у світ, щоб вони, переходячи з рук у руки, розповідали всім про неймовірну історію та дарували віру в кохання та його величезну силу.

Запитання до казки:

1. *Чи пригадуєте Ви приклади з життя, коли неймовірні події врятовували здавалося, у безнадійних випадках?*

2. *Що, на Вашу думку, допомогло Бджілці Дзі одужати?*

3. *Які почуття в нашому житті мають найбільшу силу? Чому? Наведіть приклади.*

4. *Чому важливо не втрачати надію в складних життєвих ситуаціях?*

5. *Які, на Вашу думку, дії, почуття та ставлення з боку оточуючих будуть найбільш важливими для хворої людини?*

6. *Що таке толерантність?*

Михайленко Ольга

Шкільні змагання

Мишко прокинувся зранку в піднесеному настрої. Він швидко схопився з ліжка й уже чистив зуби у ванній кімнаті, коли мама зайшла будити його.

– Ти чому це так рано прокинувся сьогодні? – запитала вона, не помітивши його в ліжку.

– Сьогодні в школі будуть змагання. І вчителька сказала, що хто дійде до фінішу, тому відкриється шлях до щасливого життя.

– Шлях до щасливого життя? – перепитала мама. – Цікаво, і що ж це може бути?

– Ще не знаю, але це – основа для успіху в майбутньому, – швидко й радісно говорив Мишко, витираючи обличчя рушником. Він швидко

одягнуся, поснідав і, подякувавши мамі за смачний сніданок, подався до школи.

Ідучи вулицею, хлопець думав, що ж може бути основою щастя. «Звичайно, це – гроші», – міркував він, побачивши на зупинці розкішне авто, біля якого стояв дорослий чоловік і розмовляв із кимось по мобільному телефону. «От класно!» – подумав Мишко та, здивувшись на бізнесмена, мало не збив із ніг молоду дівчину, яка кудись шалено поспішала. На плечі в неї була велика сумка, а в руках – папка з безліччю папірців. «Студентка, напевно», – промайнуло в голові; – от добре мати вищу освіту. Вивчиться вона, піде на роботу, стане професіоналом, а згодом у неї також з'являться гроші й вона зможе купити собі авто та мобільний. Отже, щоб гарно заробляти, потрібно вміти щось дуже добре робити. А до цього треба закінчити школу, значить я на правильному шляху». – Мишко посміхнувся сам собі й закрокував ще швидше.

А біля школи вже коїлося щось неймовірне. Усі учні п'ятих класів із нетерпінням чекаючи початку змагань, сперечалися між собою, що ж може стати основою для всього. Мишко приєднався до гурту й почав розповідати про свої ідеї щодо щасливого майбутнього. Але ось з'явилася вчителька та запросила всіх до актового залу.

– Зараз ми, – заговорила вона, коли всі нарешті зібрались і заспокоїлись, – виберемо по одному представнику від кожного класу й саме ці учні будуть учасниками на змаганнях. Усі інші мають право підказувати своєму однокласнику правильні відповіді й активно вболівати за своїх.

Спершу Мишко трохи розчарувався, що, можливо, йому й не пощастить брати участь у змаганнях, але потім подумав, що він і його клас – одна команда, тим паче, що можна буде підказувати. «Один – за всіх, і всі – за одного», – подумав він і заспокоївся. Але після жеребкування виявилось, що саме Мишко буде представником від свого класу.

– Отже, – промовила вчителька, коли учасники зайняли свої місця біля старту, – розкрию вам таємницю, що є основою щасливого майбутнього. Те, що допомагає нам учитись, те, що допоможе нам здобути гарну професію й створити в майбутньому сім'ю – це, любі мої, наше з вами здоров'я. Адже коли людина хвора, вона бажає лише одного – швидше одужати. Той, хто сьогодні дійде до фінішу, знатиме про складові здоров'я та про те, що треба робити, щоб бути здоровим. Правила такі: учень, який говорить правильно про те, що саме робить його здоровим, робить два кроки вперед; хто погоджується з

ним – один крок, і ті, хто говорить неправильно, залишаються стояти на місці. Зрозуміло? Тоді починаймо!!!

Кожен клас почав підтримувати своїх, активно плескати в долоні та вигукувати різні підбадьорюючі слова, а учасники тим часом думали.

Першим озвався Сашко з 5-Б:

– Відсутність шкідливих звичок, таких, наприклад, як паління чи вживання алкоголю.

– А я не погоджуюся, – заперечив ще один учасник Сергій, – викурена цигарка заспокоює нерви й наші нервові клітини не руйнуються, а ще вона втамовує голод.

– Але що в цей час терплять твої легені, – утрутилась учителька, – смола, що міститься в цигарці, осідає в них і їм стає важко дихати, а серце, якому стає важко битись, а печінка, клітини якої руйнуються? І взагалі, паління може викликати таке захворювання, як рак легень. Невже це корисно для твого організму?

Сергійко хвильку подумав і сказав: «Ні», – і також зробив крок уперед.

– Здоров'ю також допомагаєш, коли чистиш зуби, миєш вуха й узагалі часто приймаєш душ, – сказав Мишко та, розуміючи, що це справді на користь здоров'ю, зрадів і зробив два кроки.

– Так, правильно, – сказала вчителька. Усі погодились і тепер першими були Сашко та Мишко.

– Також це чистота нашої оселі. Потрібно прибирати в кімнатах, витирати пил, – сказала Оленка. Знову правильно й знову трохи ближче до фінішу.

– А ще це чисті продукти, які потрібно мити перед тим, як з'їсти, – вигукнув Мишко й зробив ще два кроки вперед. Тепер він був на один крок попереду Сашка.

Але той враз крикнув:

– Ще треба робити зарядку, – і вони знову зрівнялися з Мишком.

Було зрозуміло, що хто зараз скаже правильне твердження, той і отримає перемогу. Уболівальники голосно аплодували й вигукували імена двох призерів, раптово Мишко згадав ще одне:

– Це спорт! Потрібно займатися спортом, – крикнув він і був за межею фінішу.

– Ура, ура! – кричали всі його однокласники.

Вони підбігли до нього й почали його обнімати та вітати з перемогою. Учителька також потисла йому руку й похвалила за добрі знання. Настрій в усіх був чудовий і Мишко був дуже задоволений, але найголовніше й найцінніше: тепер він знав про те, як бути щас-

ливим у майбутньому, як отримати вищу освіту, за допомогою чого заробити гроші на авто та мобільний, а головне – це те, що він знав, як зберегти своє власне здоров'я – основу для всього, що може бути важливим.

Запитання до казки:

- 1. Що означає для Вас словосполучення «щасливе майбутнє»?*
- 2. Чи погоджуєтесь Ви з тим, що саме здоров'я – основа для щасливого майбутнього? Поясніть свою відповідь.*
- 3. Чи може людина постійно покращувати свій стан здоров'я? Які дії для цього потрібні?*
- 4. А що Ви робите для збереження та зміцнення свого здоров'я?*

Агафонова Тетяна

Чудесне перетворення

Ви, мабуть, знаєте, що наша країна займає лише невеличку частину поверхні планети Земля й на ній розміщені десятки інших країн. Люди в цих країнах інші, вони навіть говорять на інших мовах. Але є в нашому світі такі слова, які зрозумілі всім та які особливо цінуються всіма людьми на Землі. Для цих слів не існує кордонів, не мають значення країни й відстані. Кожне з них є дорогим для людини. Однак, незважаючи на високу цінність, цим може володіти не кожен.

Однією з таких цінностей є ЗДОРОВ'Я.

Історія, про яку ми вам розповімо, відбулася в одній із маленьких країн, яка загубилася на світовій мапі. У маленькому містечку на березі моря жили дві веселі сестрички. Вони були життєрадісні, щирі, любили навколишній світ і ніколи не сварились.

Кожного ранку вони застеляли свою постіль, бігли до ванної кімнати, умивалися, чистили свої білесенькі зубки, готували собі легкий сніданок, який найчастіше складався з різних овочів та фруктів. Вони дуже цінували своє здоров'я, яке давало їм красу та активність, можливість щоранку посміхатися сонечку навіть тоді, коли воно ховалося за хмарами.

Ще колись давно, коли дівчатка були зовсім малесенькими, вони слухали оповідки своєї прабабусі, яка розповідала їм стародавні казки та легенди про країну Здоров'я, до якої всі прагнуть потрапити. Жити в цій країні цікаво й весело, але втратити можливість проживати в ній дуже легко. Це трапляється з тими, хто перестає цінувати себе, нехтує

своїм здоров'ям і дуже швидко його втрачає. Тоді все навкруги тьмяніє й утрачає свій сенс.

Отож змалечку дівчатка дбали про своє здоров'я та про здоров'я одна одної. Піднімали одна одній настрій, прасували одяг, якщо раптом одна забували помити руки перед їжею, то інша відразу ж нагадувала про це. У сестричок було багато друзів, які також були здоровими й веселими, тому що піклувалися про себе та один про одного. Але була в цій компанії одна дівчинка, яку звали Дарлі. Вона постійно сміялася над життям сестер. Дарлі говорила: «Я, наприклад, зуби ніколи не чищу, але ж вони не випали! Ну то й що, що не білі, але вони є! І вуха я так часто не мию! Навіщо? Повз них же ще нічого не пролетіло!» І ніякі доводи сестер не змогли переконати дівчинку, що вести здоровий спосіб життя дуже класно, вона не хотіла й чути про те, що здоров'я – найвища цінність.

Одного разу, гуляючи на вулиці, сестри з подругами помітили, що до сусіднього дому під'їхала велика машина з речами. Скоро дівчатка дізналися, що їхніми новими сусідами буде родина: батьки й хлопчик, їхній одноліток. Хлопця звали Дюк.

Дарлі він дуже сподобався. Вона стала частіше заходити до сестричок, приносила фрукти, які сама не їла, та весело посміхалася Дюку, заглядаючи через паркан до сусіднього двору.

Одного разу сестри вирішили влаштувати вечірку. Дюк також був у списку запрошених. Дарлі готувалася до вечірки: яскраво фарбувала очі та губи, правда, волосся забула помити.

– Та то не біда, – думала дівчинка. – Ніхто цього й не помітить. І те, що на платті – дві величезні плями, також здалося їй незначною дрібницею. Кому яка справа до її плаття!

І ось, насмілившись, вона підійшла до Дюка в розпал вечірки та запросила його потанцювати. Дюк глянув на дівчинку та відсахнувся:

– Що? Танцювати з такою бруднулею! Ні! Я з такими спілкуватися бажання не маю. Подивися на себе! Ти неприємно пахнеш! В тебе брудне плаття та волосся, а ще ти дуже яскраво нафарбована!

Дарлі закрила обличчя руками й вибігла геть. Такого сорому вона ще не відчувала ніколи. Усю ніч вона проплакала. А вранці подумала: «Що ж це? Дюк спілкується з усіма, окрім неї! Невже вона найгірша?» Наважившись, вона вирішила запитати в сестричок про причину того, що відбулося.

Сестри заспокоїли Дарлі та пообіцяли, що за мить вона сама знайде відповідь на свої питання.

Вони дістали запашні мила та шампуні, рушничок.

Через деякий час Дарлі стояла перед дзеркалом і не могла повірити в те, що таке можливо! Її волосся стало густим-густим і дуже блискучим, обличчя – біленьким та й зубки побілішали, а маленькі нігтики на пальчиках поблискували перламутром.

Удома Дарлі одягла новеньке платтячко, а інші речі обережно склала – вони давно вже потребували гарного прання.

Коли Дарлі вийшла на вулицю, їй здалося, що не лише вона, а й весь світ став набагато чистішим та світлішим! Раптом вона побачила Дюка! Він ішов їй назустріч разом із компанією друзів.

– Хто це? – почувла Дарлі в себе за спиною голос Дюка, – від неї так гарно пахне!

– Здається, це Дарлі, – хтось відповів йому невпевнено.

Так і не переконавшись у тому, що ця гарненька дівчинка і є Дарлі, вони пройшли повз неї. А Дарлі побігла до сестричок.

– Дівчатка! – вигукнула вона з посмішкою, – дякую Вам! Здається, у мене почало змінюватися життя. Більше ніщо не примусить мене повернутися до тієї бруднулі, яка з вами товаришувала раніше!

А Дюк тим часом збирав букет у своєму саду для найкрасивішої дівчинки, для нової Дарлі.

Увечері, на березі моря Дюк простягнув Дарлі квіти й тихо сказав:

– Ти стала зовсім іншою! Я навіть не впізнав тебе... Виявляється, я зовсім тебе не знав. Вибач, що тоді образив тебе на вечірці!

– Ні-ні! – заперечила Дарлі, – я дуже вдячна тобі та дівчаткам! Я змінилася завдяки вам та завдяки здоровому способу життя! Тепер я буду цінувати те, що маю!

– А що це таке – Здоровий спосіб життя? – запитав Дюк. – Давай-но я розповім тобі..., – посміхнулась Дарлі.

І довго-довго дві постаті сиділи на березі моря, схилившись одна до одної, та тихо про щось говорили.

Запитання до оповідання:

1. Чи можете Ви назвати загальнолюдські цінності, які існують у світі?

2. Яка цінність була найважливішою для сестричок?

3. Як би Ви спробували переконати Дарлі вести здоровий спосіб життя?

4. Що допомогло Дарлі змінитись?

5. Як би Ви пояснили Дюку, що таке здоровий спосіб життя?

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бартків О. С. Організація літньої педагогічної практики в літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. вид. / О. С. Бартків, Л. К. Грицюк, Є. А. Дурманенко. – Луцьк : [б. в.], 2006. – 98 с.
2. Бартків О. С. Діяльність соціального педагога у літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. посіб. / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко, В. Г. Грановський. – Луцьк : [б. в.], 2011. – 168 с.
3. Бартків О. С. Оздоровчо-виховна діяльність у літньому дитячому таборі : монографія / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко, В. Г. Грановський. – Луцьк : [б. в.], 2013. – 195 с.
4. Бартків О. С. Діяльність соціального педагога в літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. посіб. / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко, В. Г. Грановський. – Луцьк : [б. в.], 2014. – 268 с.
5. Бартків О. С. Діяльність соціального педагога в літніх оздоровчих таборах : навч.-метод. посіб. / О. С. Бартків, Є. А. Дурманенко, В. Г. Грановський. – Луцьк : [б. в.], 2015. – 297 с.
6. Безпалько О. В. Молодь і дозвілля / О. В. Безпалько, А. Й. Капська, В. Т. Куєвда, К. В. Щербакові. – К. : Академпрес, 1994. – 125 с.
7. Бех І. Д. Виховання особистості : у 2 кн. Кн. 1 : Особистісно зорієнтований підхід: теоретико-технологічні засади : наук. вид. / І. Д. Бех. – К. : Либідь, 2003. – 280 с.
8. Бичук О. І. Фізкультурно-оздоровча робота у школі / О. І. Бичук. – Луцьк : Настир'я, 1997. – 144 с.
9. Болгаріна В. Ф. Ідеал: цінність і духовний вектор / В. Ф. Болгаріна, І. Ю. Терещенко // Цінність освіти і виховання / за ред. О. Сухомлинської. – К. : [б. в.], 1997. – С. 16–19.
10. Ванджура В. Я. Оздоровча та фізкультурно-спортивна робота у літньому таборі / В. Я. Ванджура ; Міністерство України у справах сім'ї, молоді та спорту ; Всеукраїнський центр фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». – Тернопіль : Горлиця, 2008. – 120 с.
11. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусол. – Київ ; Ірпінь : ВТФ «Перун», 2001. – 1425 с.
12. Виховна робота в закладах освіти України : зб. нормативних док. та метод. рек. з питань організації виховної роботи / МО України, ІСДО : упоряд. : С. В. Кириленко, С. І. Кривонос. – К. : ІСДО, 1995. – 136 с.
13. Воловик А. Ф. Педагогіка досуга : учебник / А. Ф. Воловик, В. А. Воловик. – М. : Флінта, 1998. – 240 с.

14. В помощь организатору летнего отдыха и оздоровления детей в 2004 году : метод. сб. – Симферополь : [б. и.], 2004. – 112 с.
15. Горбинко В. М. Концепція діяльності дитячого оздоровчого закладу «Астра» / В. М. Горбинко // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С. 57–60.
16. Грицюк Л. К. Ігри та розваги у навчально-виховному процесі з учнями / Л. К. Грицюк, Л. А. Завацька, О. С. Семенов. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 1998. – 148 с.
17. Гусак П. М. Відповідальне ставлення до здоров'я теорія і технології : монографія / П. М. Гусак, Н. В. Зимівець, В.С. Петрович. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2009.
18. Дитинство в Україні: права, гарантії, захист : зб. док. – Ч. 1, 2. – К. : [б. в.], 1998. – 245 с.
19. Державний соціальний стандарт оздоровлення та відпочинку дітей від 13.08.2009 № 2881 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0854-09>
20. Заверико Н. В. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / Н. В. Заверико. – К. : Вид. дім «Слово», 2011. – 240 с
21. Жабокрицька О. В. Педагогічні умови виховання основ здорового способу життя підлітків у позакласній діяльності : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07 «Теорія та історія виховання» / О. В. Жабокрицька ; Ін-т проблем виховання АНП України. – К., 2004. – 17 с.
22. Життєві кризи особистості : наук.-метод. посіб. : у 2 ч. / ред. рада В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков [та ін.]. – К. : ІЗМН, 1998. – Ч. 1 : Психологія життєвих криз особистості. – 354 с.
23. Життєві кризи особистості : наук.-метод. посіб. : у 2 ч. / ред. рада В. М. Доній, Г. М. Несен, Л. В. Сохань, І. Г. Єрмаков [та ін.]. – К. : ІЗМН, 1998. – Ч. 2 : Діти і молодь у кризовому суспільстві: технології допомоги і підтримки. – 568 с.
24. Завгородня Т. Педагогічна практика студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр» : метод. рек. / Т. Завгородня, Л. Прокопів, І. Стражнікова. – Івано-Франківськ : [б. в.], 2007. – 78 с.
25. Закон України «Про оздоровлення та відпочинок дітей» : прийнятий 4 вересня 2008 року № 375-VI [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.
26. Зверева І. Д. Теорія і практика соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю в Україні : дис. на здобуття наук. ступеня д-ра

пед. наук : спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка»/ І. Д. Зверева. – К., 1998. – 451 с.

27. Зверева І. Д. Діагностика моральної вихованості школярів : метод. посіб. / І. Д. Зверева, Л. Г. Коваль, П. Д. Фролов. – К. : ІСДО, 1995. – 156 с.

28. Зимівець Н. В. Соціально-педагогічна технологія формування відповідального ставлення до здоров'я учнівської молоді : автореф. дис... канд. пед. наук : за спец. 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Н. В. Зимівець. – Луганськ, 2008. – 24 с.

29. Капська А. Й. Соціальна робота: деякі аспекти роботи з дітьми та молоддю : навч.-метод. посіб. / А. Й. Капська. – К. : УДЦССМ, 2001. – 220 с.

30. Кириленко С. В. Соціально-педагогічні умови формування культури здоров'я старшокласників : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / С. В. Кириленко. – К., 2004. – 205 с.

31. Конвенція ООН про права дитини. – К. : ТМ ПринтІксПрес, PrintXPressTM, 1999 – 32 с.

32. Кондратюк С. М. Інтегративний підхід до виховання молодших школярів здорового способу життя : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / С. М. Кондратюк ; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2003. – 17 с.

33. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року. – К., 1997. – 80 с.

34. Лапаєнко С. В. Формування ціннісних орієнтацій старших підлітків на здоровий спосіб життя : дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.07 «Теорія та методика виховання» / С. В. Лапаєнко ; Ін-т проблем виховання АПН України. – К., 2000. – 200 с.

35. Литвин-Кіндратюк С. Народознавство та організація здорового способу життя : монографія / С. Литвин-Кіндратюк, Б. Литвин-Кіндратюк. – Івано-Франківськ : [б. в.], 1997. – 279 с.

36. Літо барвінкове : навч.-метод. посіб. щодо організації дозвілля у дитячих оздоровчих таборіх / упоряд. В. В. Андрусів. – Луцьк : Вид-тво «Волинська книга», 2007.– 332с.

37. Літо для дитини : в 2-х ч. Ч. 1 / упоряд. : О. Главник. – К. : [б. в.], 2007. – 192 с. – (Серія «Бібліотечка соціального працівника»).

38. Літо для дитини : в 2-х частинах. Ч. II / упоряд. : О. Главник. – К. : [б. в.], 2007. – 190 с. – (Серія «Бібліотечка соціального працівника»).
39. Методика роботи в літньому оздоровчому таборі : навч. посіб. для педагогів серед. закл. освіти та позашк. закл. викладачів і студ. вузів I–II–III–IV рівнів акредитації / МО України, ІЗМН ; уклад. Є. І. Коваленко, А. І. Конончук, В. М. Солова. – К. : ІЗМН, 1997. – 280 с.
40. Мільчевська Г. С. Форми і методи роботи зі старшими підлітками в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку / Г. С. Мільчевська // Молодий вчений. – Херсон : Вид. дім «Гельветика», 2013. – №1 (3). – С. 150–154.
41. Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті // Шкільний світ. – 2001. – 16 с.
42. Наказний М. О. Теорія і практика проектування діяльності дитячого закладу оздоровлення та відпочинку : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.07 / Наказний Микола Олексійович ; НАПН України, Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. – К., 2011. – 552 с.
43. Оздоровлення дітей у дитячих закладах оздоровлення та відпочинку : стат. бюл. / Держ. служба статистики. – К., 2013. – 64 с.
44. Організаційно-методичні засади виховної роботи в літніх оздоровчих таборах : метод. посіб. / В. Д. Гаврішко, І. М. Шоробура, Л. А. Машкіна, Н. В. Казакова. – Хмельницький : Вид-во ХГПА, 2011. – 255 с.
45. Петрович В. С. Сходинки до здоров'я : метод. матеріали до тренінгу / [авт.-упоряд. : В. С. Петрович, О. Ю. Закусило, Н. В. Зимівець та ін.]. – 3-тє вид., переробл. та доповн. – К. : Наук. світ, 2006. – 109 с.
46. Петрунько О. В. Оцінка ефективності заходів Національної програми «Репродуктивне здоров'я 2001–2005» з формування безпечної сексуальної поведінки молоді / О. В. Петрунько // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 7. – С. 75.
47. Полякова Л. С. Руководство по проведению летней педагогической практики / Л. С. Полякова, П. М. Бычковский, Е. А. Соколова, А. М. Орлов. – Мн. : Белгосуниверситет, 1998. – 216 с.
48. Помиткін Е. О. Анкета для визначення рівня духовного розвитку старшокласників / Е. О. Помиткін // Духовний розвиток учнів у системі шкільної освіти. – К., 1996. – С. 149–156.
49. Постанова Кабінет Міністрів України «Про затвердження Міжгалузевої комплексної програми “Здоров'я нації” на 2010–2016 роки :

прийнята 10.01.2002 р. № 14 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua..

50. Постанова Кабінету Міністрів України «Про деякі заходи щодо масової профілактики захворювань, пов'язаних з йодною недостатністю»: прийнята 28 жовтня 1997 р. № 1171 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua..

51. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Національної програми патріотичного виховання населення, формування здорового способу життя, розвитку духовності та зміцнення моральних засад суспільства»: прийнята 15 вересня 1999 р. № 1697 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

52. Постанова Кабінету Міністрів України «Про комплексні заходи для запобігання розповсюдженню хвороб, що передаються статевим шляхом»: прийнята 23 березня 1998 р. № 357 [Електронний ресурс] / Верховна Рада України // Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua..

53. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Типового положення про дитячий заклад оздоровлення та відпочинку»: прийнята 28 квітня 2009 р. № 422 [Електронний ресурс] // Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

54. Про дитячий заклад оздоровлення та відпочинок дітей: типове положення від 28.04.2009 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/422-2009-п>

55. Про оздоровлення та відпочинок дітей: Закон України від 04.09.2008 № 375-VI [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/375-17>

56. Про позашкільну освіту: Закон України від 22.06.2000 № 1841-III [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>. Про організаційне і фінансове забезпечення відпочинку та оздоровлення дітей в Україні: Постанова від 14.04.1997 № 323 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/323-97-п>

57. Пундик Л. Є. Підготовка майбутніх соціальних педагогів до виховної діяльності в умовах оздоровчого табору : дис. ... канд. пед.

наук : 13.00.05/ Пундик Людмила Євгенівна ; Національний пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1999. – 2005 с.

58. Словник-довідник для соціальних педагогів та соціальних працівників / за ред. А. Й. Капської, І. М. Пінчук, С. В. Толстоухової. – К. : [б. в.], 2000. – 260 с.

59. Соціальна педагогіка : підручник. – 5-те вид. переробл. та доповн. / за ред. А. Й. Капської. – К. : Центр учб. л-ри, 2011. – 488 с.

60. Соціальна педагогіка : мала енцикл. / за заг. ред. І. Д. Зверєвої. – К. : Центр учб. л-ри, 2008. – 336 с.

61. Стародубцева И. В. Организация работы в летнем детском оздоровительном комплексе «Алсу» / И. В. Стародубцева, А. С. Ефимчук, Т. И. Криволуцкая // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – № 6. – С. 20–36 ; № 7. – С. 34–44.

62. Сухомлинский В. А. Сердце отдаю детям. Рождение гражданина. Письма к сыну / В. А. Сухомлинский. – Киев : Рад. шк., 1985. – 557 с.

63. Сысоева М. Е. Организация летнего отдыха детей : учеб.-метод. пособие / М. Е. Сысоева. – М. : ВЛАДОС, 1999. – 176 с.

64. Тематична зміна в дитячому закладі оздоровлення та відпочинку : [метод. посіб.] / О. В. Биковська, Р. Х. Вайнола, Ж. В. Петрочко, І. В. Стародубцева ; за заг. ред. І. Д. Беха, Ж. В. Петрочко. – К. : [б. в.], 2010. – 136 с.

65. Типові штатні нормативи дитячих закладів оздоровлення та відпочинку від 16.04.2009 № 1254 [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0396-09>

66. Технологии социальной работы : учебник / под общ. ред. Е. И. Холостовой. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 400 с.

67. Технологія виховної роботи в умовах оздоровчої зміни (теорія і практика). – К. : Грайлик, 1998. – 120 с.

68. Трубавіна І. М. Проблеми і шляхи підготовки майбутніх педагогів до роботи в дитячих оздоровчих таборах / І. М. Трубавіна // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – 2010. – № 9. – С. 102–104.

69. Філоненко О. С. Підготовка майбутніх учителів у вищих педагогічних навчальних закладах України до виховної роботи в літніх дитячих оздоровчих таборах (друга половина ХХ ст. - початок ХХІ ст). – автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / О.С.Філоненко. – Переяслав-Хмельницький, 2013. – 24 с.

70. Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти / М. М. Фіцула. – К. : Академія. 2000. – 542 с.

71. Чайка В. Педагогіка в кросвордах, чайнвордах і тестових завданнях / Чайка В. – Тернопіль, 1998. – 102 с.

ДЛЯ ПОДАТОК

Навчально-методичне видання

**Бартків Оксана Степанівна
Грановський Василь Григорович
Дурманенко Євгенія Аристархівна**

**ДІЯЛЬНІСТЬ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА
В ДИТЯЧОМУ ЗАКЛАДІ ОЗДОРОВЛЕННЯ
ТА ВІДПОЧИНКУ**

Навчально-методичний посібник

Науковий редактор *Є. А. Дурманенко*

Літературний редактор і коректор *Г. О. Дробот*

Технічний редактор *Л. М. Козлюк*

Формат 60x84 1/16. 17,44 ум. друк. арк., 17,11 обл.-вид. арк.
Наклад 300. пр. Зам. 4. Видавець і виготовлювач – АКВА ПРІНТ
(м. Луцьк, вул. Рівненська, 48).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 5345 від 16.05.2017 р.